

PRIRUČNIK ZA VIDEĆE ASISTENTE OSOBAMA S OŠTEĆENJIMA VIDA

mr. sc. Andrea Fajdetic

Ulaganje u budućnost
/ Investing in future

Projekt „VIP asistencija
- osobni asistent za
osobe oštećena vida“ je
sufinancirala Europska
unija iz Europskog
socijalnog fonda.

Project „VIP Assistance
- Personal Assistance
for the Visually
Impaired Persons“
is co-financed by the
European Union
from the European
Social Fund.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruživanje

EUROPSKA UNIJA

HRVATSKI
SAVEZ
SLIJEPIH

MINISTARSTVO
RAZVOJ
LJUDSKIH
POTENCIJALA

Projekt „VIP asistencija- osobni asistent za osobe oštećena vida“ je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Zagreb, 2015.

Project „VIP Assistance - Personal Assistance for the Visually Impaired Persons“ is co-financed by the European Union from the European Social Fund.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Hrvatskog saveza slijepih.

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajalište Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.

Nositelj projekta: Hrvatski savez slijepih, Draškovićeva 80, Zagreb

Partneri projekta: Hrvatski zavod za zapošljavanje - područni uredi Karlovac, Sisak, Virovitica, Bjelovar, Križevci

Izdavač: Hrvatski savez slijepih, Zagreb, Draškovićeva 80

Urednica: mr. sc. Andrea Fajdetić

Lektura: dr. sc. Ivančica Banković-Mandić

Fotografija: Ana Vrbanić, prof. psih.

Demonstratorice: Andreja Veljača, dipl. iur.;
Vinka Hrgovčić-Cvetko, prof. def.,
Mateja Djak, mag. soc. rad.

Recenzent: Valentina Nemet, prof. def.

Grafička priprema

i oblikovanje: Vladimir Rajak, indigo

Naslovnica: Vladimir Rajak, indigo

Tisak: indigo - grafički obrt

Naklada: 500 komada

ISBN 978-953-7225-16-2,

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000907497

PRIRUČNIK ZA VIDEĆE ASISTENTE OSOBA MA S OŠTEĆENJIMA VIDA

*Urednica
mr. sc. Andrea Fajdetić*

*Pojmovi koji se koriste
u ovome priručniku, a koji imaju
rodni značaj, bez obzira na to koriste
li se u muškom ili ženskom rodu,
obuhvaćaju na jednak način muški
i ženski rod.*

*© Sva autorska prava zakonom su
zaštićena. Nije dopušten pretisak,
umnožavanje, učitavanje ili prenošenje
teksta i/ili fotografija, u cijelosti
ili djelomično, bez pismene
suglasnosti izdavača.*

PREDGOVOR

Projekt "VIP asistencija - osobni asistent za osobe oštećena vida" ima za cilj povećati socijalnu uključenost i zapošljivost slijepih i slabovidnih osoba kroz razvoj socijalnih usluga koje će se temeljiti na stručnoj podršci i podršci videćih asistenata. Cilj je realizacije usluge videćih asistenata poticati samostalnost slijepih osoba i integraciju u širu lokalnu zajednicu, čime se sprječava institucionalizacija. S obzirom na to da donedavno ovakav oblik usluga nije bio sustavno organiziran i praćen od strane odgovarajućih stručnih službi, a videći asistenti nisu stručnjaci odgovarajuće izobrazbe te često nemaju neposrednog iskustva u radu sa slijepim osobama, bilo je potrebno pripremiti odgovarajuće sadržaje iz područja rada sa slijepim osobama. Samo cjelovita i dobro planirana edukacija videćih asistenata omogućuje ostvarivanje jedne od pretpostavki pružanja kvalitetne usluge osobne asistencije.

Interdisciplinarni tim autora na jednostavan i pristupačan način obrađuje odabrane teme Priručnika. Autori odabiru teme osobnog profesionalnog interesa iz područja psihologije, rehabilitacije (orijentacija i kretanje, svakodnevne vještine, komunikacija i socijalizacija, tiftotehnička pomagala), socijalnog rada i prava. Osim temeljnih teoretskih znanja, posebna se pozornost posvetila približavanju praktičnog funkcioniranja slijepih u različitim situacijama.

Sadržaji ovog priručnika utjecat će na kompetencije videćih asistenata i razvoj profesionalnog i etičnog odnosa videćih asistenata i korisnika usluge osobnog asistenta/videćeg pratitelja. Cilj je osigurati odgovarajuću razinu kvaliteta podrške videćeg asistenta koja se temelji na međusobnom poštovanju i partnerskom odnosu s osobom oštećena vida, pri čemu se uvažavaju jasno formulirane i izrečene potrebe i interesi osobe s oštećenjem vida.

Na samom početku voditeljica projekta Lovorka Horvačić, diplomirana socijalna radnica informira o ciljevima i načinu realizaciju projekta te izdvaja važnije informacije o projektu u sklopu kojega je nastao ovaj priručnik. Voditeljica pojašnjava terminologiju koja će se u sklopu ovog priručnika koristiti.

Autorice Karmen Nenadić i Andrea Fajdetić, obje profesorice defektologije tematski uvode u ovaj priručnik pojašnjavajući utjecaj oštećenja vida na funkcioniranje slijepo osobe. U poglavlju „Utjecaj oštećenja vida na funkcioniranje slijepo osobe“ objedinjeni su odgovori na pitanja: Što je oštećenje vida, kako oštećenje vida nastaje i na koji način utječe na funkcioniranje osobe oštećena vida. U ovom poglavlju moguće je dobiti uvid na koji način pojedine dijagnoze utječu na vizualno funkcioniranje, a intervencijama u samu fotografiju pokušava se prikazati na koji način osoba s pojedinom dijagnozom vidi. Autorice pojašnjavaju i ulogu ostalih osjetila u prikupljanju i pristupu informacijama.

Predrasude i negativni stavovi o pojedinim društvenim skupinama duboko su ukorijenjeni, teško ih je mijenjati, a prisutni su i kod članova obitelji, stručnjaka ili asistenta. Kako njihova prisutnost može utjecati na pristup i ponašanje prema slijepoj osobi, smatralo se potrebnim pojasniti što su predrasude, kako one nastaju i kako se očituju. U poglavlju pod nazivom „Predrasude prema slijepim osobama“ autorica Ana Vrbanić, profesorica psihologije, govori o predrasudama te izdvaja da je najčešći uzrok predrasuda upravo strah od nepoznatog, a najplodnije tlo za njihov razvoj neznanje, nedostatak informacija i nedovoljna širina iskustava. Autorica definira predrasude, govori o ulozi društva u razvoju i održavanju predrasuda, iskazivanju predrasuda i diskriminaciji u uvjetima društvene i ekonomske krize te prevladavanju predrasuda. Čitateljima se na ovaj način omogućuje informiranje kako bi osvijestili prisutnost osobnih predrasuda i na primjeren ih način prevladali.

Priručnik se nastavlja poglavljem pod nazivom „Pristup slijepoj osobi“, autorice Vilme Bilopavlović, socijalne radnice. U uvodu autorica motivira čitatelja postavljanjem pitanja: „Kako biti asistent slijepoj osobi ili osobi koja vrlo loše vidi? Kako pristupiti nekom tko je slijep? Kako mu pružiti potporu?“ Dugogodišnje profesionalno iskustvo autorice u području rada s odraslim kasnije oslijepjelim osobama pomoglo je autorici u odabiru tema koje smatra značajnim i presudnim za kvalitetan rad videćeg asistenta slijepih osoba. U ovom poglavlju dostupne su informacije što učiniti da bi se ostvario prvi kontakt sa slijepom osobom i kako se ponašati da bi komunikacija bila uspješna, kako pomoći slijepoj osobi u kretanju. Iz ovog poglavlja izdvaja se opis situacija Na tramvajskoj stanici i Na prijelazu prometnice koja omogućuju videćim asistentima usvajanje primjerenih vještina komunikacije sa slijepim osobama.

Kako biti dobra podrška slijepim osobama, pitanje je koje postavljaju mnogi videći asistenti. U istoimenom poglavlju „Prije nego počnete – što učiniti kako biste bili uspješan videći asistent slijepim i slabovidnim osobama“ autorica Karmen Nenadić, profesorica defektologije progovara o temama koje su značajne za pružanje podrške i pomoći slijepim osobama. U ovom se poglavlju može pronaći više informacija o osobnom gubitku i gubitku vida, o tome kako biti dobar videći asistent, o davanju savjeta i savjetovanju. Kako bi videći asistenti osvijestili osobne predrasude ili potvrdili točna uvjerenja o slijepim osobama pripremljen je Upitnik za samoprocjenu videćih asistenata.

Slijedi poglavlje „Svakodnevne vještine osoba s oštećenjem vida“ u kojem je detaljno opisano područje svakodnevnih vještina. Autorice Nenadić i Fajdetić opisuju, pojašnjavaju i izdvajaju značajke svakodnevnog funkcioniranja slijepih osoba. Savjetom se direktno obraćaju videćem asistentu opisujući sve situacije koje bi potencijalno mogle biti neugodne za sve sudionike u procesu pružanja podrške. Zainteresirani čitatelj pronaći će odgovore na pitanja što je uloga videćeg asistenta u svakodnevnim situacijama, posebice u aktivnostima osobne higijene, odijevanja, stanovanja, prehrane, upravljanja novcem, pristupu informacijama, slobodnom vremenu, brizi za zdravlje i u komunikaciji sa službenim osobama.

Poglavlje „Socijalizacija i komunikacijske vještine osoba s oštećenjem vida“ potpisuju autorice Fajdetić i Nenadić, profesorice defektologije te pojašnjavaju koje su specifičnosti socijalizacije u odnosu na vrijeme nastanka oštećenja vida te opisuju značajke prihvaćanja i prilagodbe na gubitak vida. Dobre socijalizacije nema bez dobrih komunikacijskih vještina slijepih osoba i videćih asistenata. U ovom će se poglavlju pronaći odgovori na koji način komunicirati i pružiti potporu slijepoj osobi kako bi komunikacija i uključivanje u društvo bilo uspješno.

U poglavlju „Vještine orijentacije i kretanja osoba s oštećenjem vida“ autorica Fajdetić i Nenadić, profesorica defektologije izdvajaju sve što je važno kako bi videći asistent (videći vodič) dobio uvid u ovo značajno područje. Nakon pojašnjenja temeljnih pojmova, autorice govore o različitim metodama kretanja osoba oštećena vida (metoda slijeđenja i zaštitne tehnike, metoda videćeg vodiča, metoda dugog bijelog štapa, metoda psa vodiča, elektronička pomagala). Videći asistent u ovom će poglavlju pronaći informacije što može učiniti kako bi pružio podršku i pomoć u orijentaciji i kretanju osobi oštećena vida.

U poglavlju „Tiflotehnička pomagala za osobe s oštećenjem vida“ autorica Andrea Fajdetić, profesorica defektologije, približit će područje tiflotehničkih pomagala. Kako bi pomogla u odabiru, autorica opisuje i ističe prednosti svakog pojedinog pomagala. Naime, osobe oštećena vida preferiraju i koriste različite vrste tiflotehničkih pomagala. Ovisno o osobnim potrebama i željama svaka osoba odabire pomagalo za kretanje (dugi bijeli štاپ), budilicu ili sat, reproduktor, snimač, pomagalo za pisanje, različita elektronička pomagala i pomagala za kućanstvo i dr. U najnovije vrijeme na tržištu je sve više vrsta tiflotehničkih pomagala koja se mogu nabaviti putem interneta, u Hrvatskom savezu slijepih ili nekoj od drugih hrvatskih udruga i poduzeća.

Ista autorica potpisuje i sljedeće poglavlje pod nazivom „Brailleovo pismo“. Brajicu stavlja u širi društveni kontekst i smatra ga alatom koji omogućuje aktivno uključivanje osoba oštećena vida u društvo. Brajica se tradicionalno smatrala pismom slijepih osoba, no inkluzivni pristup i uključivanje slijepih osoba u otvoreno tržište rada posredno rezultira afirmacijom brajice koja postepeno postaje pismo „svih i za svakoga“. Kako bi videći asistent dobio temeljne informacije, autorica ne ulazi u širinu, već izdvaja najvažnije informacije o brajici.

Slijepe osobe mogu ostvariti različita prava, no složena administrativna procedura i prikupljanje dokumentacije često obeshrabruje. Autorica Andreja Veljača, diplomirana pravica, u poglavlju „Prava temeljem sljepoće“ objedinjuje informacije o pravima slijepih osoba, načinu ostvarivanja pojedinog prava, potrebnoj dokumentaciji i drugome što je potrebno kako bi se zainteresiranim slijepim osobama dao uvid u mogućnosti ostvarivanja različitih prava.

Autorica Karmen Nenadić, profesorica defektologije, pojasnila je da je informiranost jedna od pretpostavki ostvarivanja svih mogućnosti koje slijepe osobe imaju. Stoga su u poglavlju „Mogućnosti za slijepe osobe“ objedinjene sve informacije koje su potrebne kako bi se slijepe osobe informirale o mogućnostima uključivanja u rad županijskih i gradskih udruga slijepih, kao i informacije o Hrvatskom savezu slijepih.

U Hrvatskoj dosad nije objavljen priručnik koji sveobuhvatno i detaljno pristupa problematici slijepih te pomaže osobama različitih profila u neposrednom radu i komuniciranju sa slijepim osobama. Sumirajući, može se reći da su iskusni autori, redom djelatnici i dugogodišnji vanjski stručnjaci Hrvatskog saveza slijepih, izdvojili sadržaje koji doprinose razvoju kompetencija videćih asistenata za rad s osobama oštećena vida. Savjetom i prijedlozima u pripremi ovog priručnika sudjelovali su i gospodin Tomislav Juzbašić (poglavlje „Tiflotehnička pomagala – GPS“) i gospođa Vinka Hrgovčić-Cvetko, profesorica defektologije (poglavlje „Utjecaj oštećenja vida na funkcioniranje slijepih osoba - očna protetika“). Priručnik sadržajno zaokružuju osobna iskustva dvaju članova Hrvatskog saveza slijepih, gospodina Mladen Smuda i gospodina Željka Devčića koji govore o svojem iskustvu postupnog gubitka vida u odrasloj dobi.

Profesorica psihologije Ana Vrbanić posebno je obradila i autorski potpisala teoretske sadržaje koje su demonstrirale gospođe Veljača, Hrgovčić-Cvetko i Djak te ih tako učinila vrlo zanimljivima.

Ovaj je Priručnik primarno namijenjen edukaciji videćih asistenata koji će tijekom realizacije projekta „VIP asistencija - osobni asistent za osobe oštećena vida“ pružati socijalnu uslugu osobnog asistenta/videćeg pratitelja. Naime, međudjelovanje teoretskih znanja, stručna podrška tijekom pružanja usluge i neposredno iskustvo u radu s osobama s oštećenjem vida nedvojbeno doprinosi stvarnom razumijevanju specifičnosti rada s osobama s oštećenjem vida, razvoju vještina i promjeni stavova.

Pa ipak, potrebno je istaknuti da ovaj priručnik može biti vrijedan izvor informacija osobama koje pružaju iste ili slične oblike podrške i neposredne pomoći osobama s oštećenjem vida. Kako je Priručnik prvi ovakvog tipa, a pruža temeljna znanja o funkcioniranju slijepih i slabovidnih osoba, mogu ga koristiti i odgajatelji, učitelji, nastavnici i stručni suradnici (defektolozi/edukacijski rehabilitatori, logopedi, pedagozi) te pripravnici različitih profila. U nastojanjima osiguranja kvalitete pružanja usluga u sustavu zdravstva i socijalne skrbi priručnik može poslužiti kao dodatna literatura u različitim oblicima cjeloživotnog obrazovanja zdravstvenog osoblja (liječnika i medicinskih sestara/tehničara, laboranata i njegovatelja). Osim spomenutog, a govoreći o pružanju različitih oblika podrške u sustavu obrazovanja, ne smije se zaboraviti da ovaj priručnik može biti dodatna literatura tijekom edukacije pomoćnika u nastavi učenika ili vršnjaka pomagača učenika i studenata s oštećenjem vida. Zaključno i pojednostavljeno, ovaj Priručnik nezamjenjiva je literatura u pripremi videćih asistenata, ali i stručnjaka različitih profila, paraprofesionalaca i volontera u radu sa slijepim i slabovidnim osobama.

Urednica, Andrea Fajdetić

O PROJEKTU

Hrvatski savez slijepih provodi projekt „VIP asistencija - osobni asistent za osobe oštećena vida”, koji je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Projekt se provodi u partnerstvu s područnim uredima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje iz Siska, Križevaca, Virovitice, Karlovca i Bjelovara.

Cilj projekta je povećati socijalnu uključenost i zapošljivost slijepih i slabovidnih osoba kroz razvoj socijalnih usluga koje će se temeljiti na stručnoj podršci. Obuhvaćene su dvije socijalne usluge koju su osobama oštećena vida izuzetno važne: rehabilitacija i videći asistent. Projektne aktivnosti osmišljene su da potiču razvoj sposobnosti i radne vještine slijepih osoba kako bi bili što neovisniji i postigli veću konkurentnost na otvorenom tržištu rada te bili integrirani u širu lokalnu zajednicu.

Naime, projekt širi mrežu socijalnih usluga u zajednici. Pružanjem rehabilitacije za 20 osoba s oštećenjem vida i osiguravanje videćeg asistenta za 100 članova temeljnih udruga u 5 ciljanih županija (Sisačko-moslavačka, Koprivničko-križevačka, Virovitičko-podravska, Bjelovarsko-bilogorska i Karlovačka) omogućava se bolja integracija slijepih osoba u zajednicu te se potiče njihova samostalnost. Slijepi osobe treba ohrabriti u traženju posla na otvorenom tržištu rada i osnažiti da uporabom novih vještina i znanja budu uspješne u tome. Kako bi se slijepi osobe osnažile, u sklopu projekta provodi se rehabilitacija po individualnom planu rada, a u skladu s procijenjenim potrebama samog korisnika. Ovu projektnu aktivnost provodi stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila koji svoja znanja usmjerava upravno na one vještine koje osobi s oštećenjem vida treba nadograditi.

Po završetku rehabilitacije stručnjak rehabilitator daje preporuku u kojem smjeru daljnja rehabilitacija osoba oštećenjima vida mora ići kako bi osoba bila što samostalnija i neovisnija.

Slika 1. Projektni tim „VIP asistencija - osobni asistent za osobe oštećena vida”

Osim spomenutog, projektom se educiralo i zaposlilo 5 nezaposlenih osoba iz 5 ciljanih županija na radnom mjestu videćeg asistenta. Edukacija je trajala 4 dana i osmišljena je na način da osobe educira za pravilan pristup u radu s osobama oštećena vida kako bi usluga videćeg asistenta bila sigurna i učinkovita, a da istodobno potiče korisnika da bude što samostalniji. Naime, videći asistent pruža uslugu osobne asistencije (podršku u različitim aktivnostima) za 100 članova temeljnih udruga u 5 ciljanih županija. Ovom projektnom aktivnosti sprječava se institucionalizacija slijepih osoba jer je pružena podrška osmišljena tako da se svakodnevene aktivnosti realiziraju samostalno i uz potporu te se u konačnici one integriraju u širu lokalnu zajednicu.

Glavna socijalna usluga na projektu je usluga osobnog asistenta/videćeg pratitelja. Slijepe osobe u svom svakodnevnom životu imaju potrebu za asistencijom videće osobe u onom dijelu poslova koji zahtijevaju osjetilo vida kako bi se aktivnost uspješno odradila. Kako rad u asistenciji uključuje različite segmente života, važno je da osoba koja pruža ovu uslugu ima specifična znanja, tako da ona nije samo pratitelj već i asistent u mnogobrojnim aktivnostima. S obzirom na to da se tu ne radi o klasičnom osobnom asistentu koje koriste ostale kategorije osoba s invaliditetom, potrebno je naglasiti da će se u priručniku ovakva vrsta asistencije nazivati videći asistent.

Videći asistent je osoba koja pruža uslugu asistencije u svim situacijama u kojima je vid neophodan, te pratnje osobi s oštećenjem vida od mjesta A do mjesta B, informira ju o svemu što se oko nje dešava, pazeći pri tome da osoba ne bude u situaciji ugroze. Pri tome videći asistent svojim ponašanjem ne smije ni na koji način utjecati na samostalno odlučivanje i djelovanje slijepe osobe te aktivno djelovanje u lokalnoj zajednici.

U ovom području ne postoji literatura na hrvatskom jeziku, osim udžbenika orijentacije i kretanja, koja bi omogućila razvoj kompetencija edukacijsko-rehabilitacijskih stručnjaka, stručnjaka drugih profila, ali i videćih asistenata ili članova obitelji. Kako bi se svi potencijalni videći asistenti educirali i informirali o temama koje su važne slijepim osobama, te time osposobili za kvalitetnu podršku, pristupili smo izradi priručnika.

Priručnik obuhvaća poglavlja koja svako za sebe pokriva područja od iznimne važnosti za razumijevanje specifičnosti funkcioniranja slijepih osoba. Kompetencije koje će videći asistenti steći pomoću priručnika i tijekom edukacije, omogućuju realizaciju kvalitetne podrške slijepim osobama.

Osim ove publikacije, u sklopu projekta pripremljena je i brošura o svakodnevnim aktivnostima koja je namijenjena članovima obitelji, ali i stručnim osobama koje u svojem radu dolaze u kontakt s osobama s oštećenjima vida.

Posljednja projektna aktivnost ima za cilj informirati javnost o rezultatima projekta. Kako bi svi dionici društva, posebice poslodavci, bili u mogućnosti upoznati se s mogućnostima i prednostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, organizira se tribina u svakoj od ciljanih županija. Tako se informira javnost o samom projektu, potrebama i problemima osoba s oštećenjima vida. Također, informiraju se i potencijalni poslodavci o potrebi i prednostima zapošljavanja osoba s invaliditetom. Naime, partneri na projektu poslodavcima će prezentirati aktivne mjere zapošljavanja koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje te ih informirati i o pogodnostima koje se mogu ostvariti preko Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Samo osviješteni poslodavci iskoristit će sve mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, bez sumnje u njihove sposobnosti. Davanjem prilike da rade i dokažu svoje sposobnosti doprinosi se integraciji slijepih osoba u društvu te ih se potiče da se samostalno brinu o svojim potrebama, pri čemu omogućujemo i stvaramo pretpostavke da slijepe osobe budu dostojanstveni i ravnopravni članovi društva. Samo u takvim slučajevima možemo zaista reći da nema diskriminacije i da su osobe s invaliditetom uključene u društvo, socijalizirane i integrirane. Osobe s invaliditetom tako će postupno prestati koristiti socijalne usluge već konzumirati druge usluge kao i svi članovi društva.

*Voditeljica projekta
Lovorka Horvačić, dipl. soc. radnik*

SADRŽAJ

1. Utjecaj oštećenja vida na funkcioniranje slijepe osobe

Karmen Nenadić, prof. def i Andrea Fajdetić, prof. def.

1. O oštećenju vida	11
2. Podrška pri korištenju drugih osjetila	17
3. Simulacija oštećenja vida	22

2. Predrasude prema slijepim osobama

Ana Vrbanić, prof. psih.

1. O predrasudama	26
2. Uloga društvenog konteksta u razvoju i održavanju predrasuda	28
3. Iskazivanje predrasuda i diskriminacija u uvjetima društvene i ekonomske krize	30
4. Prevladavanje predrasuda	32
5. Zašto se bojimo slijepih? Rosemary Mahoney, New York Times	33

3. Pristup slijepoj osobi

Vilma Bilopavlović, soc. radnik

1. Prvi kontakt i komunikacija sa slijepom osobom	36
2. Kako ponuditi pomoć slijepim osobama?	37
3. Pristup u odnosu na predmete u neposrednoj okolini, u restoranu, kafiću ili slastičarnici	39

4. Prije nego što počnete – što učiniti kako biste bili uspješan videći asistent slijepim i slabovidnim osobama

Karmen Nenadić, prof. def.

1. Osobni gubitak i gubitak vida	42
2. Kako biti dobar videći asistent	42
3. Podrška ili pomoć	44
4. Davanje savjeta i savjetovanje	44
5. Samoprocjena videćih asistenata	45
6. Što jest, a što nije obveza videćeg asistenta	46

5. Svakodnevne vještine osoba s oštećenjem vida

Karmen Nenadić, prof. def. i Andrea Fajdetić, prof. def.

1. Videći asistent u svakodnevnim situacijama	48
2. Osobna higijena	49
3. Odijevanje	51
4. Boravak u prostoru – stanovanje	53
5. Prehrana	61
6. Upravljanje novcem i komunikacija	67
7. Pristup informacijama	70
8. Slobodno vrijeme	71
9. Briga o zdravlju	74
10. Uloga videćeg asistenta u situacijama komunikacije sa službenim osobama	75

6. Socijalizacija i komunikacijske vještine osoba s oštećenjem vida

Karmen Nenadić, prof. def. i Andrea Fajdetić, prof. def.

1. Socijalizacija osoba s oštećenjem vida	78
2. Prihvaćanje i prilagodba na gubitak vida i socijalizacija	79
3. Komunikacijske vještine u radu s osobama s oštećenjem vida	81
4. Komunikacijske vještine s osobama koje uz oštećenje vida imaju i oštećenje sluha	83
5. Važnost potpore socijalizaciji i usvajanju komunikacijskih vještina	84
6. Biti osoba od povjerenja tijekom komunikacije slijepih osoba u videćoj okolini	87
7. Komunikacija u društvu i povratna informacija videćeg asistenta	88

7. Vještine orijentacije i kretanja osoba s oštećenjem vida

Andrea Fajdetić, prof. def. i Karmen Nenadić, prof. def.

1. Temeljni pojmovi	90
2. Orijehtacija i kretanje u zatvorenom/otvorenom prostoru	90
3. Slijeđenje i zaštitne tehnike	94
4. Metoda videćeg vodiča	95
5. Metoda dugog bijelog štapa	123
6. Metoda psa vodiča	115
7. Metoda kretanja korištenjem elektroničkih pomagala za kretanje	116
8. Sigurnost pri samostalnom kretanju	118
9. Uloga videćeg asistenta tijekom pružanja podrške pri kretanju	120

8. Tiflotehnička pomagala za osobe s oštećenjem vida

Andrea Fajdetić, prof. def.

1. Dugi bijeli štap	122
2. Satovi i budilice	123
3. Reprodukatori, snimači	124
4. Pomagala za pisanje i obilježivači	125
5. Elektronička pomagala	126
6. Pomagala za kućanstvo	127
7. Zdravstvena pomagala	128
8. Rekviziti za sport i zabavu	129
9. Pomagala za slijepe osobe s funkcionalnim ostatkom vida	130
10. Dostupnost i odabir optimalnog tehničkog pomagala	131
11. Uloga videćeg asistenta u pružanju podrške pri odabiru i uporabi tiflotehničkih pomagala	131

9. Brailleovo pismo

Andrea Fajdetić, prof. def.

1. Brajica u suvremenom društvu	134
2. Šestotočka	135
3. Sustav brajice	136
4. Uloga videćeg asistenta u pružanju podrške u pisanom komuniciranju	137

10. Prava temeljem sljepoće

Andreja Veljača, dipl. iur.

1. Utvrđivanje statusa	140
2. Prava slijepih osoba	142
3. Prava poslodavaca	159

11. Mogućnosti za slijepe osobe

Karmen Nenadić, prof. def.

1. Hrvatski savez slijepih	164
2. Temeljne udruge Hrvatskog saveza slijepih	166
3. Edukacijsko-rehabilitacijski kamp slijepih „Premantura”	168
4. Hrvatska Zaklada za školovanje slijepih „Marko Brkić”	168
5. Tiflotehna d.o.o., za proizvodnju, trgovinu i usluge	168
6. Institucije koje se bave obrazovanjem slijepih	170
7. Udruge i institucije s kojima surađuje Hrvatski savez slijepih	171

Moje iskustvo sljepoće, Mladen Smud / Željko Devčić 173

Literatura 176

Prilog 1: Točni odgovori

O autorima: Vilma Bilopavlović / Lovorka Horvačić / Karmen Nenadić /
Andreja Veljača / Ana Vrbanić / Andrea Fajdetić 179

UTJECAJ OŠTEĆENJA VIDA NA FUNKCIONIRANJE SLIJEPE OSOBE

1

Karmen Nenadić, prof. def.
Andrea Fajdetić, prof. def.

- 1.1 O oštećenju vida**
- 1.2 Podrška pri korištenju drugih osjetila**
- 1.3 Simulacija oštećenja vida**

Što je oštećenje vida, kako oštećenje vida nastaje i na koji način utječe na funkcioniranje osobe koja je u odrasloj dobi izgubila vid, uobičajena su pitanja koja se postavljaju kada osoba bez neposrednog iskustva sa slijepim osobama upozna slijepu osobu. Je li pristojno postavljati direktna pitanja slijepoj osobi o gubitku vida i o tome na koji način slijepoća utječe na svakodnevno funkcioniranje? To je dilema mnogih. Kako bi se dobro osjećali u komunikaciji sa slijepom osobom, potrebno je pojasniti temeljne pojmove jer je mitova i predrasuda o slijepima i utjecaju slijepoće na svakodnevno funkcioniranje mnogo.

1.1 O OŠTEĆENJU VIDA

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) 2015. godine je na svojim mrežnim stranicama izdvojila informacije o prevalenciji oštećenja vida i sljepoće prema kojima je procijenjeno da u svijetu 285 milijuna osoba ima oštećenje vida, od kojih je 39 milijuna slijepih. Najveći je broj slijepih osoba starije životne dobi. Od ukupnog broja slijepih, 82% osoba starije je od 50 godina. WHO ističe da je najčešći uzrok sljepoće katarakta.

Ovaj izniman podatak rezultat je napretka u različitim područjima, a Svjetska zdravstvena organizacija (2015) izdvađa: razvoj nacionalnih programa i regulative koja doprinosi prevenciji i kontroli oštećenja vida, povećanje broja zdravstvenih usluga u primarnom i sekundarnom sustavu zdravstva, edukativne kampanje i jačanje sposobnosti upravljanja u državnom sektoru.

Poznato je da se oštećenje vida može pojaviti bez obzira na životnu dob, kao rezultat zdravstvenih poteškoća. Oštećenje je definirano prisutnim očnim bolestima, traumama ili oštećenjima. Populacija osoba oštećena vida iznimno je raznolika populacija (heterogena). Fajdetić (2012) opisuje: „U najprisutnije očne dijagnoze koje dovode do oštećenja vida ubrajaju se: amauroza, ambliopija, ametropija, aniridija, astigmatizam, albinizam, afakija, atrofija optičkog živca, degeneracija makule, glaukom, gubitak vidnog polja, hipoplazija optičkog živca, kortikalno oštećenje vida, katarakta, kolobom, nistagmus, refrakcijske greške, dijabetička retinopatija. Gubitak i oštećenje vida u odrasloj dobi može nastati i zbog traumi, tumora, miopije, degenerativnih bolesti oka i sl.“ Osim spomenutih dijagnoza mogu se izdvojiti još dvije: retinopatija nedonešenosti i retinitis pigmentoza. Ista autorica detaljnije pojašnjava navedene pojmove.

DOBRO JE ZNATI

U današnje vrijeme, čak 80% svih tipova oštećenja vida može biti prevenirano ili liječeno.

Ambliopija – slabovidnost, pojava oslabljenog vida na oku, a pritom nema nikakvih patoloških promjena.

Ametropija – stanje u kojem na mrežnici nastaje nejasna slika zbog refrakcijske greške. Nastaje zbog smanjene sposobnosti oka da pravilno fokusira. Refrakcijske greške su hiperopija (dalekovidnost), miopija (kratkovidnost), astigmatizam (deformirana slika), prezbiopija (normalno stanje oka, ali udruženo sa životnom dobi u kojoj opada moć akomodacije).

Astigmatizam – nastaje uslijed nejednake zakrivljenosti rožnice ili leće (refrakcijska greška), a kod kojeg se svjetlosne zrake ne lome jednako na svim meridijanima oka. Simptomi astigmatizma su nejasna slika, otežano čitanje, dvoslike, naprezanje pri gledanju, glavobolje i drugo.

Glaukom – povišeni očni tlak zbog nepravilne cirkulacije tekućine u oku. Najčešće je asimptomatski pa se vrlo često otkriva tek u poodmakloj fazi bolesti. Akutni glaukom manifestira se simptomima: bol, osjetljivost na svjetlo i vanjski pritisak, fotofobija

Hemianopsija – gubitak vida koji se očituje kao gubitak vida u desnoj ili lijevoj polovici vidnog polja. Predmeti ili ljudi u vidnom polju mogu izgledati kako da su prepolovljeni. Najčešći uobičajeni prateći simptom je glavobolja.

Katarakta – najčešći uzrok sljepoće u svijetu. Katarakta je zamućenje leće te može biti urođeno ili stečeno, kao posljedica napada virusa ili toksina na embrionalnu leću, ili nasljedna. Simptomi su zamagljen i nejasan vid.

Nistagmus – nekontrolirani pokreti očnih jabučica (u vodoravnom, okomitom, kružnome smjeru) koji otežavaju fiksiranje pogleda na objekt.

Retinopatija označava patološke promjene retine/mrežnice, najčešće u sklopu vaskularnih poremećaja.

Prenatalna retinopatija (retinopatija nedonošenosti, retinopathy of prematurity, ROP) nastaje kod nezrelosti retine i boravka u inkubatoru.

Retinitis pigmentoza – nasljedna bolest kod koje dolazi do postupnog propadanja mrežnice i s tim posljedično gubitka vida.

Ne treba isticati da osobe oštećena vida mogu imati i dodatne poteškoće, primjerice oštećenja sluha (Lolli, Sauerburger, 2006; prema Fajdetić, 2012), motorička oštećenja (Rosen, 2006; prema Fajdetić, 2012), teškoće učenja i dr.

U okviru međunarodna klasifikacija oštećenja, invaliditeta i hendikepa Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) definirana su oštećenja vida kako slijedi:

Oštećenja vida su sljepoća i slabovidnost.

Sljepoća se prema stupnju oštećenja vida dijeli na:

- potpuni gubitak osjeta svjetla (amauroza) ili na osjet svjetla bez projekcije svjetla ili s njom;
- ostatak vida na boljem oku uz najbolju moguću korekciju do 0,02 (brojenje prstiju na udaljenosti od 1 metra) ili manje;
- ostatak oštine vida na boljem oku uz najbolju moguću korekciju od 0,02 do 0,05;
- ostatak centralnog vida na boljem oku uz najbolju moguću korekciju do 0,25 uz suženje vidnog polja na 20 stupnjeva ili ispod 20 stupnjeva;
- koncentrično suženje vidnog polja oba oka s vidnim poljem širine 5 stupnjeva do 10 stupnjeva oko centralne fiksacijske točke;
- neodređeno ili nespacificirano oštećenje

Za osobe koje su slijepe po definiciji sljepoće, ali imaju mali ostatak vida (do 0.05 po definiciji) u praksi se često koristi naziv praktično slijepe osobe.

Slabovidnost se prema stupnju oštećenja vida dijeli na:

- oštrinu vida na boljem oku uz najbolju moguću korekciju od 0,1 do 0,3 i manje;
- oštrinu vida na boljem oku uz najbolju moguću korekciju od 0,3 do 0,4;
- neodređeno ili nespacificirano oštećenje.

DOBRO JE ZNATI

Bez obzira na jasno definirane kategorije, u literaturi se koriste različiti termini, koji nužno ne ukazuju na stanje funkcionalnog ili rezidualnog vida pojedine osobe. Čitajući različite izvore mogu se izdvojiti termini: slijepe osobe (blind persons), osobe koje djelomično tj. slabije vide (partially sighted, odnosi se na populaciju slabovidnih osoba) i osobe oštećena vida (visually impaired, ovaj pojam se pojam odnosi na osobe oštećena vida, a uključuje slijepe i slabovidne osobe).

Kako bismo pojednostavili definiciju oštećenja vida potrebno je pojasniti što zapravo znači oštećenje vida. Svako oftalmološki procijenjeno oštećenje vida iskazuje se rezultatima procjene oštine vida (oni govore o kvaliteti vida) i širine vidnog polja (oni govore o kvantiteti vida). Vidno polje je prostor što ga vidimo s oba oka dok je glava nepomična, a pogled usmjeren u točku zagledanja (fiksacije) unutar tog dijela okolnog prostora. Oštrina vida je sposobnost uočavanja detalja (Rajn, 2011). Takva definicija, temeljena na oftalmološkoj procjeni rezidualnog vida, bila je potrebna kako bi se stvorio zakonski okvir iz kojega proizlazi sva zakonska regulativa u području ostvarivanja prava osoba s oštećenjem vida.

Fajdetić (2012) detaljnije pojašnjava pojmove vidno polje, centralni vid i periferni vid:

Vidno polje – oštećenje vidnog polja odnosi se na gubitak perifernoga vidnog polja i/ili centralnoga vidnog polja u različitim kombinacijama. Ako osoba ima oštećeno periferno vidno polje, sužava se ono što osoba može gledati kada gleda prema naprijed. Teškoće se javljaju kod gledanja predmeta koji se kreću. Ako osoba ima oštećeno periferno vidno polje, mogu se javiti problemi pri nagloj promjeni osvjetljenja (sporija adaptacija na gledanje u prostoriji u kojoj se promijenio intenzitet svjetla). Moguće su teškoće koje uključuju kombinirani gubitak centralnoga i perifernoga vidnog polja.

Centralni vid – vid u sredini vidnog polja. Gubitak centralnog vida stvara zamucenje ili slijepu točku, ali postranično (periferno) vid ostaje netaknut. To stvara teškoće za čitanje, prepoznavanje lica i razlikovanje većine detalja u daljini. Međutim, kretanje je obično očuvano zato što je periferni vid očuvan.

Periferni vid – vid na rubnim (postraničnim) dijelovima vidnog polja koji daje informacije o području oko centralnoga vidnog polja. Za gubitak perifernog vida tipična je nemogućnost razlikovanja bilo čega s jedne ili s obje strane ili iznad ili ispod razine oka, tzv. tunelski vid.

Iz samog statusa vida definiranog specifičnostima prisutnih očnih dijagnoza mogu proizaći konkretne teškoće vizualnog funkcioniranja (Fajdetić, 2012). Poteškoće pri razlikovanju nijansi te poteškoće u percepciji detalja i prepoznavanju oblika javljaju se pri smanjenoj osjetljivosti na razlike u kontrastu (sposobnost oka da uoči stvarne fizičke razlike svjetljivosti (luminacije dva susjedna područja vidnog prizora, npr. slova i pozadine). Nadalje, poteškoće u percepciji boja javljaju se kada je smanjena sposobnost vidnog sistema da razlikuje boje u vidljivom spektru - npr. plavu, zelenu, žutu, crvenu ljubičastu, narančastu i da uočava razlike u tonovima. Poteškoće uočavanja detalja javljaju se kad postoje poteškoće u akomodaciji oka (prilagodbi oka za gledanje predmeta koji su blizu, malih predmeta, teksta ili crteža). Pri smanjenom vidnom polju mogu se javiti poteškoće u praćenju predmeta koji se kreću ili čitanja materijala koji je prilagođen na pogrešan način. Pojedine osobe s oštećenjima vida imaju teškoće adaptacije na promjene količine rasvjete u prostoriji, pa će slabovidna osoba s ovakvom poteškoćom u pojedinim situacijama funkcionirati kao slijepa osoba. Većini osoba s oštećenjem vida teškoće stvara odsjaj koji može nastati zbog neprilagođene rasvjete u sobi, čestica u zraku (prašina), odbljeska prirodne i umjetne rasvjete od sjajnih (lakiranih površina) ali i osobitosti funkcioniranja vidnog aparata.

ZAPAMTITE

Osobe s oštećenjem vida rijetko imaju samo jednu očnu dijagnozu. Funkcionalni vid djelomično ovisi o i poteškoćama vizualnog funkcioniranja koje nastaju kao posljedica prisutnih očnih bolesti. Niti jedna osoba s oštećenjem vida ne vidi na identičan način, ne postoje dvije osobe koje na jednak način gledaju i vide.

Ne treba isticati da je život uvijek puno složeniji, posebice kada je riječ funkcioniranju u uvjetima sljepoće. Kada osobe koje normalno vide u odrasloj dobi izgube vid, ta se teška situacija događa nakon što su usvojene mnoge vještine neophodne za kvalitetno svakodnevno življenje.

Treba naglasiti da bez obzira kada je i kako došlo do potpunog gubitka vida, veliki dio vještina nije funkcionalan, zbog toga što se u uvjetima sljepoće osoba oslanja na prikupljanje informacija putem drugih osjetila, što značajno utječe na izvođenje i najjednostavnijih svakodnevnih radnji. Mnoge je vještine nakon gubitka vida potrebno ponovno učiti na drugačiji način.

Skupina kasnije oslijepjelih, prethodno slabovidnih osoba, posebno je ranjiva. Iako je funkcioniranje slabovidnih osoba uvijek pod utjecajem više čimbenika (individualnih značajki, vizualnih sposobnosti i funkcionalnog vida), okolina često i u potpunosti neopravdano smatra da slabovidnim osobama u trenutku potpunog gubitka vida nije potrebna posebna podrška. Kako će osoba u pojedinoj situaciji reagirati i funkcionirati, ovisi o nizu okolnosti - prisutnim poteškoćama, sposobnostima kompenzacije oštećenja vida uz pomoć informacija dobivenih drugim osjetilima (dodirom i sluhom).

Ova skupina zapravo ima vrlo slične probleme kao i kasnije oslijepjele osobe koje su prije toga normalno vidjele, zbog toga što slabovidne osobe koriste preostali vid što je moguće više. Kada vid i nije toliko funkcionalan, slabovidne osobe oslanjaju se na informacije prikupljene putem vida, ma koliko prikupljanje informacija putem vida bilo dugotrajnije i zamornije.

Bez obzira što su informacije prikupljene putem osjetila vida u osoba kvalitativno i kvantitativno značajno izmijenjene, promatrana situacija ili prikaz fragmentaran i ovisi o uvjetima u kojima osoba prikuplja vizualne informacije, on je najčešće primarno odabrani osjetilni kanal slabovidnih osoba.

Upravo zbog toga željelo se osvrnuti na utjecaj gubitka vida i funkcioniranje obiju skupina kasnije oslijepjelih osoba, bilo da se radi o osobama koje su prije gubitka vida vidjele normalno (izgubile su vid iznenadno) ili su bile visoko slabovidne s progresivnom očnom dijagnozom (izgubile su vid postepeno).

Oštećenje vida utječe na sva područja svakodnevnog funkcioniranja osobe:

1. prikupljanja informacija putem osjetila,
2. orijentacije i kretanja,
3. svakodnevnih, socijalizacijskih i komunikacijskih vještina,
4. pisanog komuniciranja i pristupa informacijama.

DOBRO JE ZNATI

Kasnije oslijepjele osobe imaju pravo na specifičnu i profesionalnu rehabilitaciju koja omogućuje nastavak profesionalne aktivnosti, promjenu profesionalne aktivnosti te kvalitetno uključivanje u širu zajednicu.

OŠTEĆENJE SLUHA

U populaciji starijih osoba s oštećenjem vida često se mogu sresti i osobe koje imaju oštećenje sluha. S obzirom na stupanj oštećenja razlikuju se: gluhe i nagluhe osobe.

Pribanić (2012) pojašnjava da su osobe kojima je sluh u potpunosti uništen totalno ili klinički gluhe. Imaju prosječni gubitak sluha iznad 91 dB te ni uz pomoć slušnog aparata ne mogu cjelovito percipirati govorni jezik. Kod nagluhih osoba, navodi ista autorica, gubitak sluha je od 20-25 dB do 90 dB.

Prema Radovančiću (1995) svjetske klasifikacije (SAD, Velika Britanija) obično svrstavaju naglušost u četiri kategorije: blaga naglušost (25-40 dB), umjereni naglušost (41-55 dB), umjereni-teška naglušost (56-70 dB) i teška naglušost (71-90 dB).

Pribanić (2012) pojašnjava da blago nagluhe osobe mogu čuti i usvojiti jezik i govor okoline spontano (bez rehabilitacijske potpore), a teškoće mogu biti izražene u obliku distorzije pojedinih glasova, npr. /c/, /z/, /s/, /č/, /ć/, /š/, /ž/. Umjereni nagluhe osobe, izdvaja ista autorica, mogu spontano uz pomoć slušnog aparata usvojiti jezik i govor okoline, ali u komunikaciji se značajno više oslanjaju na očitavanje s lica i usana.

Jedna je od predrasuda i mitova koji se tiču gluhih i nagluhih osoba da oni mogu pogađati sadržaj koji je sugovornik izgovorio prema slici koju čine pokreti usana i lice sugovornika. Naime, gluhe i nagluhe osobe koje su posebno vješte mogu „pročitati“ samo 40% onoga što osoba izgovori, a ostalo je pogađanje i dopunjavanje zahvaljujući iskustvu, znanju jezika i auditivnim informacijama primljenim preko slušnog aparata (Pribanić, 2012).

Ukoliko se želi ostvariti osobni kontakt s osobom oštećena vida koja pri tom ima i oštećenje sluha, potrebno je nastojati odabrati način koji se čini najprimjerenijim za okolnosti u kojima se komunikacija odvija, komunikacijskim vještinama i dobi osobe s kojom razgovarate, pismenosti i dr. Komunikacija se može odvijati govorom, pisanjem, pokazivanjem, ručnom abecedom ili znakovnom komunikacijom ukoliko je slijepa osoba zna i koristi.

DOBRO JE ZNATI

Teško je postaviti pitanje o stanju sluha i vida. Kako oštećenje vida značajno utječe na komunikaciju i ona se temelji većim dijelom na auditivnim informacijama, od velike je važnosti doznati kakvo je stanje sluha jer se u komunikaciji sa slijepom osobom videći asistent upravo na nju mora osloniti. Osoba oštećena sluha, smatra Pribanić (2012) neće se naljutiti, niti će joj biti neugodna pitanja o stanju sluhanja i potrebama prilagodbe.

Kako će osoba funkcionirati u uvjetima oštećenja vida, ovisi i o tome ima li osoba dodatnih poteškoća osim oštećenja vida, kakve su joj intelektualne sposobnosti, kakve su sposobnosti kompenzacije oštećenja vida uz pomoć informacija dobivenih drugim osjetilima (dodirom i sluhom).

OČNA PROTETIKA

Pojedinim se slijepim osobama koje su zbog bolesti ili neke traume izgubile oko, nakon operativnog zahvata izrađuju očne proteze od kriolitnog stakla ili akrilata (PMMA). Očna proteza, osim estetike, ima i svoju funkcionalnu (medicinsku) stranu jer održava očnu šupljinu (bitna je za pokretanje vjeđa kao i treptanje). Kod slijepih osoba (djece) u razvoju pridonosi normalnom razvoju očne šupljine.

Slika 2. Izrada očnih proteza

1.2 PODRŠKA PRI KORIŠTENJU DRUGIH OSJETILA

Različita osjetila (vid, sluh, opip, okus, miris,...) omogućavaju spoznaju svijeta koji nas okružuje. Primanjem različitih podražaja preko osjetilnih organa (oko, uho, nos, koža...) utječemo na mozak i na njegovu plastičnost. Gubitkom vida gubi se jedan od najvažnijih osjetilnih organa jer se smatra da minimalno 75% informacija primamo vidom. I ta je činjenica jedan od razloga zašto se gubitak vida doživljava tako velikom traumom.

Nasreću, stanje nakon gubitka vida nije tako beznadno kao što u samom početku može djelovati, a upravo plastičnost mozga, tj. mogućnost da se mozak stalno mijenja i prilagođava, omogućuje slijepima, pa i kasnije oslijepjelim osobama da i nakon gubitka vida nastave samostalno živjeti uz pomoć stručne podrške i oslanjajući se na preostala osjetila. A da bi slijepa osoba mogla koristiti svoja preostala neoštećena osjetila, neophodno je da bude toga svjesna i da joj okolina daje podršku u korištenju tih osjetila.

Zbog gubitka vida, slijepa osoba svoje znanje, vještine i navike stječe pretežno opipom i sluhom. Slabovidna osoba, bez obzira na stupanj oštećenja vida, u svim aktivnostima koristi rezidualni (preostali) vid te dokle god ima i najmanji ostatak vida, samu sebe percipira kao videću osobu.

Ako je osoba izgubila vid u ranoj dobi ili je od rođenja slijepa, najvjerojatnije je bila obuhvaćena rehabilitacijskim programima gdje je naučila uspješno se koristiti svojim intaktnim (neoštećenim) osjetilima, stoga asistent tu ne može puno napraviti. Videći asistent može biti od koristi osobama koje progresivno i postupno gube vid, kao i kasnije oslijepjelim osobama.

DODIR I POKRET

Slijepa osoba spoznaje predmete dodirom/opipom dio po dio. Upoznavanjem pojedinih dijelova predmeta stvara o njemu cjelovitu sliku. Dodir je kod slijepice osobe zamjena za vid, tako da možemo reći da slijepice osobe „gledaju“ rukama.

Taktilnim „gledanjem“ rukama slijepa osoba analizira predmet i ta analiza dovodi do sinteze koja omogućava da zaključi koji je predmet taktilno „gledala“. Izuzetak su manji predmeti koji stanu u ruku i može ih se opipati odjednom.

Kako bi slijepa osoba mogla saznati kako izgleda neka građevina ili općenito veći objekti od prosječnog čovjeka, najbolji je način koristiti umanjene modele/makete.

Posebno je važno pružiti podršku kasnije oslijepjeloj osobi u „gledanju“ predmeta dodirom. Može se dogoditi da ih putem dodira neće uvijek prepoznati i zato je važna verbalna podrška videćeg asistenta.

Različiti su uzroci smanjenje taktilne osjetljivosti kod osoba s oštećenjem vida. Osobe koje imaju dijabetes ili prerano rođena djeca mogu imati poteškoća u prepoznavanju i učenje pomoću dodira. U različitim situacijama slijepice se osobe mogu potaknuti na taktilno istraživanje.

ZAPAMTITE

Kasnije oslijepjele osobe treba potaknuti da taktilno istražuju svoju okolinu uz podršku. Iako se uvijek preferiraju stvarni uporabni predmeti, iznimku treba poštovati ukoliko kod kasnije oslijepjele osobe postoji strah od korištenja škara, noževa, stakla i drugih potencijalno opasnih predmeta. Stoga ih treba ohrabrivati da ih koriste upotrebom plastičnih modela (plastične čaše i tanjuri, plastični noževi, dječje škarice za nokte i sl.), te kad uvide da im dobro ide s plastičnim predmetima, mogu početi koristiti i predmete koje su koristili prije dok su vidjeli.

Korištenje dodira u trgovini, muzeju

- Kada ste u trgovini sa slijepom osobom, dajte joj da opipa predmete koje gledate. Može se dogoditi da nešto što lijepo izgleda, nije ugodno na dodir i obrnuto.
- Kada ste u muzeju, ako je potrebno, vodite ruku slijepice osobe da dodiruje predmete. Nikako nemojte zaboraviti verbalno opisivati što slijepa osoba dodiruje.

Korištenje dodira, čitanje i pisanje

- Ako slijepa osoba ima dobro razvijen taktilni osjet, možete pomoću brajice označiti neke stvari u kućanstvu – primjerice, posude s namirnicama, kolekciju CD-a i drugo.
- Ako kasnije oslijepjela osoba želi, može ju se odvesti do najbliže udruge slijepih da nauči pisati brajicu (točkasto pismo slijepih).
- Uz pomoć šablone za pisanje standardnog videćeg pisma možete uvježbavati sa slijepima potpisivanje i pisanje ako to žele. Velik dio slijepih od rođenja je naučio potpisati se te je potrebno tu vještinu, kao i ostale, ponavljati da se ne zaboravi. Kasnije oslijepjeli poznaju pisanje od prije i važno je da tu vještinu ne izgube, stoga pisanje ne bi trebalo predstavljati veliki problem jer je osoba do gubitka vida najčešće gotovo svakodnevno pisala. Iako u vrijeme novih tehnologija sve manje pišemo, važno je da se i kasnije oslijepjela osoba i dalje zna i može samostalno potpisati da bi mogla obavljati bankarske i slične poslove bez skrbnika.

Korištenje dodira i preostali vid

- Kod osoba koje imaju mali ostatak vida, ne smijemo zanemariti osvještavanje i taktilno istraživanje, jer to može biti velika podrška malom ostatku vida. Kada osoba s malim ostatkom vida dotakne neki predmet, ima osjećaj da ga bolje vidi, čemu doprinosi plastičnost mozga i povezivanje taktilne i vizualne percepcije. Stoga i slabovidnima dajte da što više predmeta uzmu u ruku ili stavite njihovu ruku na predmet da ga dalje sami istraže.

Korištenje dodira pri kretanju

- Često se nakon gubitka vida javlja problem održavanja smjera i ravnoteže. Stoga je potrebno koristiti kao pomoć i orijentire u prostoru zidove i namještaj, na što možete uputiti kasnije oslijepjelu osobu prilikom asistiranja.

Korištenje dodira pri istraživanju različitih materijala

- Velik broj slijepih osoba ne voli dodir ljepljivih materijala kao što su med, maslac, pekmez i sl., a posebno mekane i gnjecave materijale poput gline, plastelina, fimo mase i sl. Stoga, kada slijepa osoba dodiruje nešto što se njoj čini zaprljano, to joj može biti neugodno te joj asistirajte verbalnim uputama i opisom što se događa.
- Ako primijetite zanimljivu podlogu po kojoj hodate, obratite pažnju slijepice osobe na to. Ponekad se prije vidom percipira promjena, nego što se osjeti taktilno pod stopalima.
- Ponekad i taktilni osjet u stopalima može biti različit, ovisno o obući koja se nosi.

ZAPAMTITE

Nikada nemojte prisiljavati kasnije oslijepjelu osobu da uči brajicu. To mora biti njezina želja i ona mora sama doći do spoznaje da joj je brajice korisna i potrebna.

SLUH

Gubitkom vida većina kasnije oslijepjelih počinje više pažnje posvećivati sluhu. Prikupljanje informacija putem sluha slijepoj osobi omogućava pristup velikom broju informacija o vanjskom svijetu, te se zbog toga ovo osjetilo doživljava kao osjetilo koje najviše nadomješta vid. Slušanjem se nadopunjuju informacije koje slijepa osoba dobiva taktilnim istraživanjem.

Ne smijemo generalizirati i očekivati da sve slijepo osobe imaju savršen sluh. Nažalost, velik broj slijepih osoba uz oštećenje vida ima i oštećenje sluha. Slijepo osobe mogu biti blago nagluhe ili u potpunosti gluhe. Uspješnost uporabe sluha ne ovisi samo o prikupljenim auditivnim informacijama, već i o prepoznavanju i tumačenju istih. Kako bi slijepu osobu potakli na što uspješnije korištenje sluha, možete joj asistirati na nekoliko načina i u različitim situacijama.

Korištenje sluha u komunikaciji s drugim osobama

- Potaknite kasnije oslijepjelu osobu da po boji glasa prepozna osobe iz najbliže okoline, da otkrije kakvog su raspoloženja. Ali se nikada nemojte „igrati“ pogađanja. Ponekad akustika prostora, zdravstveno stanje osobe koju slijepa osoba treba prepoznati, kao i raspoloženje slijepo osobe i koncentracija na slušanje može utjecati na sposobnost prepoznavanja glasova.

ZAPAMTITE

Pogađanje glasova je za slijepo neugodno i ponižavajuće, a da bi bili uspješni u prepoznavanju glasova, morali bi ih slušati uvijek u istim uvjetima.

Korištenje sluha pri kretanju

- Možete razgovarati sa slijepom osobom o zvukovima koje čujete kada se nalazite u novom i nepoznatom prostoru te po potrebi pojasnite što je proizvelo određeni zvuk.
- Kasnije oslijepjelu osobu možete potaknuti da prepoznaje različite zvukove, izvore zvukova te smjer iz kojeg zvuk dolazi, kako bi si stvorila fond različitih zvukova na koje, možda, dok je vidjela, nije obraćala pažnju.
- Ponekad slijepo osobe znaju imati problem prilikom procjene svoje visine i širine u odnosu na prostor oko sebe, tj. imaju osjećaj kao da će udariti u predmete u najbližoj okolini. To se događa zbog ehelokacije koja osobi s normalnim sluhom omogućava da čuje prostor oko sebe, tj. čuje jeku koju stvara svojim koraćanjem. Slično to rade šišmiši i dupini. Kod ljudi koji normalno vide, mozak zanemaruje tu percepciju jer je zbog dobrog vida nepotrebna, ali čim osoba ima oštećenje vida, počinje se i nesvjesno obraćati pažnja na to, tako da je kod slijepih i visoko slabovidnih uvijek dobro osvijestiti ehelokaciju. Stoga, kada vidite da se slijepa osoba počne savijati kao da će glavom udariti u strop ili pruža ruke ispred sebe, opišite joj što se nalazi u njenoj blizini te joj na taj način dajte verbalan opis onoga što ona osjeća ehelokacijom.
- Danas se sve češće na javnim mjestima uz vizualno informiranje, javljaju i zvučne najave. Tako neki liftovi imaju govornu najavu kata, na kolodvorima se daju govorne informacije o vlakovima i autobusima koji dolaze ili odlaze, poneki autobusi i tramvaji imaju govornu najavu brojeva, smjerova i stanica, neke trgovine imaju zvona na vratima, kod velikih supermarketa se može čuti zvuk blagajne i sl. Takve i slične informacije mogu biti korisne slijepima u orijentaciji te možete upozoriti slijepu osobu na njih ako se prvi put krećete na određenoj trasi.

NJUH

Na mirise obično ne obraćamo pažnju osim kad smo u parfumeriji ili kada primjetimo da nešto ili netko jako neugodno miriše. Iako se ne čini posebno važan, miris može biti koristan slijepima prilikom orijentacije, pa i komunikacije. Kako bi slijepu osobu potakli na što uspješnije korištenje informacija putem osjeta njuha, možete joj asistirati na nekoliko načina i u različitim situacijama.

Korištenje njuha u trgovini

- Ako prolazite pokraj parfumerije, posebno ako asistirate ženskoj osobi, pitajte ju bi li željela isprobati nove parfeme. Budite svjesni da se ne može isprobati prevelik broj različitih mirisa te da je realno probati 5-6 parfema, a nakon toga nam njih postaje preopterećen i više ne znamo što mirišemo.

Korištenje njuha u svakodnevnim situacijama

- Razlikovanje mirisa može biti korisno prilikom prepoznavanja različitih proizvoda za osobnu higijenu kao što su sapuni, šamponi, kreme...
- Po mirisu je moguće prepoznati razliku između čistog i prljavog - primjerice ručnika, kuhinjskih krpa, odjeće...
- Ako neka osoba često koristi isti miris, to može biti način prepoznavanja, kao i ako se u nekom prostoru koristi određeni osvježivač zraka.

Njuh i prepoznavanje potencijalno opasnih situacija

- Po mirisu ćemo razlikovati dobru od, primjerice, pokvarene hrane. Važno je da videći asistent dâ verbalno pojašnjenje kako bi slijepa osoba mogla zapamtiti određeni miris.
- Miris može i upozoravati. Miris paljevine, plina, benzina i sl. može biti znak opasnosti.

Korištenje njuha pri kretanju

- Po mirisu se može i orijentirati u prostoru. Tako, primjerice, miris pekarnice može biti dobar orijentir jer nakon pekarnice dolazi raskršće, miris kemijske čistionice, mesnice, benzinske crpke, cvjećarnice...

ZAPAMTITE

Kada zamijetite zanimljiv miris, prokomentirajte to sa slijepom osobom, ali nemojte pretjerivati i učestalo ispitivati slijepu osobu osjeća li što miriše.

OKUS

Gustativne ili okusne percepcije manje smo svjesni od mirisne, a ona je i povezana s osjetom mirisa te kod prehlade kad nam je oslabljen osjet mirisa, može se dogoditi i da je oslabljen i osjet okusa.

Jezik je organ koji nam omogućava osjet okusa te često nismo svjesni da su usnice i vrh jezika najosjetljiviji dio tijela i mogu biti korisne slijepim osobama koje imaju smanjen osjet u jagodicama prstiju. Tako je moguće da i osobe koje imaju smanjen osjet u jagodicama ili nemaju ruke nauče čitati brajicu usnicama i jezikom. Kako bi slijepu osobu potakli na što uspješnije korištenje gustativnih informacija, možete joj asistirati u različitim situacijama.

Korištenje okusa u svakodnevnim situacijama

- Osjet okusa nam može, uz miris, pomoći pri određivanju je li hrana jestiva ili se pokvarila, što će videći asistent popratiti i verbalnim opisom.
- Ako slijepa osoba nije označila neku namirnicu, primjerice teglicu s pekmezom, okus je najbolji način prepoznavanja što je u teglici.

VID

Veliki broj slijepih osoba ima mali, ali funkcionalan ostatak vida. Slijepce osobe traumatski doživljavaju gubitak vida. U promijenjenom i novom stanju smanjenog vizualnog funkcioniranja mali ostatak vida često se doživljava kao veliki problem, pa ga osobe funkcionalno i ne koriste. Važno je biti podrška osobi s malim ostatkom vida kako bi se ona navikla na novonastalo stanje te naučila najfunkcionalnije koristiti preostali vid.

Slabovidne je osobe potrebno učiti gledati i tumačiti informacije prikupljene putem vida. U tom procesu uvelike sudjeluju različite motoričke vještine. Važno je da su kod slabovidne osobe one dobro razvijene, uz podršku i zajedničko djelovanje svih ostalih osjetila. Sinergija različitih osjetila doprinosi kvalitetnijoj vizualnoj percepciji tj. boljoj funkcionalnosti vida. Osobi koja je postala slabovidna ili je u procesu gubitka vida, a još uvijek vidi, može se pomoći i usmjeriti je k funkcionalnijem korištenju preostalim vidom.

ZAPAMTITE

Specifične vježbe vida, koje mogu uključiti i vježbe mišića oka, preporučuju stručnjaci, koji uvidom u medicinsku dokumentaciju prepoznaju indikacije i kontraindikacije za njihovo izvođenje. Međutim svaka si slabovidna osoba može pomoći jednostavnim i uobičajenim pokretanjem očiju koje dovodi do rasterećenja napetosti očnih mišića.

Vježbe za opuštanje očnih mišića

Svaka si slabovidna osoba može pomoći jednostavnim pokretanjem očiju i usmjeravanjem pogleda koje dovodi do rasterećenja napetosti očnih mišića.

Pokretanje očiju:

1. u smjeru gore-dolje,
2. u smjeru lijevo-desno,
3. dijagonalno,
3. kruženje očima.

Usmjeravanje pogleda:

1. izmjenično gledanje u daljinu i na blizinu.
- Svi pokreti očiju rade se bez pomicanja glave.

U svakodnevnim situacijama

- Slabovidni često predmete i osobe prepoznaju na osnovi pojedinih elemenata koje vide, npr. boje odjeće, boje i dužine kose, načina hoda, siluete... Kako bi bili što bolji u tome, uvelike im pomaže opisivanje svega što se oko njih nalazi, tako mogu zapamtiti veći broj slika.
- Ako slabovidna osoba vidi boje, mogu se kontrastne boje koristiti za označavanje važnih situacija ili stvari u stanu kao što su stepenice, vrata te za označavanje važnih stvari pomoću markera, naljepnica i sl. Na taj se način omogućava da se i s malim vidom bude vizualno uspješan.

Korištenje tiflotehničkih pomagala

- Kako bi se slabovidnoj osobi omogućilo da čita i gleda, od pomoći mogu biti naočale, leće, teleskopske naočale, mehanička povećala te elektronička povećala. Za odabir najboljeg pomagala najbolje je obratiti se stručnjaku, liječniku ili rehabilitatoru, specijaliziranom za procjenu vida slabovidnih.

1.3 SIMULACIJA OŠTEĆENJA VIDA

Kako bi „ušli u cipele“ osoba s oštećenjima vida pripremili smo simulacije načina vizualnog percipiranja. Važno je imati na umu da osobe s oštećenjima vida najčešće imaju više očnih dijagnoza i da je vizualno funkcioniranje iznimno različito. Drugim riječima, poteškoće u vizualnom funkcioniranju proizlaze iz specifičnosti prisutnih očnih dijagnoza i njihovog međuodnosa.

Slika 5. Simulacija albinizama

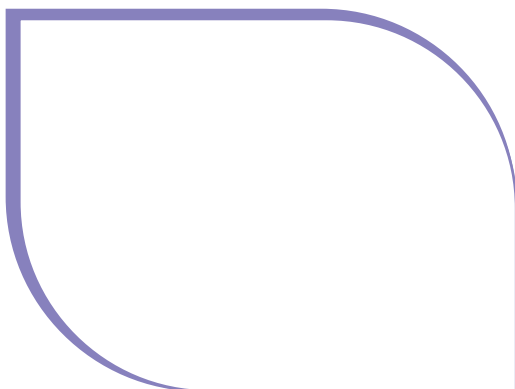
Slika 3. Simulacija akromatopsije

Slika 6. Simulacija ambliopije

Slika 4. Simulacija amauroze (ovaj je prikaz namjerno ostavljen bez boje)

Slika 7. Simulacija ametropije

Slika 8. *Simulacija astigmatizama*

Slika 11. *Simulacija hemianopsija*

Slika 9. *Simulacija atrofije vidnog živca*

Slika 12. *Simulacija katarakte*

Slika 10. *Simulacija glaukoma*

Slika 13. *Simulacija retinis pigmentoze*

Slika 14. *Simulacija retinopatije nedonešenosti*

Slika 15. *Simulacija dijabetičke retinopatije*

PREDRASUDE PREMA SLIJEPIM OSOBAMA

2

Ana Vrbanić, prof. psih.

- 2.1 O predrasudama**
- 2.2 Uloga društvenog konteksta u razvoju i održavanju predrasuda**
- 2.3 Iskazivanje predrasuda i diskriminacija u uvjetima društvene i ekonomske krize**
- 2.4 Prevladavanje predrasuda**
- 2.5 Zašto se bojimo slijepih?** , *Rosemary Mahoney, New York Times*

U užurbanom svijetu i usred tisuća informacija kojima smo svakodnevno izloženi, uspijemo li promisliti o važnim svakodnevnim pojavama koje utječu na naš i život ljudi koji nas okružuju? Koliko vremena posvećujemo propitivanju vlastitih stavova i sustava vrijednosti? Jesmo li iskreni prema sebi i kritični prema negativnim društvenim pojavama?

2.1 O PREDRASUDAMA

Predrasude svakako spadaju u jednu od najraširenijih negativnih društvenih pojava, često nezapaženu upravo zbog dubokog prodiranja u društveno tkivo ili pak prihvaćenu kao nešto očekivano, bezazleno i normalno. Međutim, utjecaj predrasuda na manjinske skupine, bilo da se radi o osobama različitih rasa, religija, dobi, seksualnih opredjeljenja ili pak o osobama s invaliditetom, u sebi sadržava manje ili više pritažene elemente prijetnje za sve koji se ne uklapaju u nečije viđenje „normalnosti“ i „istosti“.

Nije dovoljno reći: „Ja nemam predrasuda“, stajati sa strane i promatrati što se događa u svijetu oko nas. Važno je uočiti društvenu nepravdu, prepoznati društvene procese koji ju podržavaju i javno progovoriti o jedinstvu u različitosti. Potrebno je osvješćivati vlastite stavove o drugačijem, i to ne samo o stavovima prema slijepim osobama, već prema svemu što nas okružuje. Prvi je korak upoznavanje s fenomenom predrasuda i osvješćavanje problematike koju one sa sobom nose.

Razlozi su za gajenje predrasuda, odnosno negativnih stavova o pojedincima i određenim društvenim grupama, kompleksni i često proizlaze iz duboko ukorijenjenih psiholoških i socijalnih mehanizama. No, bez sumnje, najčešći je uzrok predrasuda upravo strah od nepoznatog, a najplodnije tlo za njihov razvoj neznanje, nedostatak informacija i nedovoljna širina iskustava. Kako predrasude nisu bazirane na stvarnom iskustvu već su emocionalno obojene i najčešće izrazito negativne, one iskrivljavaju sliku stvarnosti svodeći je na „crno-bijele“ kategorije. Umjesto otvorenosti za prihvaćanje raznolikosti ljudi, predrasude ukazuju na sklonost generalizaciji, svodeći svu raznolikost i bogatstvo svijeta koji nas okružuje na stereotipe o ovoj ili onoj društvenoj skupini.

Iako je u posljednjih nekoliko desetljeća došlo do značajnog pomaka, predrasude prema osobama s invaliditetom i danas ostaju raširen problem. Njima su, dakako, zahvaćene slijepe i slabovidne osobe, što se ocrtava prvenstveno u načinu na koje im društvo i pojedinci pristupaju te općenito u nejednakim društvenim odnosima.

Međutim, predrasude i posljedična diskriminacija u kontekstu invaliditeta vrlo je specifična i izuzetno teška za identificiranje i uklanjanje. Sama činjenica da je netko osoba s invaliditetom, odnosno slijepa osoba, još uvijek za sobom vuče niz predrasuda o njenim osobnim potencijalima, znanjima i sposobnostima.

U skladu s tim događa se i stereotipno gledanje u smislu da osobe s invaliditetom, za razliku od drugih manjinskih skupina, „zaslužuju“ da ih se tretira na nejednak način, što se često skriva iza iskazivanja duboke simpatije i sažaljenja. Istovremeno, takvim se ponašanjem osobe s invaliditetom stavlja u poziciju socijalne i ekonomske podređenosti, sprečavajući ih da ravnopravno sudjeluju u životu društva.

Slika 16.

Izvor: University of Michigan Health System: <http://www.uofmhealth.org/>

ZAPAMTITE

Mnogi gledaju na osobe s invaliditetom kroz prizmu invaliditeta, zaboravljajući ili ne želeći uzeti u obzir bogatstvo individualnih karakteristika. U takvim je slučajevima cjelokupna osobnost slijepe osobe reducirana na jedan mali dio, a na invaliditet se gleda kao na dominantnu karakteristiku koja u cijelosti određuje i utječe na sve ostale mentalne i socijalne sposobnosti.

Definicija predrasuda

U teorijskom smislu predrasude uključuju pozitivan ili negativan odnos prema pojavama i ljudima, no najčešće se pod predrasudama podrazumijeva logički neosnovan, uporno održavan i emocijama praćen negativan odnos.

U tom smislu predrasude podrazumijevaju cijeli niz negativnih reakcija kao što su osuđivanje, podcjenjivanje i spremnost pristupanja akciji protiv grupa ili pojava prema kojima postoje predrasude.

U svakodnevnim komunikacijama ovom se pojmu pridaje još uže značenje: to su negativni stavovi prije svega prema pojedinim grupama ljudi, a implicitno sadrže negativne emocionalne reakcije prema svim osobama koje se opažaju kao drugačije od ljudi unutar grupe kojoj sami pripadamo.

Prema psihologu Gordonu Allportu (1954), predrasude i stereotipi javljaju se kao rezultat normalnog načina na koji ljudi razmišljaju.

Kako bismo organizirali mnoge informacije o svijetu koji nas okružuje, važno je razvrstati ih u neku vrstu mentalnih kategorija.

„Ljudski um mora razmišljati uz pomoć kategorija“, objasnio je Allport. „Jednom formirane, kategorije su osnova za normalno prosuđivanje. Ovaj proces ne može se zaobići jer o njemu ovisi normalno funkcioniranje.“

Proces kategorizacije informacija odnosi se i na socijalni svijet jer i ljude svrstavamo u mentalne kategorije na osnovi nekih vanjskih karakteristika kao što su npr. dob, spol, rasa, invaliditet i slično.

Istraživanja ukazuju da nastojimo minimalizirati razlike među ljudima unutar grupe kojoj po određenoj karakteristici pripadamo, a preuveličavati razlike između grupa (Quattrone i Jones, 1980). U praktičnom smislu to znači, ukoliko smo osoba bez invaliditeta, može biti da smatramo kako imamo više sličnosti s bilo kojom drugom osobom bez invaliditeta nego s osobom koja ima fizičko, senzorno ili mentalno oštećenje.

U procesu opažanja pojava i ljudi također je karakteristična sklonost da se u svakoj situaciji pažnja obraća samo na ono što je u skladu s našim stavovima prema određenim pojavama i ljudima.

Selektivnost percepcije sastoji se u tome što ljudi najprije i najbolje zapažaju ono što “žele vidjeti”.

Slika 17.

Izvor: http://powrightbetweentheeyes.typepad.com/pow_right_between_the_eye/2013/07/its-a-term-so-incessantly-trotted-out-and-overused-it-has-stumbled-into-the-rabbit-hole-of-clich%C3%A9-and-ineffectiveness.html

ZAPAMTITE

Predrasude i stereotipi često su prisutni jer unaprijed zaključujemo o ljudima. Pri tome zanemarujemo činjenicu da temeljem površne značajke kao što je invaliditet ili njegovo odsustvo, ne možemo znati ništa o osobi koju procjenjujemo.

Stvarne sličnosti i razlike među ljudima proizlaze iz karaktera, osobina ličnosti, znanja, iskustava i interesa.

2.2 ULOGA DRUŠTVENOG KONTEKSTA U RAZVOJU I ODRŽAVANJU PREDRASUDA

Razvoj predrasuda prema slijepim osobama ovisi o mnogim faktorima, pri čemu su roditeljski odgoj, sociokulturne vrijednosti, nelagoda koju osoba osjeća u nepoznatim situacijama ili suočavanje s osjećajem vlastite ranjivosti samo neki od čimbenika koji im doprinose.

Sociokulturno uvjetovanje

Među čimbenicima koji utječu na stvaranje negativnih stavova prema slijepim osobama najčešće se spominju:

1. **Naglasak na konceptima kao što su „tjelesna ljepota“, „cjelovitost tijela“, mladost, atletska građa i dr.**
Ovi vrlo naglašeni socijalni standardi često su pretvoreni u društveni običaj i normu kojoj se članovi zajednice moraju prilagoditi. Pri tome je osobito snažan utjecaj medija, posebice filmske industrije koja slijepe osobe često portretira na način koji ojačava negativne stereotipe. Noviji je primjer fiktivni zlikovac - Lord Voldermort, jedan od glavnih likova iznimno popularnog literarnog i filmskog branda Harryja Pottera. Lord Voldemort ima bijele oči, bez zjenica i šarenica. O snazi održavanja stereotipa u takvim sadržajima čija su ciljana publika velikim dijelom djeca, ne govori se mnogo, upravo zbog široko prihvaćenog stereotipa „cjelovitosti tijela“.
2. **Naglasak na osobnoj produktivnosti i postignuću u izraženo kompetitivnom svijetu.**
Pojedinci u većini zemalja zapadne Europe i razvijenog svijeta prosuđuju se temeljem sposobnosti da budu socijalno i ekonomski kompetitivni.
3. **Prevladavajuća socio-ekonomska razina i važnost socio-ekonomskih faktora u stvaranju atmosfere unutar koje se stavovi prema osobama s invaliditetom njeguju.**
Naprimjer, socijalni razvoj zemlje, stopa nezaposlenosti, uvjerenja o uzrocima siromaštva i važnost koja se pridaje nacionalnoj socijalnoj ekonomiji i sigurnosti faktori su koji utječu na stavove prema osobama s invaliditetom.

ZAPAMTITE

Ustaljene socijalne i kulturalne norme, standardi i očekivanja često vode stvaranju negativnih stavova prema slijepim osobama i općenito prema osobama s invaliditetom.

4. **Statusna degradacija povezana s invaliditetom odnosno gubitkom vida.**
Odstupanje od norme i pridodana stigma izrazito utječe na formiranje negativnih društvenih stavova. Naime, kulturalni stavovi pojedinaca i društva općenito često se formiraju upravo kao reakcija na bilo kakav oblik odstupanja od uobičajenog i normativnog, kojem se potom pridaje znak marginalnog statusa.

Utjecaji tijekom djetinjstva

Često se u nastanku predrasuda naglašava važnost iskustava iz najranijeg djetinjstva, posebice u kontekstu roditeljskog stila odgoja i uloge koju pri učenju u ranom djetinjstvu ima modeliranje odnosno imitacija ponašanja roditelja i drugih bliskih osoba. Utjecaj ranih iskustava i njihova povezanost s emocijama i misaonim procesima igraju veliku ulogu u razvoju načina razmišljanja i sustava vrijednosti kod djeteta.

Aktivnosti, riječi, ton glasa, geste i druga ponašanja roditelja i drugih značajnih osoba prenose se na dijete te imaju ključan utjecaj na formiranje stavova prema slijepim osobama. Odgojne prakse koje naglašavaju važnost zdravlja i normalnosti te uključuju prijetnje i zastrašivanje bolestima i dugoročnim oštećenjima ukoliko dijete odstupa od zdravstvenih pravila, često rezultiraju odbojnošću prema osobama s invaliditetom. Na taj se način već u djetinjstvu uspostavlja asocijacija krivnje samih osoba za vlastito oštećenje odnosno invaliditet.

ZAPAMTITE

Utjecaj ranih iskustava igra veliku ulogu u razvoju načina razmišljanja i sustava vrijednosti kod djeteta. Ponašanje roditelja i drugih važnih osoba ima ključan utjecaj na formiranje stavova prema slijepim osobama.

Nelagoda uzrokovana nestrukturiranim situacijama

Često se pri prvoj komunikaciji sa slijepom osobom susrećemo s nepoznatom situacijom u kojoj većina društveno prihvatljivih pravila interakcije nije dovoljno definirana. Ovakve dvosmislene situacije ometaju misaone procese, kao i osnovne mehanizme opažanja i iskazivanja emocija (Hebb, 1946. i Heider, 1944).

Slika 18.

Izvor: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/fury-as-blind-people-hit-by-benefit-reform-7754452.html>

Dva su glavna objašnjenja iskazane nelagode:

- 1. Kognitivno nestrukturirane situacije** – osoba koja prvi put komunicira sa slijepom osobom suočena je s nesigurnim ishodom zbog nove i stoga nejasne situacije. Nepoznatost situacije remeti ustaljena i poznata pravila socijalne interakcije i može uzrokovati izbjegavanje situacije ili učiti interakciju napetom.
- 2. Manjak emocionalne spremnosti** – na tjelesnoj razini postoji očit strah i negativna reakcija prema nečemu što je drugačije od uobičajenog. Čudna i drugačija tijela okidač su za konflikt unutar samog promatrača. Ljudi zbog manjka vlastite spremnosti imaju tendenciju braniti se od drugačijeg jer se ono ne uklapa u poznatu strukturu njihovog života. Manjak kontakta i interakcije sa slijepim osobama pridonose nastanku takvog stava.

ZAPAMTITE

Nepoznatost situacije remeti ustaljena i poznata pravila ponašanja i može uzrokovati izbjegavanje situacije ili učiniti interakciju napetom. Ljudi zbog manjka emocionalne spremnosti imaju tendenciju braniti se od drugačijeg jer se ono ne uklapa u poznatu strukturu života.

Usporedba s drugim manjinskim grupama

Autori Barker i Wright (1953) smatraju da su stavovi prema osobama s invaliditetom sukladni stavovima prema drugim manjinskim grupama. Prema tom gledištu, slijepe osobe izazivaju negativne stavove u prosječnoj, slabo informiranoj populaciji već samim time što su manjinska grupa. Budući da ih se percipira kao marginalne ili članove marginalne grupe, izazivaju iste stereotipne reakcije podcjenjivanja, obezvređivanja i pridavanja općenito „nižeg“ statusa dijeljenog s drugim manjinama, bilo da su one etničke, rasne, religijske ili seksualne.

Invaliditet kao podsjetnik na vlastitu ranjivost

Nekoliko je autora (Endres, 1979; Livneh, 1980, 1982) govorilo o fenomenu paralelizma između reakcija prema osobama s invaliditetom i osjećajima povezanim s bolestima i smrću. U tom kontekstu anksioznost povezana s gubitkom zdravlja ili života aktivirana je pogledom na slijepu osobu. Slijepe osobe stoga i doslovno i simbolički služe kao negacija naših primitivnih, nezrelih predodžbi o vlastitoj svemoći te podsjećaju na našu ranjivost.

2.3 ISKAZIVANJE PREDRASUDA I DISKRIMINACIJA U UVJETIMA DRUŠTVENE I EKONOMSKE KRIZE

Važno je utvrditi situacije u kojima predrasude naročito dolaze do izražaja. Naime, predrasude često izbijaju na svjetlo dana i manifestiraju se u punoj snazi upravo u kriznim društvenim uvjetima.

Čini se da postoje dvije „unutarnje“ logike i dva tipa ponašanja koja se iskazuju u svakodnevnom životu.

U prvoj je situaciji tolerancija prema slijepim osobama veća, u drugoj situaciji manja. Veća tolerancija iskazuje se u tzv. „bezličnim situacijama“, a to su usputni, spontani susreti kao npr. na ulici, u tramvaju, u trgovini itd. Tada postoji relativno visoka spremnost da se slijepoj osobi pomogne pa se može zaključiti da djelovanje predrasuda i nije tako veliko. Međutim, takav je odnos epizodan i kao takav se brzo zaboravlja.

Druga se logika i tip ponašanja javlja u tzv. „sličnim situacijama“. To su one vrste situacija u kojima postoji osobni interes i u kojima naša duboka uvjerenja jače dolaze do izražaja. Do takvih situacija dolazi npr. prilikom odlučivanja treba li slijepa osoba biti primljena u radnu organizaciju, kada treba dati suglasnost za zajedničko ljetovanje slijepce djece i djece bez oštećenja vida ili kada u općini ili gradskoj četvrti treba dopustiti izgradnju ustanove za osobe s invaliditetom. Nažalost, slučaj građana i donositelja odluka u jednoj hrvatskoj županiji koji su se opirali izgradnji odmarališta i rehabilitacijskog kampa za slijepce nije izolirana pojava.

S obzirom na situacije u kojima je realno očekivati dijeljenje značajnih resursa kao što su javni prostor, pravo na stanovanje, obrazovanje i zapošljavanje, mogu se očekivati izraženije i neskrivene predrasude prema slijepim osobama.

Iskazivanje predrasuda također ojačava u uvjetima duboke ekonomske krize koja dodatno zaoštrava nadmetanje za manjkave resurse. Tako se nerijetko može čuti izjava u kontekstu traženja posla: „Pa danas je svima teško, što onda očekuju slijepi?“ Ovakve rečenice, bile one unutarnji glas ili izgovorene, razotkrivaju pravi opseg opasnosti od segregacije, nejednakog tretmana i diskriminacije osoba s oštećenjem vida.

Slika 19.

Izvor: <http://dylanlisted.com/designing-for-accessibility-for-15-of-users-delights-57-of-our-users-daniel-hubbell-of-microsoft/>

ZAPAMTITE

Temeljna se ljudska prava ne mogu u većoj ili manjoj mjeri dodijeliti određenoj društvenoj kategoriji budući da ona pripadaju svakom čovjeku već njegovim rođenjem.

Socijalna i ekonomska podređenost kao posljedica predrasuda i diskriminacije slijepih osoba vjerojatno je najizraženija upravo u slučaju zapošljavanja. Iako bi danas malo poslodavaca jasno izrazilo da ima predrasude prema određenim manjinama u odnosu na njihove radne karakteristike, to nije slučaj u izražavanju njihovih negativnih stavova kada su u pitanju osobe s invaliditetom, a pogotovo slijepe osobe.

Mnogo poslodavaca gaji predrasude o slabijem radnom potencijalu ove populacije ili neutemeljena uvjerenja o njihovom čestom pobolijevanju i izostajanju s posla u odnosu na druge zaposlenike. Posljedica je porazna činjenica da su slijepe osobe iz perspektive poslodavaca pri dnu ljestvice poželjnih radnika te se nalaze među najteže zapošljivom populacijom, čak i unutar skupine osoba s invaliditetom.

Dovođenje slijepih osoba u nepovoljniji položaj prilikom traženja zaposlenja i natjecanja za određeni posao predstavlja direktnu diskriminaciju pri zapošljavanju. Praksa i mnogobrojna empirijska istraživanja dokazuju upravo veću motiviranost i manje izostanaka s posla u odnosu na kolege.

Zaposlenost osigurava bolju financijsku situaciju, pozitivno djeluje na profesionalne, psihološke i socijalne aspekte života te nerijetko predstavlja osnovni oblik socijalnih aktivnosti. Ona u ogromnoj mjeri utječe na dobrobit i uključenost pojedinca u život zajednice. Osim omogućavanja egzistencije samoj osobi i članovima njene obitelji, zaposlenost osigurava veće profesionalno i životno iskustvo, a zaposlene osobe imaju veći stupanj samopoštovanja i općenito su zadovoljnije životom.

S druge strane, nezaposlenost uzrokuje društvenu i materijalnu ovisnost, posljedični osjećaj manje vrijednosti i stid zbog nemogućnosti zadovoljenja osnovnih životnih potreba.

ZAPAMTITE

Iako postoje mnogi domaći i strani pravni instrumenti koji zabranjuju diskriminaciju, zaštita prava na papiru ne znači ništa ako se ista ne prenese u praksu i stvarni život. Zato je potrebno raditi na kontinuiranom podizanju svijesti opće javnosti, donositelja odluka i stručnjaka kao važnih karika u uspostavljanju ravnopravnog položaja slijepih osoba na poljima obrazovanja i zapošljavanja.

2.4 PREVLADAVANJE PREDRASUDA

Povijesno gledano, slijepi su osobe na različite načine bile izložene stereotipima, a mnogi od njih prisutni su u svijesti ljudi i danas, unatoč naizgled ravnopravnom i tolerantnijem društvu.

Nedovoljno informacija, iskrivljena percepcija, izolacija i segregacija ojačavaju mnoge stereotipe te ih održavaju kroz vrijeme. Slijepi osobe navode da se najčešće suočavaju s predrasudama o tome da su pasivne, vrijedne sažaljenja, nesposobne, neugodne, tragične, ali hrabre, smiješne, agresivne, teret društvu, aseksualne, nesposobne za sudjelovanje u svakodnevnom životu.

„ Postigao si tako mnogo za slijepu osobu!“ tipičan je primjer dobronamjernog, ali predrasudama natopljenog komentara. Prema tom bi se komentaru moglo pretpostaviti da postoji standard za postignuća slijepih osoba, no tko određuje taj standard i zaključuje o tome što slijepa osoba može, a što ne može postići?

Socijalni psiholozi ne bave se samo razlozima javljanja i održavanja predrasuda, već istražuju i različite načine na koje ih se može smanjiti ili čak eliminirati. Trening ljudi u empatiji i razumijevanju, nasuprot površnom sažaljevanju i odbacivanju članova drugih grupa pokazao je stanovit uspjeh. Zamišljajući sebe u istim situacijama, ljudi su sposobni razmišljati o tome kako bi sami reagirali na predrasude i ponašanje okoline, a time raste i njihovo razumijevanje slijepih osoba i razvija se kritički stav prema stereotipnim reakcijama okoline.

Drugi važni čimbenici u smanjivanju društvenih predrasuda prema slijepim osobama uključuju izradu i primjenu zakona i pravilnika koji zahtijevaju jednako ophođenje i ravnopravnost među svim grupama ljudi, pridobivanje potpore šire javnosti za antidiskriminacijske socijalne norme te podizanje svijesti o raskoraku između predrasuda i stvarnosti, kao i povećanje broja prilika za kontakt s pojedincima drugih društvenih grupa.

Slika 20.

Izvor:<http://imgarcade.com/1/hand-reaching-for-another-hand/>

Na kraju poglavlja o predrasudama, dobar prikaz tvrdokornosti predrasuda prema slijepim osobama u svakodnevnom životu, ali i otvaranje novih perspektiva kroz prenošenje vlastitog iskustva, donosi članak „Zašto se bojimo slijepih“, dugogodišnje učiteljice u školi za slijepi. Članak je izvorno objavljen 2014. godine u New York Timesu.

ZAPAMTITE

Postoje različiti načini kojima možemo smanjiti ili eliminirati osobne predrasude i predrasude drugih. Primjena zakona i pravilnika, podizanje svijesti o raskoraku između predrasuda i stvarnosti i trening ljudi u empatiji i razumijevanju članova drugih grupa neki su učinkoviti načini smanjivanja predrasuda.

2.5 ZAŠTO SE BOJIMO SLIJEPIH?

Rosemary Mahoney, NYT

Prije nekoliko godina, kada sam ženi koju sam upoznala na jednoj zabavi spomenula da radim kao učiteljica u školi za slijepe, ona me zbunjeno pogledala. "Mogu li vas nešto pitati?" rekla je. "Kako vi razgovarate sa svojim učenicima?"

Objasnila sam joj da su učenici slijepi, a ne gluhi. Podižući dlanove, u gesti još veće zbunjenosti, rekla je: "Da, znam da nisu gluhi. Ali ono što mislim jest, kako vi zapravo razgovarate s njima?"

I ranije su mi inteligentni ljudi postavljali slična pitanja, stoga sam slutila da žena zapravo nije točno znala što misli. Bila je svjesna samo da u njenom umu postoji znatna intelektualna barijera između slijepih ljudi i onih bez oštećenja vida. Da, slijepi mogu čuti. No, mogu li razumjeti?

Kroz povijest i različite kulture, priče o slijepim ljudima najčešće su se lomile kroz prizmu mitova. Ili ih se percipiralo kao ljude vrijedne žaljenja koji su nesposobni za učenje, ili kao vješte majstore obmane, ili kao mistike koji posjeduju natprirodne moći.

Većina slijepih studenata u Međunarodnom institutu za socijalne poduzetnike u Trivandrumu u Indiji, podružnici organizacije Braille bez granica, došla je iz zemalja u razvoju: Madagaskara, Kolumbije, Tibeta, Liberije, Gane, Kenije, Nepala i Indije. U tim se zemljama škole za slijepu djecu smatra apsurdnim rasipanjem resursa i truda. Učitelji i profesori u redovnim školama odbijaju školovati slijepu djecu, a kada ona dosegnu radnu dob, nitko ih ne želi zaposliti.

Priče o kažnjavanju, zatvaranju, izolaciji i napuštanju, nažalost, ne pripadaju prošlosti mračnog srednjeg vijeka, već se događaju i danas. Od desetero slijepe djece iz zemalja u razvoju, devetero ih još uvijek nema pristup obrazovanju, mnogi samo zbog toga što su slijepi.

S druge strane, Sjedinjene Američke Države imaju jedan od najnižih postotaka slijepih osoba na svijetu, pa ipak, gubitak vida je među fizičkim oštećenjima kojih se ljudi najviše boje.

Odbojnost prema sljepoći postoji iz istog razloga kao i većina drugih predrasuda: nedostatka znanja. Neznanje je snažan generator straha. Međutim, svakome tko nije proveo više od pet minuta sa slijepom osobom može biti oprosteno što misli, kao žena koju sam upoznala na zabavi, da postoji nepremostivi jaz između slijepih osoba i onih bez oštećenja vida.

Za mnoge od nas vid je primarni način interpretacije svijeta oko nas. Prije nego sam počela živjeti i raditi u kolektivu sa slijepim ljudima, i sama se pitala o tome kako uspostaviti smisleni kontakt sa slijepim osobama. Kad god bih vidjela slijepu osobu na ulici, s određenom nelagodnom nadala sam se da neću morati komunicirati s njom.

Pierre Villey, francuski slijepi profesor književnosti u svojoj je knjizi iz 1930. "Svijet slijepih", sazeo strašan karneval predrasuda i praznovjerja koje su se prenosile kroz stoljeća. „Osobe bez oštećenja vida ne procjenjuju slijepe temeljem njihovih osobnih karakteristika, već prema strahu koji u njima izaziva koncept sljepoće.“ Slijepa autorica Georgina Kleege, predavačica na Sveučilištu Kolumbija u Berkeleyu, zapisala je još kraće "Slijepi su ili natprirodni ili neljudi, vanzemaljci ili životinje."

Vlastiti vid uzimamo zdravo za gotovo, držeći ga se tako ropski i preplavljeni površnim podacima koje nam daje da čak i osobi koja briljantno vidi treba nevjerovatno mnogo vremena da prepozna očito: Obično se iza očiju koje ne vide nalazi savršeno zdravo, aktivno i normalno ljudsko biće.

Christopher Hitchens nazvao je sljepoću „jednim od najstarijih i najtragičnijih poremećaja poznatih čovjeku.“ Kako bismo li se samo isključeni i lišeni svega osjećali kada bismo izgubili svijet i način života kakav nam donosi osjetilo vida! Sama sam u prošlosti vjerovala da bih radije izgubila život nego vid jer nisam mogla zamisliti da imam snagu nastaviti dalje unatoč takvom gubitku.

Međutim, ljudi žive bez osjetila vida. Godine 1749. francuski filozof Denis Diderot objavio je esej “Pismo o slijepima na korist onih koji vide”, u kojem je opisao posjet domu slijepice osobe, sinu profesora filozofije na pariškom Sveučilištu. Muškarac je bio oženjen, imao sina, mnogo poznanika, razumio se u kemiju i botaniku, mogao je čitati i pisati na uzdignutom (reljefnom) alfabetu i zarađivao je za život destilirajući alkohol. Diderot je zadivljen pisao o njegovom zdravorazumskom razmišljanju, urednosti i nevjerojatnom pamćenju zvukova i glasova, njegovoj sposobnosti da točno procijeni težinu predmeta samo držanjem istih u ruci, o njegovoj sposobnosti da rastavi i sastavi male mašine, glazbenoj oštrini i iznimnoj osjetljivosti na atmosferske promjene.

Slijepi je čovjek, možda postajući umoran od neprestanog zapitkivanja Diderota i njegovog prijatelja, kao da je cirkuska životinja, naposljetku i sam postavio pitanje: “Primjećujem, gospodo, da vi niste slijepi. Zapanjeni ste time što činim, ali zašto ne i onim što govorim?” Više od bilo kakvih senzornih vještina, Diderota je najviše iznenadilo samopouzdanje kojim je čovjek zračio. “Ovaj slijepi čovjek,” napisao je, “vrednuje se jednako, ako ne i više od nas koji imamo osjetilo vida.”

Jedna od mnogih zabluda o slijepima jest da oni bolje vide, njuše ili imaju bolji opip od videćih ljudi. To nije u potpunosti točno. Gubitak vida jednostavno tjera ljude da prepoznaju ili otkriju svoje druge potencijale i sposobnosti koje su oduvijek imali, a koje ranije većinom nisu primjećivali.

Prije nekoliko godina dopustila sam da mi dvije slijepice tinejdžerke, studentice na školi Braille bez granica, stave povez na oči i provedu me ulicama Lhase. Djevojke nisu odrasle u gradu, ali su se u njemu snalazile s lakoćom, bez spoticanja i lutanja. Na umu su imale određenu lokaciju i svaki put kada bi naglasile „Sada skrećemo lijevo“ ili „Sada skrećemo desno“, bila sam primorana upitati ih kako to znaju. Njihovi su me odgovori iznenadili, ponajviše zbog toga što su tragovi koje su slijedile – zvuk mnogih televizora u dućanu elektroničke opreme, miris kože u postolarskoj radionici, iznenadan osjećaj kamenog popločenja pod nogama – premda očiti i svima dostupni, meni ostali praktički sakriveni.

Prvi put u životu shvatila sam koliko sam malo pažnje pridavala zvukovima, mirisima i svemu što me okružuje, a nije vezano uz moju vizualnu percepciju. Od svojih sam slijepih prijatelja i kolega naučila da gubitak vida ne treba ostati u domeni tragičnog. Za one koji mu se mogu prilagoditi, on postaje put prema drugačijem i jednako bogatom načinu života. Francuski pisac Jacques Lusseyran, koji je vid izgubio kao dječak od osam godina, razumio je da su ljudi koji vide na neki način lišeni doživljaja. „Zauzvrat svim prednostima koje vid donosi moramo se odreći drugih, o čijem postojanju niti ne slutimo.“

Nemam namjeru tvrditi da postoji nešto divno u nedostatku vida. Postoji samo nešto divno u ljudskoj otpornosti, prilagodljivosti i odvažnosti. Slijepi nisu ništa manje ili više nadzemaljski, glupi, zli, zlovoljni, vrijedni sažaljenja ili prijetvorni od ostatka nas. Samo ih je naše neznanje zaogrnilo ovim pridjevima. Riječima Helen Keller: „Teže je naučiti ignoranta da razmišlja nego naučiti inteligentnog slijepog čovjeka da vidi veličanstvenost Niagarinih slapova“. Govorila je, očigledno, o nadahnjujućoj i izjednačavajućoj vrijednosti znanja.

*Rosemary Mahoney
New York Times, 14th of January 2014.*

PRISTUP SLIJEPOJ OSOBI

3

Vilma Bilopavlović, soc. radnik

- 3.1 Prvi kontakt i komunikacija sa slijepom osobom**
- 3.2 Kako ponuditi pomoć slijepim osobama**
- 3.3 Pristup u odnosu na predmete u neposrednoj okolini, u restoranu, kafiću ili slastičarnici**

Uzeli ste brošuru, listate, čitate, obratili ste pažnju na ovaj podnaslov i vjerojatno se veselite „receptu“ koji želite slijediti kako bi bili asistent slijepoj osobi ili osobi koja vrlo loše vidi. U tom trenutku sigurno je mnogo pitanja. Pomoći i nije tako teško, ali kako doći do čina pomaganja? Kako pristupiti nekome tko je slijep?

Kako mu uopće ponuditi potporu? Kako se obratiti nepoznatoj osobi i kako će ona prepoznati da se obraćate upravo njoj?

Susret s osobom koja je slijepa može se dogoditi na svim mjestima gdje se odvija život. Baš kao i osobe koje vide i osobe koje ne vide odlaze u školu, na fakultet, na posao, u banku, u dućan, u kazalište, na koncert, u šetnju, putuju u druge gradove i države. Pritom se uglavnom koriste sredstvima javnog prijevoza kao i ostali građani.

Potrebe za sudjelovanjem u javnom životu slijepih osoba i onih osoba koje vide, iste su i ovise o osobnosti svakoga od nas. Svi smo različiti. Upravo u tome vidim jednakost među svim ljudima.

3.1 PRVI KONTAKT I KOMUNIKACIJA SA SLIJEPOM OSOBOM

Da bismo uspostavili prvi kontakt sa slijepom osobom i nastavili uspješno komunicirati, dobro je zapamtiti neka pravila ponašanja.

ZAPAMTITE

Ako želite komunikaciju sa slijepom osobom, potrebno je govoriti. Slijepe osobe usmjerene su na sluh, a komunikacija putem govora omogućuje prikupljanje informacija.

UVIJEK se obraćajte prirodno i izravno

NIKADA se ne obraćajte preko osobe u pratnji (slijepa osoba vas čuje i odgovorna je za svoje postupke)

UVIJEK komunicirajte verbalno i prema potrebi taktilno (dodirom)

NIKADA ne komunicirajte samo pogledom, riječima ovdje ili tamo, usmjeravanjem na način da pokazujete rukom (slijepa osoba to ne može vidjeti)

UVIJEK govorite glasnoćom koja je za vas uobičajena, a istu podesite situaciji u kojoj se nalazite

NIKADA ne vičite (slijepa osoba dobro čuje)

UVIJEK kada govorite budite licem okrenuti prema osobi

NIKADA ne govorite iza leđa (slijepa osoba vas neće dobro čuti ili razumjeti) ili gledajući u stranu (možete djelovati nezainteresirano)

UVIJEK kada za pozdrav pružate ruku izgovorite da ste to učinili

NIKADA nemojte sami uzimati njezinu ruku za pozdrav (možda se slijepa osoba ne želi rukovati)

UVIJEK kada dodirujete slijepu osobu izgovorite da ćete to učiniti

NIKADA nemojte nepotrebno dodirivati slijepu osobu npr. tapšati je po ramenu (ne vole sve osobe dodirne kontakte)

UVIJEK se slijepoj osobi obratite imenom ili joj dotaknite rame i recite tko ste

NIKADA nemojte tražiti da pogodi vaše ime (slijepu osobu možete dovesti u vrlo neugodnu situaciju)

ZAPAMTITE

U komunikaciji sa slijepom osobom ponekad je potrebno koristiti i dodir. On mora biti primjeren, odmjeren i najavljen.

3.2 KAKO PONUDITI POMOĆ SLIJEPIM OSOBAMA?

Kako se obratiti slijepoj osobi i kada ponuditi pomoć pri kretanju?

Slika 21.

UVIJEK joj ponudite pomoć pri kretanju, posebno kada procijenite da nije na „svom“ poznatom terenu

NIKADA to ne činite na svoj način nego dopustite slijepoj osobi da vam sama izgovori kako joj možete pomoći

Ako živite u većem gradu, vjerojatno svakodnevno susrećete i slijepe osobe. Možda im se ne obraćate jer smatrate da im je pomoć bijelog štapa ili psa vodiča dostatna. Promatrate ih, čudite se njihovoj spretnosti i zadivljeni ste njihovom hrabrošću pa pod takvim dojmom zaboravite da bi im vaša pomoć ublažila stresne prijelaze prometnica, olakšala dolazak do tramvajске stanice i uopće učinila dan manje teškim.

Važno je da više ne budete samo zadivljeni promatrač, već da se podsjetite da možete vrlo jednostavno postati konstruktivni asistent. Evo primjera...

ZAPAMTITE

Da, uvijek pristupite slijepoj osobi i pitajte je li joj potrebna pomoć. Budite asistent ako osoba prihvaća pomoć. Nije potrebno vrijeđati se ukoliko se ponuđena pomoć pristojno ili nepristojno odbije.

Na tramvajskoj stanici

Slijepe osobe baš kao i one koje vide odlaze u školu, na posao, u šetnju. Maja je slučajna prolaznica, dok je Ivan osoba kojoj je vid oštećen. Slučajan susret na ulici može izgledati ovako:

Maja: „Vidim da čekate tramvaj (lagano dodirujući slijepu osobu za rame ili podlakticu), evo upravo dolazi devetka“.

Ivan: „Hvala vam, ali ja čekam jedinicu“.

Maja: „Onda do sljedećeg susreta, ja odlazim devetkom“.

Ovo je bilo ugodno i lako. Je li baš uvijek tako? Naravno da nije. Petar je slučajni prolaznik, a Lucija je slijepa osoba.

Petar: „Dobar dan (uz lagani dodir ramena ili podlaktice), vidim da čekate tramvaj, evo upravo dolazi šestica.“

Lucija: „Ostavite me na miru!“

Petar: „Oprostite, ali htio sam pomoći.“

I nakon ovakvog susreta sigurno imate osjećaj nelagode, pitate se jeste li trebali drugačije pristupiti, pitate se jeste li uopće trebali pristupiti slijepoj osobi. Sve ste dobro učinili, ali niste mogli predvidjeti da će u ovo jutro, između dosta mrgodnih i neljubaznih ljudi, biti i jedna mrgodna slijepa osoba. Podsjetite se na rečenicu s početka priče (RAZLIČITI smo i baš kroz tu različitost JEDNAKE su osobe koje vide i one koje ne vide).

Slika 22.

Na prijelazu prometnice

Na prijelazu prometnice (bez semafora) stoji slijepa osoba s dugim bijelim štapom u ruci. Pokušava prijeći cestu preko zebre, ali ne uspijeva; automobili neprekidno jure ravno, skreću lijevo ili desno. U ovakvoj situaciji siguran prelazak postaje bingo. Laura je slučajna prolaznica, a Marijana slijepa osoba.

Laura: „Hoćemo li zajedno lakše prijeći na drugu stranu“? (uz lagani dodir ramena ili podlaktice)

Marijana: „Da, hvala vam, ovo raskrižje zaista je noćna mora. Mogu vas uhvatiti za podlakticu“?

Laura: „Svakako, evo nas na sigurnoj drugoj strani. Ja idem lijevo, a vi?“

Marijana: „Dalje je lako, hvala vam i doviđenja“.

Slijepa osobe, baš kao i one koje vide, pomoć mogu odbiti pristojno ili nepristojno. Ako je neka slijepa osoba nepristojno odbila pomoć koju ste joj ponudili, zanemarite nepristojnost, jer takve su osobe sigurno u manjini. Većina je onih koje će vašu pomoć vrlo rado i sa zahvalnošću prihvatiti. Možda će vam se dogoditi i situacija kada iz nekog razloga (žurbe, pospanosti, stava „pomoći će netko drugi“, straha ili tko zna zbog čega) ne zastanete i ne ponudite pomoć slijepoj osobi. Moguće je da slijepa osoba zatraži vašu pomoć. Posebno u gradskoj vrevi, na prijelazu širokih avenija kada slijepa osoba ne osjeća sigurnost samostalnog prijelaza prometnice.

Pristup pri formuliranju uputa

U komunikaciji, u druženju sa slijepom osobom dobro je podsjetiti se na „pravila“ koja uglavnom znamo, ali ih često zanemarujemo.

ZAPAMTITE

Neka druga slijepa osoba možda će na vašu ponuđenu pomoć za prijelaz ulice odgovoriti da joj pomoć nije potrebna. Nemojte se obeshrabriti, uvijek je bilo i uvijek će biti osoba koje prihvaćaju pomoć i onih koje ne žele pomoć.

Slika 23. i 24. Na velikoj prometnici

ZAPAMTITE

Najvjerojatnije se slijepa osoba neće obratiti upravo vama, ali će očekujući siguran prijelaz, zamoliti pomoć osoba koje prolaze. Nemojte se oglušiti na molbu, nemojte misliti pomoći će netko drugi, budite asistent.

ZABORAVITE na riječi „tu je“, „idi tamo“, „stolica je ovdje“.

Svaku riječ koja govori o položaju stvari **OBVEZNO** popratiti i dodirnom ruke slijepa osobe (**GOVORITE RIJEČIMA I POKRETIMA**). Kada pojašnjavate i dajete informacije koje pomažu orijentaciji (govorite o smjeru kretanja), koristite riječi: ispred, iza, lijevo, desno.

3.3 PRISTUP U ODNOSU NA PREDMETE U NEPOSREDNOJ OKOLINI, U RESTORANU, KAFIĆU ILI SLASTIČARNICI

Kada slijepu osobu usmjeravate na predmete kojima će se koristiti (šalica, tanjur, čaša i sl.), riječi svakako popratite dodiranjem njene ruke i predmeta kako bi samostalno mogla procijeniti položaj i služiti se određenim predmetom.

U razgovoru sa slijepom osobom uobičajeno koristite riječi: čitanje, gledanje, komentirajte odjeću, boje...

ZAPAMTITE

Osobe koje ne vide također žive u ovom svijetu i većina njih ima interes za ono što ih okružuje, baš kao i osobe koje vide i zato kada ste u prilici govorite o stvarima koje vas okružuju.

Pristup u restoranu, kafiću ili slastičarnici

Kada ste sa slijepom osobom u restoranu, kafiću ili slastičarnici:

1. ne naručujte jelo ili piće za slijepu osobu. Slijepa osoba će to sama učiniti, možete pomoći čitajući;
2. ne uzimajte joj tanjur, ne režite meso, ne točite piće, slijepa osoba sve će to samostalno učiniti, a zatražit će vašu pomoć samo kada procijeni da je ona potrebna;
3. ako slijepa osoba sudjeluje u plaćanju računa, dopustite joj da to samostalno učini: sama će pozvati konobara, zatražiti račun i sama će podmiriti račun. Vašu pomoć zatražit će ako joj bude potrebna.

Mnogo je situacija koje bi se mogle opisivati i mnogo sugestija koje bi olakšale pristup, komunikaciju i uopće kontakte s osobama koje ne vide. Međutim, ovo je život, a život nije savršen. I zato smijemo griješiti jer činimo, pomažemo, a kada bismo bili samo promatrači, ne bismo mogli ni pogriješiti.

I NE ZABORAVITE:

Slijepa osoba kao i osobe koje vide imaju vrline i mane.

Budite asistent onima koji prihvaćaju pomoć.

Ne ljutite se na one koji ne žele pomoć.

Budite podrška onima koji podršku traže.

Podrška nije potrebna svim slijepim osobama.

Pojedine slijepa osoba ne žele podršku.

Ne sažalijevajte slijepu osobu.

VAŽNO JE GOVORITI RIJEČIMA

VAŽNO JE GOVORITI POKRETIMA

VAŽNO JE BITI ODREĐEN

VAŽNO JE UVIJEK IMENOVATI STVARI

Prije nego što počnete – ŠTO UČINITI KAKO BISTE BILI USPJEŠAN VIDEĆI ASISTENT SLIJEPIM I SLABOVIDNIM OSOBAMA

Karmen Nenadić, prof. def

- 4.1 Osobni gubitak i gubitak vida**
- 4.2 Kako biti dobar videći asistent**
- 4.3 Podrška ili pomoć**
- 4.4 Davanje savjeta i savjetovanje**
- 4.5 Samoprocjena videćih asistenata**
- 4.6 Što jest, a što nije obveza videćeg asistenta**

Kako ste odabrali pomagačko zanimanje, a videći asistenti to svakako jesu, neophodno je biti svjestan samog procesa tugovanja za gubitkom vida i kako da na najadekvatniji način date podršku osobi koja tuguje zbog svog gubitka vida. Rad s tugujućima je usko specijalizirano područje kojim se bave posebno obučeni stručnjaci, najčešće psihijatri, psiholozi i psihoterapeuti. Kako videći asistenti nisu stručnjaci za rad u ovom području, izdvojiti ćemo samo najvažnije informacije kako biste mogli pružiti podršku slijepim osobama s kojima ćete raditi, a istovremeno zaštititi sebe od sagorijevanja u pružanju podrške.

4.1 OSOBNI GUBITAK I GUBITAK VIDA

Svi mi kroz život doživljavamo različite gubitke. Ti gubitci mogu biti mali i neznčajni, kao što je gubitak slobodnog mjesta u autobusu koje smo primijetili i onda netko drugi uleti ispred nas, do značajnih i velikih gubitaka koji nam život okrenu naopačke, kao što su gubitak posla, zdravlja ili dragih nam osoba.

Osobe koje su slijepe od rođenja ili se gubitak vida dogodio jako davno, najčešće su se prilagodile na život bez vida ili sa slabijim vidom, te više-manje realno prihvaćaju ograničenja i imaju pozitivan stav o mogućnostima prilagodbe za obavljanje pojedinih aktivnosti.

Pojedine slijepe osobe u situaciji su da još uvijek gube vid ili su ga izgubile nedavno te još nisu prihvatile život bez vida i nisu se prilagodile novim uvjetima života. Ponekad ih okolina potiče da gubitak vida doživljavaju kao razlog svih svojih problema u životu. Takve osobe dosta su negativno raspoložene i često odbijaju bilo kakav oblik podrške i znaju biti grube prema videćim asistentima i ponašati se sa stavom „ja ništa ne mogu, ti moraš sve raditi umjesto mene“.

4.2 KAKO BITI DOBAR VIDEĆI ASISTENT

Da bismo bili dobar videći asistent, prvenstveno se trebamo pobrinuti za sebe!

Ova izjava vrlo vjerojatno izaziva otpor i pitate se kako sad da se brinem o sebi kad je meni dobro, a tu do mene je osoba koja je izgubila vid i njoj je sigurno teško. Najvjerojatnije ste u pravu, ali ako se ne pobrinite za sebe, nećete biti ni dobar videći asistent jer ćete izgorjeti i odustati. Jedino ona osoba koja je sama sa sobom dobro može uspješno davati podršku i biti pri ruci osobi koja je u procesu prihvaćanje gubitka vida koji joj se dogodio.

Stoga, da bi se kao videći asistent mogli nositi s težinom samog procesa davanja podrške, neophodno je da imate dobre mehanizme nošenja s teškim situacijama, a jedan od mehanizama može biti i stvaranje tzv. „sigurnog mjesta“.

Sigurno mjesto

Sigurno mjesto je ponekad stvarno fizičko mjesto na koje volite otići i tamo se napuniti pozitivnim utiscima s tog mjesta, a isto tako može biti i sjećanje na to mjesto, te si možete pomoći prisjećanjem na njega kad vam bude potrebno, primjerice u procesu podrške kasnije oslijepjeloj osobi u procesu prihvaćanja gubitka vida u mislima se na tren osjetite kao na sigurnom mjestu. Ako nemate takvo mjesto u stvarnom svijetu, može biti od pomoći stvaranje unutarnjeg sigurnog mjesta koje ne mora imati nikakve sličnosti ni s jednim stvarnim mjestom. Nije bitno kakvo je to mjesto, važno je samo da za vas funkcionira i da se odjećate ugodno.

Najčešće se za sigurno mjesto bira neko lijepo mjesto u prirodi puno zelenila, mirisa bilja i cvrkuta ptica; slušanje klasične glazbe; gledanje lijepe umjetničke slike ili bilo čega drugog gdje smo sami i osjećamo se ugodno i opušteno, te taj osjećaj možemo osjetiti i nakon što odemo s tog mjesta.

Poštujte svoje granice

Vrlo često kad dajete podršku drugima zaboravi se na sebe jer pomaganje brzo iscrpi i nakon toga više niste korisni kao videći asistent. I onda često kažete da to jednostavno nije za vas. Kako biste to izbjegli, važno je da budete svjesni vlastitih ograničenja, vlastitih granica.

Budite iskreni prema sebi i slijepoj osobi kojoj asistirate

Ako osoba kojoj ste videći asistent po vašem osjećaju prijeđe vašu granicu, te se zbog toga osjećate povrijeđeni, slobodno joj dajte do znanja da je pretjerala, te napomenite da takva pitanja nisu primjerena poslovnom odnosu, a odnos videćeg asistenta i slijepo osobe to definitivno jest. Dobro je jasno dati do znanja što za vas nije prihvatljivo, npr. pitanja o vašem privatnom životu, bračnom statusu, zdravlju ili sl.

Također, ukoliko kod sebe primijetite osjećaje sažaljenja i prezaštićivanja, koji zapravo nisu dobri i prihvatljivi u radu sa slijepim osobama, priznajte to sebi te ih budite svjesni. Tako ćete lakše izbjeći njihov utjecaj u neposrednom radu te ublažiti ili promijeniti te osjećaje.

Pratite svoje osjećaje

Budite svjesni što se s vama događa dok asistirate slijepoj osobi. U jednom trenutku vam se može dogoditi da ste fascinirani kako slijepa osoba nešto uspješno radi, a u drugom ćete možda biti ljuti kako nikako da nešto napravi. Sve je to normalno i nemojte se time opterećivati. Samo budite svjesni svojih osjećaja i nastavite dalje biti videći asistent.

Na trenutak ili dva odlutajte na svoje sigurno mjesto

Kada vam se u samom procesu pružanja asistencije slijepoj osobi dogodi da vam je nešto preteško, samo „pobjegnite“ u svojim mislima u vaše utočište, vaše sigurno mjesto, napunite se pozitivnom energijom i nastavite dalje biti videći asistent.

Vi niste svemogućí

Kada radite kao videći asistent, može vam se dogoditi da imate potrebu riješiti sve probleme slijepo osobe. Budite svjesni da to nije moguće te ako nešto ne možete napraviti onako kako slijepa osoba od vas očekuje, to joj obavezno recite. Iskreno recite zašto nešto ne možete napraviti i ako se zbog toga osjećate bespomoćno, to slobodno recite i budite svjesni da je sasvim normalno da se u nekim životnim situacijama osjećamo bespomoćno.

ZAPAMTITE

Važno je slijepoj osobi kojoj dajete podršku dati do znanja da ju razumijete, ali nikad ne reći da znate kako joj je, jer ne možete znati kako je nekome tko je doživio gubitak vida budući da ga niste doživjeli, pa čak i ako jeste, ne reagiramo svi jednako.

4.3 PODRŠKA ILI POMOĆ

Kada radite kao videći asistent, vjerojatno se pitate pomažem li ja ili dajem podršku, pa da razjasnimo tko što radi.

Podrška uključuje sve što slijepoj osobi omogućava da uspješno živi što sličnije videćima ili ako je kasnije izgubila vid, kako je bilo prije gubitka vida. Tako podrška može biti dugi bijeli štap, brajev redak za računalo, sat s brajevim oznakama i slična pomagala te videći asistent koji daje informacije o vizualnim sadržajima koje slijepa osoba ne vidi.

Pomoć uključuje pomagala ili ljude koji odrađuju aktivnosti slijepo osobe umjesto nje. Tako, primjerice, videći vodič vodi osobu umjesto da ona sama ide, on je osoba koja pomaže obaviti neki kućanski posao umjesto slijepo osobe, govorni ručni sat kaže koliko je sati.

4.4 DAVANJE SAVJETA I SAVJETOVANJE

Davanje savjeta je bolje izbjegavati jer ljudi i sami najčešće znaju što treba napraviti i da imaju dovoljno energije, to bi i napravili.

Ponekad kad slijepa osoba pita za savjet, nemoguće je izbjeći razgovor koji uključuje davanje savjeta i tada je najbolje govoriti o sebi. Možete reći primjerice: "Da sam ja na tvom/vašem mjestu, ja bih...". Na taj način smo odgovor „da, ali to kod mene ne vrijedi...“ sveli na najmanju moguću mjeru.

Ne preporučuje se i nije prihvatljivo reći slijepoj osobi da nešto mora:

„Moraš početi koristiti dugi bijeli štap“

„Moraš učiti brajicu...“

„Moraš se samostalno kretati“

Ukoliko procijenite da niste u mogućnosti dati točan i stručno utemeljen odgovor, preporučuje se uputiti osobu stručnjaku Hrvatskog saveza slijepih ili drugih institucija koje se bave rehabilitacijom osoba oštećena vida.

Što učiniti kad nešto “krivo” kažete?

Često se dogodi da kada komunicirate sa slijepom osobom, upotrijebite riječ vidi te dajući nešto: „Pogledaj ovaj predmet koji ti dajem.“ Slijepa osoba se može zbog toga osjetiti povrijeđeno i reći da ne vidi. Vi se možete ispričati i reći da ona to vidi na svoj način.

Kada god nešto kažete ili napravite krivo, samo se kratko ispričajte, recite da vam je žao, da ju niste htjeli povrijediti i nemojte o tome više pričati.

ZAPAMTITE

Videći asistenti nisu stručnjaci u području psihologije i defektologije / edukacijske rehabilitacije te nisu osposobljeni za davanje savjeta i savjetovanje slijepih osoba. Forsiranje može samo potaknuti još veći otpor i od toga nema koristi.

Budite nježni i prema sebi. Ne očekujte od sebe savršenstvo – ono, nažalost, ne postoji!

4.5 SAMOPROCJENA VIDEĆIH ASISTENATA

Čitanje ovog priručnika omogućuje dobru informiranost i nova saznanja što će, očekuje se, rezultirati novim kompetencijama videćeg asistenta, itekako potrebnih za primjeren pristup slijepim osobama. Kako bi se realizirala kvalitetna podrška slijepim osobama, važno je da videći asistenti osvijeste netočne predodžbe i predrasude o populaciji slijepih osoba. U upitniku koji slijedi, svaki će videći asistent odgovoriti na pitanja, a točne će odgovore potražiti na kraju ovog priručnika (Prilog 1). Netočni odgovori ukazuju na prisutnost predrasuda i netočnih predodžbi kod videćeg asistenta.

Upitnik za samoprocjenu videćih asistenata

Nenadić, K., Fajdetic, A., Hrgovčić Cvetko, V. i Vrbanić, A. (2015)

UPUTA

Važno je da videći asistenti osvijeste kakvi su im osobni stavovi prema slijepim osobama.

Niže su navedena 24 različita mišljenja o slijepim osobama. Molimo vas da pažljivo pročitate sva navedena mišljenja i zaokružite odgovore „Da“, ukoliko se slažete s navedenim mišljenjem ili „Ne“, ukoliko se ne slažete.

Ukoliko niste sigurni, zaokružite „Nisam siguran“, a ako smatrate da ne znate, „Ne znam“.

Red. broj	Mišljenja i stavovi o slijepim osobama	Odgovor			
1	Slijepa osoba može samostalno rješavati poteškoće u svakodnevnom životu	da	ne	nisam siguran	ne znam
2	Slijepa osoba često mijenjaju videće asistente	da	ne	nisam siguran	ne znam
3	Slijepa osoba vode psi vodiči	da	ne	nisam siguran	ne znam
4	Slijepa osoba imaju šesto čulo	da	ne	nisam siguran	ne znam
5	Slijepa osoba se teško snalaze u novim prostorima	da	ne	nisam siguran	ne znam
6	Slijepa osoba se potpisuju samo brajicom	da	ne	nisam siguran	ne znam
7	Slijepa osoba pokazuju više ustrajnosti nego ljudi koji vide	da	ne	nisam siguran	ne znam
8	Slijepa osoba imaju iste osobine kao i ostali ljudi	da	ne	nisam siguran	ne znam
9	Slijepa osoba žive u mraku	da	ne	nisam siguran	ne znam
10	Slijepa osoba pokazuju razlike u sposobnostima kao i videći ljudi	da	ne	nisam siguran	ne znam
11	Slijepa osoba i nakon gubitka vida mogu biti profesionalno uspješne	da	ne	nisam siguran	ne znam
12	Slijepa osoba dobro se snalaze u komunikaciji s videćim osobama	da	ne	nisam siguran	ne znam
13	Slijepa žena su dobre domaćice	da	ne	nisam siguran	ne znam
14	Slijepa osoba mogu biti povrijeđene nekim osobnim pitanjima	da	ne	nisam siguran	ne znam
15	Slijepa osoba mogu biti samostalne u obavljanju svakodnevnih vještina	da	ne	nisam siguran	ne znam
17	Za slijepa je najprikkladnije da uvijek imaju potporu videćeg asistenta	da	ne	nisam siguran	ne znam
16	Svaka slijepa osoba može pronaći hobi ili slobodnu aktivnost koja je veseli	da	ne	nisam siguran	ne znam
18	Slijepa osoba je bolest i treba je liječiti	da	ne	nisam siguran	ne znam
19	Slijepa osoba se vodi gurajući ih ispred sebe	da	ne	nisam siguran	ne znam
20	Slijepa osoba koji se ljuljaju imaju psihičkih problema	da	ne	nisam siguran	ne znam
21	Svaka slijepa osoba uvijek je ovisna o svojoj okolini	da	ne	nisam siguran	ne znam
23	Slijepa osoba se mogu uspješno zaposliti i zadržati radno mjesto	da	ne	nisam siguran	ne znam
24	Slijepa osoba čuju bolje od osoba koje vide	da	ne	nisam siguran	ne znam
25	Slijepa osoba osjećaju veću potrebu nego drugi ljudi da se netko brine o njima	da	ne	nisam siguran	ne znam

4.6 ŠTO JEST, A ŠTO NIJE OBVEZA VIDEĆEG ASISTENTA

Kao videći asistent možete se naći u situaciji da ste zamoljeni pružiti podršku i u aktivnostima koje nisu vaša obveza. Ako vam se to dogodi, objasnite osobi s oštećenjima vida kojoj pružate uslugu videćeg asistenta da to nije aktivnost koju pružate te ako je potrebno, pojasnite što jest u opisu vaših aktivnosti. Slijede primjeri koje su aktivnosti videćeg asistenta, kao i što videći asistent nikada ne bi trebao raditi:

Videći asistent nije obavezan vršiti aktivnosti:

- obuke osoba s oštećenjima vida u edukacijsko-rehabilitacijskim programima kao što su orijentacija i kretanje, svakodnevne socijalizacijske i komunikacijske vještine koje vrše defektolozi/edukacijski-rehabilitatori;
- osobnog asistenta nepokretnoj osobi;
- radnog asistenta;
- ratnog terapeuta;
- asistenta u nastavi;
- pomoći u kući;
- njege u kući;
- njega kućnog ljubimca, uključujući i psa vodiča slijepih ili terapijskog psa;
- obavljanje kućanskih poslova;
- nošenje prtljage;
- pružanje podrške videćem članu obitelji osobe s oštećenjima vida.

Aktivnosti koje osobama s oštećenjima vida može pružiti videći asistent jesu:

- pratnja i podrška u različitim socijalnim aktivnostima kao što su odlazak k liječniku, stomatologu, u ljekarnu, trgovinu, poštu, banku, centar za socijalnu skrb, kulturne, sportske i zabavne događaje i aktivnosti i sl., ovisno o potrebi pojedine osobe s oštećenjima vida;
- podrška u obavljanju kućanskih poslova;
- podrška pri obavljanju administrativnih poslova;
- čitanje (dokumenata, pošte, uputnica, doznaka, recepata, raznih uputstava itd.) i pisanje po potrebi;
- podrške pri kupovini;
- odlazak u šetnju;

ZAPAMTITE

U slučaju neprimjerenog ponašanja članova obitelji osobe s oštećenjima vida kojoj vršite videću asistenciju ne sudjelujte u rješavanju razmirica u obitelji, ne uzimajte novac niti druge poklone.

Ukoliko vas osoba s oštećenjima vida ovlasti da joj možete potpisati službene dokumente u njeno ime, to možete učiniti, ali isključivo u prisustvu te osobe te joj prethodno pročitajte sve što piše na određenom dokumentu, uključujući i dio teksta pisan sitnim slovima.

Prilikom pružanja usluge videćeg asistenta osobama s oštećenjima vida možete saznati neke osobne i povjerljive informacije koje ste dužni zadržati za sebe i ne dijeliti ih s trećim osobama.

SVAKODNEVNE VJEŠTINE OSOBA S OŠTEĆENJEM VIDA

5

*Karmen Nenadić, prof. def.
Andrea Fajdetić, prof. def.*

- 5.1 Videći asistent u svakodnevnim situacijama**
- 5.2 Osobna higijena**
- 5.3 Odijevanje**
- 5.4 Boravak u prostoru – stanovanje**
- 5.5 Prehrana**
- 5.6 Upravljanje novcem i komunikacija**
- 5.7 Pristup informacijama**
- 5.8 Slobodno vrijeme**
- 5.9 Briga o zdravlju**
- 5.10 Uloga videćeg asistenta u situacijama komunikacije sa službenim osobama**

Svakodnevne vještine, tj. vještine svakodnevnog življenja omogućuju obavljanje velikog broja različitih aktivnosti koje obavljamo kroz dan, a omogućuju nam uspješno i samostalno življenje. Program svakodnevnih vještina obuhvaća čitav spektar aktivnosti. Sadržajima koji slijede pokušalo se približiti funkcioniranje slijepih ili slabovidnih u svakodnevnim situacijama i pojasniti koje je sigurno područje djelovanja videćeg asistenta. Izdvojeni su dijelovi programa koje mogu provoditi videći asistenti, članovi obitelji i osobe koje rade sa slijepim osobama u njihovom domu ili u ustanovama gdje su smještene.

Osobe koje imaju oštećenje vida od rođenja ili najranijeg djetinjstva, uključuju se u programe rehabilitacije koja ima za cilj razvoj vještina različitih područja, a područje svakodnevne vještine zasigurno je jedno od značajnijih. Tijekom svog školovanja i uz stručnu podršku, djeca s oštećenjima vida usvajaju sve vještine kao i druga djeca.

Kasnije oslijepjele osobe, posebice one koje su vid izgubile u odrasloj dobi, u specifičnoj su situaciji jer su kao samostalne odrasle osobe vješto obavljale sve potrebne aktivnosti. Iznenadni gubitak vida, nemogućnost obavljanja različitih aktivnosti na uobičajen način i stalna ovisnost o pomoći članova obitelji, postaje izvor frustracije. Proces prihvatanja gubitka vida je proces koji traje. Dugotrajno neprihvatanje oštećenja vida i nakupljeno nezadovoljstvo često rezultira potpunim odbijanjem uključivanja u uobičajene svakodnevne aktivnosti. Kako slijepice osobe mogu biti u potpunosti samostalne, iznimno je važno da se kod osoba koje su kasnije izgubile vid potakne želja da se pokušaju uključiti u različite aktivnosti koristeći specifična pomagala za slijepice.

5.1 VIDEĆI ASISTENT U SVAKODNEVNIM SITUACIJAMA

Zašto je važno potaknuti osobu na uključivanje u svakodnevne aktivnosti? Više je razloga. Na prvom su mjestu same slijepice osobe. Rezultati istraživanja su pokazali da su osobe koje pokazuju veću ovisnost o drugim osobama u svakodnevnom životu same sobom manje zadovoljne, a one koje su neovisnije imaju i veći osjećaj zadovoljstva sobom (Fajdetić, 2005, prema Beach i sur. 1995). Drugi razlog, možda i ne toliko važan, jest okolina. Naime, okolina je često pod utjecajem predrasuda i krivo procjenjuje kompetentnost slijepih osoba. Vrlo često su očekivanja od slijepih osoba manja jer neupućena okolina smatra da slijepice osobe ne mogu biti samostalne i uspješne. Svladavanje i obavljanje aktivnosti svakodnevnog života doprinosi boljoj samoprezentaciji. Naime, poznato je da su vještine samoprezentacije tj. oblik strateškog i promišljenog informiranja drugih o sebi te upravljanje dojmovima drugih iznimno važne. Samostalna slijepica osoba može komunicirati i naglasiti osobne kompetencije, što doprinosi i u drugim životnim situacijama, naprimjer pri traženju posla i sl. (Fajdetić, 2005).

Svako kućanstvo (obitelj) prilagođava se potrebama osobe oštećena vida u kojem ona živi, a te se prilagodbe odnose na mjere opreza u kuhinji i kupaonici te specifične prilagodbe u drugim prostorijama (Long, 1995). Članovi obitelji, videći asistenti, kao i svi oni koji žele pružiti podršku novo oslijepjeloj osobi ne čine to samo prilagodbom prostora, već i kroz podršku razgovorom ili podrškom tijekom usvajanja nekih vještina.

Iz najbolje namjere, bliske osobe prezaštićuju slijepog člana obitelji i preuzimaju sve obveze na sebe. Prezaštitnički pristup slijepoj osobi nije opravdan i dobar za slijepu osobu.

NAPOMENA

Dobro je da videći asistenti razumiju da slijepim osobama nije moguće vizualno demonstrirati određenu aktivnost već treba omogućiti taktično upoznavanje aktivnosti, stoga je bolje učenje novih aktivnosti prepustiti stručnjacima defektolozima/ edukacijskim rehabilitatorima specijaliziranim za učenje slijepih svakodnevnim vještinama.

Praksa je pokazala da u najboljoj namjeri pojedine osobe neposrednog kruga podrške slijepima, žele pokazati slijepoj osobi jednostavnije aktivnosti svakodnevnog življenja. Pri laičkim, nepripremljenim pokušajima potpore u svrhu osamostalivanja slijepice osobe može doći do loših iskustava. Važno je osvjestiti moguće posljedice loših ishoda potpore u pojedinim situacijama i preuzeti odgovornost za iste. U prvim pokušajima reorganizacije svakodnevnog života i strukturiranja kompenzacijskih mehanizama važno je da su iskustva slijepice osobe pozitivna.

ZAPAMTITE

Nemojte prezaštićivati slijepice osobe, one nisu djeca, nisu mentalno nesposobne, samo ne vide. Prije ili kasnije vi nećete biti u blizini da pomognete slijepoj osobi. Važno je i neophodno da slijepica osoba uvijek sve te aktivnosti koje uspješno može obaviti sama. Na taj način osiguravam osobnu neovisnost i slobodu odlučivanja, te osoba ne ovisi o neposrednoj pomoći videćih u situacijama kada to možda i ne želi.

Improvizacija u radu sa slijepim osobama može rezultirati negativnim iskustvom i trajno obeshabriti slijepu osobu u ponovnom osamostaljenju. Upravo zbog ovakvog rizika, neophodno je informirati se o mogućnostima stručne podrške u ponovnom uvježbavanju svakodnevnih vještina.

5.2 OSOBNA HIGIJENA

Slijepa osoba samostalno obavlja osobnu higijenu koja uključuje aktivnosti kupanja ili tuširanja, higijenu usne šupljine, nosne šupljine, pranje i sušenje kose, korištenje dezodoransa, podrezivanje i čišćenje noktiju, održavanje frizure, brijanje i dr. Pa ipak, za ovu populaciju pojam osobne higijene ne odnosi se samo na uobičajene aktivnosti održavanja osobne higijene. Specifičnost osobne higijene slijepih osoba je briga o optičkim pomagalicama i očnoj protezi.

Ako je potrebno, videći asistent pročitat će slijepoj osobi važnije informacije o sredstvima za osobnu higijenu kako bi ih mogla zapisati na brajici ili ih na neki drugi način označiti. Potrebno je pročitati naziv, namjenu, način korištenja određenog sredstva, sastav te rok valjanosti. Ukoliko osoba čita brajicu, pomognite joj označiti proizvode brajicom.

Osobna sredstva za higijenu (npr. četkica za zube, brijači aparat, proteza, leće, itd.) treba redovito čistiti i paziti da ne padu ili ne budu izložena bakterijama. Stoga ako zamijetite da vam je nešto nejasno, recite to slijepoj osobi.

Neke situacije mogu biti neugodne za slijepu osobu pa je potrebno biti taktičan i diskretan. Ponekad se desi da se očna proteza okrene. U tom slučaju videći asistent je obavezan reagirati i dati povratnu informaciju na diskretan način.

Slijepa žena mogu biti veoma uspješne u samostalnom nanošenju šminke, što može doprinijeti očekivanom i poželjnom izgledu njegovane i poslovne žene. Međutim, ako se primijeti da slijepa osoba nije dobro razmazala kremu, ili ako se loše našminkala, videći asistent treba to napomenuti slijepoj osobi. Ne postoji način da ona to sama otkrije.

Slika 26. Slijepa osoba nanosi kremu za lice

Slika (niz) 27. Slijepa osoba nanosi maskaru

Slika (niz) 28. Slijepa osoba nanosi ruž za usne

Slika (niz) 29. Slijepa osoba nanosi sjenilo za oči

ZAPAMTITE

U situaciji kada se koriste javni prostori/toaleti, posebno je važno dati povratnu informaciju o čistoći prostora u kojima se obavlja osobna higijena ili vrši nužda.

5.3 ODIJEVANJE

Mnogo je različitih odjevnih predmeta (hlaća, košulje, suknje, kaput, donje rublje) i različitih odjevnih dodataka (rukavice, šešir, kravata) koje odijevamo ovisno o godišnjem dobu. Pojedina je odjeća jednostavnija za odijevanje, dok druga, ovisno o pričvršćivačima i kroju, može biti složenija. U osnovi, za uspješno obavljanje aktivnosti odijevanja i korištenja odjevnih dodataka, pogotovo kod odraslih osoba koje su tu vještinu već usvojile, osjet vida nije najutjecajnij (Fajdetić, 2005)

Međutim, za pojedine aktivnosti, kada slijepi osobe usklađuju odjevnu kombinaciju, odabiru odjevne predmete prema boji i uzorku, prigodu za koju se odijeva i prema vremenskim uvjetima, vid je presudan. Pojednostavljeno, vid se koristi da bi se odjevni predmeti uskladili s bojama, ali i za procjenu, gledajući kroz prozor i provjeravajući hoće li pasti kiša (Fajdetić, 2005).

Slijepa osoba mora biti organizirana od drugih, planirati kako doći do informacije o vremenskim prilikama i taktilno prepoznavati odjevne predmete prema njihovim značajkama.

Kao i u drugim područjima, za uspješno obavljanje pojedinih aktivnosti potrebna je usvojenost vještina više područja. Tako, primjerice, prilagođavanje odjevnih predmeta aktivnosti pretpostavlja usvojenost socijalnih vještina prikladnog i adekvatnog ponašanja u društvu, dok aktivnost kombiniranja odjevnih predmeta, pretpostavlja razvijenu taktilnu percepciju (prepoznavanje odjevnog predmeta po teksturi) i zapamćivanje (detalji pojedinog odjevnog predmeta).

ZAPAMTITE

Vještina odijevanja ima posebnu ulogu tijekom procesa traženja posla – kada primjereno odabrani imidž, uz druge vještine, može rezultirati uspješnim zapošljavanjem, što vrijedi i u slučaju slijepih osoba.

Označavanje i odabir odjevnih predmeta

Videći asistent može pružiti podršku slijepoj osobi pri označavanju odjeće taktilnim oznakama (dugmad različitih oblika ili se na odjeći koncem stavi taktilna oznaka, npr. za stražnju stranu odjeće ako već ne postoji tvornički napravljena).

Najveći problem slijepim osobama prilikom odijevanja je znati koje je boje odjevni predmet, posebno ukoliko osoba ima više istih odjevnih predmeta različite boje. Kako biste olakšali prepoznavanje boja, možete koristiti prepoznavач boja ili taktilne oznake te na taj način povežemo odjevne predmete koji idu zajedno. Slijepim osobama ponekad je potrebna konkretna podrška videćeg asistenta u složenijim aktivnostima – u kombiniranju odjevnih predmeta i prilagođavanju odjevnih predmeta aktivnosti.

DOBRO JE ZNATI

Videći asistent čita upute za posebno održavanje ako ih odjevni predmet zahtijeva. Pri označavanju odjeće, oznake na odjeći trebaju biti s unutarnje strane i slijepi osobe moraju biti upoznate s oznakama. Nemojte spremati odjeću umjesto slijepi osobe, sama će najbolje znati kako je pospremila svoju odjeću.

Slika 30. i 31.

Održavanje čistoće odjevnih predmeta

Vještine održavanja odjevnih predmeta objedinjuju različita područja: pranje rublja (sortiranje odjeće, otklanjanje mrlja, mjerenje deterdženta/omekšivača, biranje programa na stroju za pranje, ručno pranje, razvrstavanje i priprema za kemijsko čišćenje), glačanje te spremanje odjeće (razvrstavanje po ormarima i ladicama, preslagivanje ravnih tkanina, vješanje kaputa, košulja i hlača i dr.)

Slijepa će osoba sama održavati čistoću odjevnih predmeta. Podrška pri održavanju čistoće odjevnih predmeta pruža se opisujući gdje je i kako odjeća uprljana. Sugerirajte slijepoj osobi korištenje, primjerice, tekućeg praška za pranje rublje umjesto praškastog jer ne ostavlja vidljive tragove na odjeći.

Slijepa osoba glača tako da stalno provjerava što je ispred, poravnava tkaninu, a pri tome pazi da se ne opeče. Videći asistent daje povratnu informaciju je li odjevni predmet dobro glačan, a ako nije, gdje treba popraviti.

Slika 32. i 33. Slijepa osoba glača rublje

ZAPAMTITE

Poslovi pranja, glačanja i pospremanja odjeće nisu područje djelovanje videćeg asistenta. Pružite potporu dodatnim informacijama, no dopustite slijepim osobama da uče na vlastitim pogreškama, izbjegavajte obavljati aktivnosti umjesto slijepih.

Ukoliko je odjeća slijepo osobe potrgana ili uprljana, potrebno ju je diskretno upozoriti.

Slika 34. i 35. Videći asistent upozorava slijepu osobu da je odjeća uprljana

5.4 BORAVAK U PROSTORU – STANOVANJE

Koje specifičnosti funkcioniranja slijepih osoba u vlastitom domu treba izdvojiti kako bi se dovoljno zorno opisalo što videći asistent treba napraviti da bi pružio kvalitetnu podršku u stanovanju? Za slijepu osobu boravak u pojedinom prostoru uključuje stalnu i pojačanu pozornost na snalaženje i kretanje u prostoru te zapamćivanje detalja, bilo da se radi o upoznavanju novog prostora, održavanju čistoće prostora, uporabi novih uređaja, traženju izgubljenih predmeta i dr.

U novom prostoru

U novom i nepoznatom prostoru, slijepu je osobu potrebno informirati o značajkama pojedinog prostora. Slijepa osoba pri istraživanju prostora koriste metodu slijedenja (zid, namještaj i sl.) ili metodu kretanja s dugim bijelim štapom (dijagonalna tehnika).

Videći asistent pruža potporu u upoznavanju prostora, počevši od samih ulaznih vrata, gdje se u opisivanju situacije u prostoru ne smije izostaviti naizgled nevažni detalj kao što je položaja zvona kraj vrata, posebno ako je na netipičnom mjestu ili visini. Dobro je opisati sve što slijepa osoba može koristiti kao orijentir u prostoru, tj. ono što je jedinstveno za taj prostor i što se u prostoru ne ponavlja. Prozori ili vrata kojih ima više u jednoj prostoriji nisu dobri orijentiri. Upoznavanje prostora počinje od najboljeg orijentira u prostoru, kada slijepa osoba prati vanjske zidove prostorije tj. namještaj koji je smješten uz zidove. U samom prostoru važno je opisati prostor i dati informacije o razmještaju predmeta u prostoru, kao i o svim neobičnostima i specifičnostima prostora (npr. prozor koji se neobično otvara, potrgan parket u određenom dijelu sobe...). Nakon upoznavanja s veličinom i oblikom prostora, krećući se po sredini prostora (cikcak) prikupljaju se informacije o rasporedu u sredini prostorije. Na taj se način stvara slika o samom prostoru (rasporedu, preprekama i sl.).

Posebnu pozornost potrebno je obratiti na predmete koji bi mogli biti prepreka i potencijalna opasnost za slijepu osobu. U ovu skupinu predmeta ubrajaju se kablovi odloženi

ZAPAMTITE

Slijepa osoba ne vidi promjene u okolini i jedino videći asistent može upozoriti na njih.

Ne ostavljajte vrata poluotvorena u prostoru kojim se kreće slijepa osoba jer su poluotvorena vrata najopasnija, budući da se teško detektiraju i štapom koji može proći kraj vrata, pa slijepa osoba onda udari u poluotvorena vrata.

O svakoj promjeni u organizaciji prostora, o razmještaju predmeta i namještaja, obavezno upozorite slijepu osobu.

na pod, niski stolići, rupe u podu, viseći ormari, otvoreni prozori, staklene površine i sl. Slijepu osobu potrebno je neizostavno upozoriti na situacije kada su otvorena vrata i prozori, vrata od ormara i ormarića koji su niski ili u visini glave te ih je teško detektirati. Prozor ili vrata smiju biti otvoreni, no važno je da slijepa osoba to zna i zapamti.

Za slijepa osoba je važno da su predmeti uvijek na istom mjestu. To nije uvijek moguće. Videći asistent ne smije zaboraviti obavijestiti slijepu osobu o promjenama u prostoru i detaljno ih opisati, posebno ukoliko promjena položaja namještaja značajnije utječe na kretanje u prostoru.

Isticanje i označavanje

Istražujući rehabilitacijske trendova o tome je li potrebno dodatno isticati i označavati pojedine predmete u prostoriji, može se doći do zaključka da se oni mijenjaju. Pojedine ustanove inzistiraju na potpunoj prilagodbi svih prostora, dok drugi smatraju da isticati i označavati treba samo one predmete koji bez označavanja slijepoj osobi ne bi mogli biti u funkciji. Pa ipak, primjena principa „isticanja i označavanja“ nedvojbeno olakšava ne samo snalaženje u prostoru, već i efikasno, brzo obavljanje različitih svakodnevnih aktivnosti, uz manji zamor i uloženu energiju. Ako je potrebno, videći asistent može pružiti potporu u označavanju mjesta koje slijepa osoba koristi, odlaže stvari (odjeću i obuću, sredstva za osobnu higijenu, suđe...).

Označavanje prostora posebno je značajno u novom prostoru, kao i u prostoru u kojem slijepa osoba boravi povremeno (hoteli, bolnica, domovi i sl.).

Iako procjenu potrebnih prilagodbi radi defektolog/edukacijski rehabilitator, videći asistent može sudjelovati u označavanju prostora, obilježavanju prekidača i kvaka bojama za praktično slijepu i pripremi preduvjeta za prilagodbu praktično slijepoj osobi primjerene, tj. optimalne rasvjete. Predmeti istaknuti na primjeren način potenciraju mogućnost uporabe rezidualnog vida praktično slijepu osobu i stavljaju ga u funkciju. Ako slijepa osoba čita brajicu, predmeti se mogu označiti Brailleovim pismom, za osobe koje nisu brajicom pismene predmet i važne točke (vrata sobe, ormarić i sl.) mogu se označiti nekom taktilnom oznakom.

DOBRO JE ZNATI

Slijepu osobu najčešće imaju ostatak vida koji uz pravilne prilagodbe prostora može biti itekako funkcionalan i olakšati svakodnevni život. Slijepa osoba zna što želi označiti i na koji način istaknuti te ju je samo potrebno pitati što želi.

Održavanje čistoće prostora

U područje održavanja čistoće prostora ubrajaju se različite aktivnosti kao što su pranje suđa, usisavanje, pranje rublja i sl. Čišćenje prostora kompleksna je aktivnost koja uključuje vještine snalaženja u prostoru i organizacije pojedine aktivnosti.

Slijepa osoba obavlja sve radnje, uz stalnu provjeru očišćenog i s vremenom se stekne određena rutina. Videći asistent može biti od velike pomoći s povratnim informacijama da je posao dobro obavljen. Drugim riječima, recite slijepoj osobi je li dobro oprala suđe i sl.

Slijepa osoba pere posuđe tako da najprije razvrsta i prije pranja dobro očistiti posuđe od ostataka hrane papirnatim kuhinjskim ubrusom. Pri pranju slijepa osoba stalno

DOBRO JE ZNATI

Ukoliko pojedina aktivnost nije dobro napravljena potrebno je pokazati, metodom „ruka na ruci“ uz verbalne upute. Metoda „ruka na ruci“ omogućuje da slijepa osoba dobije uvid u način i tehniku obavljanja pojedine aktivnosti, jer stavljajući svoje ruke na ruke asistenta prati slijed radnje koju asistent demonstrira. Metoda „ruka na ruci“ može se koristiti i pri pružanju potpore kod traženja predmeta (npr. na stolu).

rukom provjerava područje koje pere. Pri pranju posuđa potrebno je voditi računa o preprekama u prostoru, kako ne bi došlo do ozljeđivanja. Posebno su opasni viseći elementi u kuhinji, otvoreni prozor, lampa i dr. Videći asistent dat će povratnu informaciju slijepoj osobi, informaciju je li je dobro oprala suđe te sugerirati određene detergente i spužvice za kvalitetnije pranje.

Slika 36. i 37. Videći asistent pruža podršku u pranju posuđa

Slijepa osoba usisava tako da obraća pozornost u kojem se smjeru kreće kako ne bi preskočila koji dio površine. Kako bi se prije usisavanja eventualno pronašle izgubljene stvari, preporučuje se pomesti prostoriju.

Traženje izgubljenih predmeta za slijepu je vrlo frustrirajuće i može trajati iznimno dugo. Ako je slijepa osoba izgubila neki predmet u prostoru, pomozite joj da ga pronađe.

Slika 38. i 39. Videći asistent pruža podršku pri usisavanju

Slijepa osoba treba brisati prašinu vlažnom krpom i to tako da dva puta prođe istu površinu. To također vrijedi i za pranje prozora, ali i svih ostalih površina kako bi osoba koja ne vidi bila sigurna je li površinu dobro očistila. Videći asistent može dati povratnu informaciju slijepoj osobi o uspješnosti čišćenje i tako će joj biti od velike pomoći jer slijepa osoba nikada ne može biti sigurna je li dobro prebrisala površinu koja je glatka i ne može znati ima li mrlja. Kad bi dirala prstima, mogla bi ostaviti nove mrlje. Sličan princip primjenjuje se i kada se ne koristi vlažna krpica, primjerice kod brisanja prašine.

Slika (niz) 40. Videći asistent pruža podršku slijepoj osobi pri brisanju prašine

Čišćenje površina, npr. stola, slijepa osoba obavlja na način da stalno provjerava slobodnom rukom i kreće se od vanjskih rubova prema sredini te od sredine prema dnu. Videći asistent joj može dati verbalnu informaciju je li dobro očistila određenu površinu te ako nije, reći gdje treba bolje počistiti.

Korištenje novih uređaja

Ako slijepa osoba ima potrebu naučiti se koristiti nekim uređajem (primjerice novi model mobitela), videći asistent joj može pružiti podršku samo ako je slijepa osoba i inače dobra u korištenju sličnih uređaja. Ako je slijepa osoba nesigurna i vi niste sigurni kako joj pojasniti pojedine funkcije, poduku je najbolje prepustiti stručnjaku educiranom za rad sa slijepima.

Videći asistent može pomoći slijepoj osobi da taktilno označi različite predmete: poštanski sandučić, različite stupnjeve na perilici rublja, perilici suđa, pećnici...

Spremanje važnih dokumenata

Spremanje važnih dokumenata jedna je od značajnijih aktivnosti pružanja podrške slijepim osobama. I u ovoj situaciji videći je asistent osoba od povjerenja i dužna je čuvati povjerljive informacije.

Videći asistent može čitanjem naziva pružiti podršku slijepim osobama prilikom spremanja dokumenata, računa i sl.. Važno je da slijepa osoba samostalno spremi svoje dokumente u mape, ladice i sl. te ih po potrebi označi bajricom ili nekom drugom taktilnom oznakom.

ZAPAMTITE

Ukoliko je potrebno, upozorite slijepu osobu ako primijetite da ostavlja stvari na različitim mjestima, da uvijek pospremi svoje stvari na isto mjesto jer će poslije lakše pronaći predmete ako uvijek budu na istom mjestu. Nikada nemojte spremati dokumente, niti bilo koje druge stvari umjesto slijepo osobe, jer kada vi odete, neće znati gdje su pospremljeni.

DOBRO JE ZNATI

Slijepu osobu treba redovito obavještavati i o novim sredstvima za čišćenje, načinima upotrebe, mjerama opreza, npr. o korištenju zaštitnih rukavica, kao i roku trajanja. Pružite podršku slijepoj osobi da taktilno ili zvučno označi različite artikle za čišćenje. Dopustite slijepim osobama da uče na vlastitim pogreškama, izbjegavajte obavljati aktivnosti umjesto slijepih.

Traženje ispuštenog ili izgubljenog predmeta

Jedno od važnih pravila u organizaciji svakodnevnog života slijepih osoba odnosi se na odlaganje i spremanje različitih predmeta. Naime, kako slijepa osoba nije u mogućnosti koristiti vid kako bi brzo pronašla određeni predmet, važno je obratiti pozornost gdje se predmet odlaže i to uvijek činiti na istom mjestu. Pa ipak, predmeti se ponekad odlože na krivo mjesto ili ispadnu iz ruku te ih treba naći.

Ne može se reći da postoji pravilo prilikom traženja predmeta koji smo izgubili, ali postoji nekoliko detalja na koje treba obratiti pažnju.

Prilikom traženja izgubljenog predmeta koji je netom prije traženja ispao i proizveo zvuk, zvuk može pomoći jer usmjerava slijepu osobu gdje se predmet nalazi. Ukoliko ispadne predmet koji se kotrlja, potrebno je obratiti posebnu pozornost jer nije uvijek moguće čuti zvuk kotrljanja predmeta. Kada izostane zvučna informacija, lociranje predmeta je otežano. Predmet koji je ispao u otvorenom prostoru, u pravilu se prvo locira nogom (kružnim pokretima izvana prema unutra), a tek onda pokupi rukom.

Ako se slijepa osoba nalazi u nepoznatom prostoru ili ako u tom prostoru postoje neke prepreke (rub stola, umivaonik, prozor, polica i sl.) u koje bi se mogla udariti, važno je koristiti zaštitne tehnike. Ukoliko je slijepa osoba dobrog zdravstvenog stanja, pri traženju predmeta jednu ruku stavlja u položaj zaštitne tehnike te potom čučne, a drugom rukom radi kružne pokrete izvana prema unutra.

DOBRO JE ZNATI

Gornja zaštitna tehnika štiti rameni pojas i glavu od udaraca. Osoba drži ruku povijenu u laktu koji je pozicioniran u visini ramena. Šaka je pozicionirana tridesetak centimetara ispred lica slijepice osobe, dok je nadlanica okrenuta prema licu slijepice osobe. Donja zaštitna tehnika služi slijepoj osobi da bi se zaštitila od udaranja u predmete. Osoba drži ruku lagano opušteno ispred tijela i dijagonalno. Dlan ruke nalazi se u ravni suprotne noge, u visini kuka.

Ukoliko se predmet ne pronađe u prvom pokušaju, osoba se pomiče korak naprijed i/ili u stranu i ponavlja pokrete rukom dok ne nađe izgubljeni predmet. Ako osoba ne može čučnuti, slijepica će se osoba sagnuti kako bi pronašla predmet. Važno je da se prethodno pronađu predmeti koji su prepreka u prostoru i koji mogu predstavljati opasnost za slijepu osobu (slijepica osoba bi mogla udariti prilikom dizanja iz sagnutog položaja npr. rub stola, umivaonik).

Kako dati informacije gdje je predmet?

Ako slijepoj ili slabovidnoj osobi treba pružiti podršku pri traženju predmeta, na primjer, na stolu, važno je istaknuti da uvijek treba davati informacije gdje je predmet u odnosu na slijepu osobu. Ako slijepica osoba sjedi, primjerice, preko puta videćeg asistenta, onda kada joj želimo reći gdje se nalazi, primjerice, čaša, reći ćemo joj da je čaša kraj njezine desne ruke.

Isto tako se možemo koristiti zamišljenom idejom sata, pa se može reći, na primjer, čaša se nalazi na 6 sati od vas. Na taj način ćemo slijepoj osobi pružiti podršku da sama pronađe predmete iz najbliže okoline bez upotrebe riječi tu je, na stolu je, tamo je i slično.

Traženje predmeta

Slika 41. Videći asistent pruža podršku slijepoj osobi u traženju predmeta na stolu (šećera za kavu) metodom „ruka na ruci“

Slika 42. Slijepica osoba samostalno traži predmet (čašu) na stolu

Slika 43. i 44. Slijepa osoba traži izgubljeni predmet i gornjom zaštitnom tehnikom štiti glavu

Kupovina proizvoda i usluga

Za ugodno stanovanje važno je dobro poznati neposrednu okolinu u kojoj se živi: lokalni dućan i „kvartovski“ kafić, frizerski salon, poštu, ljekarnu. Biti videći asistent i pružiti podršku u aktivnosti kao što je kupovanje djelomično se razlikuje od ostalih aktivnosti. Treba prepoznati osobni ukus slijepa osobe, što je interesira i veseli. Pri tom je važno suzdržati se od negativnih komentara na odabir slijepa osobe.

Videći asistent neće pogriješiti ukoliko, u dogovoru sa slijepom osobom, obiđe dućane u okolini i informira slijepu osobu o novim proizvodima. Podrška pri kupnji proizvoda uključuje informiranje slijepa osobe gdje se trenutno nalazi u prostoru prodavaonice, što se nudi, koji su proizvodi na akciji i sl. U velikom trgovačkom lancu, slijepa osoba će reći što joj treba kako bi asistent što lakše pronašao policu sa željenim proizvodima. Slijepoj se osobi može obratiti: „Sad smo kod police sa sredstvima osobne higijene, kod šampona.“

Asistent čita i informira o različitim markama, količini u pojedinoj bočici, akcijama, cijenama. Kad se slijepa osoba odluči za određeni proizvod, može se pročitati i informacija o roku trajanja, načinu korištenja i sastavu, primjerice, šampona. Ovaj princip primjenjuje se pri kupnji svih vrsta proizvoda.

Slika 45. Videći asistent pruža podršku slijepoj osobi pri kupnji

DOBRO JE ZNATI

Traženje izgubljenog predmeta je vještina za koju se isplati uložiti nešto vremena i uvježbati je uz asistenciju neke videće osobe, u čemu upravo videći asistent može biti od velike pomoći.

Slika 46. Prodavačica pruža podršku slijepoj osobi pri odabiru kozmetičkog proizvoda

Slika (niz) 49. Slijepa osoba odabire kozmetički proizvod

Slika 47. i 48. Videći asistent pruža podršku pri kupnji kozmetičkog proizvoda

Slika 50. i 51. Videći asistent pruža podršku slijepoj osobi pri kupnji odjevnog predmeta

Pri kupnji usluga kao što su odlazak frizeru, kozmetičaru ili pedikeru, važno je informirati slijepu osobu o pružateljima usluga i njihovim cijenama. U novije vrijeme na specijaliziranim portalima moguće je kupiti kupon za uslugu po znatno povoljnijoj cijeni. Videći asistent trebao bi takvu informaciju pročitati slijepoj osobi.

ZAPAMTITE

Ukoliko se ukusi videćeg asistenta i slijepa osoba razlikuju, važno je suzdržati se od negativnih komentara na odabir slijepa osobe. Ukoliko je prostor kupovine na novoj ruti slijepa osobe, dobro je kontaktirati instruktora orijentacije i kretanja, kako bi se slijepa osoba mogla samostalno uputiti u kupovinu.

5.5 PREHRANA

Može li oštećenje vida utjecati na prehranu slijepe osobe? Slijepe osobe u situaciji su praktičnih izazova i imaju manje mogućnosti pristupa informacija, što utječe na prehrambene navike i socijalni aspekt ponašanja pri hranjenju. Složenost vještine ovog područja proizlazi iz različitih aktivnosti koje je potrebno realizirati. U prehranu ubrajamo aktivnosti nabave, pripreme, posluživanja i konzumiranja hrane za koje su potrebne socijalne vještine, pismenost, orijentacija i kretanje, korištenje intaktnih osjetila i dr. Jesmo li u pravu i je li doista područje prehrane toliko zahtjevno kako se čini?

Potrebne namirnice treba nabaviti tj. moći i znati na primjeren način zamoliti za pomoć u dućanu i komunicirati kako bi se pribavile željene namirnice odgovarajuće kvalitete i cijene. Osim novih namirnica, mogu se koristiti i prije kupljene namirnice, one koje imamo kod kuće u smotnici, u posudama koje su označene brajicom ili crnim tiskom kako bismo ih lakše pronašli. Potrebna je i dobra taktilna percepcija (dodir) jer dodir omogućuje prepoznavanje neoznačenih namirnica.

Druga osjetila potrebna su i u fazi termičke obrade namirnica: dobra gustativna (okus) percepcija za provjeru okusa i prigrotovljenosti jela, auditivna percepcija (sluh) kojim se omogućuje provjera faza termičke obrade namirnica i dr.

Osim spomenutog, pri pripremi hrane potrebne su vještine za uporabu različitih kuhinjskih alata i uređaja u kuhinji, kojih ima mnogo. Naravno, očekuje se da osoba obraća pozornost na osobnu sigurnost te primjenjuje sve sigurnosne mjere kako se ne bi ozlijedila i vještine prve pomoći ukoliko je došlo do ozljede (porezotina, opekotina).

Pripremljenu hranu treba i poslužiti što pretpostavlja primjenu vještina serviranja pripremljenog obroka i poznavanje bontona pri serviranju. Na kraju, potrebne su vještine iz područja hranjenja.

Vještine različitih područja omogućuju slijepoj osobi da bude samostalna prilikom obavljanja aktivnosti u kuhinji.

Slika 52. i 53. Slijepe osoba samostalno obavlja kupnju prehrambenih artikala, prodavačica dodaje vrećice

Upravo zbog očigledne kompleksnosti vještina i vremena koje je potrebno kako bi se hrana nabavila, pripremila, poslužila i konzumirala, slijepe osobe često su obeshrabrene i upućene na prehranu podgrijanim gotovim jelima, „upućene su na mikrovalnu pećnicu“.

DOBRO JE ZNATI

Videćoj okolini teško je shvatiti kako osoba koja npr. ne zna rezati meso (ili joj je prilikom izvršavanja te aktivnosti teško), može biti samostalna i sposobna u drugim, po mišljenju okoline, težim aktivnostima. Da je ovo područje zahtjevno, pokazuju rezultati istraživanja Lindo i Nordholm (1993), prema Fajdetic (2005), prema kojem 40% u populaciji radno sposobnih ima poteškoća u izvršavanju aktivnosti iz područja hranjenja.

Nabava i čuvanje namirnica

Važno je da videći asistent informira slijepu osobu o ambalaži u kojoj je hrana, roku trajanja, sastavu i preporučenom načinu pripreme od proizvođača. Pojedini trgovački lanci imaju kolica koja su opremljena povećalima za lakši pristup informacijama. Ukoliko postoji takva mogućnost i u vašem dućanu, potrebno je informirati se želi li praktično slijepa osoba iskoristiti svoj vid za samostalno prikupljanje dodatnih informacija o željenom proizvodu.

Nabavljene namirnice potrebno je čuvati na odgovarajući način, posebno lako pokvarljive namirnice. Slijepa osoba sama organizira na koji će način čuvati namirnice te je potrebno uvažiti ono što osoba preferira. Pružite podršku slijepoj osobi da taktilno ili zvučno označi različite prehrambene artikle, primjerice konzerve, staklenke, kutijice.

Organizacija prostora u kuhinji

Za svaku osobu koja kuha važno je da je prostor funkcionalno uređen. Za slijepu osobu to je posebno važno. Funkcionalno uređen prostor podrazumijeva taktilno označavanje predmeta u kuhinji što doprinosi samostalnosti, sigurnosti i efikasnosti tijekom pripremanja i prigrotovljavanja namirnica. Dobro organiziran prostor svojim će značajkama doprinijeti sigurnosti slijepu osobu i smanjiti mogućnost ozljeđivanja.

Videći asistenti mogu pružiti podršku slijepima u označavanju kuhinjskih uređaja taktilnim oznakama. Na štednjaku je potrebno taktilno označiti pojedine prekidače za grijaće površine, a posebno za pećnicu. Taktilne oznake omogućuju slijepima provjeru je li štednjak uključen ili isključen, na kojoj je temperaturi i dr. Osim prekidača, mogu se označiti i stupnjevi na štednjaku, pećnici ili mikrovalnoj pećnici...

Slika 54. Naljepnice za taktilno označavanje predmeta

Slika 55. Taktilno označavanje kućanskog aparata

Slika 56. i 57. Taktilno označavanje kućanskog aparata

Pripremanje (pripravljanje) i pripremljavanje namirnica

U procesu rehabilitacije svaka slijepa osoba naučila je na koji način oprati, ukloniti nejestive dijelove, razvrstati i guliti namirnice, skidati kožu, odvajati meso od kostiju, sjeći namirnice na komadiće, kockice ili štapiće. Pojedine osobe mogu imati veće poteškoće u pojedinim aktivnostima.

Kad slijepa osoba priprema obrok, videći asistent može dati dodatne informacije o položaju pojedinih predmeta i namirnica u kuhinji. Kao u drugim situacijama, podrška pri orijentaciji na radnim površinama izvodi se po principu orijentacije prema satu. Može se reći: „Nož se nalazi na dvanaest“ i sl.

Slika 58. Organizacija radnog prostora u kuhinji

Ukoliko je slijepa osoba zainteresirana za pripremu hrane, a ne poznaje sve alate za pripremu namirnica, upoznajte je s malim kuhinjskim pomagačima i prilagodbama koje joj mogu koristiti u svakodnevnoj pripremi hrane kao što su govorne vage, različite rezalice, sjeckalice, gulilice, mikseri, zdjelice s taktilnim oznakama, aparat za rezanje povrća, ribež, cjedilo, pasirka, hvatač pržene hrane, otvarač konzervi, nož koji reže na određenu širinu, govorna kuhinjska vaga, zaštitni krpeni hvatači i sl., posebno ako se pojavi neki novi proizvod.

DOBRO JE ZNATI

Slijepa osoba ne mora koristiti posebna pomagala u kuhinji, no treba biti informirana o prednostima onih pomagala koja će doprinijeti sigurnosti tijekom pripreme hrane.

Slika (niz) 59. Primjeri malih kućanskih pomagača

Slijepi osobe mogu biti samostalne u pripremanju i prigrutovljavanju hrane, ako one to žele i ako se uključe u programe koji omogućuju usvajanje potrebnih vještina. Preporuča se uključivanje u rehabilitacijski program svakodnevnih vještina. Kod uvježbavanja i održavanja pojedine vještine, nakon edukacije i uz stručni podršku, može sudjelovati videći asistent.

Slika (niz) 60. Videći asistent pruža podršku pri pripremanju hrane

ZAPAMTITE

Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti kada aktivnost uključuje oštre predmete ili termičku obradu namirnica. Važno je znati što učiniti ukoliko dođe do ozljede te gdje se u kućanstvu nalazi pribor za prvu pomoć.

Slika (niz) 61. Videći asistent pruža podršku pri pripremanju hrane

Iako u mnogim situacijama videći asistent može olakšati izvođenje pojedine aktivnosti (radnje) ili pružiti podršku u održavanju vještina usvojenih u sklopu rehabilitacijskog programa „Svakodnevne vještine“, preporučuje se da radnje koje slijepa osoba može samostalno odraditi, to i čini.

Slika 62. Slijepa osoba samostalno priprema obrok

Vještina hranjenja

U vještinu hranjenja ubrajaju se: lociranje hrane na tanjuru, korištenje prikladnog pribora, zahvaćanje i nabadanje hrane, rezanje mesa, adekvatno korištenje začina ili posluživanja iz zdjele, poslužavnika te korištenje ubrusa. Autorica Fajdetic (2005) pojašnjava da je važno da slijepa osoba pravilno koristi vještine hranjenja jer će se osoba koja ne koristi primjerene načine prilikom hranjenja prije smatrati nekulturnom, nego „bez usvojene vještine“.

Pri jelu slijepa osoba će se lakše orijentirati ukoliko je tanjur i pribor za jelo na podmetaču ili poslužavniku, kod slabovidnih preporučljive su kontrastne boje (jednobojni stolnjak ili podmetač, tanjuri naglašenog ruba u drugoj boji, salveta u kontrastnoj boji). Potrebno je razumjeti da to nije pravilo, već preporuka za organiziranje prostora u kojima boravi veći broj slijepih osoba.

Slika 63. Posluživanje hrane i organizacija prostora (kontrastna podloga)

ZAPAMTITE

Prilikom pripreme hrane, kao i prilikom svih ostalih radnji, uvijek treba stavljati namirnice na isto mjesto. To se odnosi na slijepu osobu i na videćeg asistenta.

Slika 64. i 65. Slijepa osoba toči i sluhom provjerava razinu tekućine u čaši

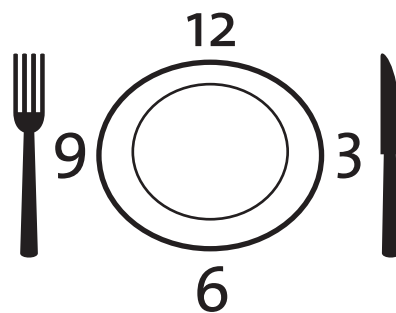

Slijepa osoba toče u čašu ili šalicu iz boce ili vrča, a da bi znale koliko su natočile određuju po težini, zvuku, uz pomoć prsta ili indikatora visine tekućine. Ako se kod slijepa osobe primijeti nesigurnost, videći asistenti mogu pomoći verbalnim uputama.

Slijepa osoba su većinom samostalne prilikom stavljanja hrane u tanjur, ali jedan dio slijepih se iz različitih razloga ne osjeća dovoljno sigurno. Stoga potičite slijepa da sami stavljaju hranu u tanjur verbalnim informacijama koliko je hrane na tanjuru te gdje se hrana nalazi, koristeći se orijentacijom po satu.

Ako je hrana poslužena od druge osobe npr. konobara, informirajte slijepa osobu kako je hrana servirana na tanjuru koristeći princip sata npr. na «6 sati» je meso, na «9 sati» povrće, na «3 sata» prilog.

Slika 66. i 67. Orijentacija na tanjuru principom sata

DOBRO JE ZNATI

Zanimljiv je podatak da profesionalno rehabilitirane osobe oštećena vida imaju bolje usvojene vještine hranjenja, a posebno se velika razlika pokazala u aktivnostima „posluživanje s poslužavnikom“ i „rezanje mesa“ (Fajdetic 2005), što autorica tumači kao rezultat kompleksnosti same aktivnosti gdje je potrebna istovremena koordinacija pribora za jelo, posuda, hrane itd.

5.6 UPRAVLJANJEM NOVCEM I KOMUNIKACIJA

Rukovanje novcem

Snalaženje u financijama prije svega podrazumijeva uspješno baratanje novcem. U ovu aktivnost ubrajaju se: prepoznavanje kovanica, zbrajanje kovanica, prepoznavanje papirnatih novčanica, razmjena novca, brojenje ostatka dobivenog u dućanu, određivanje iznosa u kunama i lipama. Osim spomenutih, u rukovanje novcem pripadaju i aktivnosti unovčavanje gotovine, ispisivanje čeka, ispravno korištenje kreditne kartice, plaćanje računa, traženje financijske pomoći i dr.

Iako novčanice imaju taktilnu oznaku za slijepu, ona je većini slučajeva teško prepoznatljiva, posebno kod novčanica koje su duže u opticaju. Stoga ih slijepu osobe razlikuju po veličini, papirnatu novčanice svijaju na različite načine.

Slabovidne osobe mogu prepoznavati novčanice po boji, a često se spremaju savijajući svaki apoen na drugačiji način ili stavljajući u različite pretince.

Videći asistenti pružaju podršku slijepim osobama prilikom rukovanja novčanicama.

Slika 68. i 69. Slijepa osoba samostalno plaća račun

ZAPAMTITE

Kako slijepa osoba ne može pratiti tijek transakcije novca putem vida, potrebno je posebno obratiti pozornost na informacije vezane uz iznose novca. Informacije su obvezno potpune, dakle potrebno je pročitati sve što piše na potvrdi ili drugom pisanom dokazu novčane transakcije. Ne treba posebno naglašavati da je videći asistent osoba od povjerenja i dužna je čuvati povjerljive informacije.

Bankomat

Ako slijepa osoba želi samostalno koristiti bankomat, informirajte ju o tipkama i koju informaciju daje pritisak na određenu tipku te nekoliko puta otiđite sa slijepom osobom na bankomat dajući informaciju je li korištenje bankomata bilo uspješno.

Ako slijepoj osobi dižete novac s bankomata, obavezno dajte verbalne informacije o svim radnjama, te uzmite potvrdu i pročitajte joj stanje računa, dajte joj novac u ruke uz informaciju o pojedinim novčanicama.

Slika (niz) 70. Videći asistent pruža podršku pri korištenju bankomata

DOBRO JE ZNATI

Po potrebi može se pružiti podrška prilikom sortiranja i slaganja novca u novčanik, no nemojte to raditi umjesto slijepo osobe.

U banci

Kako sve veći broj banaka traži vlastoručno potpisivanje, a ne korištenje faksimila, manji broj slijepih osoba koje ne poznaju pisanje standardnog videćeg pisma, može imati problema prilikom obavljanja poslova u banci. Stoga, ako se slijepa osoba ne zna potpisati, ovu aktivnost može uvježbavati na foliji za pozitivno crtanje ili tablici za vježbanje slova crnog tiska (možete kupiti primjerice u ekonomatu u zgradi Hrvatskog saveza slijepih ili izraditi sami). Nakon naučenog pisanja slova može se vježbati potpis na šablona za potpis.

Slika 71.
Šablona za potpisivanje

Plaćanje bankovnom karticom

Svaki videći asistent bit će u situaciji pružiti podršku slijepoj osobi prilikom dizanja novca s bankomata ili u banci, rukovanja, sortiranja i slaganja novca i dr. (upravljanja novcem). Informirajte slijepo osobe o poštama, bankama i bankomatima na trasama ili u blizini trasa po kojima se svakodnevno kreću, posebno ako je otvorena nova poslovnicu.

Prilikom plaćanja bankovnim karticama, slijepa osoba vrlo često treba pomoć prilikom upisivanja PIN-a ili potpisivanja.

Potrebno je pružiti podršku i staviti ruku slijepo osobe na uređaj ili dovesti njene ruke na mjesto gdje se treba potpisati. Ako je videći asistent bliska osoba, a slijepa je osoba manje samostalna i ima povjerenja u vas, možete pružiti potporu upisivanjem PIN-a umjesto slijepo osobe.

ZAPAMTITE

Kako ne bi došlo do nesporazuma, jer takva situacija može biti nezgodna i za slijepu osobu i za videćeg asistenta, obavezno verbalno opisujte sve što radite te pročitajte što piše na potvrdi koju ste dobili za izvršenu novčanu transakciju.

Slika 72. i 73. Slijepa osoba samostalno kupuje karte za kino

Slika 74. i 75. Videći asistent pruža potporu slijepoj osobi pri korištenju POS aparata

Slika 76. i 77. Slijepa osoba na info pultu

5.7 PRISTUP INFORMACIJAMA

Razvoj komunikacijskih tehnologija za slijepce prati suvremene trendove i omogućuje jednak pristup informacijama. Noviji modeli mobilnih telefona i drugih komunikacijskih uređaja omogućuju slijepim osobama osim klasičnog telefoniranja i slanja SMS poruka pohranjivanje i reproduciranje informacija, GPS navigaciju, snimanje govora, prepoznavanje boja, prepoznavanje novčanica, Internet bankarstvo i dr.

Pokažite slijepoj osobi različite vrste telefonskih aparata i asistirajte pri upoznavanju s novim modelima.

Zvučno pohranjivanje informacija omogućuje da slijepa osoba zabilježi sve ono što bi videće osobe pribilježile u bilježnice ili rokovnike te se to, po potrebi, poslije može preslušati i zapisati.

Slabovidne osobe mogu pomoću nekih modela elektronskih povećala snimiti i spremiti uvećane i kontrastne fotografije sadržaja koji žele pročitati što im uvelike olakšava potrebu pisanja, posebno prepisivanja s ploče u školi.

Slika 78. Primjer mobitela s uvećanim ekranom

Slika 79. i 80. Snimač - reproduktor

ZAPAMTITE

Nemojte se upuštati u poduku korištenja novih tehnologija slijepima osobama ukoliko su im u potpunosti nepoznate jer je to posao koji mogu obavljati samo educirani stručnjaci defektolozi/edukacijski-rehabilitatori.

5.8 SLOBODNO VRIJEME

Provođenje slobodnog vremena

Slijepe osobe mogu kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Mnoge društvene igre prilagođene su slijepim i slabovidnim osobama (šah; Čovječe, na ljuti se; domino; mlin; puzzle; Monopoly, itd.).

Slika (niz) 81. Društvene igre prilagođene za slijepe

Slika 82. Videći asistent - vodič trči uz trkača s oštećenjem vida

Prilagođeni su i različiti sportovi od kojih ćemo izdvojiti neke. Slijepe osobe svih dobnih skupina mogu se uključiti u govorni pikado, ali i u kuglanje, ples, gimnastiku, jogu. Za osobe sklonije jačim fizičkim aktivnostima preporučuje se uključivanje u atletiku, borilačke sportove, ponajviše judo, te goalball koji je igra za slijepe sa zvučnom loptom i s po tri igrača u timu, a igra se na odbojkaškom igralištu.

Za osobe kojima je draža knjiga u Hrvatskoj knjižnici za slijepe moguće je posuditi zvučne knjige i knjige na brajici te časopise koji čitateljima dolaze besplatno na kućnu adresu.

Slijepe mogu posjećivati i različite kulturne događanje, npr. predstave.

Slika 84. Tiflološki muzej

Slika (niz) 83. Hrvatska za knjižnica za slijepe

Slika 85., 86., 87. i 88. Promotivni materijali predstave Dramskog studija slijepih i slabovidnih „Novi život“

Za osobe koje žele djelovati i utjecati na razvoj društva, preporučuje se uključivanje u rad i aktivnosti udruga slijepih, kao i ostalih udruga na lokalnom području.

Kreativne i komunikativne osobe mogu se uključiti u različite radionice kao, primjerice, radioamaterizam, origami, pletenje, zbor, radionice s glinom i sl.

Slijepi mogu i putovati ili se uključivati u projekte Hrvatskog saveza slijepih i tako aktivno provesti godišnji odmor.

Slika (niz) 89. *Edukacijsko-rehabilitacijski kamp slijepih Premantura*

ZAPAMTITE

Potaknite slijepu osobu, posebno kasnije oslijepjelu osobu, da se uključi u razne aktivnosti (sport, društvene igre, klapa, zbor, večeri poezije...) koje se provode bilo u udruzi slijepih ili nekom drugom mjestu gdje boravi veći broj ljudi sličnog interesa. Na taj način ćete joj omogućiti kvalitetniji život i uspješniju socijalnu integraciju u zajednici.

5.9 BRIGA O ZDRAVLJU

Kako bi se spriječilo ozljeđivanje slijepih osoba koje imaju više različitih teškoća, starijih i slabije pokretnih osoba s oštećenjima vida, preporučuje se slijediti neke osnovne smjernice i upute.

Za svaku situaciju i aktivnost vrijedi pravilo da se planira više vremena za aktivnosti te da se aktivnost prekida kada nastupi umor.

Posebne mjere opreza odnose se na sljedeće:

- kretati se treba prema potrebi uz pridržavanje ili koristeći pomagala,
- ne penjati se na stolice ili ljestve,
- ne izlaziti (ukoliko je to moguće izbjeći) kada su nepovoljne vremenske prilike kao što je hladnoća, snijeg, poledica, jako nevrijeme,
- nositi praktičnu odjeću i obuću koja se lako oblači i svlači; cipele i papuče trebaju biti odgovarajuće veličine, širokih potpetica, gumenih potplata, na vezice ili kopču koje osiguravaju stabilnost stopala.
- odjeća ne smije biti dugačka da se ne "plete" oko nogu;

U stanu i okolini potrebno je:

- ukloniti nepotrebne predmete, dijelove namještaja ili stare, oštećene sagove i podne prostirke, učiniti dovoljno širok prolaz za kretanje,
- podne površine trebaju biti čiste i suhe, ne smiju biti skliske,
- prilagoditi kupaonicu, osigurati gumene prostirke za kadu i pod,
- stepenice trebaju imati rukohvat čitavom dužinom s lako dostupnim prekidačima,
- dvorište i prostor oko kuće trebaju biti čisti, ne smiju imati rupe, dobro je da postoje uređene staze za hodanje,
- na vrijeme izvršiti potrebne popravke u stanu (oštećeni podovi, električne instalacije), potrebne adaptacije ili nabavu novog pribora, potrepština i pomagala.

Lijekovi

Za slijepo osobe je važno da konzumiraju lijekove uvijek u isto vrijeme. Stoga koriste kutijice za lijekove označene brajicom kako bi se točno vodilo računa da se svaki dan popiju lijekovi.

Slika 90. Kutijica za lijekove s brajnim oznakama

Slika 91. Rezač lijekova

Pomagala

Kako bi slijepo osobe mogle samostalno voditi briga u zdravlju, velik broj uređaja postoji u prilagođenom obliku kao što su govorni toplomjeri, tlakomjeri, glukometri, pedometri...

Slika 92. Zvučno prilagođena pomagala za kontrolu zdravlja

5.10 ULOGA VIDEĆEG ASISTENTA U SITUACIJAMA KOMUNIKACIJE SA SLUŽBENIM OSOBAMA

Vrlo često se događa da sa slijepom osobom asistent mora otići do liječnika, stomatologa, na određene specijalističke preglede i sl. U takvim i svim sličnim situacijama videći asistent može saznati povjerljive informacije od slijepo osobe koje, podrazumijeva se, treba zadržati za sebe.

Slika 93. Slijepa osoba kod oftalmologa

U svim gore navedenim situacijama morate biti videći asistent koji će pročitati sve relevantne informacije, a ako postoji neki grafički prikaz ili slika, detaljno opisati što je na tom grafičkom prikazu ili slici prikazano.

Ponekad se službene osobe obraćaju videćem asistentu, a ne slijepoj osobi. Ako se to dogodi, važno je da videći asistent ljubazno zamoli da se obraćaju slijepoj osobi jer ona je tu došla obaviti određeni pregled, a asistent je samo videća pratnja.

ZAPAMTITE

Važno je da su asistenti odgovorni i etični u postupanju, da čuvaju povjerene informacije, ne prenositi ih trećim osobama i ne zlorabe.

SOCIJALIZACIJA I KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE OSOBA S OŠTEĆENJEM VIDA

6

*Karmen Nenadić, prof. def.
Andrea Fajdetić, prof. def.*

- 6.1 Socijalizacija osoba s oštećenjem vida**
- 6.2 Prihvaćanje i prilagodba na gubitak vida i socijalizacija**
- 6.3 Komunikacijske vještine u radu s osobama s oštećenjem vida**
- 6.4 Komunikacijske vještine s osobama koje uz oštećenja vida imaju i oštećenje sluha**
- 6.5 Važnost potpore socijalizaciji i usvajanju komunikacijskih vještina**
- 6.6 Biti osoba od povjerenja tijekom komunikacije slijepih osoba u videćoj okolini**
- 6.7 Komunikacija u društvu i povratna informacija videćeg asistenta**

Svaka se osoba socijalizira tijekom određenog vremena, u socijalnom kontekstu u kojem odrasta. Informacije o tome što je prihvatljivo uči se već od ranog djetinjstva, kada roditelji svojim ponašanjem i verbalnim uputama upućuju djecu kako se ponašati. Svaka osoba koja se ponaša na poželjan način i iskazuje općeprihvaćene stavove karakteristične za zajednicu u kojoj ta osoba živi, smatra se socijaliziranom osobom.

Važno je razumjeti da su pojedina ponašanja i stavovi uobičajeni za osobe s oštećenjima vida, te se mogu tolerirati s obzirom na prisutnost oštećenja vida. Pojedina ponašanja nisu prihvatljiva, na njih treba obratiti pozornost i tada inzistirati na uvježbavanju društva prihvatljivijeg ponašanja.

Slijepim osobama koje su dobro socijalizirane i imaju zadovoljavajući krug prijatelja kako među slijepima, tako i među videćima, nije potrebna značajna podrška u socijalizaciji. Povremeno je potrebna videća pratnja na pojedine društvene događaje. Pa ipak, slijepoj su osobi neophodne dodatne informacije kako bi u komunikaciji s članovima obitelji, poznanicima, prijateljima, kolegama i poslovnim suradnicima bila uspješna.

Ljudi su društvena bića, orijentirana na život u zajednici i suživot s osobama različite dobi i spola. Da život u zajednici nije lak i jednostavan, može posvjedočiti svatko od nas. To je zato što ljudi, iako društvena tj. socijalna bića, nisu od rođenja socijalizirana. Ne znaju na koji način uspješno živjeti u zajednici kojoj pripadaju. Upravo se procesom socijalizacije stječu poželjni stavovi i vrijednosti, uče potrebna ponašanja koja u konačnici omogućuju da se pojedinac lakše uklopi i bude prihvaćen.

6.1 SOCIJALIZACIJA OSOBA S OŠTEĆENJEM VIDA

Ljudi su društvena bića, orijentirana na život u zajednici i suživot s osobama različite dobi i spola. Da život u zajednici nije lak i jednostavan, može posvjedočiti svatko od nas. To je zato što ljudi, iako društvena tj. socijalna bića, nisu od rođenja socijalizirana. Ne znaju na koji način uspješno živjeti u zajednici kojoj pripadaju. Upravo se procesom socijalizacije stječu poželjni stavovi i vrijednosti, uče potrebna ponašanja koja u konačnici omogućuju da se pojedinac lakše uklopi i bude prihvaćen.

Svaka se osoba socijalizira tijekom određenog vremena, u socijalnom kontekstu u kojem odrasta. Informacije o tome što je prihvatljivo uči se već od ranog djetinjstva, kada roditelji svojim ponašanjem i verbalnim uputama upućuju djecu kako se ponašati. Svaka osoba koja se ponaša na poželjan način i iskazuje općeprihvaćene stavove karakteristične za zajednicu u kojoj ta osoba živi, smatra se socijaliziranom osobom.

Socijalne interakcije koje ne odgovaraju prihvaćenim normama mogu izazvati nesporazum, često dovodeći do emotivnih poteškoća i poteškoća u ponašanju. Pojedinci koje imaju poteškoća u socijalizaciji i ponašaju se drukčije od zajednice u kojoj žive i rade smatraju se nesocijaliziranim osobama.

Što znači proces socijalizacije u kontekstu potpore osobama oštećena vida?

Sam proces socijalizacije ovisit će o tome radi li se o djetetu koje od rođenja ima oštećenje vida ili o odrasloj kasnije oslijepjeloj osobi. Dijete oštećenog vida, kao i svako drugo dijete stječe socijalna iskustva i usvaja socijalno prihvatljiva ponašanja imitirajući okolinu, najčešće članove uže obitelji. Pri tome im pomažu stručnjaci koji sugeriraju na koji način pojasniti koje je ponašanje prihvatljivo i zašto.

Što je sa socijalizacijom kasnije oslijepjelih osoba? Je li kasnije oslijepjela osoba socijalizirana osoba? Nije li riječ o adaptaciji na nove uvjete funkcioniranja i uključivanju u društvo?

Kada govorimo o skupini kasnije oslijepjelih osoba, treba reći da njihova socijalizacija nije primarno vezana za gubitak vida. Ponašanje kasnije oslijepjele osobe ovisit će o tome je li ona bila socijalizirana prije gubitka vida.

Ukoliko je osoba usvojila poželjne obrasce ponašanja i sustav vrijednosti, velika je vjerojatnost da će iste primijeniti i kao osoba s oštećenjem vida. Međutim, ukoliko je osoba temeljno nesocijalizirana, ima poteškoće u komunikaciji i prilagodbi, vrlo je vjerojatno da će iste ponašajne obrasce pokazati nakon gubitka vida.

DOBRO JE ZNATI

Važno je razumjeti da su pojedina ponašanja i stavovi uobičajeni za osobe s oštećenjima vida, te se mogu tolerirati s obzirom na prisutnost oštećenja vida. Pojedina ponašanja nisu prihvatljiva, na njih treba obratiti pozornost i tada inzistirati na uvježbavanju društvu prihvatljivijeg ponašanja.

6.2 PRIHVAĆANJE I PRILAGODBA NA GUBITAK VIDA I SOCIJALIZACIJA

Socijalizacija u kontekstu kasnije oslijepjelih osoba može se sagledati iz perspektive prihvaćanja gubitka vida i adaptacije tj. prilagodbe na novonastalo stanje.

Kako bi se kasnije oslijepjela socijalizirana odrasla osoba ponašala socijalizirano, prije svega je potrebno odžalovati gubitak vida i prilagoditi se novonastalom stanju i životu u uvjetima sljepoće i slabovidnosti. Na koji će se način osoba prilagoditi novim uvjetima življenja te sebe prihvatiti kao osobu s oštećenjem vida, ovisi isključivo o adaptivnim potencijalima osobe.

Pojedine će osobe relativno brzo odžalovati gubitak vida i nastaviti normalno sa svojim životom. Druge će osobe duže tugovati za gubitkom vida, neće prihvatiti gubitak vida, a svoj će stres iskazati neprilagođenim i neprihvatljivim reakcijama.

Slika 94.

Moglo bi se nabrojati nebrojene situacije u kojima kasnije oslijepjele osobe, upravo zato što posjeduju vještine komuniciranja videćih osoba, moraju objašnjavati da zapravo ne vide i (ne)trebaju pomoć okoline. Gubitak vida u odrasloj dobi vrlo je često povezan s kroničnim bolestima, tako da sljepoća ili slabovidnost ne uzrokuju vidljive promjene na očnim jabučicama, osobe imaju pravilnu posturu tijela, položaj glave prema sugovorniku. Sve ovo najčešće otežava komunikaciju s neupućenom okolinom jer ponašanje ne ukazuje na teškoće koje osoba ima.

Kasnije oslijepjele osobe znaju na koji način inicirati komunikaciju te je primjereno održavati.

DOBRO JE ZNATI

Stručnjaci smatraju da uključivanje u preporučene rehabilitacijske programe olakšava prihvaćanje gubitka vida jer daje nadu i omogućuje sagledavanje vlastita života u novoj perspektivi. Ipak je potrebno naglasiti da iskustva struke ukazuju i na činjenicu da holistički pristup osobama s oštećenjima vida te njihovo uključivanje u cjelovitu psihosocijalnu rehabilitaciju donosi konkretne pomake i uspjehe. Drugim riječima, rehabilitacijski programi omogućuju usvajanje vještina u području svakodnevnih vještina, komunikacije i kretanja, a potencijalno mogu biti iznimno važne za socijalizirano ponašanje osobe.

ZAPAMTITE

Komunikaciju otežava situacija kada osoba ima teškoća s prihvaćanjem gubitka vida, skriva i ne prihvaća svoj invaliditet. Upravo otvorena komunikacija na temu oštećenje vida doprinijet će adaptaciji na oštećenje vida i socijalizaciji kasnije oslijepjele osobe. Otvorenost, srdačnost i komunikativnost resursi su koji čine osobu poželjnom i rado viđenom u društvu.

Pojedine slijepe osobe imaju teškoća u usvajanju primjerenih komunikacijskih i socijalnih vještina te u odrasloj dobi primjenjuju komunikacijske obrasce pod nazivom blindizmi.

Blindizmi se smatraju društveno neprihvatljivim i neadekvatnim pokretima kao što su pritiskanje očnih jabučica, ljuljanje tijela u različitim smjerovima, mahanje rukama, poskakivanje na mjestu. Smatra se da su kod slijepih osoba ova ponašanja rezultat ograničenja u mogućnosti slobodnog kretanja slijepih ljudi, straha od kretanja zbog negativnih iskustava, socijalne deprivacije i dr.

DOBRO JE ZNATI

Iako naziv sugerira da su blindizmi specifična ponašanja slijepih osoba, to nije točno. Slični komunikacijski obrasci mogu se primijetiti i kod ljudi bez oštećenja vida.

Dobro socijalizirane slijepe osobe iako imaju blindizme vode računa da imaju svoje privatno vrijeme i mjesto gdje ih slobodno rade, ali ne u svakodnevnim situacijama kada su u kontaktu sa drugim ljudima. Primijećeno je da slijepe osobe koje se bave sportom imaju manje blindizama.

Nekoliko čimbenika doprinosi socijalizaciji i nakon gubitka vida. Načelno se mogu izdvojiti tri čimbenika: osobne značajke (kognitivne, emocionalne i druge sposobnosti), potpora okoline i interakcija sa skupinom osoba sličnih iskustava i značajki.

ZAPAMTITE

Nije dobro sprečavati blindizme. Potrebno je diskretno upozoriti slijepu osobu da su blindizmi kod nje prisutni. Ukoliko slijepa osoba želi posebno poraditi na ovom području, pokušati osvijestiti i vježbama smanjiti učestalost ili potpuno prestati s neprihvatljivim ponašanjima, može se informirati o mogućnostima uključivanja u primjerene rehabilitacijske programe.

Primjerice, prisutnost oštećenja vida utječe na mogućnost prepoznavanja situacija i osjećaja što doprinosi dobrom i socijaliziranom ponašanju. U uvjetima sljepoće i slabovidnosti, kada promatranje izraza lica i govora tijela nije moguće, potrebno je moći razviti druga „čula“ i moći iskoristiti auditivne informacije kao primarni perceptivni kanal. Važno je moći zaključiti da je netko tužan po zvuku koraka ili tonu glasa.

Za kasnije oslijepjelu osobu važno je zadržati i vještine kao što su izraz lica, geste, držanje tijela i sl. Na taj način komunikacija je nešto lakša. Kada je oštećenje vida prisutno, ono utječe i na mogućnost predviđanja reakcija što negativno utječe na uspostavljanje interakcije s okolinom.

Posebno je teško kontinuirano se prilagođavati novim uvjetima, kada se vid gubi postepeno (kao rezultat progresivne očne bolesti). Bez adekvatne potpore okoline, stručnjaka i asistenta i uz najbolje osobne adaptivne potencijale, svaka će kasnije oslijepjela osoba imati teškoća u promjeni načina funkcioniranja i primjeni novih vještina koje doprinose dobroj komunikaciji s okolinom i, u konačnici, u socijaliziranom ponašanju.

ZAPAMTITE

Dobro socijalizirane slijepe osobe od rođenja su vrlo uspješne u komunikaciji s videćom okolinom i često osobe iz videće okoline ostaju pozitivno iznenađene sa slijepima.

S druge strane, slijepe osobe koje nisu uspješno usvojile sve socijalne vještine svojim ponašanjem mogu privlačiti pozornost na sebe i kod videćih potaknuti sažaljenje.

6.3 KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE U RADU S OSOBAMA S OŠTEĆENJEM VIDA

Slijepi/slabovidne osobe komuniciraju jednako kao i osobe bez oštećenja vida samo što je na neke komunikacijske elemente potrebno obratiti malo pažnje, a pisane materijale potrebno je prilagoditi potrebama slijepih/slabovidnih.

Slika 95.

Prilikom verbalne komunikacije sa slijepom ili slabovidnom osobom:

- Budite prirodni i izravni;
- obrađajte se slijepoj osobi direktno, a ne nekome iz njene okoline (član obitelji, pratnja...);
- Nemojte vikati - osoba koja ima poteškoća s vidom najčešće dobro čuje;
- Slobodno se služite neverbalnom komunikacijom (gesta, mimika), ali budite svjesni da osoba koja ima poteškoća s vidom to neće uvijek uspjati pratiti, tako da je dobro takve neverbalne znakove popratiti i prikladnim riječima;

Slobodno koristite riječi u kojima se koristi „vid“, kao na primjer: vidimo se, dajte pogledajte ovaj model, pročitajte i sl.;

- Okrenite se licem prema slijepoj/ slabovidnoj osobi bez obzira na to što vas ona ne vidi, tako svi komuniciramo i osjećat ćete se prirodnije;

- Kada imenujete stvari, budite određeni, npr. vaza se nalazi na polici s vaše lijeve strane;
- Izbjegavajte koristiti riječi: ovdje, tamo, tu, pazi... To su riječi koje slijepoj osobi ne daju određenu, konkretnu informaciju, već opću koja od slijepi osobe zahtijeva istraživanje;
- Nemojte pokazivati stvari pogledom u smjeru određenog predmeta ili gestikulacijom rukama. Takvo neverbalno pokazivanje uvijek popratite i riječima koje opisuju to što ste pokazali;
- Kada želite da slijepa osoba nešto pogleda, dajte joj taj predmet u ruku; neka ga taktilno pogleda, ako je moguće pomiriše...;
- Ako je nemoguće da se određeni predmet taktilno pogleda jer je zapakiran i nije ga moguće otvoriti, tada ga opišite sa što više konkretnih podataka. Naprimjer, recite: ovdje imamo kremicu za lice za suhu kožu, rok trajanja do 30. 9. 2016. godine, sastav je sljedeći...;
- Ponudite se da pročitate napisane informacije, upute i sl.;
- Ako predmet koji pokazuje ima taktilne oznake, skrenite pozornost slijepi osobe na to (npr. na telefonima je tipka broj 5 označena točkicom, neki daljinski upravljači imaju točkice na određenim tipkama...);
- Ako imate proizvode označene Brailleovim pismom za slijepi, usmjerite pažnju slijepi osobe na to.

Pisana komunikacija

Sve veći broj informacija u današnje vrijeme stiže i putem pisanih materijala (brošura, letaka...) ili putem Interneta i elektroničke pošte. Sve te načine informiranja moguće je koristiti i za slijepe i slabovidne osobe.

Pisane materijale za slijepe moguće je prilagoditi na način da se tiskaju na Brailleovom pismu (brajici). Brajica je točkasto izdignuto pismo za slijepe i moguće je pisani materijal otisnuti u Hrvatskoj knjižnici za slijepe.

Kako se slabovidne osobe razlikuju po svojim mogućnostima čitanja standardnog tiska, tako ne postoji neko opće pravilo kakav im pisani materijal najviše odgovara, ali ipak možemo reći da većini slabovidnih osoba pomaže ako je:

- tekst veći od standardnog (kada se piše u wordu veličina fonta 16 i veća), iako moramo biti svjesni da postoji dio slabovidnih kojima ne odgovara veći tekst, već dapače, manji od standardnog;
- preporučamo font „Verdana“; a „Arial“ i „Tahoma“ se također mogu koristiti, iako su slabije čitljivi od „Verdane“;
- papir na kojem se tekst ispisuje ne bliješti (papir bijele boje) i ne sjaji se
- tekst ispisan u kontrastnoj boji u odnosu na podlogu po kojoj je ispisan (crno/bijela, plavo/žuta,...);
- ne preporučuje se koristi velik broj boja i podloga;
- podloga je uvijek jednoboja zbog lakšeg snalaženja;
- poželjno je i da se tekst ispisuje podebljanim slovima.

DOBRO JE ZNATI

Kako se velik dio slijepih osoba ne koristi brajicom jer su netom izgubili vid, imaju smanjen osjet u jagodicama prstiju ili iz nekog drugog razloga ne čitaju brajicu, jedan od načina je da se materijal snimi na audio zapis– mp3 i CD i da ga slijepe osobe poslušaju na svojim audio-reproduktorima.

Ako se slijepa ili slabovidna osoba koristi računalom, najjednostavnije je pisane informacije poslati elektroničkom poštom jer će na taj način slijepa/slabovidna osoba moći pročitati informacije koje joj želimo pružiti na svom računalu koje je prilagođeno baš njoj i njenim specifičnim potrebama.

ZAPAMTITE

Slijepe ili slabovidne osobe neće imati pristup informacijama ukoliko elektroničkom poštom pošaljete grafiku, sliku, skenirani slikovni pdf dokument.

6.4 KOMUNIKACIJSKE VJEŠTINE S OSOBAMA KOJE UZ OŠTEĆENJE VIDA IMAJU I OŠTEĆENJE SLUHA

Pojedine osobe oštećena vida imaju poteškoća i sa sluhom. Komunikacijske vještine s ovom skupinom osoba su specifične te ih je potrebno primjenjivati.

Preporuke za uspješnu komunikaciju s gluhim i nagluhim osobama (Pribanić 2012):

- osoba oštećena sluha često će sama reći da je gluha i da čita s usana (pomaže si na taj način);
- više puta se može dogoditi da je potrebno samo jasno i razumljivo govorenje ili pojačan glas pa tek onda treba posegnuti za pisanjem, osobito ako je poruka važna i ne trpi dvosmislenost ili djelomičnost.
- potrebno je provjeriti je li vas gluha osoba u cijelosti razumjela, za što nije dovoljno samo njezino kimanje glavom. Za to je potrebna strpljivost!;
- neke gluhe osobe rado koriste usluge tumača i prevoditelja znakovnog jezika jer se tada osjećaju sigurno i kompetentno u razgovoru.
- ne stojte leđima okrenuti izvoru svjetla (prozor, rasvjeta ...) jer to smeta očitavanju. Nastojite zauzeti položaj u kojem je vaše lice najbolje osvijetljeno;
- ne govorite "pored" gluhe/nagluhe osobe, tj. u pravcu zida ili drugih ljudi. Ostvarujte kontakt očima!;
- ne upotrebljavajte znakovni jezik ukoliko niste sigurni da ga gluha osoba upotrebljava;
- ako vas gluha/nagluha osoba nije razumjela, preformulirajte rečenicu, pojednostavite, skratite! Ponovite ili preformulirajte cijelu rečenicu, a ne samo jednu riječ – to često nije od koristi.

U susretu s gluhom/nagluhom osobom:

- ne govorite dok imate neki predmet u ustima (olovku, cigaretu, žvakaću gumu...) jer to smeta očitavanju s usana;
- ruku držite dalje od usta jer to omogućava bolje očitavanje;

ZAPAMTITE

Starije osobe oštećena vida često imaju i oštećenje sluha. Uspješno komuniciranje pretpostavlja uvažavanje specifičnosti komunikacije za oba oštećenja.

6.5 VAŽNOST POTPORE SOCIJALIZACIJI I USVAJANJU KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA

Slijepim osobama koje su dobro socijalizirane i imaju zadovoljavajući krug prijatelja kako među slijepima, tako i među videćima, nije potrebna značajna podrška u socijalizaciji. Povremeno je potrebna videća pratnja na pojedine društvene događaje. Pa ipak, slijepoj su osobi neophodne dodatne informacije kako bi u komunikaciji s članovima obitelji, poznanicima, prijateljima, kolegama i poslovnim suradnicima, ako je zaposlena, bila uspješna.

Kako bi kasnije oslijepjela osoba nastavila održavati socijalne kontakte i komunicirati s okolinom, neophodna je podrška videćih osoba. Zbog novonastalog oštećenja vida velik broj kasnije oslijepjelih osoba počinje izbjegavati kontakte s osobama s kojima su do tada redovno komunicirale i počinju se izolirati te na taj način gubitak doživljavaju još tragičnije.

Kako bi kasnije oslijepjelu osobu potaknuli da nastavi postojeće ili uspostavi nove socijalne kontakte, možete joj pomoći u organizaciji slobodnog vremena, uporabi novih tehnologija, u kupovini i dr.

Slobodno vrijeme

Slijepoj i slabovidnoj osobi:

- pružite podršku prilikom odlaska u udrugu slijepih, klub umirovljenika, društvo hobista, rekreativno vježbanje i sl., te joj budite videći asistent ako je potrebno;
- budite videći asistent pri odlasku u kino, kazalište, izložbu, koncert, restoran, bar... Važno je da opisujete sve što vidite i smatrate važnim, a da se to ne može zaključiti iz auditivnih informacija;
- ako je potrebno, budite asistent slijepoj osobi prilikom posudbe knjiga u Knjižnici za slijepe ili slanja poštom te prilikom korištenja uređaja za reprodukciju zvučnih knjiga;
- pružite podršku pri odabiru ili kupovini odjeće za odlazak na neki društveni događaj;
- dopustite slijepoj osobi da samostalno donosi odluke i nemojte joj nametati svoje interese, hobije ili joj govoriti što želi raditi.

Slika 96. Izvor: www.blindartgallery.com

DOBRO JE ZNATI

Populacija kasnije oslijepjelih osoba u prednosti je zbog toga što iskustvo funkcioniranja kao videća osoba olakšava pojašnjavanje pojedine situacije i okolnosti pojedine situacije. Za populaciju slijepih od rođenja, usvajanje vještina komunikacije zahtjevniji je zadatak i proces koji se prolazi tijekom uključivanja u edukacijsko-rehabilitacijske programe.

Slika 97. „Vaus“ – Vokalni sastav
Udruge slijepih Zagreb

Slika 98. Pikado za slijepe

Slika 99. Hrvatska knjižnica za slijepe

DOBRO JE ZNATI

Dajte informacije o mogućnosti čitanja zvučnih knjiga i časopisa koje slijepa osoba može dobiti preko Hrvatske knjižnice za slijepe, a potreban reproduktor za njihovo čitanje moguće je dobiti preko HZZO-a. Čitanje kasnije oslijepjelim osobama potvrđuje da su i dalje jednako vrijedni kao i prije gubitka vida, te im je to dobar izvor informacija za razgovor s poznanicima, da ne pričaju samo o gubitku vida.

Nove tehnologije

Slijepim i slabovidnim osobama:

- pružite podršku pri orijentiranju na telefonu i/ili mobilnom telefonu (tipka broj 5 ima taktilnu točkicu, a na telefonima novijih generacija i druge tipke znaju imati taktilne oznake i govorne programe za mobitel). Nemojte forsirati ako se kasnije oslijepjela osoba ne osjeća spremnom koristiti tehnologiju;
- pružite podršku kasnije oslijepjeloj osobi da koristi računalo s govornom podrškom ili drugu tehnologiju te da se, primjerice, u udruzi slijepih nauči samostalno koristiti računalom kako bi mogla slati elektroničku poštu (e-mailove), koristiti društvene mreže i sl.

Slika 100.

Slika 101.

Kupovina

- Budite videći asistent pri odlasku u kupovinu, tržnicu, ali nemojte nametati svoje mišljenje slijepoj osobi. Ako se vama, recimo, neka majica u dućanu sviđa, ne mora se sviđjeti i slijepoj osobi.
- Upoznajte slijepu osobu sa svim promjenama koje se događaju u društvu, a ona ih ne može vidjeti (npr. moda, frizure, tehnička pomagala, itd.).

ZAPAMTITE

Dobar videći asistent opisuje slijepoj osobi svako okruženje u kojem se nalazi i sve ono što se ne može zaključiti prikupljajući informacije putem sluha.

ZAPAMTITE

Nemojte podučavati kasnije oslijepjele korištenju računala, već to prepustite stručnjacima defektolozima/ edukacijskim-rehabilitatorima.

6.6 BITI OSOBA OD POVJERENJA TIJEKOM KOMUNIKACIJE SLIJEPIH OSOBA U VIDEĆOJ OKOLINI

Svakodnevna komunikacija u obitelji ili na poslu uvijek je puna izazova. Slijepe osobe suočavaju se sa specifičnim i s oštećenjem povezanim izazovima.

Teškoće u komunikaciji s osobama s oštećenjima vida proizlaze iz:

1. nedostatne informiranosti okoline o značajkama komunikacije s osobama s oštećenjima vida;
2. izostanka ili manjkavosti usvojenosti komunikacijskih vještina videćih i osoba oštećena vida;
3. manjkavosti potpore pri komunikaciji.

Razlozi su za teškoće u komunikaciji različiti. U pojedinim slučajevima okolina ne razumije da slijepe osobe imaju ograničenja u načinu prikupljanja informacija te da je potrebno prilagoditi se. No, ponekad i slijepe osobe zaboravljaju pravila koja su uvriježena u svakodnevnoj komunikaciji i koja doprinose razumijevanju poruke koja se tijekom razgovora želi prenijeti.

ZAPAMTITE

Pravila lijepog i uljudnog ponašanja, tzv. bonton vrijedi za sve ljude podjednako i gubitak vida ne smije biti izgovor za nepristojno ponašanje prema drugim ljudima.

Kako pravilno asistirati prilikom pružanja potpore u komunikaciji?

Pravi asistent ni po čemu se neće istaknuti te će samozatajnim djelovanjem i pružanjem dodatnih informacija poduprijeti osobu s oštećenjem vida da tijekom komunikacije ostvari svoje osobne potencijale. Vrlo se često događa da se zbog neupućenosti ili nelagode osobe bez oštećenja vida obraćaju osobi u pratnji slijepe osobe, iako se pitanje tiče ili

ZAPAMTITE

Asistent ne zagovara ili raspravlja umjesto slijepe osobe, ne ponaša se zaštitnički i sl. On nije ni moderator koji sumira ili parafrazira rečeno jer osoba s oštećenjem vida dobro koristi sluh i sposobna je samostalno donijeti zaključke o pojedinoj temi.

je usmjereno direktno slijepoj osobi. Ovakve se situacije mogu iskoristiti i za stjecanje povjerenja kod osoba s oštećenjima vida, asertivnim pristupom i pojašnjavanjem da ste osoba u pratnji te da je potrebno uputiti pitanje direktno osobi s oštećenjem vida. Na taj način svim neupućenim osobama postaje jasno kome se i na koji način obratiti te je evidentno s kim je potrebno komunicirati

Komunikacija u grupi

Komunikacija u grupi često je auditivna, tj. poruke su izgovorene i osoba s oštećenjem vida s lakoćom prati slijed događanja. No, u trenucima kada se verbalna komunikacija nadopunjuje neverbalnim dijelom, to vrlo često mijenja značenje izgovorenog i pomoć videće osobe je neizbježna. Videće osobe vrlo često koriste pokazne geste očekujući da okolina donese zaključak o prikazanom, a govornik ne izgovori ni jednu riječ.

ZAPAMTITE

Odgovornost asistenta je velika jer mu je zadatak omogućiti slijepoj osobi što samostalnije uključivanje u žustru debatu poslovnog sastanka, prijateljski razgovor ili samo neobavezno ćaskanje. Osobi s oštećenjem vida važno je imati osobu od povjerenja jer ona doprinosi osjećaju sigurnosti i samopouzdanju tijekom komunikacije. Osoba od povjerenja trebala bi biti visoko etična osoba koja će iskreno i u potpunosti prenijeti sve vizualne informacije koje su važne za trenutnu komunikaciju s drugim videćim osobama, ali i sve druge informacije koje doprinose općoj informiranosti osobe s oštećenjem vida.

Bez cjelovitih informacija o značajkama neverbalne komunikacije i okoline u kojoj se odvija komunikacija, osoba s oštećenjem vida najvjerojatnije neće uspjeti u potpunosti točno razumjeti izgovorenu poruku.

Osobama s oštećenjima vida često je problem uključiti se u razgovor kad u razgovoru sudjeluje veći broj osoba. Videći često neverbalno daju do znanja da žele nešto reći te sugovornici zastanu. Slijepa ili slabovidna osoba to ne može, stoga iskusen asistent može pomoći dati do znanja kako se osoba s oštećenjem vida želi uključiti u razgovor.

Povjerenje

Što znači biti osoba od povjerenja pri pružanja potpore osobama s oštećenjima vida? Da bi se pojasnilo što znači biti asistent i istovremeno osoba od povjerenja, prije svega važno je razumjeti funkciju i ulogu osobe koja pruža podršku. U kontekstu pružanja potpore tijekom komunikacije, tumačenje funkcije i uloge asistenta potpuno je drugačije. U ovom području dimenzije su višeznačne i kompleksnije jer ne uključuju odnos i interakciju dvoje ljudi – asistenta i osobu s oštećenjem vida, već i druge osobe uključene u neposrednu interakciju i komunikaciju te socijalni kontekst u kojem se komunikacija odvija.

Zašto je važno povjerenje?

Povjerenje je važno kad se pruža potpora kako bi osoba s oštećenjem vida što samostalnije i efikasnije realizirala željene aktivnosti te se pri tome osjećala zadovoljno i dobro. Ni u kom slučaju se slijepa osoba ne bi se trebala osjećati izostavljeno iz komunikacije, poniženo ili u drugom planu. Nije jednostavno biti osoba od povjerenja te odgovorno pristupiti percepciji, selekciji i prenošenju informacija.

Na koji način osoba od povjerenja percipira i selektira informacije te ih prenosi kao važne za neposrednu komunikaciju i funkcioniranje ovisi o znanju, vještinama i stavovima osobe prema osobama s oštećenjima vida, njezinom iskustvu i dr. Važno je prepoznati značajne informacije, selektirati ih te neprimjetno prenijeti osobi kojoj se pruža potpora.

DOBRO JE ZNATI

Za samog asistenta iznimno je važno da ima vještinu predočavanja detalja i značajki koje percipira putem vida i tumačenja trenutnog konteksta situacije, ponašanja i neverbalnih reakcija drugih osoba i svega drugoga što je u pojedinoj situaciji za osobu s oštećenjem vida važno. Pri tome, pružajući potporu, asistent ni u jednom trenutku ne smije uskratiti ključnu informaciju ili preuzeti inicijativu u komunikaciji.

6.7 KOMUNIKACIJA U DRUŠTVU I POVRATNA INFORMACIJA VIDEĆEG ASISTENTA

Asistent je osoba od povjerenja koja percipira okolinu, selektira informacije te ih prenosi kao važne za neposrednu komunikaciju. Samim tim, asistent daje informaciju o okolini, ali i povratnu informaciju o osobi s kojom osoba komunicira kako bi slijepa osoba mogla adekvatno uskladiti svoje ponašanje i komunikaciju.

Okolnosti u kojima se odvija komunikacija i povratna informacija o njima treba biti iskrena i točna. Asistent se pri pružanju povratne informacije može služiti opisivanjem, nabranjanjem i sl. Ukoliko asistent pribjegava tumačenju ili samo pretpostavlja, to je potrebno naglasiti kako bi slijepa osoba u nastavku komunikacije odlučila na koji se način ponašati i što reći.

ZAPAMTITE

Bez povratne informacije od strane videće osobe, slijepa osoba bi mogla govoriti van konteksta ili se nesvjesno ponašati nesukladno očekivanju okoline u kojoj se nalazi.

VJEŠTINE ORIJENTACIJE I KRETANJA OSOBA S OŠTEĆENJEM VIDA

7

*Andrea Fajdetić, prof. def.
Karmen Nenadić, prof. def.*

- 7.1 Temeljni pojmovi**
- 7.2 Orijehtacija i kretanje u zatvorenom/otvorenom prostoru**
- 7.3 Slijedenje i zaštitne tehnike**
- 7.4 Metoda videćeg vodiča**
- 7.5 Metoda dugog bijelog štapa**
- 7.6 Metoda psa vodiča**
- 7.7 Metoda kretanja korištenjem elektroničkih pomagala za kretanje**
- 7.8 Sigurnost pri samostalnom kretanju**
- 7.9 Uloga videćeg asistenta tijekom pružanja podrške pri kretanju**

Vjerojatno nema osobe koja bar jedanput nije na cesti susrela slijepu osobu koja se kreće pomoću dugog bijelog štapa, uz pomoć psa vodiča ili držeći videću osobu za ruku. O samostalnom kretanju slijepih osoba postoje različiti mitovi i upravo zbog toga osobe bez neposrednog iskustva u pružanju podrške slijepim osobama ne znaju na koji način pristupiti i pomoći pri kretanju.

Primjerice, jedna je od mogućih reakcija skupine pješaka koja čeka na tramvajskoj stanici da kada se slijepa osoba približi, od nelagode i neznanja što učiniti u tom trenutku zašute i pomiču se u stranu, sve kako bi slijepa osoba neometano prošla. Bilo bi jednostavnije, sigurnije i komunikacijski prihvatljivije da pješaci jednostavno nastave razgovor kako bi ih slijepa osoba čula, pozicionirala skupinu pješaka u prostoru i samostalno ih zaobišla. Ona to zapravo može.

7.1 TEMELJNI POJMOVI

U Hrvatskoj se teorijom i metodološkim aspektima bavi nekolicina autora (Zovko, 1994, 1998; Mršić, 1995; Runjić i sur. 2003; Fajdetić 2005). U ovom se području koriste različiti pojmovi koje je potrebno pojasniti.

Orijentacija pretpostavlja znanje o tome gdje se nalazimo, a kretanje podrazumijeva sposobnost kretanja osobe od jednog do drugog mjesta.

Riječ „mobilitet“ nadređeni je pojam i objedinuje pojmove orijentacije i kretanja, a podrazumijeva da osoba može uočiti prostorne i vremenske odnose i neposrednu okolinu kojom se kreće.

Osobe oštećena vida mogu se kretati u zatvorenom prostoru - kretati se samostalno, slijediti orijentire i pri tome koristiti zaštitne tehnike ili tehnike dugog bijelog štapa. Osobe oštećena vida mogu se kretati i u otvorenom prostoru i za kretanje koristiti podršku videće osobe ili druge metode kretanja: dugi bijeli štap, psa vodiča ili elektronička pomagala.

Pučavanje metoda i tehnika koje se koriste u otvorenom i zatvorenom prostoru područje su profesionalnog djelovanja odgovornosti stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijske naobrazbe s dodatnom edukacijom. Nekoliko je naziva za ovog stručnjaka – instruktor orijentacije i kretanja, peripatolog, rehabilitator ili edukacijski rehabilitator, profesor defektolog. Različitost u nazivu stručnjaka ovisi o tome kada je stručnjak stekao sveučilišnu naobrazbu i ima li dodatnu edukaciju.

7.2 ORIJENTACIJA I KRETANJE U ZATVORENOM/ OTVORENOM PROSTORU

Trening orijentacije i kretanja

Trening orijentacije i kretanja planira se i programira nakon procjene sposobnosti slijepa osobe. Potrebne vježbe organiziraju se i realiziraju u primjerenom zatvorenom i otvorenom prostoru.

Trening orijentacije i kretanja može se podijeliti na:

1. osnovni trening metoda i tehnika orijentacije i kretanja;
2. trening primjene metoda na rutama kojima se osoba svakodnevno kreće.

Ovisno o kronološkoj dobi slijepa osobe, peripatolog odabire primjerene vježbe kojima slijepa osoba razvija vještine i usvaja znanja koja su potrebna za samostalno i sigurno kretanje.

Kod slijepih osoba mogu se javiti poteškoće pri kretanju: strah i zabrinutost povezani sa samostalnim kretanjem, poteškoće pri rješavanju problema i donošenju odluka tijekom kretanja, strah i negativna očekivanja članova obitelji, emocionalni faktori, psihološki faktori, stres i sl. (Nenadić, 1999, prema Mršić, 1995; Nenadić, 1999, prema Zovko, 1994).

DOBRO JE ZNATI

Kako bi slijepa osoba odabrala stručnjaka s potrebnim kompetencijama, dobro je informirati se o kvalifikacijama i dodatnim edukacijama koje instruktor ima.

Zatvoreni prostor

Sve osobe oštećena vida kreću se samostalno u zatvorenom prostoru. Da bi kretanje bilo sigurno, efikasno i samostalno, a osoba pri tome orijentirana, potrebno je da se kretanje odvija u poznatom prostoru. To je najčešće vlastiti dom, radno mjesto ili neki drugi prostor u kojem osoba oštećena vida često boravi.

Jedan je od najčešćih mitova vezan uz slijepe osobe da se one mogu kretati samostalno i pri tome se jednostavno snalaziti u bilo kojem prostoru. Bez obzira na to kako je pojedini prostor organiziran, poznavanje prostora doprinjet će osjećaju sigurnosti pri kretanju tako da će se i najnesigurnije osobe s oštećenjem vida kretati orijentirano i suvereno.

Nije svaki prostor prilagođen kretanju slijepih osoba, tj. svojim značajkama i primjenom taktilnih linija vodilja za pomoć pri kretanju, oznaka na brajlici ili audiosignalizacijom doprinosi se sigurnom kretanju osoba s oštećenjima vida.

Naime, prema hrvatskim zakonskim odredbama, u javnim prostorima kao što su banke, poštanski uredi, zračne luke i sl. obvezna je ugradnja ovakvih pomagala za kretanje i to prema Zakonu o gradnji («Narodne novine» broj 175/03 i 100/04), Zakonu o prostornom uređenju i gradnji («Narodne novine» br. 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12,) te Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevinama osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću (NN 151/05, NN i NN 78/13).

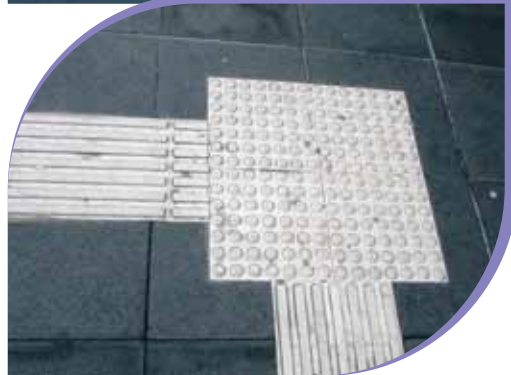
Slika 105. Održavanje linija vodilja

Slika 102. Linije vodilje za lakše orijentiranje u zatvorenom prostoru

Slika 103. i 104. Linije vodilje za lakše orijentiranje u otvorenom prostoru

Veoma je važno redovito održavati linije vodilje, što rade specijalizirana poduzeća.

Slijepa osoba uvelike doprinosi sigurnosti pri kretanju ukoliko se brine o vještinama u zatvorenom prostoru te dosljednosti u „školskoj“ primjeni pojedinih metoda i tehnika kretanja.

U zatvorenom se prostoru najčešće koriste:

1. metoda slijeđenja
2. metoda dugog bijelog štapa
- dijagonalna tehnika
3. metoda kretanja uz i niz stepenice
dugim bijelim štapom
4. zaštitne tehnike
5. metoda videćeg vodiča
6. kombinirana metoda.

Slika 106. Kretanje slijepa osobe niz stepenice metodom videćeg vodiča

Slika 107. Samostalno kretanje slijepa osobe uz stepenice pomoću metode dugog bijelog štapa

ZAPAMTITE

Svaka slijepa osoba treba biti informirana o svim privremenim ili trajnim promjenama u zatvorenom prostoru. Za sigurnost kretanja najopasnije su privremene promjene lokacije manjih komada namještaja, npr. stolice ili položaj pojedinih dijelova većih komada namještaja, npr. vrata od ormara. Nepravovremenim detektiranjem prepreke osoba se može spotaknuti i pasti ili razbiti staklene dijelove predmeta te se pri tome ozlijediti.

Otvoreni prostor

Dok se kreću po otvorenom prostoru, slijepe osobe koriste različite metode kretanja. Kako bi se osoba vješto kretala na otvorenom prostoru, potrebno je biti orijentiran tj. moći odrediti svoju poziciju u prostoru tijekom kretanja na odabranoj trasi od početne točke A do završne točke B.

Mnoge slijepe osobe uzimaju vještinu kretanja zdravo za gotovo, metode i tehnike kretanja koriste nevjesto, te time ugrožavaju osobnu sigurnost i sigurnost ostalih sudionika u prometu. Upravo zbog spomenutog, preporučuje se da se upiše i završi tečaj orijentacije i kretanja, a da se prije samostalnog kretanja novom trasom ona proradi s instruktorom orijentacije i kretanja. Na ovaj će način osoba s oštećenjem vida razviti i održati vještine koje su potrebne za efikasno i sigurno kretanje najprimjerenijom metodom.

Vrlo je važno da svaka osoba s oštećenjem vida bude informirana o svi privremenim ili trajnim promjenama na otvorenom prostoru.

Slijepa osoba značajno doprinosi sigurnosti pri kretanju ukoliko se brine o vještinama kretanja na otvorenom prostoru tj. dosljednoj i „školskoj“ primjeni pojedinih metoda i tehnika kretanja.

U otvorenom prostoru koriste se:

1. metoda dugog bijelog štapa – dodirna tehnika,
2. metoda kretanja sa psom vodičem,
3. metoda kretanja pomoću elektroničkog štapa,
4. metoda videćeg vodiča,
5. kombinirana metoda.

Mnoge slijepe osobe nisu imale priliku pohađati tečaj orijentacije i kretanja. Jedan je od razloga činjenica da sustavni pristup rehabilitaciji populacije odraslih osoba i osoba treće životne dobi izostaje te da dostupnost tečajeva orijentacije i kretanja nije česta.

DOBRO JE ZNATI

Slijepe osobe preuzimaju odgovornost te se uz primjenu odgovarajućih metoda kreću bez ograničenja, u gotovo svim prostorima i situacijama. Međutim, preporuča se da rute (putevi) koje slijepa osoba koristi budu provjereni i naučeni tijekom individualne rehabilitacije. Na taj način slijepa osoba uči vještine kretanja najsigurnijim (ne nužno najkraćim) putem do željene lokacije.

Slika 108.

7.3 SLIJEĐENJE I ZAŠTITNE TEHNIKE

Slijeđenje

Jedna od najjednostavnijih, a vjerojatno najčešće korištenih metoda kojom se kreću slijepi osobe je metoda slijeđenja (Fajdetić, 2005). Koristeći ovu metodu slijepa osoba slijedi orijentire u prostoru tako da je nadlanica okrenuta prema orijentiru, a povijeni prsti lagano dodiruju površinu. Orijentir može biti zid ili nekog drugi predmet u prostoru - npr. rub stola. Kako bi se rameni pojas i glava štitili od mogućih udaraca, uz slijeđenje se preporuča koristiti gornja zaštitna tehnika. Pojedine slijepi osobe uz metodu slijeđenja koriste donju zaštitnu tehniku.

DOBRO JE ZNATI

Važno je da su pri slijeđenju orijentira prsti lagano povijeni prema dlanu, kako ne bi došlo do ozljeda jagodica prstiju, što je posebno važno za osobe koje čitaju brajicu.

Donja zaštitna tehnika

Donja zaštitna tehnika služi slijepoj osobi da bi se zaštitila od udaranja u predmete, od struka na niže. Iako to nije primarna uloga, položaj ruke donje zaštitne tehnike omogućuje osobi da lakše pronađe traženi predmet (u visini struka – stolica, stol). Osoba drži ruku lagano opuštenu ispred tijela i dijagonalno. Dlan ruke nalazi se u ravnini suprotne noge, u visini kuka.

Gornja zaštitna tehnika

Gornja zaštitna tehnika štiti rameni pojas i glavu od udaraca. Osoba drži ruku povijenu u laktu koji je pozicioniran u visini ramena. Šaka je pozicionirana tridesetak centimetara ispred lica slijepi osobe, dok je nadlanica okrenuta prema licu slijepi osobe. Moguće je i istodobno koristiti gornju i donju zaštitnu tehniku u slučaju kada slijepa osoba nije sigurna što se nalazi u prostoriji kojom se kreće (primjerice je li prozor pokraj stola otvoren).

Slika 109. Gornja zaštitna tehnika

Slika 110. Kombinirana metoda (dijagonalna tehnika i gornja zaštitna tehnika)

7.4 METODA VIDEĆEG VODIČA

Metoda videćeg vodiča je metoda u kojoj za kretanje slijepa osoba ulažu najmanje energije (Fajdetić, 2005). Videći vodič može biti bilo koja videća osoba. Ako se želi pružiti podrška pri kretanju, a ne zna se kako, može se pogriješiti. Neupućene videće osobe vrlo često pokušavaju pomoći slijepoj osobi u kretanju i time ugrožavaju sigurnosti kretanja slijepa osobe. Takvo iskustvo može biti veoma neugodno za obje osobe. Da bi se neugodne i opasne situacije izbjegle, potrebno je slijediti upute koje ćemo objasniti u nastavku.

Pri kretanju metodom videćeg vodiča moguće su različite situacije u kojima se ponekad teško snaći. Kako pristupiti slijepoj osobi, kako voditi slijepu osobu, nesmetano proći kroz uski prostor, prolaz ili dizalo, kako se kretati stepenicama i dr. Ukoliko to odgovara slijepoj osobi, preporučuje se davati verbalne informacije o preprekama koje se susreću pri kretanju. Jednako tako mogu se dati i dodatne informacije o zanimljivim detaljima iz okoline kojom se krećete, dućanima, ugostiteljskim objektima i sl. što može stvoriti ugodnu atmosferu tijekom kretanja. Opisivanje okoline ne bi smjelo biti ometajući čimbenik koji odvlači pažnju i smanjuje sigurnost pri kretanju.

Pristup slijepoj osobi i osnovni položaj pri kretanju

Kada pristupamo slijepoj osobi, najbolje ju je upitati smirenim glasom: «Mogu li vam pomoći?», «Trebate li pomoć?» ili nešto slično. Ukoliko vas slijepa osoba poznaje, pozdravite je i recite svoje ime. Nikada se nemojte igrati „pogodi tko sam.“ Najvažnija je stvar u svakoj komunikaciji, pa tako i u pružanju pomoći drugoj osobi, uspostavljanje prvog kontakta. Pristup treba biti prirodan i izravan. Ukoliko slijepa osoba odbije ponuđenu pomoć, ne trebamo se uvrijediti. Možda će drugi put nekoj slijepoj osobi pomoć biti neophodna. Kako bi slijepa osoba bila sigurna da se njoj obraćate, lagano joj dodirnete nadlanicu ili rame.

ZAPAMTITE

Važno je da je slijepa osoba pola koraka iza vodiča. Takav položaj omogućava da slijepa osoba osjeti sve važne informacije o kretanju (promjene u visini terena, prepreke) i da ima dovoljno vremena protumačiti i reagirati na prikupljene informacije. Važno je da se vodič kreće normalnom brzinom kretanja, a ako je potrebno, može i potrčati.

Ako slijepa osoba prihvati ponuđenu pomoć, stanemo pokraj njezine slobodne ruke, nadlanicom dotaknemo nadlanicu slijepa osobe. Slijepa osoba će svojom šakom pratiti vodičevu podlakticu i ruku uhvatiti odmah iznad lakta. Preporuča se da je ruka videćeg vodiča malo savijena u laktu ili opuštena kraj tijela.

Slika (niz) 111. Inicijalni kontakt i osnovni hvat metode videćeg vodiča

DOBRO JE ZNATI

Ukoliko je slijepa osoba izrazito visoka u odnosu na vodiča, ona svoju ruku stavlja vodiču na rame. U obrnutoj situaciji, ukoliko je vodič izrazito visok u odnosu na slijepu osobu, slijepa će osoba vodiča primiti u području zapešća. Ove modifikacije se ponekad koriste u situacijama kretanja gdje dolazi do visinskih promjena, kao na primjer prilikom kretanja stepenicama i prilikom ulaska ili izlaska iz sredstava javnog prijevoza.

Slika 112.

Slika 113.

ZAPAMTITE

NIKADA nemojte slijepu osobu uhvatiti za ruku ili rame i gurati je ispred sebe.

Isto tako nemojte primiti slijepu osobu za ruku i vući ju u željenom smjeru kretanja!

Slika 114. i 115. *Primjer kako NE primiti i pomagati slijepoj osobi*

Prolazak kroz uski prostor

Predmeti koji se nalaze u prostoru ponekad otežavaju kretanje u prostoru ili sama širina pojedinog prostora nije dovoljna za kretanje videćeg vodiča i slijepo osobe. U takvim situacijama je neophodno kretati se tako da je slijepa osoba iza vodiča (npr. prolazak kroz uski prostor, hodnici, gužva na cesti, ulazak u prijevozna sredstva i sl.). Osim što je poželjno da videći vodič opiše prostor, vodič treba pomaknuti ruku iza svojih leđa i na taj način signalizirati slijepoj osobi da se pomakne za rukom i hoda iza vodiča. Kada je prostor dovoljno širok i bez prepreka, videći vodič vraća ruku u osnovni položaj metode videćeg vodiča kako bi se kretanje nastavilo.

Slika (niz) 116. Prolazak kroz uski prolaz

Slika 117. i 118. Ulazak u autobus

ZAPAMTITE

Kada se ruka pozicionira iza leđa, važno je da se rameni pojas ne rotira u lijevo ili desno. Videći vodič zadržava smjer i širinom svojeg tijela štiti slijepu osobu od udaraca u prostoru.

Promjena smjera kretanja

U situacijama kada moramo promijeniti smjer, najvažnije je da slijepa osoba ostaje u samom centru promjene smjera kretanja uz minimalno kretanje u prostoru. Slijepa osoba mijenja smjer držeći videćeg vodiča za nadlakticu, prateći kretanje videćeg vodiča i okrećući se oko svoje osi.

Videći vodič neće pogriješiti ukoliko se vodi sljedećom mišlju: „Želim promijeniti smjer kretanja, moram se kretati tako da tijekom promjene smjera vidim lice slijepoj osobi.“
Pojednostavljeno, pri promjeni smjera videća se osoba kreće oko slijepu osobu.

Slika (niz) 119.
Promjena
smjera
kretanja

ZAPAMTITE

Mijenjajući smjer kretanja, nikada nemojte vući slijepu osobu za sobom. Ukoliko se okrećete za slobodnim ramenom, ne vidite slijepu osobu i ona bi mogla udariti u nešto i tada će to biti neugodno iskustvo za oboje.

Prolazak kroz vrata

Na koji način efikasno proći kroz vrata metodom videćeg vodiča? U različitim izvorima stručne literature može se pronaći princip koji se preporučuje: „Videći vodič otvara vrata, a slijepa osoba ih zatvara.“ U praktičnom smislu, ovisno o tipu vrata potrebno je pravovremeno sugerirati osobi oštećena vida da pri prolasku kroz vrata obvezno drži za ruku vodilju (nadlakticu ruke) kojom će vodič otvoriti vrata. Ova preporuka implicira i potrebnu/moguću promjenu strane videćeg vodiča, tj. ruke za koju se slijepa osoba drži.

Pa ipak, praktična iskustva ukazuju da ovaj princip i tehnika prolaska kroz vrata nije najbolje prihvaćena jer je suviše složena. Kako biste slijepoj osobi olakšali prolazak kroz vrata, otvarajte ih rukom vodiljom za koju se slijepa osoba drži jer će i ona na taj način znati na koju se stranu otvaraju vrata. Ako je moguće, neka slijepa osoba prilikom prolaska svojom slobodnom rukom zatvori vrata. U slučaju da se radi o vratima koja se sama zatvaraju, a nalaze se na suprotnoj strani od ruke vodilje, upozorite slijepu osobu da ispruži slobodnu ruku i na taj se način zaštiti od udarca vrata.

Slika (niz) 120.
Prolazak
kroz vrata

ZAPAMTITE

Ne ostavljajte vrata poluotvorena u prostoru kojim se kreće slijepa osoba. Poluotvorena vrata su najopasnija, teško se detektiraju štapom pa se slijepa osoba može udariti.

Slika (niz) 121.
Prolazak
kroz vrata

Slika (niz) 122.
Prolazak
kroz
rotirajuća
vrata

U mnogim javnim ustanovama koriste se pomična rotirajuća vrata. Bilo da su manualna, automatska „Push&Go“ ili potpuno automatizirana rotirajuća vrata, osim što poboljšavaju dojam ustanove, ovakav tip vrata štiti od propuha i buke što učinkovito odvaja zatvoreni prostor od vremenskih uvjeta u otvorenom prostoru. Iako ovakva prednost doprinosi energetske učinkovitosti i štedi energiju, slijepim osobama ne predstavlja dobar orijentir u prostoru i predstavlja prepreku pri samostalnom kretanju. Propuh i buka koja prolazi kroz klasičan tip vrata, jedan je od orijentira koji slijepi osobe koriste kako bi se orijentirale u prostoru. Pri kretanju prostorima koji koriste rotirajuća vrata, preporučuje se koristiti metodu videćeg vodiča tj. tehniku prolaska kroz uski prostor. Videći vodič se pozicionira pokraj vanjskog (desnog) ruba vrata i zajedno sa slijepom osobom uđe u prostor između dvije pregrade rotirajućih vrata. Drugim riječima – odmah se „uđe u vrata“ kako lijeva pregrada prostora ne bi udarila/zahvatila slijepu osobu, a izađe odmah kad se ukaže slobodan prostor kako bi i slijepa osoba imala dovoljno vremena izaći.

Ulazak i izlazak iz dizala

Ulazak i izlazak iz dizala može biti iznimno jednostavan ili dosta složen, posebice u situacijama kad veći broj osoba ulazi i izlazi iz dizala. Ulazak u dizalo uvijek je isti. Najjednostavnije je da videći vodič koristi tehniku prolaska kroz uski prostor. Izlaz iz dizala ovisi ima li dizalo vrata na jednoj strani ili postoje dvojna vrata. Ukoliko dizalo ima jedna vrata, nakon što se uđe, vodič i slijepa osoba se okrenu licem jedan prema drugome. Kada se želi izaći iz dizala, oboje se okrenu prema vratima, slijepa osoba primi vodiča za nadlakticu. Nakon što videći vodič napravi korak i pozicionira ruku iza leđa, slijepa osoba zauzima položaj iza videćeg vodiča, kako bi oboje izašli iz dizala koristeći tehniku prolaska kroz uski prostor.

Videći vodič obavezan je reći ima li dizalo vrata na dvije strane. Mnoga nova dizala prilagođena su na način da su tipkala u kabini označena na brajici kako bi slijepi osobe mogle samostalno koristiti dizalo.

Slika (niz) 123.

Ulazak i izlazak iz dizala

Izvor: <http://skates.com/design/redesigning-an-elevators-ui/>

Slika 124.
Tipkalo označeno brajicom

DOBRO JE ZNATI

Zvučna najava kata izuzetno je važna jer je to jedini način da se slijepa osoba orijentira u prostoru. Bez zvučne najave katova slijepa osoba ne može znati na kojem se katu nalazi.

Kretanje stepenicama

Kada se slijepa osoba s vodičem približava stepenicama, važno je dati informaciju jesu li stepenice uzlazne ili silazne. Ovaj je podatak važan zato što se na taj način slijepa osoba priprema kako će se kretanje nastaviti, prema gore ili prema dolje. Vodič je obavezan opisati stepenice, prići stepenicama pod pravim kutom te nakon što zakorači na prvu stepenicu lagano zastati i nastaviti se kretati. Tijekom kretanja stepenicama, slijepa osoba slijedi kretanje vodiča pola koraka iza, kako bi bila sigurna od eventualnih neočekivanih situacija. Slijepoj se osobi najavljuje kraj stepenica zastajkivanjem, a pozicija vodičeve ruke dodatna je informacija koja govori da je vodič na samom kraju stepenica. Naime, položaj i kretanje ruke videćeg vodiča je drugačiji, nije prema gore ili dolje, nego prema naprijed.

Ako postoji rukohvat, slijepa ga osoba može koristiti svojom slobodnom rukom. Vodič pomaže opisom: „Rukohvat je lijevo“ ili „Rukohvat je desno“. Ukoliko osoba ne može samostalno pronaći rukohvat, videći vodič može pomoći na način da pomogne slijepoj osobi da pozicionira ruku na rukohvat.

Slika (niz) 125.
Kretanje niz stepenice

DOBRO JE ZNATI

Kratko zastajkivanje omogućuje slijepim osobama da prikupe informaciju o visini stepenice i mogućnost da pravilno pozicioniraju nogu u odnosu na stepenicu, pronađu rub stepenice i nastave kretanje prema gore ili dolje.

Slika (niz) 126.
Kretanje uz
stepenice

Slika 127. Okomiti prilaz
visinskoj prepreci

ZAPAMTITE

Iznimno je važno prići stepenicama okomito (pod pravim kutom) te najaviti smjer kretanja stepenica (gore/dolje). Tijekom kretanja stepenice se ne broje.

Kretanje pomičnim stepenicama

Velik broj videćih i slijepih osoba osjeća se nesigurno prilikom kretanja pomičnim stepenicama. Za kretanje pomičnim stepenicama vrijede sva pravila za kretanje stepenicama. Međutim, kako bi se olakšao slijepoj osobi kretanje pomičnim stepenicama, slobodna se ruka slijepice osobe (uz predhodnu najavu) može lagano pozicionirati na rukohvat. Na taj način slijepa osoba rukom percipira kretanje pokretnih stepenica i može sigurnije zakoračiti na pomične stepenice.

Svakoj se slijepoj osobi, posebice nesigurnoj, treba reći da su pred njima, na ruti kojom se kreću, pomične stepenice.

Slika (niz) 128. Kretanje uz pomične stepenice

Slika (niz) 129. Kretanje niz pomične stepenice

DOBRO JE ZNATI

Kako bi kretanje pomičnim stepenicama bilo sigurnije, preporučuje se da videći vodič i slijepa osoba usklađeno (u istom trenutku) zakorače na prvu pomičnu stepenicu.

Korištenje prijevoznih sredstava

U sredstvima javnog prijevoza preporučuje se koristiti prvi ulaz u vozilo. Prvi ulaz je ulaz kod vozača. Poželjno je da se uvijek pričekava da najprije svi putnici izađu. Bez obzira na vrstu gradskog prijevoza, vodeći vodič uvijek ulazi i silazi prvi, a kontakt između slijepa osobe i vodiča ne smije se prekinuti. Ako vozilo ima stepenice, potrebno je pratiti isti princip koji se koristi za kretanje uz stepenice i niz njih.

Ukoliko je razmak između posljednje stepenice u vozilu javnog prijevoza i nogostupa veći, potrebno je dati uputu „produži korak“, kako bi osoba sigurno zakoračila na nogostup.

Kad je u vozilu buka, uputu je potrebno reći dovoljno glasno. U ovoj situaciji dobro je da slijepa osoba koristi dugi bijeli štap za dodatne informacije o razmaku jer vozila nisu tipski rađena.

Slika (niz) 130.
Ulazak u tramvaj

Slika (niz) 131.
Izlazak iz tramvaja

Slika (niz) 132.
Ulazak u
autobus

Slika (niz) 133.
Izlazak iz
autobusa

ZAPAMTITE

Izuzetno je važno da vođač nikada ne gura slijepu osobu ispred sebe ili na slobodno mjesto za sjedenje. U nekim slučajevima slijepa osoba može staviti ruku na rame vođača prilikom izlaska ili primiti vođača za zapešće ruke prilikom ulaska u vozilo, što je uvjetovano visinom vođača i vođene osobe.

Slika (niz) 134.

*U autobusu
- držanje za
rukohvat*

Za vrijeme vožnje, ako je moguće, slijepa se osoba može držati za rukohvat. A zbog praktičnih razloga i sigurnosti, bolji je položaj bliže vozaču i vratima.

Sjedanje

U situaciji kada slijepa osoba želi sjesti, vodič obavezno mora opisati mjesto, oblik, vrstu i konstrukciju stolice, fotelje ili nekog drugog mjesta na koje će se sjesti.

Potom vodič dovodi slijepu osobu u kontakt sa sjedalicom. Instruktori orijentacije i kretanja pojasnili bi da videći vodič stavlja ruku vodilju na naslon, a slijepa osoba slobodnom rukom prati ruku vodilju i na taj način locira položaj naslon stolice. U praksi videći vodič najčešće polaže ruku vođene osobe na stražnji rub naslona ili na naslon za ruke. Ukoliko je riječ o sjedalici koja nema naslon ili o mjestu za sjedenje gdje se ne može pričiti naslonu, vodič treba dovesti slijepu osobu da ostvari kontakt koljenom ili potkoljenicom s rubom sjedala. Slijepa osoba pretraži rukom sjedalo da ga «vidi», a zatim se okrene da sjedne

Prilikom sjedanja za stol također je dobro dati osnovne informacije verbalno. Pri sjedanju za stol mogu se koristiti gore navedeni principi. Međutim, pojedine slijepa osobe preferiraju da vodič smješta njihovu ruku na naslon stolice, a drugu ruku na rub stola. U ovakvoj situaciji, slijepa osoba izvlači stolicu te istom rukom pretraži sjedalo. Koristeći ruku kojom se naslanja na stol, slijepa osoba se pomiče prema stolu te sjeda.

Slika 135. - 138.

Sjedanje

Slika (niz) 139.
*Provjera stolca
 i sjedanje
 za stol*

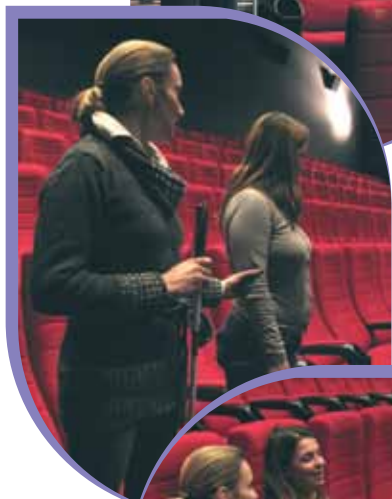
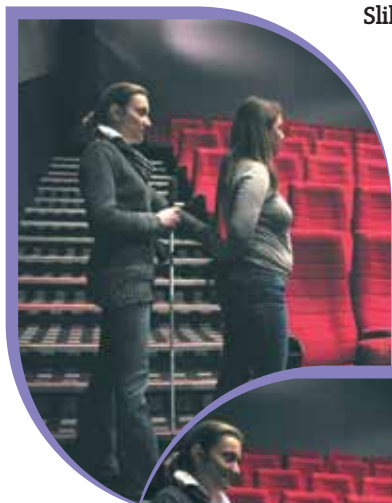

Slika 140. i 141. *Primjer kako NE
 pomagati slijepoj osobi*

Slika (niz) 142.
Sjedenje u redove

Kod sjedenja u redove, kao na primjer u kinu ili kazalištu, vodič dovede slijepu osobu do željenog reda i postrance zakorači u red, leđima okrenuti sjedalima kreću se do mjesta za sjedenje. Prilikom izlaska iz reda važno je da prvo izađe vodič, a potom slijepa osoba.

Slika (niz) 143.*Sjedanje na klupicu***DOBRO JE ZNATI**

Nije potrebno da slijepa osoba u pratnji videće osobe pretražuje sjedalo stolice ukoliko vodič dâ informaciju da je odabrana stolica slobodna i prazna.

Sličan princip koristi se u situacijama kada želimo pružiti podršku pri sjedanju na klupicu. Videći vodič pozicionira ruku slijepa osobe na sjedalo klupice i na taj način pomaže osobi da locira gdje će sjesti.

7.5 METODA DUGOG BIJELOG ŠTAPA

Što o ovoj metodi treba znati videći asistent slijepe osobe? Ova metoda pridonosi samostalnosti i sigurnosti kretanja u zatvorenom i otvorenom prostoru. Za razliku od ostalih metoda kretanja koje se koriste, bijeli štap ima dvije funkcije te se pri tome rabi aktivno i pasivno.

Aktivni oblik uporabe štapa može se uočiti pri samostalnom kretanju rabeći neke od tehnika kretanja uz pomoć dugog bijelog štapa (dijagonalna tehnika, dodirna tehnika).

Pasivni oblik uporabe bijelog štapa može se uočiti u trenucima kad osoba oštećena vida kao primarni oblik potpore kretanju rabi metodu videćeg vodiča, a istovremeno u ruci drži dugi bijeli štap.

Naime, slijepa osoba može se uz pomoć ovog pomagala kretati u potpunosti samostalno ili ga koristiti u trenucima kad je potrebno istaknuti potrebu za upotrebom ovog pomagala i naglasiti prisutnost oštećenja vida te na taj način upozoriti ostale sudionike u prometu.

Slika 144. i 145. Sklapanje dugog bijelog štapa

Treba reći da pasivna funkcija tj. funkcija upozorenja okoline koju bijeli štap kao resurs u sebi sadrži, u populaciji slijepih osoba i nije najpopularnija. Vrlo često osobe koje imaju usvojene tehnike kretanja bijelim štapom, radije odabiru druge metode, a funkciju upozorenja rijetko rabe. Pomagalo je u tom slučaju vrlo često pospremljeno ili sklopljeno kako ne bi privlačilo pozornost videće okoline.

Aktivno, ali i pasivno korištenje bijelog štapa omogućuje okolini da pravovremeno uoči potrebe pojedine osobe, korigira ponašanje i odabere pravilni pristup osobi oštećena vida. Pasivno korištenje dugog štapa jednako tako doprinosi cjelokupnoj sigurnosti kretanja osoba s oštećenjem vida. Ovakvo korištenje podrazumijeva držanje sklopljenog ili rasklopljenog štapa u ruci kako bi se upozorili sudionici u prometu da se određenom trasom kreće osoba s oštećenjem vida. Pasivno korištenje dugog štapa koristi se tijekom aktivnog korištenja druge metode kretanja tj. metode videćeg vodiča ili psa vodiča.

Važno je da videći asistenti razumiju da su obje funkcije bijelog štapa komplementarne s drugim tehnikama kretanja te da osoba samostalno odlučuje u kojim će trenucima bijeli štap koristiti pasivno ili aktivno. Bijeli se štap može koristiti aktivno i kao pomagalo za prikupljanje informacija iz okoline, a da pri tome nije korišten kao tehnika kretanja.

Kako je već ranije spomenuto, slijepe se osobe prilikom kretanja uz pomoć dugog bijelog štapa koriste različitim metodama i tehnikama koje odabiru s obzirom na osobne potrebe.

Vještina se kretanja uz pomoć bijelog štapa:

1. razvija tijekom treninga orijentacije i kretanja,
2. održava svakodnevnom uporabom,
3. korigira tijekom individualnog rehabilitacijskog rada.

DOBRO JE ZNATI

Neprijemljeni pristupi osoba u neposrednoj blizini najčešće su prisutni zbog neznanja i neinformiranosti okoline, ali i neprepoznavanja potrebe za prilagođenim pristupom i komunikacijom.

Dijagonalna tehnika

Gdje se i kako koristi dijagonalna tehnika?

Dijagonalna tehnika se koristi prvenstveno u zatvorenim prostorima. Štap se može držati u dominantnoj ili nedominantnoj ruci, ovisno s koje nam se strane nalazi zid koji ćemo slijediti. Slijepa osoba drži štap u dijagonalnom položaju ispred tijela i prati odabrane orijentire i podlogu kojom se kreće. Ova tehnika omogućava pravovremeno pronalaženje prepreka i zaštitu donjeg dijela tijela te detektiranje orijentira koji omogućuju lakše snalaženje u prostoru tijekom kretanja. Uz spomenuto, ova je tehnika pogodna i za upoznavanje i istraživanje prostora.

Slika 147.

Slika 146.
Dijagonalna tehnika

Dodirna tehnika

Gdje se i kako koristi dodirna tehnika?

Dodirna tehnika se koristi u kretanju u vanjskom prostoru. Štap se drži u dominantnoj ruci. Slijepa osoba pomiče štap lijevo-desno i na taj način istražuje prostor kojim se kreće. Ova tehnika omogućuje pravovremeno pronalaženje prepreka i zaštitu donjeg dijela tijela te detektiranje orijentira koji omogućuju lakše snalaženje u prostoru tijekom kretanja. Drugim riječima, dugi bijeli štap prikuplja informacije u okolini i na taj način „pokazuje što se nalazi ispred slijepa osobe“.

Kako funkcionira dodirna tehnika?

Kada osoba zakorakne desnom nogom, štap je na lijevoj strani i provjerava prostor sljedećeg koraka i obrnuto. Pojednostavljeno, štap pokazuje slijepoj osobi što će osjetiti pod nogama kad napravi slijedeći korak.

Slika 148. i 149. Dodirna tehnika

ZAPAMTITE

Pretpostavlja se da se svaka slijepa osoba brine o razini i usvojenosti vještine kretanja te da može jasno komunicirati s okolinom. Ova tehnika nije u djelokrugu djelovanja i odgovornosti osobe u funkciji videćeg asistenta.

Dugi bijeli štap

Metoda kretanja dugim bijelim štapom jedna je od najčešće korištenih metoda kretanja slijepih osoba. Iako se najčešće koristi bijeli štap, moguće je primijetiti da pojedine osobe koriste i štap drugih boja. Mlade osobe ne koriste klasične bijele štapove, već koriste mogućnost koju pružaju novi trendovi u izradi i izgledu bijelih štapova i odabiru štapove ili drške štapova te vrhove štapova modernih boja i dizajna.

Kao što mladi vole štapove u bojama, tako starije osobe vole kombinaciju dugog bijelog štapa i štapa koji se koristi za lakše kretanje starijih osoba. Takav štap je ustvari bijelo obojani štap za starije slabije pokretne osobe.

Slika 151. Sklopivi dugi bijeli štap

Slika 153. Sklapanje teleskopskog štapa

Slika 150.

Izvor: <http://www.wonderbaby.org/articles/ambutech-cane-giveaway>

Slika 152. Teleskopski štap

7.6 METODA PSA VODIČA

Metoda psa vodiča rjeđe je korištena tehnika kretanja slijepih osoba. Uz ovu tehniku najčešće je povezan mit da pas vodič samostalno vodi slijepu osobu. Činjenice su potpuno drugačije. Pas vodič ne vodi slijepu osobu, već provodi naredbe osobe koju vodi, vodeći pri tome računa da svojim kretanjem signalizira i zaobiđe različite prepreke.

Što videći asistent treba znati o ovoj metodi? Ova metoda kretanja nije optimalna tehnika kretanja za svaku slijepu osobu, pa stoga nije niti odabir svih slijepih osoba. Uvjeti i preduvjeti dobivanja psa na korištenje zahtjevniji su od preduvjeta potrebnih za samostalno kretanje drugim metodama kretanja.

Najvažniji preduvjeti jesu:

- poznavanje i suvereno korištenje svih metoda bijelog štapa,
- svakodnevno kretanje,
- fizička kondicija,
- sposobnost i motiviranost za cjelovitu brigu o psu vodiču.

Pretpostavlja se da svaka slijepa osoba odgovorno pristupa psu vodiču kao radnom psu koji mu je povjeren na korištenje te da svakodnevno samostalno skrbi o svim higijenskim, društvenim i zdravstvenim potrebama psa vodiča. U pravilu, slijepa osoba u potpunosti samostalno brine o hranjenju, higijeni i izvođenju psa u šetnju, te briga o psu vodiču nije odgovornost videćeg asistenta.

U Centru za rehabilitaciju Silver bave se školovanjem pasa vodiča. Pas vodič je školovani pas pomagač koji osobama oštećena vida olakšava kretanje prostoru. Školovanje traje 8 mjeseci, a obuhvaća ovladavanje različitim naredbama, vježbe poslušnosti, markiranje i zaobilaženje prepreka, pronalaženje pješačkih prijelaza i dr.

Slika 154.

Pas vodič

DOBRO JE ZNATI

Psi vodiči nisu vlasništvo pojedine slijepo osobe. Slijepa osoba je korisnik psa vodiča, a u vlasništvu su Centra koji ih educira za odgovorne zadatke vođenja slijepih osoba.

7.7 METODA KRETANJA KORIŠTENJEM ELEKTRONIČKIH POMAGALA

Elektronički štap

Elektronički štap za kretanje slijepih osoba spada u relativno novu grupu elektroničkih pomagala za kretanje slijepih u koje osim elektroničkog štapa spada i sonar koji odašilje određeni zvučni impuls i onda informacije iz okoline pretvara u auditivne ili vibracijske podražaje.

Metoda kretanja pomoću elektroničkog štapa rjeđe je viđena u Hrvatskoj. Primjena i popularnost kretanja pomoću elektroničkog štapa isključivo je vezana za razvoj novih tehnologija i njihovu primjenu u razvoju pomoćnih tehnologija za osobe s oštećenjem vida. Upravo razvoj tehnologija čini ovo pomagalo dostupnijim i pouzdanijim. Skupoća razvoja ovakve tehnologije najveća je prepreka široj praktičnoj primjeni jer čini pomagalo izrazito skupim za krajnjeg korisnika.

Uz spomenuto, prvi modeli elektroničkog štapa bili su relativno nepouzđani. Rijetkoj primjeni i nepopularnosti kod populacije osoba oštećena vida pogodovao je i izostanak dovoljnog broja subspecijaliziranih instruktora orijentacije i kretanja.

Elektronički štap zanimljivo je pomagalo koje sinkronizira informacije te ih čini dostupnim taktilno, auditivno i kinestetski. Ovo pomagalo funkcionira na način da vibracijama i zvučnim ehom čini informaciju o preprekama u okolini dostupnom. Proizvođači ovog pomagala opisuju ga kao pomagalo koje doprinosi efikasnosti, sigurnosti i samopouzdanju pri kretanju.

Satelitska navigacija

Satelitska navigacija je zadnjih godina postala prava pošast u svim slojevima modernog društva. Danas nitko ne kupuje automobil ukoliko nema barem mogućnost ugradnje navigacijskog modula, a ručni i džepni navigacijski uređaji su sve popularniji i među pješacima i korisnicima javnog prijevoza. Već je i ranije bilo manje ili više uspješnih pokušaja da se slijepima omogući neka vrsta elektroničke navigacije i čini se da će ugradnja GPS prijemnika u mobilne uređaje konačno ujediniti i standardizirati dosadašnje tehnologije.

ZAPAMTITE

Treba naglasiti da se slijepi osobe koje se inače samostalno ne kreću, nikako ne smiju početi kretati uz pomoć ovakvih sustava.

Koliko je ovakva vrsta navigacije slijepima doista korisna, a koliko je to samo forsiranje moderne tehnologije vrlo je upitno i vjerujemo da će vrijeme pokazati. Razlozi za ovakve tvrdnje su ponajviše tehničke prirode. Naime, GPS kao tehnologija putem satelita očitava podatke uređaja, točnije nadmorsku visinu, zemljopisnu duljinu i širinu. Temeljem toga se stvaraju mape koje izrađuju razne tvrtke specijalizirane za to područje. Ponekad se takva snimanja rade specijaliziranim uređajima, ponekad se podaci izvlače iz postojeće kartografske dokumentacije, a ponekad i sami korisnici stvaraju svoje točke interesa pa tako i mape.

DOBRO JE ZNATI

GPS navigacija može biti korisna nekome kome samostalno kretanje i orijentacija u prostoru ne stvara problem, no za početnika koji prvi put izlazi na cestu nikako nije korisna ni preporučljiva.

Dakle, vidi se da ne postoji standardiziran sustav za obradu podataka i izradu mapa pa nam već tu može biti jasno kako vrlo često može doći do netočnih i nepouzdatih informacija što za osobe s oštećenjem vida može biti i opasno.

U razvijenim zemljama u kojima su standardi za kartografiju puno bolje razvijeni, situacija je bolja nego na našim područjima gdje, ako se čovjek i trudi iskoristiti GPS za snalaženje i orijentaciju, često ili dođe na kriva vrata, ili čak na krivu stranu ulice.

Prvi krivac tome su, dakako, već spomenute mape, odnosno krivi podaci koje uređaji često dobivaju. Stoga je jasno upozorenje i konstatacija s početka ovog izlaganja.

GPS nas neće odvesti do susjedovog vinograda ako prije toga nema za to predviđene podatke.

Ako podatke pokušamo unijeti sami, izradom svojih točaka interesa, što većina GPS uređaja podržava, osjetljivost GPS uređaja za krajnje korisnike nije toliko precizna pa na točnost lociranja mogu utjecati vremenske prilike, razna elektromagnetska zračenja kojih ima posvuda, a sve to za osobu s oštećenjem vida može značiti pogrešan korak u krivom smjeru dok za osobu koja vidi par metara nepreciznosti nije toliki problem.

Drugi je krivac za netočne ili nepotpune informacije nedostatak univerzalnog softvera za sintetiziranje govora za hrvatski jezik. Naime, u većini GPS uređaja koriste se i glasovne upute za usmjeravanje pješaka i vozača. U slučaju hrvatskog jezika proizvođači koriste univerzalne upute poput „za 400 metara skrenite lijevo“ ili „za 200 metara uđite u kružni tok“. Postojanjem sintetizatora govora ove bi naredbe glasile „za 400 metara skrenite lijevo u ulicu Janka Draškovića“ ili „za 200 metara uđite u kružni tok“ pa ime nekog kružnog toka. Razumljivo je koliko bi ovako koncipirane naredbe doprinijele preciznosti uputa.

Sonar kao uređaj za samostalni mobilitet slijepih

U literaturi se mogu pronaći informacije o primjeni i korisnosti sonara u samostalnom kretanju (Virkes, Nenadić, Budiš, 2002) i navigaciji slijepih (Virkes, Nenadić, 2010) i istaknutim činjenicama koje ukazuju da se ne može govoriti o multimediji jer im je zvuk jedini produkt (Virkes, 2004; Virkes, Nenadić, 2004). Zvuk kojim sonar prikazuje okoliš gotovo je savršena trodimenzionalna scena koju ne treba sintetizirati.

Sonar je razvijan kao multidisciplinarni projekt u Hrvatskom savezu slijepih i imao je za cilj razviti cjelovitu metodu koja se sastoji od doradenog sonara, programa obuke i evaluacije svrhovitosti u primjeni.

ZAPAMTITE

Kako smo i rekli na početku, GPS može biti vrlo koristan ali za to mora biti ispunjen puno veći broj uvjeta o kojima se jako malo vodi računa, a jedino što možemo jest nadati se da će situacija biti bolja s vremenom i dodatnim razvojem kartografiranja i standardiziranjem unosa podataka te izrade mapa koje će koristiti GPS uređaji na mobilnim telefonima ili samostalnim jedinicama koje se ugrađuju u automobile ili prodaju za pješake.

7.8 SIGURNOST PRI SAMOSTALNOM KRETANJU

Sigurnost pri samostalnom kretanju iznimno je važna. Fajdetić (2005) pojašnjava da postoji nekoliko čimbenika koji mogu utjecati na sigurnost kretanja: slijepa osoba, rehabilitator, ali i značajke okoline kojom se slijepa osoba kreće ili značajke odabrane metode kretanja.

Ovim čimbenicima može se pridodati i još jedan – videći asistent koji informira slijepu osobu o privremenim ili trajnim promjenama na ruti kretanja slijepa osobe.

Prema Fajdetić (2005) **slijepa osoba** može utjecati na osobnu sigurnost prilikom kretanja:

1. pravilnim korištenjem metoda kretanja (zadržavanjem pravca, detektiranjem prepreka);
2. vidljivim držanjem bijelog štapa tijekom svog kretanja (kombiniranjem metoda, npr. uz psa vodiča);
3. koncentracijom, zapažanjem i uvažavanjem svih orijentira u prometu;
4. procjenom opasnih situacija i traženjem pomoći videće osobe;
5. planiranjem alternativnog načina ili rute kretanja.

I druge vještine slijepa osoba mogu utjecati na sigurnost kretanja, stoga je važno da slijepa osoba razvije komunikacijske vještine, zna inicirati verbalni kontakt - dobiti potrebne informacije, a i zna kako na uljudan način odbiti pomoć i zanemariti informacije koje za sigurno kretanje nisu važne ili su zbunjujuće.

Ista autorica pojašnjava da sigurnosti doprinosi i **utjecaj rehabilitatora** koji tijekom treninga odabire najsigurniju rutu i to:

1. s najmanjim brojem pješačkih prijelaza;
2. pješačkim prijelazima koji su regulirani semaforima (zvučnim);
3. pješačkim prijelazima bez skretanja automobila (kada je pješacima zeleno svjetlo);
4. sa što manjom mogućnosti pojavljivanja nepredviđenih prepreka u kretanju (npr. parkirani automobili);
5. s dobrim, lako detektirajućim nepromjenjivim orijentirima;
6. s jednim prijevoznim sredstvom.

Slika 155. i 156. Križanje regulirano zvučnim semaforom

Uz spomenute čimbenike treba izdvojiti i **čimbenik okoline**.

Način na koji je prostor uređen utječe na sigurnost pri kretanju slijepe osobe. Naknadno prilagođavanje okoline osobama s invaliditetom mijenja značajke rute kojom se slijepe osobe kreću i mogu utjecati na sigurnost u pozitivnom ali i negativnom smislu.

Bentzen i sur. (1995) (prema Fajdetić, 2005) zaključili su da prilagodbe za osobe u kolicima utječu na sigurnost osoba koje su slijepe jer 39% slijepih osoba, zbog male visinske razlike pločnika i kolnika na prilagođenom pješačkom prijelazu, ne prepoznaje prilaz cesti pa ne stanu na vrijeme.

Osim spomenutih čimbenika ne treba zaboraviti sigurnosne rizike pojedinih **metoda kretanja**. Primjerice, videći vodič može i treba dati dodatne informacije o zanimljivim detaljima iz okoline, no pretjerano detaljno opisivanje može biti ometajući čimbenik jer odvlači pozornost i smanjuje sigurnost pri kretanju. Nadalje, elektroničko pomagalo može se pokvariti ili ostati bez baterije, dugi bijeli štap može ispasti iz ruke ili biti potrgan i sl.

Slika 157. i 158. Prilagodba križanja taktilnim linijama vodiljama

ZAPAMTITE

Videći asistenti mogu doprinijeti sigurnosti kretanja slijepe osobe ukoliko pravovremeno pruže točne informacije o privremenim ili trajnim promjenama na ruti kretanja slijepe osobe i mogućim opasnostima koje su rezultat tih promjena.

7.9 ULOGA VIDEĆEG ASISTENTA TIJEKOM PRUŽANJA PODRŠKE PRI KRETANJU

Važno je kako će videći asistent pružati podršku pri kretanju, posebice metodom videćeg vodiča. Međutim, dobro je poznavati vještine podrške kako bi se snašli i u drugim situacijama, npr. kao slučajni prolaznik kojem se obratila slijepa osoba.

Što je važno napraviti kod pružanja podrške pri kretanju?

1. Pravilno primjenjivati metode i tehnike kretanja.
2. Informirati slijepu osobu o promjenama u prostoru.
3. Informirati slijepu osobu o preprekama u prostoru.

Što činiti kada se dolazi u neki novi prostor?

Kada se dolazi u neki prostor, a posebno ako je taj prostor u kojem slijepa osoba nikada prije nije boravila, najvažnije je informirati slijepu osobu o svim važnim detaljima u tom prostoru. Važno je istaknuti što može biti dobar orijentir u pojedinom prostoru kako bi se osoba pri kretanju osjećala sigurnije. Posebno je važno istaknuti moguće opasnosti (npr. otvoren prozor ili vrata, ostavljeni predmeti na podu i sl.). Slijepu se osobu informira o predmetima koji bi mogli biti prepreka kao što su kablovi po podu za koje se može zapeti, niski stolići koji se često pomiču, rupe u podu, viseći ormari, otvoreni prozori, staklene površine i sl.

Za slijepu osobu važno da su predmeti uvijek na istom mjestu, a o svakoj promjeni u prostoru potrebno je obavijestiti i slijepu osobu. Ako se u prostoru u kojem svakodnevno boravi slijepa osoba uvode promjene (npr. premještanje namještaja), obvezno je potrebno obavijestiti slijepu osobu o tome.

Prostor je dobro označiti Brailleovim pismom, posebice ukoliko slijepa osoba čita Brailleovo pismo. Međutim, ukoliko slijepa osoba nije „brajčar“, orijentiri u prostoru u kojem se osoba kreće mogu se obilježiti taktilnom oznakom.

ZAPAMTITE

Nikada nemojte zaboraviti da slijepa osoba ne vidi promjene u okolini i da ste vi ta osoba koja će je upozoriti na njih. Prozor koji se otvara prema unutra i otvorena vrata ormara velika su opasnost za slijepu osobu.

Kretanje uz pomoć dugog bijelog štapa i drugih metoda slijepu osobu mogu naučiti od instruktora orijentacije i kretanja (stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila s dodatnom edukacijom) u specijaliziranim ustanovama. Ove aktivnosti nisu ni na koji način područje djelovanja videćeg asistenta.

ZAPAMTITE

Detaljnim opisivanjem prostora doprinosi se sigurnosti kretanja slijepu osobu, ali i orijentaciji u prostoru. Važno je istaknuti što može biti dobar orijentir u prostoru. To je najčešće predmet koji se u pojedinom prostoru ne ponavlja i nije pomičan (jedan prozor, jedna vrata i sl.)

DOBRO JE ZNATI

Za pojedine videće asistente sadržaji ovoga poglavlja mogu predstavljati izazov u praćenju i svladavanju. Iako se ovo kompleksno područje pokušalo maksimalno pojednostaviti, za jednostavnije usvajanje vještina preporučuju se praktične vježbe ili demonstracija instruktora orijentacije i kretanja.

TIFLOTEHNIČKA POMAGALA ZA OSOBE S OŠTEĆENJEM VIDA

8

Andrea Fajdetić, prof. def.

- 8.1 Dugi bijeli štap**
- 8.2 Satovi i budilice**
- 8.3 Reprodukatori, snimači**
- 8.4 Pomagala za pisanje i obilježivači**
- 8.5 Elektronička pomagala**
- 8.6 Pomagala za kućanstvo**
- 8.7 Zdravstvena pomagala**
- 8.8 Rekviziti za sport i zabavu**
- 8.9 Pomagala za slijepce osobe s funkcionalnim ostatkom vida**
- 8.10 Dostupnost i odabir optimalnog tehničkog pomagala**
- 8.11 Uloga videćeg asistenta u pružanju podrške pri odabiru i uporabi tiflotehničkih pomagala**

Osobe oštećena vida preferiraju i koriste različite vrste tiflotehničkih pomagala. Ovisno o osobnim potrebama i željama odabiru pomagala za kretanje (dugi bijeli štap), budilicu ili sat, reproduktor, snimač, pomagala za pisanje, različita elektronička pomagala te pomagala za kućanstvo i dr. U najnovije vrijeme tržište tiflotehničkih pomagala sve je brojnije, tako da se ona mogu nabaviti putem interneta, u Hrvatskom savezu slijepih ili nekoj od drugih hrvatskih udruga. Sve veći izbor pomagala ponekad može pomoći, no kako biti siguran da je odabrano pomagala baš ono pravo?

8.1 DUGI BIJELI ŠTAP

U osnovi, svaki dugi bijeli štap ima istu svrhu – služiti kao pomagalo pri kretanju. Dugi štap je lagan, najčešće sklopiv, pa ga je lako spremiti u torbu. On je vidljiv i funkcionalan. Uspoređujući ga s drugim pomagalima za slijepe osobe, relativno je jeftin, a dobiva se na doznaku.

Dugi bijeli štap nezaobilazno je pomagalo svake slijepe i visoko slabovidne osobe koja se samostalno kreće. Dugi bijeli štap može se koristiti aktivno ili pasivno. Aktivno korištenje dugog štapa podrazumijeva kretanje metodom dugog štapa u zatvorenom ili otvorenom prostoru. Aktivnim korištenjem dugi bijeli štap doprinosi sigurnosti osobe koja ga koristi pri kretanju te upozorava druge sudionike u prometu. Upravo upozoravajuća funkcija dugog bijelog štapa čini promet sigurnijim jer ostali sudionici u prometu uočivši osobu koja se kreće dugim bijelim štapom, izbjegavaju rizične i opasne situacije u prometu.

Koliko god se činilo univerzalno, dugi bijeli štap nije univerzalan, te se može razlikovati u svojim značajkama. Na tržištu je sve više različitih modela.

Jedna je od funkcija dugog bijelog štapa da služi zaštiti donjeg dijela tijela. U zatvorenom prostoru dugi štap zamjenjuje ruku osobe s oštećenjem vida u položaju donje zaštitne tehnike. Štap se pri kretanju pozicionira na način da štiti cijelu širinu donjeg dijela tijela. U otvorenom prostoru, osim što štiti donji dio tijela od udaraca u prepreke, dodir vrha štapa provjerava je li površina ispred osobe sigurna za pozicioniranje stopala pri sljedećem koraku. Osim spomenutog, dodiranjem štapa o površine u neposrednoj okolini prikupljaju se informacije o teksturi površine i auditivnim značajkama okoline. Prikupljene informacije služe osobi da se što bolje orijentira i zadrži željeni pravac tijekom kretanja.

Dugi štap može služiti kao potpora pri kretanju. Pojedini tipovi omogućuju oslanjanje osobe koja uz oštećenje vida ima i druge teškoće pri kretanju, a glavna mu je funkcija podupiruća. Naravno, ovakvi tipovi štapova uz podupiruću funkciju imaju i upozoravajuću funkciju, dok je zaštitna funkcija i funkcija pomoći pri orijentiranju tijekom kretanja, sporedna.

DOBRO JE ZNATI

Dugi štap može biti sklopiv, teleskopski ili napravljen u jednom dijelu. Ručke štapova mogu biti ravne ili zavinute, omotane kožom ili gumom u boji. Vrhovi dugih štapova mogu biti namijenjeni za dodirnu ili klizeću tehniku, pa se nastavci mogu rotirati ili su nepomični, a i njihovi oblici se razlikuju, pa mogu biti valjkasti ili obliku kugle.

ZAPAMTITE

Dugi bijeli štap drži se sklopljen ili rasklopljen u ruci kako bi se sudionicima u prometu skrenula pozornost na kretanje osobe oštećena vida. Dugi bijeli štap koji je vidljiv doprinosi sigurnosti kretanja, stoga se preporučuje pasivno korištenje dugog štapa tijekom aktivnog korištenja metode videćeg vodiča ili psa vodiča.

8.2 SATOVI I BUDILICE

U govoru je uvriježen izraz „pogledaj na sat“, pa se tako mnogima može učiniti da se sat ne može koristiti na neki drugi način nego gledajući na njega. Tehnološki napredak omogućio je korištenje sata na drugačiji način. Objektivni podatak o vremenu može se dobiti dodirivanjem brojčanika brajevog sata ili slušanjem informacije koju pruža govorni sat.

Satovi i budilice drugo su najraširenije i najčešće pomagalo u populaciji osoba s oštećenjem vida. Bez ovog pomagala osoba ne može upravljati vremenom i samostalno organizirati svoj radni dan, slobodno vrijeme i sl.

Kao što je ranije spomenuto, ova pomagala dostupna su u različitim modelima, a svaka osoba odabire model prema značajkama za koje smatra da joj odgovaraju. Percepcija prednosti pojedinog tipa pomagala ovisi isključivo o razvijenim vještinama pojedine osobe. Ono što je jednoj osobi prednost pojedinog modela, drugoj je osobi mana. Ovu činjenicu je vrlo jednostavno objasniti. Ukoliko je osoba brajlično pismena i/ili ima dobro razvijenu taktilnu percepciju, odabrat će brajev sat. Osobe kojima različite tehnološke mogućnosti ne predstavljaju prepreku i problem pri korištenju, a istovremeno ne preferiraju brajev sat, odabrat će digitalni sat s govornom funkcijom.

Je li sat još uvijek prvi izbor?

Funkciju klasičnog brajevog ili govornog sata polako zamjenjuju atraktivne nove tehnologije s integriranom funkcijom sata. Primjerice, mobiteli osiguravaju pristupačnosti različitim informacijama. Osim sata imaju i mnoge druge funkcije, a svojim atraktivnim izgledom privlače sve više korisnika svih dobnih skupina osoba s oštećenjem vida. Drugim riječima, svojom popularnošću smanjuju učestalost korištenja klasičnih satova i budilica. Ipak, bez obzira na razvoj novih tehnologija, klasični brajevi i govorni satovi ostat će nezamjenjivo pomagalo.

ZAPAMTITE

Bez sata osoba s oštećenjem vida kontinuirano ovisi o pomoći videćih osoba, što je čini manje samostalnom i u najjednostavnijim svakodnevnim situacijama.

Slika (niz) 159. Prilagođeni satovi i budilice

DOBRO JE ZNATI

Bez obzira koji model sata bio, sat doprinosi upravljanju vremenom i organizaciji svakodnevnih zadaća. Kao i kod videće populacije, sat namijenjen slijepoj ili slabovidnoj osobi može biti iznimno atraktivan modni dodatak koji se odabire sukladno osobnom modnom ukusu i životnom stilu.

8.3 REPRODUKTORI, SNIMAČI

Povijesno gledajući, kodni sustav brajice omogućuje osobama s oštećenjima vida da čitaju i pišu. Pisanje i čitanje brajice omogućuje da informacije budu pristupačne osobama čiji je osnovni način pisane komunikacije brajica. Bilo je pitanje vremena kada će tehnološki napredak omogućiti da će informacije biti pristupačne na drugačiji način. Tehnološki napredniji, reproduktori i snimači omogućuju pristupačnost informacijama koristeći drugi perceptivni kanal – sluh. Ova pomagala omogućuju osobama s oštećenjima vida zvučno zapisivanje važnih informacija na poslu ili kod kuće.

Plectalk PTP1

Ovaj snimač i reproduktor odlikuje se velikim i lako raspoznatljivim tipkama, te je namijenjen svim uzrastima i potrebama. Treba reći da podržava sve oblike audiozapisa, a ima i ugrađen zvučnik.

Slika 160. Plectalk PTP 1

Stolni kasetofon

Stolni kasetofon, klasično je pomagalo koje reproducira sadržaj u dvije brzine, ima 2 ili 4 kanala te može digitalno kontrolirati glas i tonski indeksirati kako bi naknadno pretraživanje bilo olakšano.

Slika 161.

DOBRO JE ZNATI

Iako ova pomagala neizmjereno pomažu ovoj populaciji, dostupnost informacija putem sluha negativno utječe na odluku osobe da se opismeni na brajici te prihvati taktilni kod kao primarni medij pisanog komuniciranja.

Osim ovih pomagala osobe s oštećenjima vida koriste različita pomagala za pisanje, obilježivače i dr.

Kako se knjige i časopisi u današnje vrijeme snimaju na CD-ima, a ne na kasetama, ovo pomagalo sve više izlazi iz upotrebe i koristi ga manji broj, pretežno starijih slijepih osoba.

Kao što je ranije spomenuto, reproduktori i snimači omogućuju pristupačnost informacijama koristeći drugi perceptivni kanal – sluh. Upravo ova činjenica čini najveću prednost ovih pomagala. Naime, velik broj slijepih osoba nije brajično pismeni ili se brajicom aktivno ne služi. Zbog naglo izmijenjenih okolnosti vezanih za status vida ili osobnih negativnih stavova prema brajici kao pismu slijepih, ova populacija upućena je na prikupljanje informacija putem sluha, što ova pomagala i omogućuju.

Cjenovno relativno dostupna pomagala omogućuju osobama s oštećenjima vida zvučno zapisivanje važnih informacija u različitim situacijama.

Slika 162. i 163. Pomagala za zvučno zapisivanje informacija

8.4 POMAGALA ZA PISANJE I OBILJEŽIVAČI

Osobe koje nemaju poteškoća s vidom svakodnevno koriste različite predmete u okruženju vlastitog doma i posla. Prepoznavanje predmeta i njihova svakodnevna funkcionalna primjena za slijepe osobe mnogo je zahtjevnija. Ono što doprinosi zahtjevnosti prepoznavanja predmeta jest njihova brojnost, sličnost oblika, tekstura i podloga i dr.

Pomagala za pisanje omogućuju zapisivanje sadržaja u različitim situacijama, bilo da se radi o obrazovanju, pohađanju tečaja ili zapisivanju važnih svakodnevnih informacija. Pomagala za pisanje razlikuju se i po kompleksnosti vještina koje slijepa osoba mora imati da bi ih koristila. Pomagala za pisanje slijepih osoba jesu: tablica i šilo, brajev stroj i računalo za slijepe.

Obilježivači i pisaiči olakšavaju svakodnevno funkcioniranje. Oni omogućuju da slijepa osoba pročita oznaku i time brže locira traženi predmet ili tipkalo (funkciju) pojedinog aparata što štedi vrijeme i uloženu energiju. Ovisno o tome kolika je funkcionalnost preostalog vida te koji je preferirani način prikupljanja informacija, osoba s oštećenjima vida odabrat će auditivni ili taktilni obilježivač predmeta, čiji će taktilni ili auditivni element zapravo biti sama prednost pomagala.

Obilježivač Reizen je pomagalo koje mogu koristiti brajlično pismene osobe s oštećenjem vida. Uređaj omogućuje pisanje brajevog pisma na Dymo trake, a njime je moguće obilježavanje različitih predmeta.

Obilježivač pasta koristi se za obilježavanje predmeta kod kojih nije moguće koristiti neke druge metode obilježavanja. Ovom se pastom predmet obilježava na način da se oznaka prepozna taktilno.

Pastom se crta na različite podloge gdje se oblicima (kružići, linije i dr.) označavaju različiti dijelovi predmeta. Zbog fluorescentne narančaste boje ovakav oblik obilježavanja dobar je i za osobe s funkcionalnim ostatkom vida.

Obilježivač Volia iznimno je praktično pomagalo. Uređaj omogućuje govorno obilježavanje naljepnica namijenjenih pojedinom predmetu. Uređaj, osim što kodira, i čita govorni zapis svakog koda. Pomoću pedeset naljepnica moguće je obilježavati razne predmete (knjige, lijekove i sl.) Naljepnice za označavanje jednostavnije su sredstvo koje omogućuje da slijepa osoba brže locira tipkalo (funkciju) ili traženi predmet i pri tome štedi vrijeme i uloženu energiju.

Slika 164.
Pomagala
za pisanje

Slika 165: Označavanje
dokumentacije brajicom

Slika (niz) 166.
Sredstva i pomagala
za označavanje

8.5 ELEKTRONIČKA POMAGALA

Elektronička pomagala za osobe s oštećenjima vida rezultat su velikog napretka u području novih tehnologija.

U elektronička pomagala ubrajaju se:

čitači ekrana, govorne jedinice, elektroničke bilježnice, brajevi retci, softveri za mobilne telefone, elektronička povećala, različiti softveri za slabovidne i sl.

Prije samo desetak godina nije bilo ovakvih mogućnosti koje pružaju elektronička pomagala. Najopćenitije rečeno, elektronička pomagala jedan su od čimbenika koji izjednačuju mogućnosti osoba s oštećenjima vida na tržištu rada i svakodnevnom životu s videćim osobama. Osim što olakšavaju pristup informacijama, gore spomenuta pomagala omogućuju razvoj i primjenu različitih vještina koje suvremeno društvo očekuje. Jedna od važnijih je područje računalne pismenosti. Tržište elektroničkih pomagala za slijepe iznimno je dinamično, pomagala se stalno unapređuju, dostupnija su i s vremenom postaju financijski pristupačnija.

Stoga, uobičajena je prednost pojedinog pomagala njegova financijska pristupačnost, komunikacijska dostupnost distributera, službe korisnika i potpore korisniku te službe održavanja pomagala. S obzirom na specifičnost pojedinog pomagala, prednost su i edukativni programi koji omogućuju da se pomagalo što brže, efikasnije i samostalnije koristi.

Slika 168. *Wintalker voice*

Slika (niz) 167. *Nove tehnologije za osobe s oštećenjima vida*

Računalo za slijepe osobe treba biti opremljeno čitačem ekrana i govornom jedinicom te po potrebi retkom kako bi ga slijepa osoba mogla koristiti.

DOBRO JE ZNATI

Teško je govoriti o specifičnim prednostima pojedinog elektroničkog pomagala. Ovisno o preferencijama pojedine osobe, pojedino će pomagalo imati upravo onu prednost koja će kod druge osobe biti istaknuta kao mana.

8.6 POMAGALA ZA KUĆANSTVO

Obavljanje kućanskih poslova, kuhanje i osobna higijena smatraju se jednostavnim i banalnim aktivnostima za koje je potrebna niska razina uložene energije i korištenje jednostavne vještine. Funkcioniranje osobe u uvjetima gdje postoji oštećenje vida u potpunosti je promijenjeno jer je za obavljanje svakodnevnih, pa i najjednostavnijih aktivnosti, potrebno mnogo više vremena i energije. Primjerice, radnje za čije je izvođenje potrebna vizualno-motorna koordinacija moguće je automatizirati koristeći druge perceptivne kanale. Međutim, za usvajanje svake pojedine vještine i snalaženje tumačenjem informacija prikupljenih putem drugih perceptivnih kanala, potrebno je vrijeme.

Slika 169.

Mnoge osobe koje su kasnije izgubile vid žele nastaviti svakodnevne aktivnosti i ostvariti životne uloge u potpunosti. I nakon gubitka vida članovi obitelji oštećena vida mogu kuhati, mjeriti, šivati i dr. U novije vrijeme sve je više modela pomagala za kućanstvo različitih namjena. Svaka slijepa osoba nabavlja kućanska pomagala sukladno osobnim potrebama. Najčešće korištena pomagala su govorna kuhinjska vaga (na hrvatskom jeziku), zdjelice i žličice za mjerenje, brajev i govorni tajmer, govorni metar i dr.

Pomagala olakšavaju funkcioniranje i u drugim područjima. Mjerenje duljina nije nikakva poteškoća ukoliko se koristi metar s taktilnim oznakama. Slijepi roditelj može izmjeriti temperaturu djetetu i dr. Iz grupe manje poznatih pomagala izdvojiti ćemo indikator tekućine i prepoznavač boja.

Slika (niz) 170. Pomagala za kuhanje

Indikator tekućine stavlja se na rub čaše, a prilikom točenja zvukom (zujanjem) upozorava da je tekućina došla na 1,5 cm od ruba te da je potrebno prestati točiti. Prepoznavač boja olakšava prepoznavanje boja različitih predmeta jer izgovara boju predmeta uz koji se prisloni prepoznavač.

DOBRO JE ZNATI

Svako od pomagala u području svakodnevnog življenja omogućuje osobi oštećena vida samostalnost i nastavak svakodnevnih aktivnosti, što direktno utječe na samopouzdanje i samopoštovanje osobe. Bez ovih pomagala osoba je upućena na pomoć i potporu članova obitelji i zajednice, koja i nije nužno potrebna.

Ono što je posebno važno istaknuti jest to da je uz sve veću dostupnost pomagala potrebno usvojiti vještine uporabe pojedinog pomagala i vještine samostalnog življenja. Naime, uvjeti funkcioniranja bez mogućnosti prikupljanja informacija u potpunosti su drugačiji i nimalo jednostavni. Da bi u svakodnevnim situacijama bile jednako efikasne, organizirane i sl., kasnije oslijepjele osobe trebaju se uključiti u program svakodnevnih vještina kako bi se osnažile i naučile funkcionirati u uvjetima sljepoće.

8.7 ZDRAVSTVENA POMAGALA

Bez obzira kako rijetko, svakom je ponekad potrebno pomagalo koje će pomoći regulirati osobno zdravstveno stanje ili zdravstveno stanje ukućana. Bilo da se radi o brizi o vlastitom zdravlju ili zdravlju ukućana, potrebno je imati uobičajena pomagala: termometar, tlakomjer, vagu. Teško je zamisliti svakodnevni život bez mogućnosti provjere temperature, tjelesne težine ili tlaka. Prilagodba klasičnih pomagala omogućila je osobama oštećena vida da mogu izmjeriti temperaturu koristeći govorni toplomjer, izmjeriti tlak pomoću govornog tlakomjera ili se izvagati na govornoj osobnoj vagi.

Pojedina pomagala mogu biti od pomoći svima, ne samo slijepima, npr. rezač lijekova koji omogućuje pravilno doziranje svakog lijeka priređenog u tabletama.

Svako od pomagala imat će prednosti u odnosu na druga pomagala, a isto će ovisiti o vještinama koje posjeduje pojedina osoba. Pojedine slijepice osobe preferirat će pomagalo sa zvučnom povratnom informacijom. Prednost je takvog pomagala da omogućuje osobi s oštećenjem vida prikupljanje informacija pomoću sluha, što je jedan od najznačajnijih kompenzacijskih mehanizama slijepih osoba i drugo najbrže sredstvo prikupljanja informacija iz okoline.

Slika (niz) 171.

Pomagala za zdravlje

DOBRO JE ZNATI

Kasnije oslijepjele osobe, odrasle osobe ili osobe treće životne dobi, zbog različitih drugih zdravstvenih poteškoća ne preferiraju korištenje taktilne percepcije i prikupljanje informacija pomoću dodira. Ovoj skupini korisnika pripadaju osobe sa šećernom bolesti i sl.

8.8 REKVIZITI ZA SPORT I ZABAVU

Kvalitetno organizirano slobodno vrijeme opušta osobu te joj omogućuje oporavak od svakodnevnih stresnih situacija. Vrlo je jednostavno nabaviti društvene igre kao što su Čovječe ne ljuti se, Monopoly, šah, karte. Da bi se osobe s oštećenjima vida mogle uključiti u ove društvene igre, potrebno ih je bilo prilagoditi kako bi se pri korištenju mogao koristiti sluh ili dodir kao primarni perceptivni kanal.

Slika 172.

Dostupnost i različitost dostupnih rekvizita za sport i zabavu najveća su prednost ove skupine pomagala. Ovi predmeti omogućuju da se osoba s oštećenjem vida rekreira, relaksira i osmisli slobodno vrijeme na način kako ona to želi. Nakon sportskih, kreativnih ili nekih drugih aktivnosti osoba se osjeća dobro jer osigurava kontinuitet i nastavak uobičajenih aktivnosti slobodnog vremena.

Slika (niz) 173. Društvene igre

8.9 POMAGALA ZA SLIJEPE OSOBE S FUNKCIONALNIM OSTATKOM VIDA

Kao što je poznato, većina osoba oštećena vida ima funkcionalan ostatak vida. Naime, funkcionalnost vida djelomično ovisi o prethodnom iskustvu gledanja koje osoba ima i mehanizmima kojima je osoba u mogućnosti protumačiti fragmentarne, kvalitativno i kvantitativno značajno izmijenjene vizualne informacije.

Slika 174. *Uporaba povećala za čitanje*

Vrlo se često može čuti informacija o tome da je potrebno čuvati vid na način da se osoba ne napreže pri gledanju ili da vid koristi što manje da ga ne bi izgubila. Ovaj mit upućuje osobe da ne koriste vid u potpunosti i u svakoj situaciji u kojoj je to moguće. Međutim, upravo poticanje gledanja i korištenja vida u različitim situacijama potiče njegovu funkcionalnost. U tome pomažu pomagala za osobe s funkcionalnim ostatkom vida (slabovidne, visokoslabovidne, slijepe s ostatkom vida). Uporabom preporučenih pomagala vid ostaje u funkciji, on se potiče i uporaba zasigurno doprinosi funkcionalnosti vida.

Slika 175. i 176. *Povećala za čitanje*

Bilo da se radi o satu s velikim kazaljka, brojkama i kontrastu ili se radi o pojedinom povećalu, ova pomagala su nedvojbeno od velike praktične primjene i koristi pojedinoj osobi.

DOBRO JE ZNATI

Ovisno o vizualnom statusu i funkcionalnosti vida, oftalmolog će pri procjeni rezidualnog vida odrediti koja se pomagala za osobe s ostatkom vida mogu koristiti. Diferencijalnu dijagnostiku i određivanje funkcionalnosti vida pri uporabi pojedinog pomagala odredit će defektolog, tiflopedagog i edukacijski-rehabilitator.

8.10 DOSTUPNOST I ODABIR OPTIMALNOG TEHNIČKOG POMAGALA

U najnovije vrijeme na tržištu je sve više vrsta tiflotehničkih pomagala. Tiflotehnička pomagala mogu se nabaviti putem Interneta, u Hrvatskom savezu slijepih ili nekoj od drugih hrvatskih udruga. Iako je dostupnost pomagala sve veća, važno je uzeti u obzir i činjenicu da postoji mogućnost servisa pomagala i stručne potpore pri odabiru pomagala.

Osobe koje žele ostvariti pravo na pomagalo preko doznake Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje mogu to učiniti u ekonomatu Hrvatskog saveza slijepih. Stručna pomoć pri odabiru pomagala je besplatna.

Tiflotehna d.o.o. koju je osnovao Hrvatski savez slijepih trenutačno ima najveću ponudu različitih tipova dugih štapova i ostalih pomagala za slijepe.

Osobe oštećena vida najčešće samostalno biraju pomagalo, a preporučuje se savjetovanje siskusnim stručnjakom u području rehabilitacije slijepih. Kako svako od pomagala ima neku prednost koja može biti optimalna za pojedinu osobu oštećena vida, neposredno savjetovanje siskusnom osobom edukacijsko-rehabilitacijskog profila doprinijet će pravilnom odabiru pomagala. Pomagalo koje svojim značajkama nije optimalno neće olakšati svakodnevno funkcioniranje osobe oštećena vida već ga dodatno zakomplicirati. Vrlo je vjerojatno da osoba neće biti zadovoljna pomagalom, te ga neće koristiti ili će za nabavu novog izdvojiti dodatna financijska sredstva. Svaki odgovoran distributer pomagala angažirati će stručnu osobu koja svojim savjetom može pomoći u odabiru pomagala.

8.11 ULOGA VIDEĆEG ASISTENTA U PRUŽANJU PODRŠKE PRI ODABIRU I UPORABI TIFLOTEHNIČKIH POMAGALA

Područje podrške pri odabiru i uporabi tiflotehničkih pomagala iznimno je specifično i zahtijeva kompetencije koje imaju stručnjaci koji rade u području oštećenja vida. Ne može se očekivati da će videći asistent moći pomoći pri odabiru i uporabi tiflotehničkih pomagala.

Drugim riječima, odgovoran i osviješten videći asistent neće se upuštati u preporuke i savjete vezano za odabir i uporabu tiflotehničkih pomagala. Međutim, ono što se očekuje od videćeg asistenta jest da omogućiti pristup informacijama o samom pomagalu.

ZAPAMTITE

Važno je pronaći i pročitati dostupne informacije o pomagalima te na taj način informirati slijepu osobu o mogućnostima koja postoje.

BRAILLEOVO PISMO

9

Andrea Fajdetić, prof. def.

9.1 Brajica u suvremenom društvu

9.2 Šestotočka

9.3 Sustav brajice

9.4 Uloga videćeg asistenta u pružanju podrške u pisanom komuniciranju

Brajica nije nikakva zagonetka, već vrlo logičan sustav čitanja i pisanja. Brajica je pismo osmišljeno za slijepo osobe. Brajicu koriste i osobe neoštećenog vida koje su profesionalno ili privatno povezane s osobama koje su „brajčari“. To mogu biti stručnjaci, članovi obitelji ili prijatelji koji normalno vide. Pojednostavljeno, videći asistent i slijepo osobe mogu biti, ako oni to žele, ravnopravni korisnici brajičnog pisma.

Kako bi videći asistent u potpunosti ostvario svoju ulogu u pružanju potpore slijepim osobama, preporučuje se usvajanje vještina brajične pismenosti.

9.1 BRAJICA U SUVREMENOM DRUŠTVU

Aktivno uključivanje slijepih u širu zajednicu mijenja percepciju mogućnosti i sposobnosti koje imaju i vještina koje mogu razviti slijepi osobe. Jedno je od područja i pisano komuniciranje osoba oštećena vida, posebice osoba koje se u pisanom komuniciranju i pristupu informacijama koriste brajicom. Uključivanje slijepih osoba u društvo dodatno je doprinijelo afirmaciji brajice u svakodnevnom životu (Nenadić, Fajdetić, 2011) jer brajicu možemo zamijetiti kao obveznu aplikaciju na ambalaži lijekova i sve češću aplikaciju na ambalaži kozmetičkih proizvoda i prehrambenih artikala.

Brajica nije nikakva zagonetka, već vrlo logičan sustav čitanja i pisanja. Brajica je pismo osmišljeno za slijepi osobe, po mjeri veličine jagodice prstiju (Matok 2007. prema Fajdetić, 2010.). Louis Braille osmislio je svoj sustav 1825. godine, a za potrebe hrvatskog jezika Brailleovo pismo prilagodio je Vinko Bek, prvi hrvatski učitelj slijepih (Krzrnarić 2002. prema Fajdetić 2010.). Naime, Vinko Bek je 1889. godine preuzeo Brailleov sustav te iskoristio slobodne – neiskorištene znakove te im pridodao specifične znakove za hrvatski jezik.

U literaturi se mogu pronaći različiti nazivi za ovo taktilno pismo za slijepi koji mogu, više ili manje, biti točni (brajica, brailleovo pismo, brajično pismo, brajevo pismo i dr.). U neposrednom kontaktu s laicima ponekad se čuju različite netočne inačice i nazivi brajice.

Brajica se u povijesti percipirala kao pismo slijepih, no u novije vrijeme sve se češće percipira kao pismo svih korisnika brajice bez obzira na status vida. Uključivanjem slijepih u društvo stvorila se potreba da svi koji su neposredno uključeni u neposredan rad sa slijepima znaju brajicu.

Tko sve može koristiti brajicu?

Brajicu koriste sve osobe opismenjene na brajici: slijepi i visoko slabovidne osobe, ali i osobe neoštećenog vida. Visoko slabovidne osobe koriste brajicu kada ne mogu čitati standardni, uvećani ili prilagođeni crni tisak.

ZAPAMTITE

Taktilno pismo za slijepi se ne zove BRAILICA.

Brajicu koriste i osobe neoštećenog vida koje su profesionalno ili privatno povezane s osobama koje su „brajičari“. To mogu biti stručnjaci, članovi obitelji ili prijatelji koji normalno vide. Pojednostavljeno, videći asistent i slijepi osobe mogu biti, ako oni to žele, ravnopravni korisnici brajičnog pisma.

Fajdetić (2012) pojašnjava da u novije vrijeme suvremeni, inkluzivni i totalni (potpuni) pristup brajičnom pismu razvija brajicu u dva oblika: taktilnom i grafemskom.

Grafemski oblik brajice dostupan je korištenjem računala i brajičnih fontova. Brajični fontovi prilagođeni su pojedinom jeziku te omogućuju pripremu i adaptaciju materijala, izradu taktilnih prikaza. Ovaj oblik brajice može biti od pomoći tijekom procesa učenja adaptiranja transkribiranja i korigiranja brajičnog teksta.

Taktilni oblik brajice – brajica dobiva svoj taktilni oblik uporabom sredstava za pisanje brajice ili pomoćnih tehnologija. Urednik Baković (1995) objedinio je temeljne znakove u publikaciju Osnove hrvatske brajice koja je i danas jedna od najvrednijih referenci u ovom području.

DOBRO JE ZNATI

Poznavanje osnova hrvatske brajice stvara temelj za dvosmjernu pisanu komunikaciju slijepih osoba i videćih asistenta. Pisano komuniciranje brajicom osobna je odluka svake slijepi odrasle osobe. Ipak, potrebno je napomenuti da se brajica koristi i u obrazovanju gdje kao primarni obrazovni medij najčešće nema zamjenu jer slušanje kao aktivnost u obrazovnom procesu ne može zamijeniti čitanje i pisanje.

9.2 ŠESTOTOČKA

Za tvorbu znakova brajice koristi se šest točkica, pomoću kojih se mogu dobiti 63 znaka, tj. 63 taktilne (vizualne) slike i razmak. Šestotočka je sustav točkica koji je definiran položajem točkica unutar tri vodoravnice (horizontale): gornja, srednja i donja te dvije okomice (vertikale): lijeva i desna. U lijevoj okomici su 1., 2. i 3. točkica, a u desnoj 4., 5. i 6. U gornjoj vodoravnici su 1., 4., srednjoj 2., 5., i donjoj 3., 6.

Sustav brajičnih točkica najčešće se prikazuje grafemskim prikazom šestotočke. Najjednostavniji prikaz, u kojem su točkice označene brojevima, olakšava zapamćivanje brajičnih kombinacija i temelj su šifriranja pojedinačnih brajičnih znakova.

Kako bi približila brajicu, Fajdetić (2011) opisuje sustav brajice. On se sastoji se od 63 jednostavna brajična znaka. Sustav brajičnih znakova definiran je jednostavnim brajičnim znakovima koji su smješteni u 7 skupina.

Znakovi brajice mijenjaju značenje ovisno o kontekstu u kojem se znakovi pišu (Fajdetić, 2010; Krznarić 2002). Tako kontekst može biti literarni, matematički i dr.

Za razumijevanje pisanog komuniciranja slijepih osoba i korištenje brajice u literarnom kontekstu važno je znati i razumjeti jednostavni i složeni brajični znak.

Jednostavan znak brajice definiran je kombinacijom točkica unutar jedne šestotočke. Sustav Brailleova pisma ima 63 različite jednostavne kombinacije.

Složeni brajični znak definiran je kombinacijom dvaju ili više jednostavnih brajičnih znakova. Složeni brajični znak omogućuje vjernu transkripciju sadržaja crnog tiska na brajicu.

Kako bi se napisali složeni znakovi koji se koriste u literarnom i matematičkom kontekstu, koriste se brajični predznaci, a značenje svakog pojedinog predznaka vrijedi za sve znakove do prvog razmaka ili razrješnice koji poništavaju značenje predznaka.

Slika 177. Grafemski prikaz brajične šestotočke

1	● ●	4	gornja horizontala (1,4)
2	● ●	5	srednja horizontala (2,5)
3	● ●	6	donja horizontala (3,6)

lijeva vertikala (1,2,3) desna vertikala (4,5,6)

ZAPAMTITE

Sustav Brailleova pisma ima 63 različite jednostavne kombinacije. Kako 63 različite kombinacije točkica nisu dovoljne za pisanje, koriste se složeni brajični znakovi koji su definirani s više jednostavnih brajičnih znakova.

9.3 SUSTAV BRAJICE

1. skupina										
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
	(1)	(12)	(14)	(145)	(15)	(124)	(1245)	(125)	(24)	(245)
2. skupina										
	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
	(13)	(123)	(134)	(1345)	(135)	(1234)	(12345)	(1235)	(234)	(2345)
3. skupina										
	u	v	x	y	z	i - znak (najčešće u nazivima tvrtki)	šestotočka	otvorena uglata zagrada	ž	zatvorena uglata zagrada
	(136)	(1236)	(1346)	(13456)	(1356)	(12346)	(123456)	(12356)	(2346)	(23456)
4. skupina										
	č	lj	ć	đ	š	nj	dž	otvorena i zatvorena kosa zagrada	nema navedenu funkciju	w
	(16)	(126)	(146)	(1456)	(156)	(1246)	(12456)	(1256)	(246)	(2456)
5. skupina										
	zarez	točka sa zarezom	dvotočje	izostavnik (apostrof)	upitnik	uskličnik	otvoreni i zatvoreni navodnik	otvorena okrugla zagrada	zvijezdica	zatvorena okrugla zagrada
	(2)	(23)	(25)	(256)	(26)	(235)	(2356)	(236)	(35)	(356)
6. skupina										
	kratkouzlazni naglasak	dugouzlazni naglasak	predznak za sitnu broju (povišena razina)	nema navedenu funkciju	paragraf	predznak za arapske brojke	predznak za veliko slovo	predznak za kosa (kurzivna) slova	kratkosilazni naglasak	dugosilazni naglasak
	(4)	(45)	(34)	(345)	(346)	(3456)	(46)	(456)	(5)	(56)
7. skupina										
	točka	crtica spojnica	razrješnica							
	(3)	(36)	(6)							

Slika 178. Sustav brajice

DOBRO JE ZNATI

Pisano komuniciranje uporabom brajice vještina je koju slijepo osobe razvijaju u programu specifične rehabilitacije slijepih osoba. Međutim, pojedine kasnije oslijepjele osobe, iako uključene u rehabilitacijski program brajice, nikada neće moći naučiti čitati brajicu. Naime, pojedine bolesti utječu na periferni osjet što onemogućuje slijepoj osobi da nauči čitati prstima.

ZA ONE KOJE ŽELE ZNATI VIŠE

Iako se čini da ovaj sustav nije logičan te da je iznimno kompliciran, sustav ima svoju unutarnju i jedinstvenu logiku. Kako bi se lakše svladala osnovna znanja o brajici, potrebno je razumjeti logiku sustava, a tumačenje istog važan je doprinos osnovnom korpusu znanja o sustavu brajice.

Osnovna skupina je prva skupina u kojoj se nalazi 10 znakova, tj. različitih znakova kombinacija točkica u prve dvije horizontale (točkice 1, 2, 4 i 5). Druga skupina se tvori tako da se osnovnoj skupini dodaje treća (3). Treća skupina se tvori tako da se osnovnoj skupini dodaju treća i šesta (3,6). Četvrta skupina se tvori tako da se osnovnoj skupini dodaje šest točkica (6). U petoj se skupini osnovna skupina (prva skupina od 10 znakova) spušta za jednu horizontalu. U šestoj se skupini prva dva znaka osnovne skupine (1) i (1,2) pišu zrcalno, tj. pomiču se iz lijeve vertikale u desnu. U prva dva znaka šeste skupine, zrcalni su oblik prva dva znaka osnovne skupine. U sljedeća dva znaka zrcalnoj slici prvih dvaju znakova osnovne skupine dodaje se treća (3), petom i šestom znaku dodaju se treća i šesta (3,6), sedmom i osmom šesta (6). U posljednja dva znaka ove skupine, zrcalni se oblik prvih dvaju znakova osnovne skupine spušta za jednu horizontalu. Sedma skupina ima samo tri znaka koji su definirani točkicama (3), (3,6) i (6).

9.4 ULOGA VIDEĆEG ASISTENTA U PRUŽANJU PODRŠKE U PISANOM KOMUNICIRANJU

Uloga videćeg asistenta u pružanju potpore u pisanom komuniciranju ovisi o statusu vida osobe oštećena vida i odabranom pismu. Pojedine osobe pisat će crnim tiskom koji može i ne mora biti uvećan, dok će druge čitati i pisati brajicu ili oba pisma.

Bez brajične pismenosti videće okoline slijepa djeca i odrasle osobe ne bi usvojile znanja i razvile vještine potrebne za suvereno vladanje brajicom jer su rehabilitatori najčešće osobe koje vide, stoga je neupitno trebaju li i videći asistenti znati brajicu. Iako se čini da za podršku slijepoj osobi brajična pismenost nije presudna, samo prihvaćanje svih specifičnosti funkcioniranja slijepih osoba može doprinijeti razvoju odnosa temeljnih na međusobnom poštovanju.

Kako bi videći asistent u potpunosti ostvario svoju ulogu u pružanju potpore slijepim osobama, preporučuje se usvajanje vještina brajične pismenosti.

DOBRO JE ZNATI

Videći asistent čita taktilni i grafemski oblik brajice očima, a brajicu može pisati koristeći šilo i tablicu ili Brailleov stroj.

PRAVA TEMELJEM SLJEPOĆE

10

Andreja Veljača, dipl. iur.

10.1 Utvrđivanje statusa

10.2 Prava slijepih osoba

10.3 Prava poslodavaca

Sljepoća nameće funkcioniranje u uvjetima koji neminovno donose različit pristup mnogim životnim situacijama i prilagođavanje ograničenjima koja u većoj ili manjoj mjeri, ali svakako utječu na njihov tijek. Stoga je važno da same slijepice osobe i društvo u cjelini rade na promicanju pravne i socijalno-ekonomske zaštite slijepih i podizanju kvalitete njihovog života.

Međutim, komplicirana administrativna procedura i prikupljanje dokumentacije često obeshrabruje slijepice osobe. No, kako i sami članovi moraju biti pokretači ostvarenja prava i mogućnosti prema vlastitim afinitetima i sposobnostima, želimo ih potaknuti na proaktivnost i odlučnost da sami, uz kvalitetnu podršku, učine nešto za sebe, ostvarenjem pojedinih dostupnih prava.

Ovo poglavlje objedinjuje informacije o utvrđivanju tjelesnog oštećenja, odnosno preostalih sposobnosti, pravima slijepih osoba, propisanoj dokumentaciji i drugome što je potrebno kako bi zainteresiranim slijepim osobama i svima onima koji ih u tome žele podržati dao uvid u mogućnosti njihovog ostvarivanja.

10.1 UTVRĐIVANJE STATUSA

Priznavanje prava po osnovi invaliditeta uvjetovano je prethodnim utvrđivanjem vrste i stupnja težine oštećenja i njegovih posljedica na fizički i psihički život pojedinca.

Kako se utvrđuje tjelesno oštećenje?

Nadležna upravna ili druga tijela priznat će zakonom propisana prava tek nakon što od ovlaštenih stručnih tijela dobiju nalaz i mišljenje o vrsti i stupnju težine bolesti, tjelesnog ili mentalnog oštećenja, trajnim promjenama u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, potpunoj nesposobnosti za rad, preostaloj radnoj sposobnosti, postojanju mogućnosti osposobljavanja za samostalan život i rad, prijekoj potrebi tuđe pomoći i njege druge osobe i sličnim čimbenicima o stanju osobe, s time da tako utvrđeno stanje i tjelesno oštećenje predstavlja temelj za ostvarivanje prava.

Potrebno je znati da se postupak za utvrđivanje tjelesnog oštećenja pokreće na osobni zahtjev ili na zahtjev liječnika primarne zdravstvene zaštite.

Slika 179.

Što očekivati od liječnika?

Izabrani liječnik dužan je sastaviti izvješće s nalazom i mišljenjem isključivo na temelju originalne medicinske dokumentacije te izvješće ovjeriti svojim potpisom i pečatom kojim potvrđuje da je sastavljeno na temelju originalne medicinske dokumentacije. Uz izvješće se može priložiti neovjerena preslika izvorne dokumentacije na temelju koje je sastavljeno izvješće, ali se na neposredni pregled koji se obavlja na poziv vještaka mora obvezno dostaviti originalna dokumentacija.

Potrebna dokumentacija za pokretanje postupka za utvrđivanje tjelesnog oštećenja

Područnom uredu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje prema mjestu prebivališta podnosi se sljedeća dokumentacija:

1. popunjeni zahtjev (Tiskanica br. 1.3 Zahtjev za priznanje prava na naknadu zbog tjelesnog oštećenja)
2. preslika medicinske dokumentacije
3. preslika osobne iskaznice.

Navedeno znači da osiguranik mora podnijeti zahtjev za utvrđivanje tjelesnog oštećenja i priložiti relevantnu medicinsku dokumentaciju o postojanju tjelesnog oštećenja prema Zakonu o listi tjelesnih oštećenja (NN, 162/98.) i u zahtjevu navesti u koju svrhu se traži utvrđivanje tjelesnog oštećenja.

ZAPAMTITE

Vještak će ocijeniti postoji li kod osobe tjelesno oštećenje prema članku 2. Zakona o listi tjelesnih oštećenja. Dobivanjem rješenja o tjelesnom oštećenju stječu se uvjeti za podnošenje zahtjeva za ostvarivanje drugih prava.

Zakonom o jedinstvenom tijelu vještačenja (NN, 85/14.), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2015. godine, a u primjeni bi trebao biti godinu dana kasnije, ukinut će se sadašnja tijela vještačenja u svrhu utvrđivanja invaliditeta i osnovati samo jedno jedinstveno tijelo s mjesno nadležnim uredima.

Kao što je već ranije napomenuto, vještačenje se definira kao utvrđivanje tjelesnog, intelektualnog, osjetilnog i mentalnog oštećenja, invaliditeta, funkcionalne sposobnosti, razine potpore te radne sposobnosti osobe u svrhu ostvarivanja prava u području socijalne skrbi, mirovinskog osiguranja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, prava po osnovi roditeljskih i roditeljskih potpora, zaštite ratnih i civilnih žrtava rata te u svrhu utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta pri ostvarivanju prava u sustavu obrazovanja, kao i u svrhu ostvarivanja prava u drugim područjima u kojima se prava ostvaruju na temelju nalaza i mišljenja tijela vještačenja kada je to propisano.

Jedinstveno tijelo vještačenja djelovat će kao ustrojstvena jedinica Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Metodologija će sadržavati jedinstvenu listu oštećenja, a posebnom uredbom odredit će je Vlada.

Novim sustavom neće se izjednačavati naknade, izjednačit će se zapravo utvrđivanje invaliditeta, oštećenja i preostale radne sposobnosti kako se više ne bi moglo dogoditi da se u različitim sustavima osoba s invaliditetom različito definira.

ZAPAMTITE

Vještačit će se nove osobe koje se obrate s određenim zahtjevom, no ako netko od postojećih korisnika koji već ostvaruju određeno pravo i ima postojeći nalaz i mišljenje te smatra da je zaknut ili mu je neko pravo uskraćeno, može tražiti novo vještačenje i dobiti novi nalaz i mišljenje Jedinstvenog tijela vještačenja.

Prava slijepe osobe

- I. Pravo na doplatka za pomoć i njegu
- II. Pravo na osobnu invalidninu
- III. Pravo na oslobađanje od plaćanja dijela zdravstvene zaštite
- IV. Pravo na pomagala
- V. Pravo na psihosocijalnu i profesionalnu rehabilitaciju odraslih slijepih osoba
- VI. Pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta
- VII. Pravo na dječji doplatka
- VIII. Pravo na mirovinski staž s povećanim trajanjem
- IX. Pravo na „Znak pristupačnosti“
- X. Pravo na oslobađanje od plaćanja naknade za uporabu javnih cesta koja se plaća pri registraciji motornih i priključnih vozila (godišnja naknada) i cestarine za uporabu autoceste i objekata s naplatom
- XI. Pravo na oslobađanje od plaćanja boravišne pristojbe
- XII. Pravo na povlastice u unutarnjem putničkom prometu (putničke objave)
- XIII. Pravo na komercijalnu povlasticu za vožnju u IC i ICN vlakovima
- XIV. Pravo na povlastice pri putovanju u inozemstvo
- XV. Pravo na popust pri kupnji avionske karte Croatia Airlinesa u domaćem zračnom prometu
- XVI. Pravo slijepe osobe sa psom vodičem na korištenje prijevoznih sredstava i pristupa na javna mjesta
- XVII. Oslobađanje od plaćanja radio i televizijske pretplate
- XVIII. Obavijesti

Prava poslodavaca

- IX. Pravo na poticaje pri zapošljavanju osoba s invaliditetom putem Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom
- XX. Pravo na povećani osobni odbitak kao olakšicu pri porezu na dohodak

10.2 PRAVA SLIJEPIH OSOBA

I. Pravo na doplatak za pomoć i njegu

Putem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje pravo na doplatak ostvaruju osobe kod kojih je invaliditet nastupio do 01. 01. 1999. godine te su i dalje korisnici prava iz mirovinskog osiguranja.

Sve osobe kod kojih je invaliditet nastupio nakon navedenog datuma pripadaju u sustav socijalne skrbi.

Ukoliko se doplatak za pomoć i njegu ostvaruje temeljem Zakona o socijalnoj skrbi (NN, 157/13.), pravo na Doplatak za pomoć i njegu priznaje se osobi koja ne može sama udovoljiti osnovnim životnim potrebama uslijed čega joj je prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe u organiziranju prehrane, pripremi i uzimanju obroka, nabavi namirnica, čišćenju i pospremanju stana, oblačenju i svlačenju, održavanju osobne higijene, kao i obavljanju drugih osnovnih životnih potreba.

Osnovicu na temelju koje se određuje iznos naknada iz socijalne skrbi, pa tako i Doplatak za pomoć i njegu, odlukom određuje Vlada RH i ona trenutno iznosi 500,00 HRK. Ovo pravo ne priznaje se svim osobama.

Pravo na Doplatak za pomoć i njegu ne može se priznati osobi:

- A. koja ima u vlasništvu drugi stan ili kuću, osim stana ili kuće koju koristi za stanovanje, a koji može otuđiti ili iznajmiti i time osigurati sredstva za pomoć i njegu;
- B. koja ima u vlasništvu poslovni prostor koji ne koristi za obavljanje registrirane djelatnosti;
- C. ako prosječni mjesečni prihod samca prelazi iznos od 250% osnovice koju određuje Vlada RH (1.250,00 HRK), odnosno ako prosječni mjesečni prihod članova kućanstva prelazi iznos od 200% osnovice (1.000,00 HRK) u prethodna tri mjeseca prije mjeseca u kojem je podnesen zahtjev, odnosno pokrenut postupak po službenoj dužnosti;
- D. koja ima sklopljen ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju;

- E. ako doplatak za pomoć i njegu može ostvariti po posebnom propisu, djetetu do godinu dana života;
- F. djetetu do godinu dana života;
- G. kojoj je priznato pravo na osobnu invalidninu po Zakonu o socijalnoj skrbi ili na temelju drugih propisa;
- H. kojoj je osiguran smještaj u ustanovi socijalne skrbi i kod drugih pružatelja socijalnih usluga, u zdravstvenoj ili u drugoj ustanovi, odnosno koja ima organizirano stanovanje.

Neovisno o uvjetima pod točkama A, B i C

Doplatak za pomoć i njegu u punom iznosu priznaje se osobi s težim invaliditetom, osobi s težim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju ili slijepoj, gluhoj ili gluhoslijepoj osobi koja nije osposobljena za samostalan život i rad.

Doplatak za pomoć i njegu u smanjenom iznosu priznaje se slijepoj, gluhoj i gluhoslijepoj osobi koja je osposobljena za samostalan život i rad ili osobi potpuno lišenoj poslovne sposobnosti.

Naime, u punom iznosu pravo može ostvariti slijepa osoba koja nije osposobljena za samostalan život i rad, a u smanjenom iznosu slijepa osoba koja je osposobljena za samostalan život i rad. Slijepa osoba koje su u navedenu skupinu svrstane temeljem Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i i drugih prava po posebnim propisima (NN, 64/02.), ostvaruju pravo na doplatak za pomoć i njegu u punom ili smanjenom iznosu i u slučaju kada ne zadovoljavaju uvjete propisane točkama A, B i C jer se za slijepa i još neke kategorije osoba ne utvrđuje prihodovni cenzus – on ne utječe na mogućnost ostvarenja prava na doplatak.

ZAPAMTITE

Pravo na doplatak za pomoć i njegu može se priznati u punom (100% osnovice - 500,00 HRK) ili smanjenom (70% osnovice – 350,00 HRK), ovisno o tome postoji li prijeka potreba pomoći i njegu druge osobe u punom ili smanjenom opsegu.

Potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na doplatak za pomoć i njegu

Za ostvarenje navedenog prava potrebno je podnijeti zahtjev Centru za socijalnu skrb nadležnom prema mjestu prebivališta te priložiti sljedeću dokumentaciju:

1. presliku izvoda iz matične knjige rođenih;
2. dokaz o državljanstvu (preslika domovnice);
3. presliku važećeg nalaza i mišljenja tijela vještačenja koje utvrđuje vrstu oštećenja (liječnička komisija ili povjerenstvo iz sustava zdravstva, invalidska komisija, komisija iz sustava socijalne skrbi, prosvjete i dr.) neovisno o tome u koju je svrhu donesen;
4. presliku medicinske dokumentacije;
5. dokaz o osposobljenosti za rad (npr. preslika svjedodžbe o završenom školovanju, preslika radne knjižice uz predočenje originala, potvrda o radnom odnosu, rješenje o mirovini i sl.);
6. uvjerenje o prebivalištu.

Ukoliko podnositelj zahtjeva ne raspolaže nekim od ovih dokumenata, stručni radnik u centru za socijalnu skrb provest će dokazni postupak sukladno važećim propisima.

II. Pravo na osobnu invalidninu

Sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN, 157/13.) pravo na osobnu invalidninu priznaje se osobi s teškim invaliditetom ili drugim teškim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju, u svrhu zadovoljavanja njezinih životnih potreba za uključivanje u svakodnevni život zajednice, a zadovoljava i imovinsko-pravna ograničenja koja su propisana kao uvjet za ostvarenje navedenog prava.

Pravo na osobnu invalidninu ne može se priznati:

- A. osobi koja osobnu invalidninu ostvaruje po drugoj osnovi;
- B. osobi koja ima u vlasništvu drugi stan ili kuću, osim stana ili kuće koju koristi za stanovanje, a koji može otuđiti ili iznajmiti i time osigurati sredstva za uključivanje u zajednicu;
- C. osobi koja ima u vlasništvu poslovni prostor koji ne koristi za obavljanje registrirane djelatnosti;
- D. djetetu do godinu dana života;
- E. djetetu ili odrasloj osobi kojoj je priznata usluga smještaja ili organiziranog stanovanja sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi ili drugim propisima.

Osnovicu na temelju koje se određuje iznos naknada iz socijalne skrbi, pa tako i osobna invalidnina, odlukom određuje Vlada RH i ona trenutno iznosi 500,00 HRK.

Osobna invalidnina za osobu koja nema vlastiti prihod iznosi mjesečno 250% osnovice (1.250,00 HRK). Ako osoba ostvaruje prihod po bilo kojoj osnovi, osobna invalidnina utvrđuje se kao razlika između maksimalnog iznosa i prosječnog prihoda ostvarenog u prethodna tri mjeseca prije mjeseca u kojem je podnesen zahtjev, odnosno u kojem je pokrenut postupak po službenoj dužnosti.

Zahtjev za ostvarivanje prava podnosi se Centru za socijalnu skrb nadležnom prema mjestu prebivališta, a dokumentacija koja je potrebna ista je kao i kod ostvarivanja prava na doplatak za pomoć i njegu.

ZAPAMTITE

Osobna invalidnina je zapravo razlika između ostvarenog prihoda i maksimalnog iznosa osobne invalidnine. Ako osoba ne ostvaruje nikakav prihod ima pravo na puni iznos osobne invalidnine, a ako ostvaruje neki prihod onda se osobna invalidnina određuje kao razlika od ostvarenog prihoda do iznosa od 1.250,00 HRK.

Korisnik koji ostvaruje pravo na osobnu invalidninu ne može istodobno ostvariti pravo na doplatak za pomoć i njegu.

III. Pravo na oslobođanje od plaćanja dijela zdravstvene zaštite

Što je dopunsko zdravstveno osiguranje?

Dopunsko zdravstveno osiguranje je osiguranje kojim se osigurava pokriva troškova zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Osiguranikom dopunskoga zdravstvenog osiguranja smatra se fizička osoba koja je sklopila ili za koju je, na temelju njezine suglasnosti, sklopljen ugovor o dopunskom zdravstvenom osiguranju i koja koristi prava utvrđena ugovorom o osiguranju, a istovremeno ima utvrđen status osigurane osobe u obveznom zdravstvenom osiguranju. Gubitkom statusa osiguranika u obveznom zdravstvenom osiguranju gubi se status osiguranika u dopunskom zdravstvenom osiguranju.

Prema odredbama Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, 85/06., 150/08., 71/10.) sredstva za premiju dopunskoga zdravstvenog osiguranja koje provodi Zavod osiguravaju se u državnom proračunu za sljedeće osiguranike:

- A. osigurane osobe s invaliditetom koje imaju 100%-tno oštećenje organizma, odnosno tjelesno oštećenje prema posebnim propisima, osobe kod kojih je utvrđeno više vrsta oštećenja te osobe s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem ili psihičkom bolešću zbog kojih ne mogu samostalno izvoditi aktivnosti primjerene životnoj dobi sukladno propisima o socijalnoj skrbi;
- B. osigurane osobe – darivatelje dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja;
- C. osigurane osobe dobrovoljne davatelje krvi s više od 35 davanja (muškarci), odnosno s više od 25 davanja (žene);
- D. osigurane osobe redovite učenike i studente starije od 18 godina;
- E. osigurane osobe čiji prihod po članu obitelji u prethodnoj kalendarskoj godini ne prelazi 45,59% proračunske osnovice (prihodovni census), odnosno osiguranike – umirovljenike samce ako njihov prihod u prethodnoj kalendarskoj godini nije veći od 58,31% proračunske osnovice.

Konkretno, ostvareno pravo za oslobođenje od plaćanja dopunskog zdravstvenog osiguranja mogu ostvariti osobe koje zadovoljavaju jedan od kriterija u gore navedenim točkama te o istom mogu priložiti dokumentaciju koja potkrepljuje navedene činjenice.

Osobe s oštećenjima vida koje ne mogu ostvariti pravo temeljem navedenih točaka vjerojatno će, sukladno prihodima koje ostvaruju, pokušati pravo ostvariti temeljem drugih predviđenih osnova. Pri tome treba uzeti u obzir da se temeljem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, 150/08.), između ostalih primitaka, u prihode temeljem čl. 14 e) uračunavaju i Doplatak za pomoć i njegu, Osobna invalidnina, Naknada za vrijeme privremene spriječenosti za rad (bolovanje), novčana naknada sukladno propisima o roditeljnim i roditeljskim potporama (osim jednokratnih roditeljskih potpora), naknada za slučaj nezaposlenosti, Stalna pomoć, Pomoć za podmirenje troškova stanovanja, Naknada do zaposlenja, Doplatak za djecu, Ortopedski doplatak, Opskrbnina i Obiteljska invalidnina, ostvareni prema posebnim propisima.

Slika 180. i 181.

ZAPAMTITE

Zahtjev se podnosi nadležnoj službi područnog ureda HZZO-a prema mjestu prebivališta, uz koji je potrebno priložiti dokaz kojim se potvrđuje status slijepe osobe (rješenje o utvrđenom postotku tjelesnog oštećenja od 100%, rješenje o doplatku za pomoć i njegu ili rješenje o ostvarenju prava na osobnu invalidninu). Nakon odobrenja zahtjeva dobiva se odgovarajuća iskaznica kojom se dokazuje pravo na oslobođenje od plaćanja dijela zdravstvene zaštite.

IV. Pravo na pomagala

Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN, 7/12., 14/12., 23/12., 25/12., 45/12., 69/12., 85/12., 92/12., 119/12., 147/12., 21/13., 38/13., 93/13., 119/13., 125/13., 129/13., 136/13., 141/13., 154/13., 11/14., 12/14., 22/14., 34/14., 45/14., 54/14. i 59/14.) propisuju se uvjeti i način ostvarivanja prava osiguranih osoba HZZO-a iz obveznog zdravstvenog osiguranja, između ostalih, na tiflotehnička i očna pomagala.

Osigurana osoba pravo na pomagala koja su utvrđena popisom pomagala, ostvaruje prema medicinskoj indikaciji, a u pravilu na osnovi prijedloga i preporuke odnosno ispunjenja odgovarajuće tiskanice od strane liječnika specijaliste određene specijalnosti, odnosno ugovorne zdravstvene ustanove te odgovarajuće medicinske dokumentacije.

Popis pomagala, koji je sastavni dio Pravilnika, za svako pojedino pomagalo sadrži podatke i upute za ostvarenje određenog prava.

Osigurane osobe imaju pravo na sljedeća očna pomagala: okvire za naočale, leće za naočale, mineralne leće, plastične leće, lentikularne leće, teleskopske leće, prizmatične leće, stakla bez dioptrije, kontaktne leće. Pomagala se mogu nabaviti u optikama i specijaliziranim trgovinama koje se bave nabavkom i distribucijom navedenih pomagala.

Slika 182.

Osim navedenih, osigurane osobe imaju pravo na očne proteze, i to:

- 1. pune staklene po mjeri** - do sedme godine djetetova života pravo se ostvaruje svake godine, od 7. do 18. godine pravo se ostvaruje svake dvije godine, od 18. do 65. godine pravo se ostvaruje svake tri godine, iznad 65 godina pravo se ostvaruje svake 4 godine; pomagalo se izrađuje individualno, nema obveze vraćanja pomagala, pomagalo propisuje liječnik specijalist, a odobrava liječničko povjerenstvo HZZO-a;
- 2. ljuskaste staklene po mjeri** – do sedme godine djetetova života pravo se ostvaruje svake godine, od 7. do 18. godine pravo se ostvaruje svake dvije godine, od 18. do 65. godine pravo se ostvaruje svake tri godine, iznad 65 godina pravo se ostvaruje svake 4 godine, pomagalo se izrađuje individualno, nema obveze vraćanja pomagala, pomagalo propisuje liječnik specijalist, a odobrava liječničko povjerenstvo HZZO-a;
- 3. privremene prilagođavajuće (staklene, plastične)** - osigurana osoba kojoj je izvršena enukleacija očne jabučice ili ima atrofiju očne jabučice ima pravo na privremenu prilagođavajuću očnu protezu. Pravo se može ostvariti svaka tri mjeseca, ne postoji obveza vraćanja pomagala, izrađuju se serijski, propisuje ga liječnik specijalist, a odobrava liječničko povjerenstvo HZZO-a.

DOBRO JE ZNATI

U Hrvatskom savezu slijepih mogu se nabaviti staklene i plastične očne proteze koje se izrađuju u kabinetu očne protetike koji vodi Vinka Hrgovčić Cvetko, prof. def. i gdje se možete obratiti svakim radnim danom od 8:00 do 12:00 sati na broj 01 48 12 505 ili na e-mail: vinka@savez-slijepih.hr.

Osigurane osobe kojima je oštrina vida na oba oka 0,05 ili manja (slijepo osobe) imaju pravo na sljedeća tiflotehnička pomagala:

1. Dugi bijeli štap za slijepo

- odobrava se osiguranoj osobi od navršene 6. godine života;
- za pomagalo nije potreban prijedlog;
- propisuje ga liječnik opće medicine;
- odobrenje liječničkog povjerenstva HZZO-a nije potrebno;
- rok uporabe pomagala je godinu dana; nema obveze vraćanja pomagala nakon uporabnog roka;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 123903142903.

OPIS

Pomagalo je od aluminijske ili karbonske, bijele boje, sklopivo ili teleskopski, donji je dio štapa s reflektirajućom crvenom bojom ili bez nje.

2. Ručni/džepni sat za slijepo

- odobrava se osiguranoj osobi od navršene 6. godine života; od 7. do 18. godine života pravo se može ostvariti svake 4 godine, a od 18. godina pa nadalje pravo se može ostvariti svakih 5 godina;
- za pomagalo prijedlog nije potreban;
- pomagalo propisuje liječnik opće medicine;
- potrebno je odobrenje liječničkog povjerenstva HZZO-a;
- pomagalo odobrava ovlaštenu liječnika u područnoj službi HZZO-a na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- nema obveze vraćanja pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 123906143003.

OPIS

Pomagalo je od metala, ima metalno kućište, sat može biti kvarcni ili mehanički, a remen je kožni ili metalni. Ručni sat može biti taktilni s kazaljka i zaštitnim poklopcem ili govorni na hrvatskom ili engleskom jeziku.

3. Brailleov pisajući uređaj

- pravo može ostvariti osigurana osoba dok se nalazi na redovnom školovanju te svaka druga osigurana osoba koja se služi Brailleovim pismom, a o čemu je obvezna priložiti potvrdu koju izdaje lokalna udruga slijepih članica Hrvatskog saveza slijepih;
- prijedlog nije potreban (potrebna je Uputnica liječnika opće medicine za specijalista oftalmologa);
- pomagalo propisuje specijalist oftalmolog;
- pomagalo odobrava ovlaštenu liječnika u područnoj službi HZZO-a na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- da bi se ostvarilo pravo na ovo pomagalo, obavezno treba priložiti potvrdu o završenom školovanju iz Brailleovog pisma te preporuku Hrvatskog saveza slijepih ili temeljne udruge Hrvatskog saveza slijepih da se osoba služi Brailleovim pismom;
- pravo se može ostvariti od 7. godine života;
- rok uporabe pomagala je 15 godina; nakon prestanka potrebe i roka uporabe pomagala postoji obaveza vraćanja pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 211512143102.

OPIS

Pomagalo je pisajući stroj od metala ili plastike s tipkovnicom za pisanje brajevog pisma, kućište je metalno, širine veće od formata papira A4, ima metalnu ručku, sustav za zaustavljanje papira.

4. Reprodutor i snimač zvučnih knjiga u daisy formatu za slijepe osobe

- pravo na ovo pomagalo imaju sve osigurane slijepe osobe;
- pravo može ostvariti osigurana osoba od navršene 6. godine života;
- prijedlog nije potreban (potrebna je uputnica liječnika opće medicine za specijalista oftalmologa);
- pomagalo propisuje specijalist oftalmolog;
- pomagalo odobrava ovlaštenu liječnik nadležne područne službe HZZO-a na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- rok uporabe pomagala je 5 godina; nakon prestanka potrebe i roka uporabe pomagala postoji obaveza vraćanja pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 213031143402.

OPIS

Pomagalo je prema jamstvu proizvođača izrađeno po svim standardima CE certifikata; namijenjeno je slijepim osobama i pogodno za sve uzraste i potrebe. Sve tipke kao i sve ostale naredbe izgovaraju se na hrvatskom jeziku, kvalitetno snimljenim ugodnim ženskim glasom. Uređaj, osim DAISY, podržava sve poznate audio zapise kao što su: mp3, wav, wma, audio cd i mnogi drugi. Podržava spajanje na Internet preko kućne bežične mreže što omogućava i preslušavanje sadržaja, primjerice Internet online radio stanica. Podržava čitanje zvučnih zapisa sa sd kartica veličine do 32 GB. Ima punjivu litijску bateriju, ugrađen zvučnik i mikrofona te dodatne ulaze za spajanje vanjskih slušalica i mikrofona. Uz uređaj se također koristi i specijalizirani softver koji olakšava prebacivanje sadržaja kao što su zvučne knjige u DAISY formatu s računala na uređaj i obrnuto.

5. Čitač ekrana s govornom jedinicom

- pravo može ostvariti osigurana osoba za vrijeme redovnog školovanja i koja je osposobljena za rad tim pomagalom o čemu je obvezna priložiti potvrdu koju izdaje Hrvatski savez slijepih i potvrdu obrazovne ustanove o redovnom školovanju;
- pravo se može ostvariti od 7. do 65. godine života,
- prijedlog nije potreban (potrebna je uputnica liječnika opće medicine za specijalista oftalmologa);
- pomagalo propisuje liječnik specijalist, a odobrava ovlaštenu liječnik nadležne područne službe HZZO-na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- rok uporabe pomagala je 8 godina. Nakon prestanka potrebe i roka uporabe pomagala postoji obaveza vraćanja pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 213021143203.

OPIS

Aplikacija služi za pretvaranje teksta s ekrana računala u sintetizirani govor, program koji računalo prilagođava za upotrebu od strane slijepe osobe. Isporučuje se s govornom jedinicom za hrvatski jezik.

6. Brailleova elektronička bilježnica za slijepe

- pravo može ostvariti osigurana osoba dok se nalazi na redovnom školovanju te za vrijeme prekvalifikacije, o čemu je obvezna priložiti potvrdu obrazovne ustanove i preporuku Hrvatskog saveza slijepih;
- pravo se može ostvariti od 7. do 65. godine života;
- prijedlog nije potreban (potrebna je uputnica liječnika opće medicine za specijalistu oftalmologa); pomagalo propisuje isključivo specijalist oftalmolog koji je zaposlen na Klinici;
- pomagalo odobrava ovlaštenu liječnik nadležne područne službe HZZO-a na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- potrebni dodatni uvjeti: ovo pomagalo se ostvaruje za vrijeme redovnog školovanja te prekvalifikacije, a o tome obavezno treba priložiti potvrdu o završenom školovanju iz Brailleovog pisma te preporuku Hrvatskog saveza slijepih da je osigurana slijepa osoba sposobna služiti se Brailleovim pismom;
- rok uporabe pomagala je 7 godina; nakon prestanka potrebe i roka uporabe pomagala postoji obaveza vraćanja pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 211515143302;

OPIS

Pomagalo je od metala ili plastike s minimalno 18 brajevih slovnih mjesta i govornom podrškom na hrvatskom jeziku, s ugrađenom tipkovnicom za unos podataka i ugrađenom memorijom za pohranu bilješki, ima mogućnost priključivanja na računalo u funkciji brailleovog retka. Podržava sve standarde certifikata.

7. Elektroničko povećalo

- pravo na pomagalo imaju osigurane slijepe osobe s ostatkom vida kod redovnog školovanja i sve osigurane osobe s vidnom oštrinom manjom od 20%;
- prijedlog nije potreban (potrebna je uputnica liječnika opće medicine za specijalista oftalmologa);
- pomagalo propisuje isključivo specijalist oftalmolog koji je zaposlen na Klinici;
- pomagalo odobrava ovlaštenu liječnik nadležne područne službe HZZO-a na temelju zahtjeva, propisane tiskanice i dokaza o medicinskoj indikaciji;
- potrebni dodatni uvjeti: ovo pomagalo se koristi umjesto Brailleove elektroničke bilježnice za slijepe, za djecu na redovnom školovanju te osobe na prekvalifikaciji, za osigurane osobe s vidnom oštrinom manjom od 20% koje se nalaze na redovnom školovanju i prekvalifikaciji;
- rok uporabe pomagala je 7 godina. Nakon prestanka potrebe i roka uporabe pomagala postoji obaveza vraćanja pomagala;
- osigurana osoba nema pravo na elektroničko povećalo ako je već ostvarila pravo na teleskopske naočale, i to do isteka roka uporabe pomagala;
- šifra pomagala koje se može nabaviti u Hrvatskom savezu slijepih prema ISO 9999: 000000143502.

OPIS

Pomagalo je prenosivo od metala ili plastike, težine do 1,5 kg. Sadrži HD kameru visoke rezolucije za blizinu i daljinu, mogućnost povećanja do najmanje 55x. Spajanje je preko USB priključka na računalo ili monitor. Ima autofokus, mogućnost namještanja svjetlosti i kontrasta kombinacijom najmanje 6 boja, memoriju, slike. Sadrži upravljačku konzolu.

DOBRO JE ZNATI

Nakon dobivenih, odnosno odobrenih potvrda o očnim i tiftotehničkim pomagalima, korisnik može kontaktirati ovlaštenog distributera pomagala.

U Hrvatskom savezu slijepih mogu se nabaviti pomagala u ekonomatu koji vodi Mladen Menićanin i gdje se možete obratiti svakim radnim danom od 8:00 do 16:00 sati, četvrtkom od 10:00 do 18:00 sati na broj 01 48 12 503 ili na e-mail: mladen@savez-slijepih.hr.

Također, ostale informacije možete pronaći na web stranici www.savez-slijepih.hr.

V. Pravo na psihosocijalnu i profesionalnu rehabilitaciju odraslih slijepih osoba

Psihosocijalna rehabilitacija

Psihosocijalna rehabilitacija odraslih slijepih osoba provodi se u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ na odjelu za psihosocijalnu rehabilitaciju odraslih slijepih osoba, Kušlanova 59a/III.

Program je namijenjen:

- osobama kod kojih je u odrasloj dobi nastupilo teško oštećenje vida ;
- osobama koje imaju teško oštećenje vida od rođenja ili djetinjstva, odnosno rane mladosti, a nisu kroz rehabilitacijski program osposobljene za samostalan život;
- odraslim slijepim osobama kod kojih su nastupile promjene (osobne, obiteljske, prostorne ili društvene);
- odraslim slijepim osobama s pridruženim smetnjama.

Cilj programa je samostalniji i kvalitetniji život pojedinca u njegovoj obitelji i okruženju te u radnoj sredini. Program se provodi individualnim pristupom uz procjenu korisnikovih izgovorenih potreba i interesa te preostalih sposobnosti.

Oblici plaćanja programa psihosocijalne rehabilitacije odraslih slijepih osoba mogu biti:

- na teret Ministarstva socijalne politike i mladih,
- na teret Zavoda za mirovinsko osiguranje (kada je prisutna preostala radna sposobnost),
- na teret Ministarstva socijalne politike i mladih uz participaciju vlastitih novčanih sredstava.

DOBRO JE ZNATI

Kako bi se uključilo u program, potrebno je obratiti se Centru za socijalnu skrb u mjestu prebivališta. Oblike plaćanja utvrđuje centar za socijalnu skrb u mjestu prebivališta.

Profesionalna rehabilitacija

Ako korisnik ima zanimanje u kojem zbog oštećenja vida ne može raditi ili uopće nema zanimanje, a vještačenjem je utvrđeno da ima radnu sposobnost, ovaj centar pruža mu mogućnost profesionalne rehabilitacije i obrazovanja. Naime, novim Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, 157/13.) koji je stupio na snagu od 01. 01. 2014. godine, pravo na profesionalnu rehabilitaciju stječe osoba s invaliditetom kojoj je nadležno tijelo vještačenja utvrdilo preostalu radnu sposobnost, a uključuje korištenje usluga Centra za profesionalnu rehabilitaciju (samostalno ili u suradnji sa srednjoškolskom ustanovom ili drugom pravnom osobom koja ispunjava uvjete za osposobljavanje) utvrđenih individualnim planom profesionalne rehabilitacije po općim i posebnim programima.

Postupak profesionalne rehabilitacije sastoji se od tri faze: rehabilitacijske procjene, izrade perspektiva i stjecanja kvalifikacija.

Postupak profesionalne rehabilitacije pokreće i financira naručitelj usluge (HZMIO, HZZZ, HZZO, Centar za socijalnu skrb, osiguravajuće društvo, poslodavac, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, privatni naručitelj- osoba s invaliditetom, roditelj, zakonski zastupnik, skrbnik) te ima isključivo pravo odlučivanja o provedbi daljnjih mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije.

O pravu na profesionalnu rehabilitaciju nezaposlenih osoba s invaliditetom odlučuje u prvom stupnju područna ustrojstvena jedinica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u kojoj je nezaposlena osoba s invaliditetom prijavljena kao nezaposlena. Postupak se pokreće na zahtjev osobe s invaliditetom, njezinih roditelja, zakonskog zastupnika ili skrbnika. Zahtjevu se prilaže dokaz o utvrđenom invaliditetu i preostaloj radnoj sposobnosti.

DOBRO JE ZNATI

Svi zainteresirani mogu se obratiti s povjerenjem u:

Centar za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“, Kušlanova 59a/III, Zagreb, na broj 01/23 82 230 - osoba za kontakt je Vilma Bilopavlović, socijalna radnica, e-mail: vilma.bilopavlovic@skole.hr ili osobnim dolaskom.

VI. Pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta

Pravilnikom o uvjetima i postupku stjecanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta (NN, 25/09.) propisuju se uvjeti i postupak za stjecanje prava zaposlenih i samozaposlenih roditelja i posvojitelja na rad u skraćenom radnom vremenu radi potrebne pojačane brige i njege djeteta do njegove navršene treće godine života.

Pravo se može ostvariti nakon što je za dijete za koje se traži pravo na rad u skraćenom radnom vremenu u cijelosti iskorišteno pravo na roditeljski dopust. Pod skraćenim radnim vremenom podrazumijeva se rad s polovicom punog radnog vremena.

Navedeno pravo može pod određenim uvjetima ostvariti i roditelj ili posvojitelj slijepog djeteta, ali samo jedan od roditelja ili posvojitelja pod uvjetom da oba imaju status zaposlene ili samozaposlene osobe s punim radnim vremenom te samohrani roditelj ili posvojitelj.

Iznimke od navedenog su u slučaju da i drugi roditelj koristi za drugo dijete jedno od prava utvrđenih roditeljskim potporama, ako drugi roditelj zbog svog psihofizičkog stanja nije u mogućnosti pružiti pojačanu brigu i njegu djetetu ili postoje neke druge okolnosti koje utječu na ostvarenje navedenog prava. Pravo se ne može ostvariti dok se koristi pravo na rad s polovicom punog radnog vremena ili pravo na rad u skraćenom radnom vremenu po drugoj osnovi, te se pravo ne može ostvariti, odnosno prestaje, dok je dijete stalno ili tjedno smješteno u zdravstvenoj ustanovi ili ustanovi socijalne skrbi, odnosno ako je dijete smješteno u predškolskoj ustanovi u kojoj ima smještaj svakodnevno duže od osam sati.

Potrebu pojačane brige i njege djeteta i njenu duljinu te ocjenu psihofizičkog stanja roditelja ili posvojitelja utvrđuje nadležno liječničko povjerenstvo HZZO-a donošenjem nalaza i mišljenja. Na temelju zahtjeva i nalaza u nadležnom područnom uredu HZZO-a izdaje se rješenje u prvostupanjskom upravnom postupku, na koje se može uputiti žalba o kojoj u drugostupanjskom postupku odlučuje Direkcija HZZO-a.

DOBRO JE ZNATI

Pri ostvarivanju prava na plaću i drugih prava iz radnog odnosa ili u vezi s radnim odnosom, skraćeno radno vrijeme izjednačuje se s punim radnim vremenom, a radnik ima za polovicu radnog vremena pravo na nadoknadu plaće prema posebnim propisima.

VII. Pravo na doplatak za djecu

Dječji doplatak je prema Zakonu o doplatku za djecu (NN, 94/01., 138/06., 107/07., 37/08., 61/11. i 112/12.) novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena zakonom radi potpore uzdržavanja i odgoja djece. Pravo na doplatak za djecu stječe se i ostvaruje ovisno o visini ukupnog dohotka članova kućanstava korisnika i drugih utvrđenih uvjeta. Ako oba bračna druga mogu ostvariti pravo na doplatak za djecu, dužni su se sporazumjeti koji od njih će to pravo ostvarivati.

Tko može ostvariti pravo na dječji doplatak?

Pravo na doplatak za djecu može ostvariti roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha, baka, djed i osoba kojoj je na temelju Rješenja tijela nadležnog za poslove socijalne skrbi dijete povjereno na čuvanje i odgoj.

Korisnik doplatka za djecu može biti i punoljetno dijete bez oba roditelja koje je na redovitom školovanju.

DOBRO JE ZNATI

Doplatak za djecu pripada djetetu do kraja redovnog školovanja, a najduže do kraja kalendarske godine u kojoj dijete navršava 19 godina života. Za djecu s oštećenjem zdravlja pravo pripada najduže do 21. godine života. Za dijete s težim oštećenjem zdravlja, utvrđeno prema propisima o socijalnoj skrbi, pravo pripada do kraja kalendarske godine u kojoj dijete navršava 27. godina života.

Doplatak za djecu ne pripada dok je dijete na teretu sredstava iz državnog proračuna, odnosno proračuna lokalne, odnosno regionalne samouprave ili ako mu je osiguran stalan smještaj u ustanovi prema posebnim propisima.

Pravo na doplatak za djecu stječe korisnik pod uvjetom:

- da ukupni dohodak ostvaren u prethodnoj kalendarskoj godini po članu kućanstva mjesečno ne prelazi 50% proračunske osnovice
- da živi u kućanstvu s djetetom
- za dijete s težim oštećenjem zdravlja prema propisima iz socijalne skrbi, doplatak za djecu određuje se u svoti od 25% od proračunske osnovice, neovisno o ukupnom dohotku po članu kućanstva mjesečno. Iznos dječjeg doplatka izračunava se u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje. Pisani zahtjev za ostvarivanje prava na doplatak za djecu podnosi se područnoj službi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje prema mjestu prebivališta.

Za podnositelja zahtjeva treba priložiti:

1. presliku osobne iskaznice,
2. presliku rješenja centra za socijalnu skrb, odnosno odluku suda (o skrbništvu, o čuvanju i odgoju djeteta),
3. odobrenje za stalni boravak (za stranca).

Za djecu za koju se traži doplatak treba priložiti:

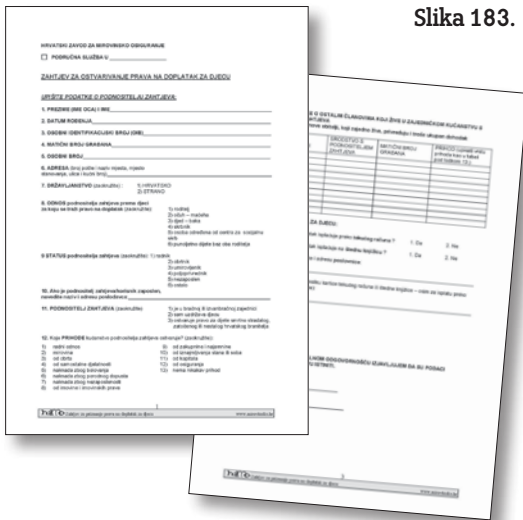
1. dokaz o rođenju djeteta (izvadak iz matice rođenih, rodni list, potvrda o rođenju),
2. potvrdu o redovitom školovanju za svu školsku djecu koja su navršila 15 godina, osim za djecu s utvrđenim težim oštećenjem zdravlja,
3. dokaz (nalaz i mišljenje ili rješenje) Centra za socijalnu skrb o postojanju oštećenja zdravlja djeteta.

Za članove kućanstva treba priložiti:

1. presliku osobne iskaznice za punoljetnog člana,
2. izvadak iz matice rođenih za maloljetnu djecu za koju se ne traži doplatak.

Za utvrđivanje dohodovnog cenzusa treba priložiti:

1. potvrdu ISPLATITELJA PRIHODA o ostvarenim prihodima podnositelja zahtjeva i svih članova kućanstva u prethodnoj kalendarskoj godini (plaća, naknada zbog bolovanja, nezaposlenosti, porodnog dopusta),
2. potvrdu POREZNE UPRAVE za dohodak od samostalnog rada,
3. mirovinsku uputnicu ili presliku rješenja o mirovini za člana kućanstva.

Dokaze o prihodima ne podnosi podnositelj zahtjeva koji pravo ostvaruje za dijete s utvrđenim težim oštećenjem zdravlja.

Korisnik doplatka za djecu podnosi nadležnoj područnoj službi dokaze o ukupnom dohotku kućanstva, ostvarenom u prethodnoj kalendarskoj godini, u svakoj godini do 1. ožujka radi utvrđivanja prava i visine doplatka za tu godinu.

DOBRO JE ZNATI

Korisnik doplatka za djecu dužan je nadležnoj područnoj službi prijaviti svaku promjenu tijekom godine radi koje je došlo do promjene u ispunjavanju uvjeta za ostvarivanje prava na doplatka za djecu ili izmjenu svote doplatka za djecu i to u roku od 15 dana od nastale promjene.

VIII. Pravo na mirovinski staž s povećanim trajanjem

Zakonom o stažu osiguranja s povećanim trajanjem (NN, 71/99., 46/07., 41/08. i 61/11.) propisano je da se zaposlenim osobama s invaliditetom, pa tako i slijepim osobama, priznaje pravo na uvećani staž osiguranja na način da se svakih 12 mjeseci provedenih na radu računa kao da je na radu provedeno 15 mjeseci. Smanjuje se i dobna granica za stjecanje prava na starosnu mirovinu, i to po jednu godinu za svakih 5 godina staža osiguranja.

Pravo se ostvaruje podnošenjem zahtjeva Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje koji donosi rješenje o pravu na računanje mirovinskog staža s povećanim trajanjem. Zahtjevu treba priložiti rješenje o utvrđenom postotku tjelesnog oštećenja.

Svojestvo osiguranika osobe s invaliditetom, ako im zdravstveno stanje uzrokuje trajne posljedice za život i rad, utvrđuje se rješenjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje na temelju nalaza i mišljenja ovlaštenih vještaka.

DOBRO JE ZNATI

Snižavanje dobne granice za stjecanje prava na starosnu mirovinu ovisi o dužini razdoblja za koje se staž osiguranja računa s povećanim trajanjem i stupnju povećanja staža osiguranja.

IX. Pravo na „znak pristupačnosti“

Sukladno čl. 40. Zakona o sigurnosti prometa na cestama (NN, 67/08., 48/10., 74/11., 80/13. i 158/13.) izdan je Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN, 78/08.) koji je stupio na snagu 15.07.2008. godine, a kojim se propisuje izgled znaka, uvjeti za njegovo stjecanje, način obilježavanja parkirališnog mjesta te prava koja se na temelju njega mogu stjecati.

Tko ima pravo na Znak pristupačnosti?

Pravo na znak pristupačnosti ima osoba s 80 posto ili više tjelesnog oštećenja, odnosno osobe koje imaju oštećenja donjih ekstremiteta 60 posto ili više te vozilo udruge osoba s invaliditetom.

Znak pristupačnosti omogućava parkiranje vozila kojima se prevoze osobe s invaliditetom na parkirališna mjesta koja su za tu svrhu posebno obilježena.

Zahtjev za izdavanje Znaka pristupačnosti podnosi se prema mjestu prebivališta Uredu državne uprave nadležnom za promet u županiji odnosno Upravnom tijelu Grada Zagreba nadležnom za promet. Uz zahtjev osobe trebaju priložiti rješenje ili potvrdu o rješenju nadležnog tijela kojim je utvrđen postotak tjelesnog oštećenja, a udruge rješenje o registraciji i dokaz da su njeni članovi osobe s invaliditetom. Nadležno tijelo donosi rješenje o Znak pristupačnosti i izdaje ga na ime osobe s invaliditetom ili udruge osoba s invaliditetom.

Znak pristupačnosti je jedinstven za cijelo područje RH, izdaje se za razdoblje od 5 godina i vrijedi samo kada vozilom upravlja osoba s invaliditetom ili se osoba s invaliditetom nalazi u vozilu. Pravo koje proizlazi iz znaka pristupačnosti ne može koristiti osoba koja nije osoba s invaliditetom.

Znak pristupačnosti se stavlja ili privremeno lijepi u donji lijevi kut prednjeg vjetrobranskog stakla vozila.

Konkretno, slijepa osoba treba uz zahtjev za priznavanje prava za znak pristupačnosti priložiti:

Slika 184.

1. Rješenje nadležnog tijela o utvrđenom postotku tjelesnog oštećenja ili potvrdu o rješenju koju izdaje HZMO,
2. dvije fotografije,
3. presliku osobne iskaznice,
4. biljeg u iznosu od 70,00 kn.

Pripremljen je nacrt novog Pravilnika o Znak pristupačnosti (koji još uvijek nije u primjeni) usklađen s EU standardima, temeljem kojeg je Znak pristupačnosti definiran kao iskaznica izdana na osobu s invaliditetom s pripadajućim vinjetama za vozila kojima upravlja osoba s invaliditetom (u kojima se nalazi osoba s invaliditetom) ili iskaznica izdana udruzi osoba s invaliditetom. Predviđeno je da se uz jednu iskaznicu za osobu s invaliditetom mogu izdati do tri vinjete.

Osoba s invaliditetom koja zadovoljava propisane uvjete za ostvarenje prava (osoba s 80 % tjelesnog oštećenja ili više, odnosno osobe koje imaju oštećenja donjih ekstremiteta 60% ili više), kao i do sada, moći će podnijeti zahtjev za izdavanje znaka pristupačnosti nadležnom tijelu uz koji treba priložiti nalaz i mišljenje ovlaštenog vještaka Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, odnosno nalaz i mišljenje drugostupanjskog liječničkog povjerenstva nadležnog za davanje nalaza i mišljenja prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji ili prema Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. Udruga osoba s invaliditetom (za vozilo udruge osoba s invaliditetom) uz zahtjev treba priložiti rješenje o registraciji udruge i dokaz da su njeni članovi osobe s invaliditetom. Znak pristupačnosti izdan do 30. lipnja 2013. godine prestat će važiti istekom roka razdoblja za koje je izdan.

DOBRO JE ZNATI

Znak pristupačnosti izdan nakon 1. srpnja 2013. godine prestat će važiti 1. srpnja. 2018. godine.

Iskaznica za osobu s invaliditetom odnosno Udrugu osoba s invaliditetom bit će izrađena sukladno propisanim europskim standardima.

Osobe s invaliditetom kojima je znak pristupačnosti izdalo nadležno tijelo države članice Europske unije prema standardiziranom uzorku Europske unije moći će koristiti isti na području Republike Hrvatske.

X. Pravo na oslobođanje od plaćanja naknade za uporabu javnih cesta koja se plaća pri registraciji motornih i priključnih vozila (godišnja naknada) i cestarine za uporabu autoceste i objekata s naplatom

Kako se ostvaruje?

Pravo na oslobođanje plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarine ostvaruje se na temelju rješenja koje u upravnom postupku donosi nadležno Ministarstvo (Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture) na zahtjev osobe s invaliditetom. O ispravama kojima se dokazuje pravo na oslobođanje plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarine te postupku i načinu ostvarivanja tih prava donijeti su posebni propisi.

Nakon provedenog postupka, ukoliko su ispunjeni svi relevantni uvjeti, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture donijet će rješenje kojim se osobi s invaliditetom utvrđuje pravo na oslobođanje plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarine.

Slika 185.

X.a. Pravo na oslobođanje od plaćanja naknade za uporabu javnih cesta koja se plaća pri registraciji motornih i priključnih vozila (godišnja naknada)

Osobe s 80% ili više postotaka tjelesnog oštećenja, odnosno osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 60% ili više postotaka, ne plaćaju godišnju naknadu za uporabu javnih cesta koja se plaća pri registraciji vozila za jedan osobni automobil koji imaju u svom vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.

Slijepi osobe mogu konzumirati navedeno pravo pod uvjetom da mogu dokazati tjelesno oštećenje više od 80% te da vozilo za koje traže pravo imaju u vlasništvu.

Pravo se može ostvariti samo za jedan osobni automobil koji ovlaštenici imaju u svom vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu u jednoj kalendarskoj godini, i to samo ako se u automobilu nalazi osoba s invaliditetom, korisnik navedenog prava.

Zahtjevu za ostvarivanje prava na oslobođanje plaćanja godišnje naknade prilaže se:

1. preslika prometne dozvole i knjižice vozila (iznimno, ako je zahtjev podnesen prije registracije, osoba s invaliditetom prilaže dokaz o vlasništvu osobnog automobila),
2. rješenje Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, ili rješenje nadležnog tijela po propisima o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, ili rješenje nadležnog tijela po propisima o posebnoj zaštiti vojnih invalida i civilnih invalida rata, odnosno rješenje kojim se može dokazati utvrđeni postotak tjelesnog oštećenja.

Na temelju izdanog Rješenja nadležnog Ministarstva ovlaštenik navedenog prava podnosi zahtjev za izdavanje naljepnice koje izdaje stručna organizacija koja obavlja redovne i preventivne tehničke preglede vozila te korisnika upisuje u upisnik o izdanim naljepnicama.

Osobi koja ispunjava uvjete za ostvarenje prava na oslobođanje od plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta po cijeni od 17,00 kn izdaje se naljepnica za označavanje osobnog automobila koja je okruglog oblika, promjera 6 cm, plave boje s obrubom bijele boje širine 5 mm, a u sredini je ucrtan međunarodni znak pristupačnosti ispod kojeg

DOBRO JE ZNATI

Naljepnicu postavlja ovlaštena osoba stanice za tehnički pregled vozila lijepljenjem u donji lijevi kut unutarnje strane vjetrobranskog stakla osobnog automobila.

se nalazi serijski / jedinstveni broj naljepnice.

X.b. Pravo na oslobođanje od plaćanja cestarine za uporabu autoceste i objekata s naplatom

Zakonom o cestama (NN, 84/11., 22/13., 54/13., 148/13. i 92/14.) propisano je kako pravo na oslobođanje od plaćanja naknade za cestarinu imaju:

1. osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka,
2. HRVI sa 100% tjelesnog oštećenja,
3. osobe kojima je utvrđeno tjelesno oštećenje osjetila vida od 100%. Oni ne plaćaju cestarinu za uporabu autoceste i objekata s naplatom za jedan osobni automobil koji imaju u svom vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.

Kako biste ostvarili navedeno pravo, treba uputiti zahtjev Hrvatskim autocestama d.o.o. uz koji treba priložiti sljedeću dokumentaciju:

1. presliku Rješenja o utvrđenom postotku tjelesnog oštećenja od 100% uz predočenje originala rješenja,
2. presliku knjižice vozila uz predočenje originala,
3. presliku prometne dozvole uz predočenje originala,
4. presliku osobne iskaznice,
5. 2 fotografije.

DOBRO JE ZNATI

Napominjemo kako je za ostvarenje navedenog prava potrebno biti vlasnik vozila. Ako se zahtjev podnosi putem pošte, umjesto predočenja originala dostavljaju se javnobilježnički ovjerene preslike.

XI. Pravo na oslobođanje od plaćanja boravišne pristojbe

Zakon o boravišnoj pristojbi (NN, 152/08., 59/09., 97/13., 158/13. i 30/14.) člankom 4., točkom 2. navodi kako boravišnu pristojbu, između ostalih, ne plaćaju osobe s invaliditetom od 70% i većim postotkom i jedan pratitelj. Pravo se dokazuje odgovarajućim ispravama, odnosno rješenjem nadležnog tijela iz kojeg je vidljiv utvrđen postotak tjelesnog oštećenja 70% i veći.

DOBRO JE ZNATI

Članovi Hrvatskog saveza slijepih mogu predočenjem rješenja o utvrđenom postotku tjelesnog oštećenja ostvariti pravo na oslobođanje od plaćanja boravišne pristojbe za sebe i jednog pratitelja.

XII. Povlastice u unutarnjem putničkom prometu (putničke objave)

Sukladno Zakonu o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN, 97/00. i 101/00.) slijepi osobe imaju 4 puta godišnje pravo na povlasticu od 75% redovne cijene vozne karte željeznicom ili brodom i pravo na besplatnu vožnju za pratitelja.

Jednim putovanjem smatra se odlazak iz polaznog mjesta u uputno mjesto i povratak natrag.

Kako se koristi povlastica?

Povlastica se koristi na temelju objave koju izdaje nadležno tijelo uprave za grad Zagreb (Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, odjel za zaštitu osoba s invaliditetom,) odnosno nadležna ispostava Ureda državne uprave prema mjestu prebivališta podnositelja zahtjeva. Zahtjevu se prilaže dokaz o postojanju invalidnosti, preslika osobne iskaznice osobe koja će putovati, a za pratitelja potvrda da nema tjelesno oštećenje koju je ovjerila nadležna ispostava HZMO-a.

DOBRO JE ZNATI

Povlastica vrijedi za prijevoz u prvom i drugom razredu putničkog ili brzog vlaka. Korisnik povlastice ne može biti pratitelj druge slijepi osobe.

XIII. Pravo na komercijalnu povlasticu za vožnju u IC i ICN vlakovima

Hrvatske željeznice odobravaju povlasticu za slijepe osobe i to u putničkom prijevozu IC (međugradskim) i ICN (međugradskim nagibnim) vlakovima. Povlastica od 75% na cijenu karte koju plaća slijepa osoba te besplatan prijevoz za pratitelja slijepe osobe vrijedi za drugi razred. Prilikom kupnje vozne karte isključivo na blagajnama željezničkih kolodvora slijepa osoba mora potvrditi svoj status članskom iskaznicom Hrvatskog saveza slijepih ili službenim dokumentom dokazati status slijepe osobe te će se evidencijski broj upisati na kartu. Broj povlaštenih putovanja IC i ICN vlakovima je neograničen. Prilikom prodaje prijevozne isprave blagajnik je dužan pitati slijepu osobu putuje li sa psom vodičem ili s pratiteljem.

XIV. Povlastice pri putovanju u inozemstvo

Slijepe osobe ostvaruju povlastice pri kupnji prijevozne karte u međunarodnom željezničkom prometu za pratitelja ukoliko imaju nacionalnu iskaznicu za slijepe (članska iskaznica Hrvatskog saveza slijepih).

Slijepa osoba plaća puni iznos prijevozne karte, dok pratitelj slijepe osobe ne plaća prijevoznu kartu. Slijepo dijete do četvrte godine ne može ostvariti besplatno putovanje za osobu koja ga prati.

Međunarodna prijevozna karta ispostavlja se isključivo na putničkoj blagajni u zemlji ispostavljanja nacionalne iskaznice za slijepe.

Slijepa osoba i njezin pratitelj, odnosno pas vodič slijepe osobe, moraju putovati zajedno u istom vagonском razredu.

Slika 186.

DOBRO JE ZNATI

Za psa vodiča treba imati „radnu iskaznicu za psa“ koja se prilikom kupovine karte daje na uvid. Prilikom izdavanja karte pratitelju slijepe osobe blagajnik upisuje na kartu evidencijski broj, a ispostavljena cijena je 0 kn.

DOBRO JE ZNATI

Slijepa osoba mora imati iskaznicu za slijepe čiji je broj upisan na prijevoznu ispravu pratitelja i mora biti u stanju dokazati svoj identitet.

XV. Pravo na popust pri kupnji avionske karte Croatia airlinesa u domaćem zračnom prometu

Slijepi osobe imaju pravo na 50% popusta na određene tarife u domaćem zračnom prometu. Isti popust može koristiti i jedna osoba u njihovoj pratnji. Dodatno, članovi imaju pravo sa sobom u kabinu besplatno voditi i psa vodiča.

Karte s navedenim popustom mogu se kupiti samo na prodajnim mjestima Croatia Airlinesa (poslovnice u gradovima i telefonska prodaja na 01 66 76 555).

Slika 187.

DOBRO JE ZNATI

Pri rezervaciji je potrebno naglasiti da želite koristiti popust i treba najaviti hoće li u pratnji biti i pas vodič. Potrebno je priložiti i presliku članske iskaznice Hrvatskog saveza slijepih.

XVI. Pravo slijepi osobe sa psom vodičem na korištenje prijevoznih sredstava i pristupa na javna mjesta

Zakonom o kretanju slijepi osobe uz pomoć psa vodiča (NN 81/98) uređuje se pravo slijepi osobe sa psom vodičem na korištenje prijevoznih sredstava i njihov slobodni pristup na javna mjesta.

Slijepa osoba sa psom vodičem ima pravo korištenja prijevoznih sredstava u javnom prijevozu, uključujući zadržavanje na svim prostorima koji su predviđeni za putnike. Ne plaća voznu kartu za psa vodiča u prijevoznom sredstvu javnog prijevoza, bez obzira na smjer i dužinu puta, niti ulaznicu za psa za korištenje prostora i objekata koji su utvrđeni kao javna mjesta.

Navedena prava imaju pravo koristiti i slijepi osobe sa psom vodičem koje su strani državljani, a koje odgovarajućim ispravama mogu dokazati da su slijepi osobe s pravom na korištenje psa vodiča prema propisima svoje zemlje (radna iskaznica i međunarodna zdravstvena iskaznica).

DOBRO JE ZNATI

Slijepa osoba sa psom vodičem ima pravo pristupa na javna mjesta kao što su, primjerice, uredi, hoteli, restorani, banke, pošte, kazališta, koncertne dvorane, športski objekti, tržnice, prodavaonice, škole, visoka učilišta i sl. te pravo ulaska i korištenja čekaonica zdravstvenih ustanova i ljekarni.

XVII. Pravo na oslobođanje od plaćanja radio i televizijske pretplate

Uprava Hrvatske radio-televizije donijela je Odluku o oslobođanju od plaćanja pristojbe za vlasnike - korisnike RTV prijemnika za 100% slijepo osobe u smislu Društvenog dogovora o listi tjelesnih oštećenja – za članove Hrvatskog saveza slijepih. Navedeno pravo mogu ostvariti samo punoljetne osobe koji su nositelji kućanstva.

Liječnici opće prakse popunjavaju liječničku svjedodžbu koju potpisuju i ovjeravaju te se svjedodžba nosi na potpis i ovjeru u matičnu udrugu slijepih koja je članica Hrvatskog saveza slijepih. Udruga šalje zahtjev Hrvatskoj radioteleviziji za oslobođanje od plaćanja radio i TV pretplate.

Koliko vrijedi odluka o oslobođenju?

Odluka o oslobođenju izdaje se na razdoblje od 5 godina, a nakon proteka navedenog razdoblja treba ponoviti zahtjev.

Slika 188.

XVIII. Obavijesti

Prilikom potpisivanja dokumenata slijepe osobe koje su pismene mogu se koristiti svojim potpisom. Nepismene osobe na dokument stavljaju rukoznak (znak prsta ili križ) i trebaju ga ovjeriti kod javnog bilježnika. Napominjemo da prilikom sklapanja ugovora koji svojom namjenom ili voljom stranaka to zahtijevaju, oni moraju biti ovjereni kod javnog bilježnika bez obzira na način potpisa samog dokumenta od strane slijepo osobe jer isto pravo vrijedi i za videće osobe.

Tvrtka T-Hrvatski telekom odlučila je da Hrvatskom savezu slijepih, odnosno putem temeljnih udruga svim njegovim članovima koji na svoje ime imaju fiksni telefonski priključak, ponudi besplatno korištenje obavijesti na broj 11888 (informacije o telefonskom broju pretplatnika). Da bi ostvarili navedenu mogućnost, članovi se moraju obratiti temeljnoj udruzi slijepih kojoj pripadaju, koja će ispuniti potreban obrazac te ga dostaviti uz jamstvo da je navedena osoba član udruge.

Slika 189.

10.3 PRAVA POSLODAVACA

IX. PRAVO NA POTICAJE PRI ZAPOŠLJAVANJU OSOBA S INVALIDITETOM PUTEM ZAVODA ZA VJEŠTAČENJE, PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM

U Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, 157/13.), Pravilniku o profesionalnoj rehabilitaciji i Centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom (NN, 44/14.) te Pravilniku o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, 44/14.) mogu se pronaći opće i specifične upute za ostvarenje prava na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Navedeno je kako se štite prava osoba s invaliditetom, uređuje zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom te se propisuju uvjeti i načini ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Pravo na profesionalnu rehabilitaciju stječe osoba s invaliditetom kojoj je nadležno tijelo vještačenja utvrdilo preostalu radnu sposobnost, a uključuje korištenje usluga Centra za profesionalnu rehabilitaciju utvrđenih individualnim planom profesionalne rehabilitacije.

Za ocjenu stupnja invaliditeta potrebno je procijeniti funkcioniranje pojedinca, poteškoće i prepreke te posebno potrebe vezane uz zapošljavanje s obzirom na osobne zdravstvene karakteristike. Nalaz i mišljenje Centra za profesionalnu rehabilitaciju o stupnju poteškoća i prepreka te o razini sposobnosti, znanja, radnih navika i interesima korisnika, može koristiti nadležno tijelo vještačenja u postupku utvrđivanja invaliditeta i radne sposobnosti osobe s invaliditetom.

Tko može biti uključen u mjere profesionalne rehabilitacije?

Korisnik/osoba s invaliditetom (kod koje je na temelju ljestvice utvrđen stupanj prepreka i poteškoća pri zapošljavanju od 2 do 4, a utvrđen joj je status osobe s invaliditetom) može biti uključena u mjere profesionalne rehabilitacije ako ispunjava sljedeće uvjete:

- ima navršenih 15 godina života;
- ima završeno obvezno obrazovanje;
- prošla je osnovnu rehabilitaciju;
- potvrđena joj je preostala radna sposobnost.

Profesionalna rehabilitacija obuhvaća mjere i aktivnosti odnosno usluge koje se izvode s ciljem da se osobu s invaliditetom osposobi za prikladan posao, da se ista zaposli odnosno zadrži posao i u njemu napreduje te da se profesionalno razvija.

Poticaje pri zapošljavanju osoba s invaliditetom poslodavac može ostvariti za osobe s invaliditetom koje su upisane u očevidnik zaposlenih osoba s invaliditetom, a koje se ubrajaju u kvotu zaposlenih osoba s invaliditetom koji vodi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje na temelju prijave poslodavca, sukladno odredbama Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom (NN, 44/14. i 97/14.).

Postojeći poticaji za zapošljavanje osoba s invaliditetom su:

A. Subvencija plaće osobe s invaliditetom

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, osoba s invaliditetom koja se samozapošljava te integrativna radionica i zaštitna radionica mogu ostvariti pravo na subvenciju plaće zaposlenih osoba s invaliditetom ako se nalazom i mišljenjem centra za profesionalnu rehabilitaciju utvrdi da, unatoč prilagodbi radnog mjesta i pružanju odgovarajućih usluga stručne podrške, osoba s invaliditetom ne može postići one rezultate u obavljanju radnih zadataka koje bi na istom radnom mjestu postigao prosječni radnik bez invaliditeta. Osnovica za izračun subvencije plaće je minimalna plaća utvrđena posebnim propisom. Procjena radne učinkovitosti radi ostvarivanja prava na subvenciju plaće zaposlene osobe s invaliditetom ne može se tražiti prije isteka tri mjeseca od dana zapošljavanja.

Zahtjev za subvenciju plaće podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

B. Sufinanciranje troškova obrazovanja

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, osoba s invaliditetom koja se samozapošljava te integrativna radionica mogu ostvariti pravo na sufinanciranje troškova obrazovanja osoba s invaliditetom za programe osposobljavanja i usavršavanja kojima se stječu nova znanja, vještine i sposobnosti potrebne za rad ili praćenje i uporabu novih tehnologija i suvremene organizacije rada. Poslodavac može koristiti ovaj poticaj za određenog radnika jednom u 24 mjeseca. Zavod sufinancira troškove obrazovanja koji traju najduže 6 mjeseci, a iznimno do 12 mjeseci uz prethodno odobrenje Zavoda na temelju obrazloženog zahtjeva, i to 60 % iznosa troškova obrazovanja.

Poslodavac nema pravo na sufinanciranje troškova obrazovanja za programe obrazovanja koji su završeni ili su u tijeku u trenutku podnošenja zahtjeva.

Zahtjev za sufinanciranje troškova obrazovanja podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

C. Sufinanciranje troškova za prilagodbu radnog mjesta – arhitektonska prilagodba

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, odnosno osoba s invaliditetom koja se samozapošljava, a kojoj je zbog vrste i težine invaliditeta potrebno prilagoditi radno mjesto u smislu uklanjanja arhitektonskih barijera, može ostvariti pravo na sufinanciranje troškova razumne prilagodbe radnog mjesta za tu osobu.

Prilagodba radnog mjesta odnosi se na prilagodbu radnog prostora koji je već u funkciji obavljanja djelatnosti poslodavca.

Trošak prilagodbe radnog mjesta nadoknađuje se u visini stvarnih troškova prilagodbe, ali najviše do 40 osnovica za jednu osobu s invaliditetom.

Zahtjev za sufinanciranje troškova prilagodbe radnog mjesta podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

D. Sufinanciranje troškova za prilagodbu uvjeta rada – tehnička prilagodba

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, odnosno osoba s invaliditetom koja se samozapošljava te integrativna radionica, može ostvariti pravo na sufinanciranje troškova razumne prilagodbe uvjeta rada za zaposlenu osobu s invaliditetom ako joj je radi vrste i težine invaliditeta potrebno tehničkom opremom prilagoditi radno mjesto. Prilagodba uvjeta rada ne odnosi se na opremanje radnog mjesta koje je potrebno za obavljanje djelatnosti poslodavca, već isključivo na prilagodbu uvjeta rada u odnosu na vrstu i težinu invaliditeta zaposlene osobe s invaliditetom na konkretnom radnom mjestu. Trošak prilagodbe uvjeta rada nadoknađuje se u visini stvarnih troškova prilagodbe, ali najviše do 40 osnovica za jednu osobu s invaliditetom. Zahtjev za sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

E. Sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena kupnji strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, odnosno osoba s invaliditetom koja se samozapošljava te integrativna radionica i zaštitna radionica koja je korisnik namjenskog kredita za kupnju strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom može ostvariti pravo na sufinanciranje kamata najviše do 70% ugovorene kamatne stope sukladno ugovoru o kreditu s poslovnim bankom.

Zahtjev za sufinanciranje kamata podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

F. Financiranje troškova stručne podrške

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, odnosno osoba s invaliditetom koja se samozapošljava, može ostvariti pravo na financiranje troškova stručne podrške za zaposlenu osobu s invaliditetom ako je nalazom i mišljenjem centra utvrđena potreba stručne podrške, a prema planu individualne podrške koji je sastavni dio nalaza i mišljenja i kojim je utvrđeno trajanje, oblik, vrsta i broj sati stručne podrške.

Trošak stručne podrške Zavod financira mjesečno, temeljem izvješća o izvršenoj satnici, na način da uslugu stručne podrške plaća izravno centru za profesionalnu rehabilitaciju s kojim poslodavac ima sklopljen ugovor o pružanju te usluge. Obrazac o izvršenju mjesečne satnice propisuje Zavod, a potpisuju ga centar i poslodavac.

Zahtjev za financiranje troškova stručne podrške podnosi se na obrascu koji propisuje Zavod u kojem je navedena i ostala potrebna dokumentacija za ostvarivanje prava na ovaj poticaj.

G. Posebna sredstva za programe inovativnog zapošljavanja

Zavod može, ako ima osigurana sredstva, raspisati javni natječaj za dodjelu sredstava za programe inovativnoga zapošljavanja poslodavcima koji zapošljavaju osobe s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, odnosno osobama s invaliditetom koje se samozapošljavaju.

H. Posebna sredstva za otvaranje novih radnih mjesta i održavanje zaposlenosti u integrativnim radionicama i zaštitnim radionicama

Zavod može, ako ima osigurana sredstva, raspisati javni natječaj za dodjelu sredstava za otvaranje novih radnih mjesta i održavanje zaposlenosti u integrativnim i zaštitnim radionicama.

Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom na otvorenom tržištu rada te osoba s invaliditetom koja se samozapošljava može ostvariti sljedeće poticaje:

1. subvenciju plaće osobe s invaliditetom;
2. sufinanciranje troškova obrazovanja osobe s invaliditetom;
3. sufinanciranje troškova prilagodbe mjesta rada osobe s invaliditetom;
4. sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada za osobu s invaliditetom;
5. sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom;
6. sufinanciranje troškova stručne podrške;
7. posebna sredstva za inovativne programe zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Integrativna radionica može ostvariti sljedeće poticaje:

1. subvenciju plaće osobe s invaliditetom;
2. sufinanciranje troškova obrazovanja osobe s invaliditetom;
3. sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada za osobu s invaliditetom;

4. sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom;
5. posebna sredstva za razvoj novih tehnologija i poslovnih procesa u cilju zapošljavanja i održavanja zaposlenosti u zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama.

Zaštitna radionica može ostvariti sljedeće poticaje:

1. subvenciju plaće osobe s invaliditetom;
2. sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom;
3. posebna sredstva za razvoj novih tehnologija i poslovnih procesa u cilju zapošljavanja i održavanja zaposlenosti u zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama.

Za dodatne informacije i načine ostvarenja poticaja možete se izravno obratiti u:

Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Hebrangova 4, 10000 Zagreb
tel: (01) 60 40 495
fax: (01) 61 84 994, (01) 60 40 736

X. Pravo na povećani osobni odbitak kao olakšicu pri porezu na dohodak

Zakonom o porezu na dohodak (NN, 177/04., 73/08., 80/10., 114/11., 22/12., 144/12., 43U/13., 120/13., 125/13., 148/13., 83/14. i 143/14.) i Pravilnikom donesenim na temelju Zakona, porezni obveznik ima pravo da mu se ukupan iznos ostvarenog dohotka umanjuje za osnovni osobni odbitak u visini 2.600,00 kuna i to za svaki mjesec poreznog razdoblja za koji se utvrđuje porez. Osnovicu odbitka određuje Vlada RH.

Porezni obveznici mogu uvećati osobni odbitak ako zadovoljavaju kriterije utvrđene zakonom.

Pravo na povećani osobni odbitak (neoporezivi dio dohotka) imaju osobe s invaliditetom kao olakšicu pri porezu na dohodak u visini dodatnog odbitka za faktor 1. Osobama s invaliditetom u smislu ovoga Zakona smatraju se fizičke osobe – porezni obveznik i/ili uzdržavani članovi njegove uže obitelji i uzdržavana djeca kojima je rješenjem donesenim prema propisima o mirovinskom osiguranju, zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, socijalnoj skrbi, odgoju i obrazovanju te prema drugim posebnim propisima utvrđena invalidnost ili tjelesno oštećenje (čl. 36. st. 2 toč.4.). Navedeni osobni odbitak, sukladno trenutno određenoj zakonskoj osnovici, iznosi 5.200,00 kuna.

Ostale povlastice nisu uključene u popis, zbog toga što podliježu čestim promjenama i nisu zajamčene zakonskim propisima. Za više informacija pogledajte na ažuriranu web stranicu Saveza - www.savez-slijepih.hr

DOBRO JE ZNATI

Porezni obveznik može koristiti uvećanje osobnog odbitka po osnovi vjerodostojnih isprava i dokaza o plaćanju koji glase na njegovo ime, odnosno kako bi se ostvarilo ovo pravo potrebno je uz poreznu prijavu priložiti i dokaz o tjelesnom oštećenju.

MOGUĆNOSTI ZA SLIJEPE OSOBE

11

Karmen Nenadić, prof. def.

11.1 Hrvatski savez slijepih

11.2 Temeljne udruge Hrvatskog saveza slijepih

11.3 Edukacijsko-rehabilitacijski kamp slijepih Premantura

11.4 Hrvatska Zaklada za školovanje slijepih „Marko Brkić“

11.5 Tiflotehna d.o.o., za proizvodnju, trgovinu i usluge

11.6 Institucije koje se bave obrazovanjem slijepih

11.7 Udruge i institucije s kojima suraduje Hrvatski savez slijepih

Informiranost je jedna je od pretpostavki ostvarivanja svih mogućnosti koje slijepe osobe imaju. Kako bi se što lakše prikupile potrebne informacije i iskustva drugih, preporučuje se učlaniti u jednu od temeljnih udruga slijepih osoba koje su učlanjene u Hrvatski savez slijepih.

Hrvatski savez slijepih osoba krovna je udruga koja udružuje županijske i gradske udruge slijepih.

11.1 HRVATSKI SAVEZ SLIJEPIH

U Statutu Hrvatskog saveza slijepih (HSS) pojašnjeno je da je HSS nacionalna udruga slijepih, gdje su slijepi osobe opredijeljene da aktivno sudjeluju i preuzmu dio odgovornosti u stvaranju preduvjeta za ravnopravno uključivanje u život zajednice, udružuju se u županijske udruge slijepih i gradske udruge slijepih sa svrhom ostvarivanja svojih prava, zadovoljavanja specifičnih potreba te uspostavljanja i unapređivanja zaštite i skrbi za slijepi u svim područjima života. Hrvatski savez slijepih svojim aktivnostima ima za cilj promicati antidiskriminaciju i jednake mogućnosti koje pridonose afirmaciji slijepih osoba u Republici Hrvatskoj.

Članstvo u Hrvatskom savezu slijepih

Tko može biti član Hrvatskog saveza slijepih?

Članovi HSS-a mogu biti samo pravne osobe, tj. udruge, udruženja, društva, organizacije slijepih.

Fizičke osobe mogu biti samo članovi ranije navedenih pravnih osoba prema njihovom mjestu prebivališta.

Slika 192.

Tko može biti član Udruge slijepih?

Član udruge slijepih može biti državljanin RH, samo slijepa osoba, što je određeno važećom definicijom sljepoće.

Slika 190 i 191. Hrvatski savez slijepih

Hrvatski savez slijepih

Draškovićeva 80/I, p.p. 736,
10000 Zagreb
tel: 01/48 12 501, fax: 01/48 12 507
Besplatni info telefon 0800 666 665
od 9 do 12 sati
e-mail: hrvatski@savez-slijepih.hr
web: www.savez-slijepih.hr

Facebook: <https://hr-hr.facebook.com/.../Hrvatski-savez-slijepih/>

i Twitter:

<https://twitter.com/Hrvatskisavezsl>

MB: 3271617

OIB: 49466521634

IBAN: HR9323600001101264528

ADMINISTRACIJA

(ponedjeljak – petak: 8-16h)

tel: 01/48 12 501

Tajnik: Ivica Robić, dipl. oec.

e-mail: robic@savez-slijepih.hr

Administrator: Mara Tubić

e-mail: mara@savez-slijepih.hr

PROGRAMSKI POSLOVI

(ponedjeljak – petak: 8-16h)

Područje defektologije

Karmen Nenadić, prof. def.

tel. 01/ 48 11 232,

e-mail: karmen@savez-slijepih.hr

Područje socijalnog rada

Lovorka Horvačić, dipl. soc. radnik

tel. 01/48 11 232,

e-mail: lovorka@savez-slijepih.hr

Područje psihologije

Ana Vrbanić, prof. psih.

tel: 01/48 11 233,

e-mail: ana@savez-slijepih.hr

Područje pravne službe

Andreja Veljača, dipl. iur.

tel: 01/48 11 233,

e-mail: andreja@savez-slijepih.hr

Područje elektroničkih pomagala

Tomislav Juzbašić

tel. 01/4921-567,

e-mail: tomlav@savez-slijepih.hr

OČNA PROTETIKA

(ponedjeljak – petak: 8-12)

Vinka Hrgovčić-Cvetko, prof.def.

tel: 01/48 12 505,

e-mail: vinka@savez-slijepih.hr

RAČUNOVODSTVO

(ponedjeljak – petak: 8-16)

Dolores Mušija, dipl.oec.

tel: 01/ 48 11 231,

e-mail: dolores@savez-slijepih.hr

EKONOMAT

(ponedjeljak, utorak, srijeda i petak
8-16 h, četvrtak 10-18 h)

Mladen Menićanin

tel: 01/ 48 12 503,

e-mail: mladen@savez-slijepih.hr

Servis pomagala

(ponedjeljak – petak: 8-16)

Vladimir Pavlić

tel: 01/48 12 503

Upravitelj zgrade

(ponedjeljak – petak: 8-16)

Marijan Komuš

tel: 01/ 48 12 503

Kako bi informirao članstvo i zainteresirane osobe o radu Saveza, udruga slijepih i ostalim relevantnim informacijama za slijepe, Savez izdaje dva časopisa:

1. HSS - Info – mjesečnik – godišnja pretplata 20 kuna za izdanje na CD-u ili elektroničkom poštom. Također se može čitati i na web stranici Saveza. www.savez-slijepih.hr

2. Riječ slijepih – dvomjesečnik – godišnja pretplata 50 kuna za izdanje na CD-u ili brajici. Također se može čitati i na web stranici Saveza. www.savez-slijepih.hr

11.2 TEMELJNE UDRUGE HRVATSKOG SAVEZA SLIJEPIH

Slijepce osobe upućene su na učlanjivanje u županijske i gradske udruge slijepih. Županijske i gradske udruge slijepih temeljne su udruge Hrvatskog saveza slijepih, a brinu se za članstvo i organiziraju planirane aktivnosti kroz različite oblike neposrednog rada, kao i druge aktivnosti usmjerene na afirmaciju i izjednačavanje mogućnosti slijepih.

Podaci o temeljnim udrugama Hrvatskog saveza slijepih:

1. Društvo slijepih i slabovidnih

Ličko-senjske županije

tel/fax: 053/77 16 40

Kralja Zvonimira 24/2, 53220 Otočac

e-mail: dss-lic-senj-zup@gs.t-com.hr

www.gospic.hr

2. Organizacija slijepih

Virovitičko-podravске županije

Tel/fax: 033/72 11 90

Trg bana Josipa Jelačića 9, 33000 Virovitica

e-mail: organizacija.slijepih@vt.t-com.hr

www.slijepi.org

3. Udruga slijepih Bjelovar

Tel/fax: 043/24 50 22,

Gundulićeva 1, 43000 Bjelovar, p.p.124

e-mail: ured@slijepi-bjelovar.com

www.slijepi-bjelovar.com

4. Udruga slijepih Brodsko-posavske županije

tel/fax: 035/44 80 57

Starčevićeva 58, 35000 Slavonski Brod

e-mail: udruga-slijepih-bpz@sb.htnet.hr

www.udruga-slijepih-bpz.hr

5. Udruga slijepih Daruvar

tel/fax: 043 331 022

P. Preradovića 26, 43500 Daruvar

e-mail: udruga.slijepih.daruvar@bj.t-com.hr

6. Udruga slijepih

Dubrovačko-neretvanske županije

tel/fax: 020/ 32 37 53

Marojice Kaboge 10, 20000 Dubrovnik

e-mail: udruga.slijepih.du@du.t-com.hr

www.usdnz.hr

7. Udruga slijepih grada Karlovca i

Karlovačke županije

tel: 047/41 26 16

Kralja Tomislava 9, 47000 Karlovac

e-mail: udruga@uska.hr

www.uska.hr

8. Udruga slijepih grada Kutine

tel/fax: 044 684 470

A. Šenoa 2, 44320 Kutina, p. p. 61

e-mail: udruga.slijepih.grad.kutine@

sk.t-com.hr

9. Udruga slijepih Istarske županije - Pula

tel: 052/54 34 94, fax: 052/54 31 28

Zadarska 40, 52100 Pula

e-mail: usiz@email.t-com.hr

www.usiz-pula.hr

10. Udruga slijepih Karlovačke županije

tel/fax : 047/61 42 42

Štrosmajerov trg 2, p.p 176, 47000

Karlovac

e-mail: udruga.slijepih@ka.t-com.hr

www.uskz.hr

11. Udruga slijepih

Koprivničko-križevačke županije

tel/fax: 048/62 50 58

Josipa Vargovića 2/I, 48000 Koprivnica

e-mail: info@uskz.hr

www.uskz.hr

12. Udruga slijepih

Krapinsko-zagorske županije

tel/fax: 049/37 18 28

Magistratska 12, 49000 Krapina

e-mail: udruga.slijepih@kr.t-com.hr

13. Udruga slijepih Međimurske županije

tel: 040/31 19 55, fax:040/31 02 12

Kralja Tomislava 34, 40000 Čakovec

e-mail: udruga-slijepih-medimurja@inet.hr

www.usm.hr

14. Udruga slijepih Našice

tel: 031 61 43 97

Trg I. Kršnjavija 5, 34500 Našice p.p.93

Utorak i četvrtak: 7-11

Uz razne programe namijenjene slijepima, Hrvatski savez slijepih, odnosno udruge članice, nude svojim članovima da, ovisno o interesima, aktivno provode slobodno vrijeme u aktivnostima kao što su pikado za slijepe, šah za slijepe, planinarenje, plivanje, kuglanje, zbornu pjevanje, radioamaterske aktivnosti, poetske večeri, izleti, dramska sekcija i dr.

- 15. Udruga slijepih Nova Gradiška**
tel/fax:035/36 29 69
Vladimira Nazora 8, 35400 Nova Gradiška
e-mail: udruga.slijepihng@gmail.com
- 16. Udruga slijepih Ogulin**
tel/fax: 047 52 21 04
J.J. Strossmayera 8, 47300 Ogulin, p. p. 80
e-mail: udruga.slijepih.ogulin@gmail.com
- 17. Udruga slijepih Osječko-baranjske županije**
tel/fax: 031/37 30 10,
Svete Ane 55, 31000 Osijek
e-mail: udruga.slijepih.osijek@gmail.com
www.udruga-slijepih-osijek.hr
- 18. Udruga slijepih Pakrac - Lipik**
tel/fax: 034/ 41 20 68
Braće Radića 13, 34550 Pakrac
e-mail: udruga.slijepih.pakrac.lipik@gmail.com
www.udrugaslijepih-pl.hr
- 19. Udruga slijepih Požeško-slavonske županije**
tel/fax: 034/27 34 57
Sokolova 5, 34000 Požega
e-mail: udruga.slijepih.55@gmail.com
www.slijepi.hr
- 20. Udruga slijepih Primorsko-goranske županije**
tel: 051/33 60 90, fax: 051/33 79 05
Pavlinški trg 4, 51000 Rijeka
e-mail: uspgz@inet.hr
www.usr.hr
- 21. Udruga slijepih Sisačko-moslavačke županije – Sisak**
tel: 044/54 75 11; fax:044/ 54 44 66
Ivana Meštrovića 32, 44000 Sisak
e-mail: udruga-slijepih-sisak@sk.t-com.hr
www.udruga-slijepih.hr
- 22. Udruga slijepih Varaždinske županije – Varaždin**
tel/fax: 042/21 31 85
Trg slobode 10, p.p. 163, 42000 Varaždin
e-mail: udruga.slijepih.varazdin@vz.t-com.hr
www.usvz.hr
- 23. Udruga slijepih Vukovarsko-srijemske županije**
Tel/ fax: 032/33 20 95
Reljkovićevo 2, 32100 Vinkovci
e-mail: udruga-slijepih-vs@vk.t-com.hr
- 24. Udruga slijepih Zadarske županije**
tel/fax: 023/25 05 46
Poljana Požarišće 1, 23000 Zadar
e-mail: udruga.slijepih.zadarske.zupanije@zd.t-com.hr
www.uszz.hr
- 25. Udruga slijepih Zagreb**
tel: 01/48 11 123, fax: 01/48 11 124
Draškovićevo 80/3, 10000 Zagreb
e-mail: udruga.slijepih.zagreb@zg.t-com.hr
www.udruga-slijepih-zagreb.hr
- 26. Udruga slijepih Šibensko-kninske županije**
tel/fax: 022/21 67 73
Zadarska 4, 22000 Šibanik
e-mail: udruga.slijepih.sibenik@si.t-com.hr
- 27. Županijska udruga slijepih Split**
tel/fax: 021/48 36 55
Zagrebačka 17, 21000 Split
e-mail: split@udrugaslijepih.hr
www.udrugaslijepih.hr

11.3 EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKI KAMP SLIJEPIH PREMANTURA

Adresa objekta: Runke 17, Premantura, tel: 052 575 081 (u vrijeme sezone).

Hrvatski savez slijepih vlasnik je objekta u kojemu se s punim pansionom može smjestiti 70 osoba. Koristi ga za edukaciju, rehabilitaciju i odmor slijepih osoba, njihovih pratitelja i članova obitelji iz cijele zemlje i inozemstva. Objekt je zajedno s okolišnim prilagođen samostalnom korištenju slijepim osobama i osobama s drugom vrstom invaliditeta. Osim 26 dvokrevetnih soba s kupaonicom u glavnom objektu i 3 sobe u depadansi, ovaj objekt ima i restoran s kuhinjom, polivalentnu dvoranu, caffe bar s terasom i uređeni prostor oko objekta sa šetnicom, klupama i dječjim spravama, sve u zelenilu. Objekt ima i zasebno parkiralište. U blizini se nalazi prilagođena plaža za osobe s invaliditetom koja je u koncesiji Hrvatskog saveza slijepih.

Rad ovog Edukacijsko-rehabilitacijskog kampa za slijepce je fleksibilno organiziran te je moguće njegovo korištenje tijekom cijele godine.

Zainteresirani korisnici objekta mogu u slobodno vrijeme koristiti traku za trčanje, sobni bicikl, pikado za slijepce, društvene igre te pedalinu na prilagođenoj plaži za slijepce.

11.4 HRVATSKA ZAKLADA ZA ŠKOLOVANJE SLIJEPIH „MARKO BRKIĆ“

Adresa Zaklade:
Draškovićeve 80/I, 10 000 Zagreb
IBAN: HR3123600001101258466
tel: 01/481 1 233
e-mail: zaklada@savez-slijepih.hr
web: www.zaklada-markobrkcic.hr,
Facebook grupa:
Zaklada za školovanje slijepih Marko Brkić
Upraviteljica Zaklade: Andreja Veljača, dipl.iur

Hrvatsku Zakladu za školovanje slijepih „Marko Brkić“ osnovao je Hrvatski savez slijepih 2000. godine koristeći kao osnovni kapital donaciju gospodina Marka Brkića. Osnovna svrha Zaklade je potpora školovanju slijepih učenika i studenata Hrvatske, a od 2000. godine do danas podijeljeno im je preko dvije stotine godišnjih stipendija.

Slika 194.

Slika 193.

Aktivnosti koje Zaklada u suradnji s Hrvatskim savezom slijepih, udrugama slijepih i svim institucijama koje surađuju ili skrbe o slijepim osobama provodi su:

- svekolika pomoć slijepim učenicima i studentima;
- podizanje kvalitete njihova života;
- poticanje na rad i učenje;
- potpora u nabavi tiflotehničkih pomagala;
- podizanje svijesti o potrebi školovanja slijepih učenika i studenata za njihov daljnji život;
- podizanje razine društvene svijesti;
- uklanjanje predrasuda i potpuna integracija slijepih mladih osoba u zajednicu.

Zaklada nastoji ukloniti prepreke i stvoriti uvjete za najbrži mogući razvoj i ostvarenje potencijala mladih slijepih osoba, promiče njihovo pravo na osobni integritet, kao i kontinuirano poboljšanje uvjeta obrazovanja te djeluje tako da u najmanjoj mogućoj mjeri osjete posljedice invaliditeta.

11.5 TIFLOTEHNA d.o.o., ZA PROIZVODNJU, TRGOVINU I USLUGE

Adresa objekta:

Draškovićeve 80/I, 10000 Zagreb

tel: 01/48 11 231

e-mail: tiflotehna@tiflotehna.hr

web: www.tiflotehna.hr

OIB: 66233067989 / MB: 2747863

IBAN: HR56 2340 0091 1104 7064 4

Uplate iz inozemstva:

SWIFT (BIC): PBZGHR2X;

Direktor: Ivan Bjelčić, dipl.oec.

Tiflotehna d.o.o. je tvrtka osnovana s ciljem provođenja programa podrške osobama oštećenog vida.

11.6 INSTITUCIJE KOJE SE BAVE OBRAZOVANJEM SLIJEPIH

U Hrvatskoj se obrazovanjem i rehabilitacijom slijepih u redovnim i specijalnim uvjetima školstva bave:

1. Centar za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek" Zagreb

Kušlanova 59a
tel: 01/2305 054
e-mail: ured@centar-vinko-bek-zg.skole.hr
web: www.centar-vinko-bek-zg.skole.hr

Centar za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek" - Zagreb ustanova je za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju slijepce i slabovidne djece, mladeži i odraslih.

Osnovan je 1895. na inicijativu Vinka Beka, našeg prvog tiflopedagoga. U ono vrijeme bila je to jedina ustanova za obrazovanje slijepih u ovom dijelu Europe.

Danas je Centar ustanova socijalne skrbi u kojoj se osobe oštećena vida rehabilitiraju po specifičnim programima, a školuju se po programima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. "Vinko Bek" je ujedno resursni centar za cijelu Hrvatsku.

Ravnatelj Centra

Diana Kralj,
tel: 01/2382 242
e-mail: diana.kralj@skole.hr

Voditelj Odjela srednjoškolskog obrazovanja

Damir Štefotić
tel: 01/2382 200
e-mail: damir.stefotic@skole.hr

Voditeljica odgoja i psihosocijalne rehabilitacije mladeži

Gordana Sudec
tel: 01/2382 250, 2382 246
e-mail: gordana.sudec@skole.hr

Voditeljica Odjela za odrasle

Vilma Bilopavlović
tel: 01/2382 230
e-mail: vilma.bilopavlovic@skole.hr

Slika 195., 196. i 197.

Voditeljica Odjela za integraciju

Ivana Rotim
tel: 01/2382 220
e-mail: ivana.rotim1@skole.hr

Voditeljica Osnovne škole

Ivana Šalković
tel: 01/4821 660, 4821 661, 4821 969
e-mail: ivana.salkovic1@skole.hr

Rana intervencija i procjena vida

Lokacija : Nazorova 53, 10000 Zagreb
tel: 01/2382 224

2. Centar za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ Osijek

Srednja škola , Drinska 12b
tel: 031/201 850

11.7 UDRUGE I INSTITUCIJE S KOJIMA SURADUJE HRVATSKI SAVEZ SLIJEPIH

U Hrvatskoj postoje udruge i institucije koje pružaju slijepima neke specifične usluge. To su:

Hrvatska knjižnica za slijepe

Šenoina 34, pp.231, 10000 Zagreb,
Radno vrijeme: ponedjeljak i četvrtak: 8-18 sati
utorak, srijeda i petak: 8-16 sati
tel: 01/01 6444 044
e-mail: cl.blind@zg.t-com.hr
web: www.hkzasl.hr

Prva knjižnica za slijepe osnovana je 1965. godine u Hrvatskom savezu slijepih. Samostalna javna ustanova nazvana Hrvatska knjižnica za slijepe djeluje od 2000. godine, a osnovali su je Vlada RH i Hrvatski savez slijepih.

Za obavljanje poslova iz djelokruga rada Knjižnice ustrojene su sljedeće ustrojbene jedinice:

1. Knjižnica
2. Studiji za snimanje zvučnih izdanja s kopirnicom
3. Brajlična tiskara s knjigovežnicom.

Knjižni fond Hrvatske knjižnice za slijepe čine knjige na brajici (2150 naslova) i zvučne knjige na CD-ima (2520 naslova).

Knjige se posuđuju na nekoliko načina:

- korisnici sami dolaze u knjižnicu;
- knjige se dostavljaju automobilom na telefonski poziv;
- knjige se šalju poštom, bez naplate poštarine, preporučeno.

Članarina za knjižnicu iznosi 50,00 kuna.

Učenici i studenti oslobođeni su plaćanja članarine.

Korisnici knjižnice mogu biti slijepe i slabovidne osobe, kao i svi oni koji se iz nekog razloga ne mogu koristiti standardnim tiskom.

Knjižnica je također izdavač niza časopisa i to:

Zvučnih:

CQ RADIOAMATER (dvomjesečnik);
godišnja pretplata: 50,00 kn
IZBOR (dvojednik);
godišnja pretplata: 70,00 kn
SVETA LUCIJA (mjesečnik);
godišnja pretplata: 50,00 kn
ZBIVANJA (mjesečnik);
godišnja pretplata: 50,00 kn
ZNANOST I UMJETNOST (mjesečnik);
godišnja pretplata: 50,00 kn
ŽENA (dvomjesečnik);
godišnja pretplata: 50,00 kn

Na brajici:

MLADOST (dvomjesečnik);
godišnja pretplata 40,00 kn
ŠAH (dvomjesečnik);
godišnja pretplata: 40,00 kn
ŽENA (mjesečnik);
godišnja pretplata: 40,00 kn

E-mailom:

FORA (dvomjesečnik);
godišnja pretplata: 20,00 kn

Tiflološki muzej

Draškovićeve 80/II, 10000 Zagreb

Tel: 01/ 4811 102

Fax: 01/ 4835 218

e-mail: info@tifloloskimuzej.hr

web: www.tifloloskimuzej.hr

Muzej je otvoren:

ponedjeljak, utorak, srijeda, petak: 10 - 17 sati

četvrtak: 10 - 20 sati

Jedan je od rijetkih specijalnih muzeja u Europi koji se bavi problematikom osoba s invaliditetom, poglavito osoba oštećena vida.

Dramski studio slijepih i slabovidnih „Novi život“

Šenoina 32, 10000 Zagreb

tel: 01/ 4812 066, 4812-055

fax: 01/ 4840 091

Kontakt osoba: Vojin Perić

Tajništvo: Marina Čurić

e-mail: teatar-slijepih@zg.t-com.hr

web: www.novizivot.hr

Kazalište slijepih i slabovidnih „Novi život“ započelo je svoj umjetnički put daleke 1948. godine, a do danas su se njegovi članovi naklonili publici preko 3200 puta. Od samog početka sa slijepim i slabovidnim glumcima rade kazališni profesionalci, a kao plod te suradnje dogodio se umjetnički upliv u profesionalne kazališne vode.

Hrvatski sportski savez slijepih

Draškovićeve 80

tel/ fax: 01/4812-506

e-mail: hsss@zg.t-com.hr, hsss@hsss-cbsa.hr

web: www.hsss-cbsa.hr

Kontakt osoba: Ruža Markešić

Predsjednik: Duško Petrović

Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet

Trg bana Jelačića 3/I, 10000 Zagreb

tel: 01/4816-155

e-mail: udruga@psivodici.hr

web: www.psvodici.hr

Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba

Domagojeva 27, 10000 Zagreb

tel: 01/3778-238, 099 55 66 50

fax: 01/3906-145

e-mail: udruga@uuosso.hr

web: www.uuosso.hr

„MALI DOM“ - dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži

Dnevni centar za radnu terapiju i rehabilitaciju djece s oštećenjima vida i dodatnim tegobama u razvoju.

Baštijanova 1D, 10000 Zagreb

tel: 01/6521 096, 3746 500

e-mail: mailto:malidom@malidom.hr

web: www.malidom.hr

Centar za rehabilitaciju „SILVER“

Štefanovec 34, 10000 Zagreb

Tel: 01 / 2394 451

Fax: 01 / 2394 465

web: www.czrs.hr

Udruga roditelja „Oko“

Crvenog križa 6, 10000 Zagreb

mob: 098/ 69 69 39

e-mail: udruga.oko@gmail.com

web: www.udruga-okoo.hr

Slika 198. i 199.

Moje iskustvo sljepoće

Mladen Smud

Od rođenja nailazimo na nova stanja i situacije. Nastojimo ih upoznati za bolja snalaženja u životu. Razni su načini naših odnosa prema novom i nepoznatom. Kreću se od izbjegavanja, preko otpora, do prihvata.

U domeni nama znanih naših moći putovi su razni. Ima ih predvidljivih, ali i onih s nenadanim oštrim okukama. Takvi su nam životi.

Zahvaljujem Bogu i precima što sam osoba koja teži viđenju s razumijevanjem. Ta osobina me vodi smirenijem promatranju, pa i vlastitih problema. Takav pristup obogaćuje mi iskustva, a tako često jasnije vidim put i situacije na njemu.

Dijabetes mi je bio životna predispozicija, ali tome nisam pridavao naročitu pozornost. Majka i ujak su napustili život uslijed posljedica dijabetesa. Kod oboje je stradao i vid.

Vid mi je bio super do prije osam godina. Do tada sam već dvadeset godina bio registrirani dijabetičar na tabletama. Malo sam se po tome zapustio. Zatamnili su mi se iznenada veći dijelovi vidnoga polja. Znao sam da su prsnule neke kapilare u očima. Tako to dijabetes radi. Ostatak vida mi je ipak dopuštao samostalno kretanje.

Bilo mi je jasno da moram postaviti ozbiljniji odnos prema dijabetesu. Trebao sam to i ranije, pa se vjerojatno ne bi tako desilo. Sam sam tražio prebacivanje na terapiju inzulinom. Laserom su mi, koliko-toliko, sanirane kapilare u očima, a krv u očima je organizam počistio. Ostala je kao lagana magla.

Stanje kapilara nije bilo dobro, pa je uslijedilo još nekoliko laserskih zahvata, a na lijevom oku i dva klasična kirurška. Konačni ishod na lijevom oku je bio potpuno sljepilo. Desno se, hvala Bogu, još nekako drži. Vrlo maglovit vid, kod kojega mi rade samo dijelovi vidnoga polja, trenutačno mi je vidno stanje. Poštivanje inzulinske terapije i način prehrane su mi među najvažnijim čimbenicima očuvanja ostatka vida.

Ljude već dulje vidom ne prepoznajem, osim u grubo s pretpostavkama i dodatnim informacijama. Vid je bio dominantno osjetilo pa sada jasnije doživljam i druge vidove percepcije života. Neke od njih sam čak potpuno zanemario i životarili su na nivou potisnutog instinkta. Nekako sada više i bolje upoznajem sebe, a na taj način jasnije vidim svijet i život. Zar je trebalo 'sljepilo' da jasnije vidim?

Učlanio sam se u 'Udrugu slijepih Zagreb' znajući da je to mjesto gdje mogu puno o sljepoći naučiti. Razna predavanja namijenjena osobama oštećena vida nude mnogo korisnih savjeta, a i mi članovi Udruge izmjenjujemo tu osobna iskustva. Česta su predavanja s temama psihološke pomoći, a i razne radionice namijenjene slijepima i slabovidnima.

Od vremena dobrog vida slijedim vjeru u spoznaju prostora u kojem se nalazim. Prilagođavam se. Uz magloviti vid samo jednoga oka osjećam da dobro vidim. Ne prepoznajem vidom ljude, ali vidim da netko jest. Brzo se nekim detaljem otkrije. Svatko ima svoje posebnosti, pa čak u područjima za koja ranije nisam znao da postoje. Spontanost sve više postaje način življenja.

I kada se upitam, jesam li trebao gubiti vid da bi vidio meni novu širinu života jasan odgovor vidim. Da, jer to je moj život, put koji mi je darovan. Ta zar nije put nešto čime se krećem; nešto što me vodi; nešto ispred mene; nešto što me vodi spoznaji sebe...

A sljepoća? Dar od Boga da budem to što jesam. Nisam sam. Tu je uvijek Istina moja, a i vi, dragi moji koji ne vidite, da bi vidjeli. Tu su i naše sestre i braća koji vide, pa i oni, među njima, koji ne vide da ne vide.

Slijepa osoba ima problema, ali i neke prednosti. Svi zajedno, poštujući jedni druge, možemo kvalitetnije i sretnije živjeti.

Moje iskustvo sljepoće

Željko Devčić

Izgubio sam vid. Što i kako dalje?

Najprije se moram vratiti u moju obiteljsku pra povijest.

Vjerovali ili ne, ja sam praukun „Ivice i Marice“. Što, ne vjerujete? Pradjedu je ime bilo Ivan, a prabaki Marija. Evo, to što sam uvijek spreman za šalu, najviše mi je pomoglo u prolasku kroz krizu prilikom gubitka vida.

Pradjed i prabaka su imali 4 sina i 3 kćeri i nijedno od djece nije imalo baš nikakvih problema s vidom ili sluhom (zanemarit ću staračku dalekovidnost).

Moja majka je rođena po Duhu svetom (nije nikad saznala tko joj je otac).

E, tu po mom mišljenju počinju problemi s vidom (a moguće i sa sluhom) za moju majku i mene. Naime, ja mislim da je taj muškarac unio genetske ‘nečistoće’ u naš život.(?)

Majka je od djetinjstva imala problema s vidom i sluhom (u mladosti je nosila naočale sa staklima –8, a kako bi bolje čula, imala je slušni aparat).

Poslije moje majke baka je rodila još dva sina i tri kćeri i nijedno od njih, kao ni njihova djeca nisu imali problema s vidom ili sluhom.

Dalje bih nastavio s povijesti (mojom).

Kao i majka, rođen sam izvan braka (Ne, to nije tradicija moje obitelji), ali poznao sam oca, kao i njegovu obitelj i ni kod ijednog člana nisam zapazio nikakve nedostatke s vidom ili sluhom, tako da tu prestaju moje sumnje u nasljedne gene.

Moji prvi problemi s vidom su počeli na početku mog radnog vijeka, oko dvadesete godine. Tijekom radnog staža radio sam svakojake poslove, kao elektro-zavarivač (oko godinu dana) i bravar, iako sam završio za električara. Poslije sam nastavio u svojoj struci, ali na radnim mjestima bilo je i buke iznad 115 dB, prašine, propuha, temperatura i do +65 °C. Mislim da je sve to imalo posljedica na moj sluh, a posebno vid, koji je slabio, ali ne tako jako da bi me to brinulo. Za poboljšanje vida nosio sam naočale s cilindrima -1,25 i 1,75.

Sve je to trajalo dok se majka priroda nije sjetila svog ljubimca, pa mi je za 57. rođendan (2006. godine) darovala potpuni gubitak vida na jedno oko, a poslije godinu dana i na drugo. Sve je išlo vrlo brzo. Tog ljeta sam zamijetio da mi je pri pogledu na desno oko slika u vidnom polju puna crnih točaka (činilo mi se da ih je na stotine), da bi se poslije otprilike 3-4 mjeseca otkinuo komad mrežnice koji je plutao u staklovini.

Tada sam hitno otišao u Zagreb na specijalistički pregled, poslije 5 dana bio sam operiran radi ablacije i tu je bio kraj funkcije tog oka.

Gubitak vida na jedno oko malo me uzdrmalo, ali glavu gore. Ostalo je još jedno, za koje sam istog trena primijetio koliko je slabo, jer se na njemu već navukla mreža.

Nije prošlo ni 6 mjeseci od posljednje operacije, već sam ponovno bio na stolu zbog ‘rutinske operacije mreže’. Prije operacije sam zamijetio da mi u staklovini pluta neka nečistoća i zamolio profesora koji me operirao, da usput izvadi i tu nečistoću, što on, naravno, nije učinio.

Oporavak u bolnici bio je u redu, ali samo dva dana nakon sam došao kući, počeli su problemi. Došlo je do sepse u oku i ponovno sam završio u bolnici. Nakon oporavka, dogovorio sam da mi odstrane i onu nečistoću iz oka, tako da sam opet bio na stolu. Poslije te operacije počeli su stvarni problemi za mene. Ukratko, došlo je do ablacije i na tom oku.

Još nekoliko neuspjelih operacija (jedna u Belgiji) i poslije 3 mjeseca ostao sam potpuno bez vida i na drugo oko.

Loši postupci

Nakon operacije ablacije, u oko se ubrizga silikonsko ulje i na šarenici se laserom buši rupa ‘na 6 sati’ (donji dio šarenice).

Moje je mišljenje (za koje me nitko nije pitao) da je to kod mene izazvalo sljepoću.

To mislim zato što je prilikom prve operacije odmah izveden taj postupak, a ostao sam

bez vida odmah nakon operacije, dok sam na drugom oku najprije imao silikonsko ulje u prelijevanja ulja u prednji dio oka, da bi liječnik prilikom stavljanja novog ulja, probušio rupu na 6 sati i već pogađate, u roku dva tjedna ostao sam bez vida.

Ovo niti jedan oftalmolog ne želi priznati zato što se operacije izvode rutinski (šablonski) za sve pacijente jednako umjesto da se svakom slučaju pristupi pojedinačno.

Poslije niza operacija u Zagrebu prijedlog liječničkog konzilija bio je da trebam ići na operaciju u Belgiju, ali...

Tu opet postoji kočnica koja se zove HZZO i koja će se pobrinuti da što duže čekate, po mogućnosti kad je već prekasno da se napravi bilo što korisno.

U toj ustanovi umjesto kvalificiranih liječnika o našem zdravlju uglavnom odlučuju pravnici.

A sada, o malo vedrijim temama.

Kad sam ostao u potpunom mraku, nisam se mogao odmah snaći. Mislim da svaka osoba koja se nađe iznenada u situaciji da ostane bez jednog (najvažnijeg) osjetila, bude u šoku. Tako je bilo i meni. Ne sjećam se više koliko je trajalo i kako sam se osjećao, ali moja uža obitelj, kao i neki od prijatelja koji me nisu zaboravili kažu da sam bio u dosta lošem psihičkom stanju.

Jedino čega se sjećam iz tog perioda jest to da sam 2 ili 3 puta legao u krevet i želio umrijeti (nisam uzimao ni hranu ni vodu po 72 sata). Ali čovjek nije stroj koji je moguće isključiti kad nije potreban, tako da sam se i ja postepeno pokrenuo.

Mislim da je u ovakvim situacijama potreban netko ili nešto što će vas umiriti. Ja sam nekoliko puta išao na razgovor sa psihijatrom (ženskim), ne zato što bi se osjećao ludim, nego čisto kao na razgovor s nekim tko ti je simpatičan i u čijem se društvu osjećaš opušteno. Preporučujem te razgovore, ali sami trebate odabrati osobu, kako vam ne bi bilo još gore.

Učlanio sam se u Udrugu slijepih u Sisku, učlanio se u Knjižnicu za slijepce i posudio brdo knjiga. To mi je tada bilo dovoljno, ali za kratko, jer sam u prvom, videćem dijelu života bio prilično aktivan, nisam više mogao mirno sjediti, morao sam raditi nešto novo.

Udruga mi je omogućila 5 sati učenja kretanja pomoću bijelog štapa uz pomoć stručne voditeljice (nije puno, ali vrlo dobro za samopouzdanje). Uz to, počeo sam se zanimati i za učenje brajice, za koju je učiteljica za kretanje rekla da neću moći bez tuđe pomoći. Izmislio sam svoj način učenja i dokazao sebi i drugima da je to moguće, štoviše preporučio bih svim osobama koje su kasnije ostale bez vida da nauče brajicu. Brajicu ne treba učiti za natjecanje u lijepom čitanju, nego za osobne potrebe kao što je: obilježavanje različitih stvari u kući, čitanje naziva lijekova, izrada tel. imenika, izrada kalendara i slično.

Na brajčnoj tablici ili na stroju za pisanje može se i crtati.

Moj novi slijepi prijatelj me naprosto udavio da moram naučiti raditi na računalu jer sam prije kao videći imao iskustva u tome. Od tada su prošle 3 godine i mogu reći da prilično dobro vladam ovom novom-starom vještinom. Ne znam što je dalje na redu, ali mislim da ću prihvatiti sve nove izazove. Pa tek mi je 65 godina.

Poruka svim slijepima i onima koji to nisu: kako biste prevladali probleme i teškoće, zaposlite mozak nekim korisnim aktivnostima i osjećat ćete se bolje.

Učite nove vještine, ali samo ako to stvarno želite.

Dakle, ako brajicu ne čitate baš najbolje, sami pišite slova s većim razmakom, da ih lakše pročitate jer to je potrebno samo vama.

Ako želite naučiti raditi na računalu, odaberite područje. Znači, ako se želite samo igrati, naučite samo to (kasnije kad vam dosadi igra, učit ćete dalje).

Ako pak želite raditi s drugim programima, kao što je Internet, program za pisanje dokumenata Word ili tablični kalkulator Excel, naučite samo taj dio.

I još nešto, razgovarajte s ljudima, nemojte biti sami, to će vas ubiti.

Literatura

Allport, G.W. (1954). The Nature of Prejudice. Addison Wesley Publishing Company.

Arambašić, L. (2005). Gubitak, tugovanje, podrška. Jastrebarsko: Naklada "Slap".

Arambašić, L. (ur.) (2000). Psihološke krizne intervencije: psihološka prva pomoć nakon kriznih događaja. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Barker, R. G.; Wright, B. A. et.al.(1953.). Adjustment to Physical Handicap and Illness: A Survey of the Social Psychology of Physique and Disability (Revised Edition). New York: Social Science Research Council.

Centar za rehabilitaciju Silver. (Pristupljeno na mrežnim stranicama. 22. 02. 2015. <http://czrs.hr/programi/pas-vodic/>)

Andres, J. E. (1979). Fear of Death and Attitudinal Dispositions Toward Physical Disability. Dissertation Abstracts International. University microfilm, No. 79-11,825

Pregrad, J. (ur.) (1996). Stres, trauma, oporavak. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Fajdetić, A. (2005). Povezanost stupnja usvojenosti u specifičnim programima rehabilitacije slijepih i profesionalne rehabilitacije invalida Domovinskog rata. Magistarski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Fajdetić, A. (2009). Brajica – pismo slijepih osoba, specifični rehabilitacijski program, osnovni obrazovni medij, komunikacijski medij ili kurikulum. U: Kovač, A. (ur.), Godišnjak Hrvatskog saveza slijepih. Zagreb: Hrvatski savez slijepih.

Fajdetić, A. (2010): Brajična komunikacijska kompetencija - razumijevanje sustava jednostavnih brajičnih znakova i njihova primjena u složenim brajičnim znakovima literarnog i matematičkog konteksta, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 46, 2.

Fajdetić, A. (2011). Osnove hrvatske brajice, Napredak, Zagreb, 1, 93-107.

Fajdetić, A. (2012). Oštećenja vida. U: Kiš-Glavaš L. (ur.). Studenti s invaliditetom: Opće smjernice. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

Fajdetić, A. (2012). Komplementarnost profesionalnih i pojedinih (specifičnih) kompetencija slijepih osoba. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 48, 2, 133-144.

Hebb, D. O. (1946). On the Nature of Fear. Psychological Review 53: 259-276.

Heider, F. (1944). Social Perception and Phenomenal Causality. Psychological Review 51: 358-374.

Herman, J. L. (1997). Trauma and recovery: The aftermath of violence from domestic abuse to political terror. The Perseus Books Group, New York.

Heslinga, H. (1979). Osposobljavanje slijepe djece za svakodnevni život. Zagreb: Savez slijepih Hrvatske.

Krznarić, I. (2002). Standardna i kompjuterska brajica, U: Brajica za 21. Stoljeće. Zagreb: Hrvatski savez slijepih i Hrvatski odbor za brajicu.

Livneh, H. (1980.). Disability and monstrosity: Further comments. Rehabilitation Literature, 41(11—12), 280-283.

Livneh, H. (1982). On the Origins of Negative Attitudes toward People with Disabilities. Rehabilitation Literature, 43, 338-347.

Long, R. G. (1995). Housing Design and Persons with Visual Impairment: Report of Focus-Group Discussions, Journal of Visual Impairment and Blindness, Jan/Feb. 1995.

Mahoney, R. (2014). Why Do We Fear the Blind? New York Times. www.nytimes.com/2014/01/05/opinion/sunday/why-do-we-fear-the-blind.html?_r=0

Mršić, V. (1995): Orijentacija i kretanje u Hrvatskoj, Zagreb: Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet.

Odluka o utvrđivanju visine mjesečne pristojbe koja se plaća Hrvatskoj radioteleviziji za 2012. godinu (NN 34/12 i 62/12) donesena temeljem Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji (NN 137/10)

Nenadić, K. (1999). Relaksacija kao pomoćna metoda peripatološkog programa Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (diplomski rad).

Nenadić, K., Fajdetić, A. (2011). The Croatian Association of the Blind in Supporting Braille in Everyday Living; World Congress Braille21 Innovations in Braille in the 21st Century, Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevinama osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti (NN 151/2005).

Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i Centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom, NN 44/14

- Pravilnik o postupku i načinu ostvarivanja prava za oslobađanje plaćanja godišnje naknade za upotrebu javnih cesta i cestarine, NN 136/11
- Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 44/14
- Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi drugih prava po posebnim propisima, NN 79/14
- Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala, NN 7/12, 14/12, 23/12, 25/12, 45/12, 69/12, 85/12, 92/12, 119/12, 147/12, 21/13, 38/13, 93/13., 119/13, 125/13, 129/13, 136/13, 141/13, 154/13, 11/14, 12/14, 22/14, 34/14, 45/14, 54/14 i 59/14
- Pravilnik o uvjetima i postupku stjecanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta, NN 25/09
- Pravilnik o znaku pristupačnosti, NN 78/08
- Pribanić, Lj. (2012).** Oštećenja sluha. U: Kiš-Glavaš, L. (ur.) *Studenti s invaliditetom: Opće značajke*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- Radovančić, B. (1995).** *Osnove rehabilitacije slušanja i govora*. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu i Savez organizacija osoba oštećena sluha Hrvatske.
- Rajn, J. (2011).** *Vizualni aspekti rane intervencije (oftalmološke komponente)*. U: Sever, A. (ur.) *Rana intervencija za djecu s oštećenjem vida*. Zagreb: Centar Vinko Bek.
- Runjić, T., Nikolić B., Bilić-Prcić, A. (2003).** Utjecaj rehabilitacije na svladavanje tehnike samostalnog kretanja kod slijepih invalida Domovinskog rata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 39, 1.
- Statut Hrvatskog saveza slijepih. (Pristupljeno: 22. 02. 2015. Na mrežnim stranicama <http://www.savez-slijepih.hr/hr/kategorija/statut-363/>)
- Svjetska zdravstvena organizacija (2015). Pristupljeno 28. 02. 2015. Na mrežnim stranicama <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>)
- Viderberg, Lloyd C., Kaarlela, Ruth (1972).** *Techniques for Eating, A Guide for Blind Person*, University of Michigan, U prijevodu «Ponašanje za stolom» Centra za odgoj i obrazovanje «Vinko Bek», Zagreb, 1996.)
- Virkes, S. (2004).** *Multimedijske komunikacije namijenjene slijepim osobama*. Pristupljeno 18.03.2015 na mrežnim stranicama <http://www.savez-slijepih.hr/hr/kategorija/multimedija-slijepe-448/>
- Virkes, D., Nenadić, K., Budiš V (2002.).** *Sonar as a device for unassisted mobility of the blind, Automation in Transportation.*
- Virkes, D., Nenadic, K., (2004).** *Positioning systems for mobility of the blind, overview and analysis, Electronics in Marine, 2004. Proceedings Elmar 2004. 46th International Symposium.*
- Virkes, D., Nenadić, K. (2010).** *Orthogonality of Sensory Cues in Navigation of Persons, ICEVI Balkan Conference, Zagreb, Croatia.*
- Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, NN 85/06, 150/08, 71/10
- Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, NN 85/14
- Zakon o listi tjelesnih oštećenja, NN 162/98
- Zakon o porezu na dohodak, NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13
- Zakon o radu, NN 93/14
- Zakon o socijalnoj skrbi, NN 157/13, 152/14
- Zakon o doplatku za djecu, NN 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11 i 112/12
- Zakon o stažu osiguranja s povećanim trajanjem, NN 71/99, 46/07, 41/08, 61/11
- Zakon o cestama, NN 84/11, 22/13, 54/13, 148/13 i 92/14
- Zakon o boravišnoj pristojbi NN 152/08, 59/09, 97/13, 158/13 i 30/14
- Zakon o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu, NN 97/00, 101/00
- Zakon o kretanju slijepice osobe uz pomoć psa vodiča, NN 81/98
- Zakon o gradnji, (NN 175/03 i NN 100/04)
- Zovko, G. (1994.):** *Peripatologija 1*. Zagreb: Školske novine.
- Zovko, G. (1998.):** *Peripatologija 2*. Zagreb: Školske novine.
- Quattrone, G. A.; Jones, E. E. (1980.).** *The perception of variability within in-groups and out-groups: Implications for the law of small numbers". Journal of personality and Social Psychology 38: pg. 141–52.*

Upitnik za samoprocjenu videćih asistenata

Nenadić, K., Fajdetić, A., Hrgović Cvetko, V. i Vrbanić, A. (2015)

Provjerite svoje odgovore.

Red. broj	Mišljenja i stavovi o slijepim osobama	Odgovor			
1	Slijepa osoba može samostalno rješavati poteškoće u svakodnevnom životu	da	ne	nisam siguran	ne znam
2	Slijepa osoba često mijenja videće asistente	da	ne	nisam siguran	ne znam
3	Slijepa osoba vodi psi vodiči	da	ne	nisam siguran	ne znam
4	Slijepa osoba ima šestouško čulo	da	ne	nisam siguran	ne znam
5	Slijepa osoba teško snalaze u novim prostorima	da	ne	nisam siguran	ne znam
6	Slijepa osoba potpisuje samo brajicom	da	ne	nisam siguran	ne znam
7	Slijepa osoba pokazuje više ustrajnosti nego ljudi koji vide	da	ne	nisam siguran	ne znam
8	Slijepa osoba ima iste osobine kao i ostali ljudi	da	ne	nisam siguran	ne znam
9	Slijepa osoba živi u mraku	da	ne	nisam siguran	ne znam
10	Slijepa osoba pokazuje razlike u sposobnostima kao i videći ljudi	da	ne	nisam siguran	ne znam
11	Slijepa osoba i nakon gubitka vida mogu biti profesionalno uspješne	da	ne	nisam siguran	ne znam
12	Slijepa osoba dobro se snalaze u komunikaciji s videćim osobama	da	ne	nisam siguran	ne znam
13	Slijepa žena su dobre domaćice	da	ne	nisam siguran	ne znam
14	Slijepa osoba mogu biti povrijeđene nekim osobnim pitanjima	da	ne	nisam siguran	ne znam
15	Slijepa osoba mogu biti samostalne u obavljanju svakodnevnih vještina	da	ne	nisam siguran	ne znam
17	Za slijepa je najprikladnije da uvijek imaju potporu videćeg asistenta	da	ne	nisam siguran	ne znam
16	Svaka slijepa osoba može pronaći hobi ili slobodnu aktivnost koja je veseli	da	ne	nisam siguran	ne znam
18	Slijepa je bolest i treba je liječiti	da	ne	nisam siguran	ne znam
19	Slijepa osoba vodi gurajući ih ispred sebe	da	ne	nisam siguran	ne znam
20	Slijepa osoba koji se ljuljaju imaju psihičkih problema	da	ne	nisam siguran	ne znam
21	Svaka slijepa osoba uvijek je ovisna o svojoj okolini	da	ne	nisam siguran	ne znam
23	Slijepa osoba mogu uspješno zaposliti i zadržati radno mjesto	da	ne	nisam siguran	ne znam
24	Slijepa osoba čuju bolje od osoba koje vide	da	ne	nisam siguran	ne znam
25	Slijepa osoba osjećaju veću potrebu nego drugi ljudi da se netko brine o njima	da	ne	nisam siguran	ne znam

Vilma Bilopavlović

O AUTORIMA

Autorica Vilma Bilopavlović kao socijalna radnica radi već 40 godina, od kojih 36 godina u području skrbi za slijepe sobe. Profesionalnu karijeru započinje kao socijalna radnica na poslovima skrbništva u Centru za socijalnu skrb Nova Gradiška do 1978. godine. U Udruženju slijepih Zagreb radi do 1994. godine, a posebno je posvećena odraslim kasnije oslijepjelim osobama. Karijeru nastavlja kao socijalna radnica i voditeljica Odjela za psihosocijalnu rehabilitaciju odraslih osoba u COO „Vinko Bek“ u Zagrebu. Autorica inicira i sudjeluje u razvoju programa psihosocijalne rehabilitacije odraslih, (posebno) kasnije oslijepjelih osoba te stvaranju objektivnih preduvjeta za uspješnu realizaciju programa. Sudjeluje u pripremi i izgradnji te adaptaciji tavanškog prostora u COO „Vinko Bek“ za potrebe realizacije programa psihosocijalne rehabilitacije slijepih.

Autorica Bilopavlović koristi različite medije kako bi isticala probleme i potrebe slijepih osoba s naglaskom na kasnije oslijepjele osobe. Aktivno sudjeluje na velikom broju konferencija, savjetovanja i stručnih skupova te objavljuje za časopise: Socijalna misao, Riječ slijepih, Vidici. Dugogodišnju i uspješnu suradnju s Hrvatskim savezom slijepih njeguje od 1978. godine.

Za dosadašnji rad autorica dobiva velik broj zahvala i priznanja, a dodijeljena joj se Spomenica domovinske zahvalnosti za doprinos u radu sa slijepim ratnim vojnim invalidima. Svojim prepoznatljivim stilom i danas profesionalno djeluje na dobrobit slijepih osoba.

Andreja Veljača

Andreja Veljača, dipl. iur, diplomirala na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te kroz programe cjeloživotnog učenja stekla diplome menadžera za odnose s javnošću i menadžera međunarodnih ljudskih potencijala. Autorica je zaposlena u Hrvatskom savezu slijepih od 2008. godine. Najprije volonterskim doprinosom, a od 2013. preuzima funkciju upraviteljice, sudjeluje u organizaciji i koordinaciji aktivnosti Hrvatske zaklade za školovanje slijepih „Marko Brkić“.

Kao kasnije oslijepjela osoba kroz program psihosocijalne i profesionalne rehabilitacije osposobila se za samostalan život i rad. Dugogodišnje iskustvo stekla kroz različite izazove u području ostvarivanja osobnih prava i mogućnosti zbog gubitka vida, ali i kroz profesionalni angažman u osmišljavanju, pisanju, provedbi, izvještavanju i evaluaciji niza projekata i programa, osobito u području ljudskih prava, zapošljavanja, senzibilizacije društva te promocije i razumijevanja problematike sljepoće.

Osobit je njen angažman u području praćenja zakonskih propisa vezanih uz prava i mogućnosti slijepih osoba, ali i konkretna pomoć članovima u njihovom ostvarenju.

Organizira, sudjeluje i vodi niz konferencija, radionica i seminara u području tematike osoba s invaliditetom, osobito slijepih osoba, sudjeluje u radu radnih skupina i drugih tijela te je članica Povjerenstva za osobe s invaliditetom Vlade RH.

Lovorka Horvačić

Lovorka Horvačić, dipl.soc.radnik, diplomirala socijalni rad na Pravnom fakultetu u Zagrebu 2003. godine. Pripravnički staž odradila u Domu za starije i nemoćne osobe Trnje u Zagrebu gdje je stekla iskustvo rada u socijalnoj ustanovi i izvaninstitucionalnim oblicima skrbi za osobe treće životne dobi. Nakon položenog stručnog ispita za socijalne radnike zapošljava se u Hrvatskom savezu slijepih na poslovima voditelja projekata i programa.

Do sada je provela dvadesetak projekata koji su obuhvaćali problematiku djece, roditelja, mladih i osoba treće životne dobi s oštećenjima vida. Na mnogim projektima sudjeluje kao izvoditelj te pokriva područja pristupa i prava slijepih osoba. Radila na brošurama „Prava i mogućnosti za slijepce“ i „Kako pomoći slijepoj osobi da bude samostalna“ čiji je izdavač Hrvatski savez slijepih.

Također, dugi niz godina surađuje sa Studijskim centrom za socijalni rad, kao mentor studentima IV. godine s kolegija Socijalni rad s invalidima, pri izvođenju studentske prakse u Hrvatskom savezu slijepih.

Karmen Nenadić

Autorica Karmen Nenadić, prof.def. diplomirala je 1999. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu. Nakon fakulteta autorica završava četverogodišnju specijalističku poslijediplomsku edukaciju za psihoterapeuta iz Gestalt psihoterapije u Zagrebu, Institut für Integrative Gestalttherapie Wurzburg, Njemačka. Uključuje se u programe usvaršavanja, seminare iz Integralbody Relational Body Psihoterapy CPD.

Od 2000. godine radi u Hrvatskom savezu slijepih kao voditeljica programskih poslova koji su namijenjeni slijepim osobama, članovima obitelji i stručnjacima koji su svakodnevno u kontaktu sa slijepim osobama.

Osim rada u Savezu, autorica je usmjerila svoj rad te se posvetila psihoterapijskom radu sa slijepim osobama. Svoju stručnost i organizacijske sposobnosti pokazuje kroz pisanje, implementaciju projekata i izvještavanje o njihovoj realizaciji. Na svojem profesionalnom putu do sada je bila voditeljica više od 35 stručnih projekata. Osim spomenutog autorica ima dugogodišnje iskustvo u vođenju radionica i predavanjima različite tematike na stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Preko dvadeset godina se bavi borilačkim vještinama te razvija sustav samoobrane prilagođen za osobe s oštećenjima vida. Predmet profesionalnog istraživanja je plesni pokret.

Trenutno obnaša dužnost urednica časopisa i publikacija za slijepe i o slijepima u kojima je među inim, objavila više radova s područja rada s osobama s oštećenjima vida.

Ana Vrbanić

Autorica Ana Vrbanić diplomirala je psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Višegodišnje profesionalno iskustvo stječe u organizacijama civilnog društva čiji su fokus ljudska prava i socijalna uključenost osoba s invaliditetom, posebice osoba s intelektualnim teškoćama i slijepih osoba.

U Hrvatskom savezu slijepih radi od 2011. godine kao suradnica i voditeljica projekata čiji je cilj pokriti važna područja i potrebe osoba s oštećenjima vida u polju obrazovanja, zapošljavanja te pridonijeti njihovoj socijalnoj uključenosti i ostvarivanju jednakih mogućnosti u svim aspektima života.

Uz pisanje, provedbu i izvještavanje o nacionalnim i EU projektima, kontinuirano se stručno usavršava te pohađa i izlaže na konferencijama i seminarima među kojima su najistaknutiji 3. konferencija zemalja potpisnica UNCRPD (New York, 2010.), Konferencija WHO (Bukurešt, 2010.), Edukacija o EU projektima u polju međugeneracijske solidarnosti (Porto, 2012.). Uz stručna predavanja i edukacije, provodi evaluacije projekata te je autorica stručnih članaka i publikacija. Također je zadužena za međunarodnu suradnju s mnogim partnerskim organizacijama u Europi i svijetu, prvenstveno s europskom krovnom organizacijom slijepih European Blind Union.

Od 2013. kao vanjska stručna suradnica surađuje s Uredom za udruge RH, Ministarstvom socijalne politike i mladih, Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva te Agencijom za mobilnost i programe EU.

Andrea Fajdetić

Urednica i autorica mr.sc. Andrea Fajdetić, prof. def., diplomirala je 1999. i magistrirala 2005. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija dodatno se stručno usavršava te postaje certificirani instruktor orijentacije i kretanja. Kontinuirano se stručno usavršava te odlazi na ICEVI radionice (Bratislava, 1999., Budimpešta, 2002., Varšava, 2004.), usavršavanje iz rane intervencije za djecu s oštećenjima vida pohađa u Centru Sensus (Nizozemska, 2008.). U području izjednačavanja mogućnosti studiranja studenata s invaliditetom usavršavala se na studijskim putovanjima na Sveučilištu Aarhus (Danska, 2010.) te Sveučilištu Strathclyde (Škotska, 2010). Upisuje doktorski studij Pedagogije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2010. godine.

Svoju profesionalnu karijeru započinje u Centru za odgoj i obrazovanje Vinko Bek, Zagreb gdje se zapošljava 1999. godine u Odjelu integracije kao terenski defektolog i peripatolog. Nakon stjecanja znanstvenog stupnja magistar znanosti zapošljava se na Odsjeku za oštećenja vida Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta gdje kao asistent radi do 2012. godine. Trenutno je zaposlena u Srednjoj školi Centar za odgoj i obrazovanje, Zagorska 14 (Zagreb). Kao vanjski suradnik bila je angažirana na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu; Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Medicinskom fakultetu Sveučilišta Josip Jurja Strossmayera u Osijeku.

Sudjelovala je u više stručnih projekata u suradnji s Hrvatskim savezom slijepih i međunarodnim stručnim projektima (EduQuality, ISHEDS, Matra project „Kolibri“, SOGI). Publicirala je više stručnih i znanstvenih radova u području oštećenja vida. Urednica je i koautorica nekoliko priručnika.

Djelovala je kao članica upravnog odbora Udruge defektologa grada Zagreba i Zagrebačke županije te Odbora za brajicu Hrvatskog saveza slijepih.

HRVATSKI SAVEZ SLIJEPIH

Draškovićeva 80/1, p.p. 736, 10000 Zagreb
tel: 01/ 48 12 501, fax: 01/ 48 12 507
e-mail: hrvatski@savez-slijepih.hr
web: www.savez-slijepih.hr

Posredničko tijelo razine 1

Ministarstvo socijalne politike i mladih
Služba za fondove Europske unije
Savska cesta 66, 10000 Zagreb
e-mail: esf@mspm.hr
web: www.mspm.hr

Posredničko tijelo razine 2

Hrvatski zavod za zapošljavanje
Ured za financiranje i ugovaranje
projekata europske unije
Petračićeva 4, 10000 Zagreb
e-mail: cesdfc@hzz.hr
web: www.hzz.hr/dfc/

Sadržaj publikacije
isključiva je odgovornost
Hrvatskog saveza slijepih.

Stajališta izražena u ovoj
publikaciji ne odražavaju nužno
stajalište Ureda Vlade Republike
Hrvatske za udruge.”

Ova publikacija
odražava stajališta
autora, koji u potpunosti
snose odgovornost za
informacije korištene u
publikaciji.

ISBN 978-953-7225-16-2

Hrvatski savez slijepih, 2015.

Partneri u projektu:
Partners in the Action:

**Hrvatski zavod
za zapošljavanje**
Područni ured Bjelovar
Područni ured Karlovac
Područni ured Križevci
Područni ured Sisak
Područni ured Virovitica